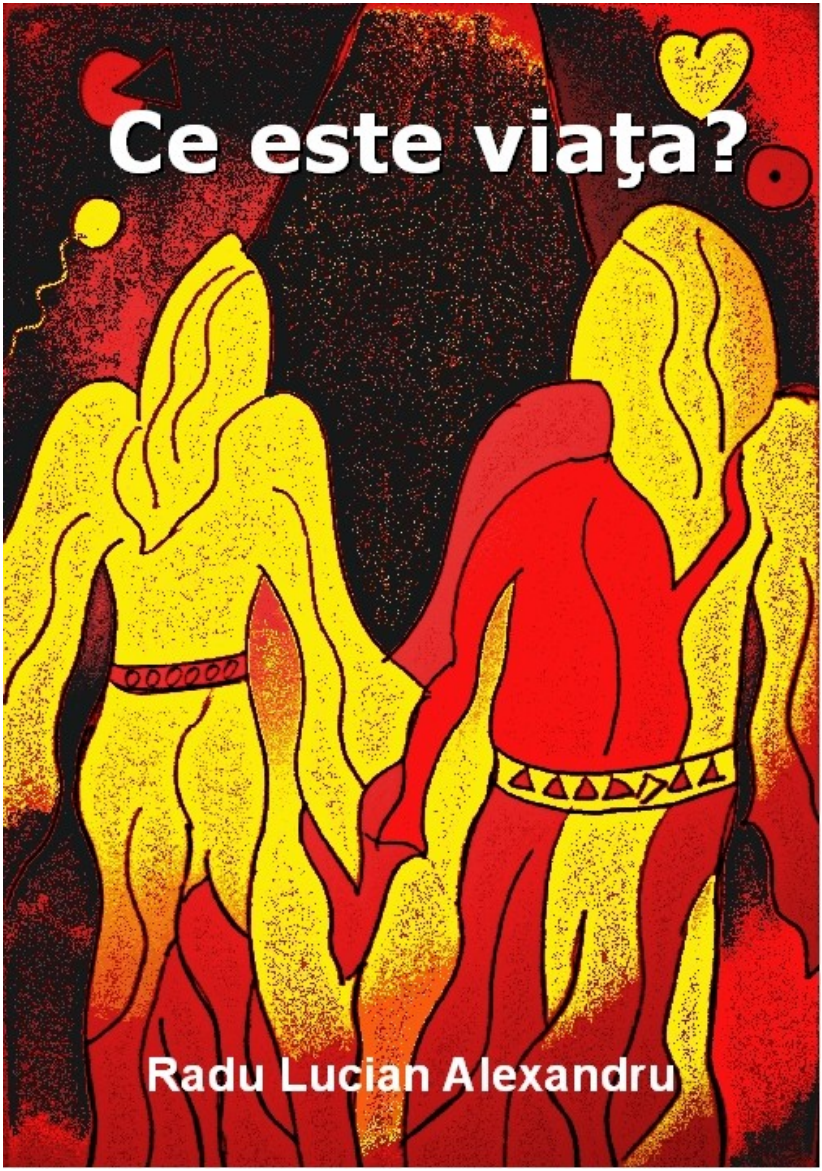
Ce este viaţa?
Radu Lucian Alexandru

Colecţia
Repetare şi Întâmplare

Ce este viaţa?

2016 © Copyright deţinut de Radu Lucian Alexandru
Toate drepturile rezervate.

E-mail: radu.lucian.alexandru@gmail.com
Web page: radu-lucian-alexandru.blogspot.ro
Ilustraţia copertei: Radu Lucian Alexandru

Alba Iulia
2016

Dedicaţie

Fiindcă putem presupune cu suficient de mare probabilitate că eu nu ştiu mai nimic din ceea ce gândeşti tu şi că tu nu pricepi mai nimic din ceea ce vorbesc eu, putem afirma că cel/ cea care va citi această carte cu siguranţă că nu va înţelege mai nimic din ea...

Dacă totuşi va crede că va înţelege ceva din ea, doar citind-o (fără a păşi practic pe Calea pe care ea o descrie), atunci e mai mult ca sigur că el/ ea nu va pricepe mai nimic din Mesajul ei...

***

Dedic deci această carte celor care nu o vor „citi", nu o vor „înţelege" şi nu o vor „pricepe"... – ei sunt bucuria pământului şi a cerului, ei sunt cei prin care viaţa se întreabă uneori pe sine „Ce este viaţa?"...

***

Cel/ cea care (şi-)a răspuns vreodată cu adevărat la o Întrebare (la orice întrebare) este rugat/ă să nu citească această carte. El/ ea nu va afla mai nimic nou din ea...

Cel/ cea care ştie că noul (nu) există şi că răspunsurile lui/ ei (nu) se repetă mereu în răspunsurile altora va citi rândurile care urmează ca pe o povestire a lumii care se (re)povesteşte pe sine ca şi când ar exista ceva despre care merită să se (re)povestească...

Ce este viaţa?

Multă vreme filosofia s-a ocupat în mod obsesiv de „problema” (lingvistică a) fiinţei. Cuvântul „fiinţă” însă, trebuie să recunoaştem, chiar dacă este un cuvânt plăcut şi atrăgător, este suficient de „universal” încât, până la urmă, să nu transmită (mai) nimic (precis) – decât poate un gol de fiinţă (tot verbal şi acesta).

Unii ar sublinia astfel faptul că omul nu este (doar) o maşină, (doar) un robot care (doar) gândeşte (metafizic/ ontologic) fără a „simţi” (mai „nimic”)... (Manifestarea lui nici nu se opreşte şi nici nu începe cu generarea de cuvinte/ concepte pornite în avalanşă spre verbalisme „raţionale”, „dialectice” şi/ sau strict „aberant” rătăcitoare poetico-filosofic prin sfera realului lingvistic). De aceea, conceptul de „fiinţă”, golit de „simţire”, nu poate fi „fundamental” pentru abordarea filosofică a realului (ne-)filosofic.

De fapt, nici un „concept” (indiferent cât de „general/ universal”, respectiv individualizat/ particularizat/ determinat ar părea el a fi la o primă gândire) nu va putea vreodată să fie găsit ca având o astfel de calitate „magico-filosofică” (de întemeiere „ultimă” a vreo unui discurs „coerent/ incoerent” despre „ceea ce este” şi „ceea ce nu este”).

Aceasta deoarece „adevărata” filosofie, filosofia care se respectă pe sine (şi nu vrea să fie doar un simplu clovn lingvistic la curtea regelui teleologic al momentului, angrenat, în mod trecător, în generarea de sensuri interesate propagandistic spre promovarea, directă sau „coafată”, a „doctrinei de la curte”), filosofia care nu se pierde pe sine în propriul său discurs, filosofia care trăieşte pe deplin la înălţimea numelui pe care şi-l asumă (acela de „dragoste de înţelepciune”) – această filosofie ştie că înţelepciunea adevărată (şi iubirea pentru ea) comunică (şi) prin cuvinte, dar nu se opreşte la ele.

Ea nu confundă mesajul cu mesagerul. Mesajul acestei filosofii este deci dincolo de mesagerul ales să o transmită (limba scrisă şi/ sau vorbită) – ea vrea să comunice (şi) „dincolo de cuvinte”, indiferent care ar fi ele...

Se ştie că vorbele/ conceptele/ discursurile sunt, de cele mai multe ori, doar un pretext pentru o posibilă comunicare „reală” dezvoltată în paralel cu ele (prin simpatie sau antipatie, prin intenţie şi faptă, prin instinct şi intuiţie, prin logică şi inspiraţie...) şi pentru o posibilă comuniune (temporară şi relativ iluzorie, dar totuşi suficient de puternică încât să promită celor care o experimentează realitatea existenţei unui sens în comunicare...).

Filosofia este menită prin destinul ei genetic/ etimologic (inevitabil) să indice spre realul specific percepţiei clare, spre empirismul imediat al faptelor concrete şi spre trăirea integratoare a actelor vieţii – şi nu spre confuzii şi amăgiri specifice iraţionalului, fictivului sau metafizicului-mitologic.

Ea nu este originar menită spre a îndemna la fugă din faţa realităţii prin ignorarea existenţelor evidente specifice trăirii imediate – existenţe specifice apropierii incontestabile pe cale senzorială, emoţională, raţională, intuitivă sau volitivă deopotrivă de obiect şi de subiect, deopotrivă de sine şi de celălalt, deopotrivă de imanent şi de transcendent, deopotrivă de sens şi orientare, de cuget şi încântare, de văz şi de visare, de auz şi cântare, de pofte şi de mişcare...

Cu termenul de „existenţă” conceptul de „fiinţă” a căpătat o înfăţişare mai „existenţialistă”, mai înţelegătoare faţă de sentiment, mai apropiată de viaţă, mai simţitoare de trăire, mai iubitoare de om privit în ansamblul calităţilor lui ontologice (şi nu redus arbitrar doar la nişte anexe parţiale ale lui, cum ar fi „gândirea” sau „emoţia”, sau „intuiţia”, sau „voinţa” etc.).

Termenul care poate însă, uneori, călăuzi căutarea cel mai adânc pe tărâmul filosofiei, termenul care necesită o apropiere individuală direct implicată spre analiză şi pricepere abisală este cel de „viaţă”...

– Care viaţă?...

– Viaţa ta stimabile cititor... Viaţa ta, viaţa mea, viaţa noastră, viaţa aşa cum este ea şi viaţa aşa cum ar putea ea să fie...

– Dar... „De ce viaţa?” – mă întrebi tu acum.

– De ce viaţa?... Pentru că înţelegerea ei clară şi trăirea ei integral-lucidă (trăirea nefixată unilateral-dogmatic spre satisfacerea compulsivă a unor obsesii specifice unor anexe parţiale ale fiinţei umane) este, în mod evident, de foarte multe ori, o problemă „de viaţă şi de moarte”!... Cine nu doreşte să înţeleagă cât mai clar „viaţa” (refuzând astfel să cerceteze cât mai cuprinzător cu putinţă integralitatea ei ontologică, gnoseologică şi axiologică – cu meandrele ei discursive, reflexive şi acţionale) este destinat unei „vieţi lipsite de viaţă”, unei „morţi” a cugetului, a curajului şi a adevărului (chiar dacă teoretic el/ ea este încă „în viaţă”...).

De aceea, eu te invit acum să ne jucăm puţin (fiindcă joaca este una din trăsăturile de bază ale umanităţii) cu termenii „filosofici” şi să purcedem spre analiza critică a vieţii punându-ne următoarea întrebare existenţială fundamentală:

„Ce este viaţa?” (/ [illegible] / [illegible])[1]

[1] Întrebarea „Ce este viaţa?” este scrisă cu literele specifice alfabetului Raldre, respectiv Lisan. (Aceste alfabete sunt prezentate pe larg în cartea *Practicile Religioase ale Omului Universal*, autor Radu Lucian Alexandru.)

Calea Întrebării
[illegible]

Aceasta este întrebarea pe care eu am folosit-o ca obiect/ subiect de concentrare în procesul adâncirii mele iluminatorii în tainele filosofice ultime ale faptului de a fi în viaţă. Aceasta este întrebarea pe care am repetat-o mereu în mine, prin (re)aducere volitiv încăpăţânată şi raţional-emoţional maximal încărcată în faţa propriei conştiinţe, pentru a o provoca să-mi dea, pe diferitele ei paliere (raţional, emoţional, intuitiv etc.) şi mai ales în întregul ei, un „răspuns ultim" – un răspuns pe care să mă pot baza pe deplin, un răspuns pe care să nu-l mai pot respinge, un răspuns abisal de profund, un răspuns detaşat imens de oricare dintre răspunsurile minore care mi-au venit în faţă spre prezentare pe parcursul adâncirii prin întrebare (*„Ce este viaţa?")* spre tainele cele greu de pătruns ale conştientului, subconştientului şi inconştientului.

După cum vom vedea împreună, această întrebare (ca de altfel orice întrebare) admite o mulţime nenumărată de răspunsuri (mai mult sau mai puţin întemeiate pe ataşamente raţionale sau emoţionale antecedente existenţial formulării ei conştiente, respectiv pe întâmplări circumstanţiale accidental trăite prin interacţiunea relativ aleatoare cu sinele şi cu lumea).

Tu însă, cititorule, dacă vei dori să înţelegi Sensul spre care indică *Calea Întrebării* ([illegible] / [illegible]) şi logica ei, trebuie (pentru o vreme) să refuzi oricare din răspunsurile primite de la alţii sau date de tine la această întrebare (*„Ce este viaţa?"/* [illegible]/ [illegible]) – indiferent dacă îţi par corecte sau greşite, plăcute sau urâte, ademenitoare sau respingătoare, slabe sau tari şi să nu te opreşti (dacă poţi) la nici un răspuns „minor", la nici un răspuns care nu-ţi revoluţionează din temelii fiinţa, la nici un răspuns care nu continuă să reverbereze în tine cu infinită forţă timp de zeci de ani de la „primirea" lui. Doar aşa (poate) vei ajunge şi tu la ceea ce eu (şi alţii ca mine) am (/au) ajuns – anume la „răspunsul ultim", la răspunsul care încetează să mai fie răspuns, pentru că devine una cu tine – tu eşti el şi el e tot una cu propria-ţi fiinţă.

Când mergi în adâncime pe *Calea Întrebării* tu eşti chemat deci să respingi orice răspuns parţial, orice răspuns care nu se ridică la demnitatea eternă a Întregului şi, astfel, după zile de concentrare continuă (făcute după o pregătire temeinică prealabilă în arta stăpânirii emoţiilor şi viciilor, în arta controlului voinţei şi în arta

„meditaţiei”, după depăşirea vârstei de 21 de ani[1]), să ajungi poate şi tu printre puţinii binecuvântaţi capabili de a dori cu adevărat şi astfel de a actualiza în fiinţa lor o asemenea trăire directă a „fundamentelor vieţii”.

Calea Întrebării te va face să „înţelegi” viaţa dincolo de răspunsuri (dincolo de orice răspuns), te va pregăti să o „vezi” dincolo de cuvinte/ concepte/ idei... Ea este acea cale care te poate face capabil să ajungi să percepi singurul răspuns „corect” la întrebarea „Ce este viaţa?”.

Din păcate însă, acest răspuns nu este transmisibil şi, prin urmare, nu ţi-l pot comunica, dar te asigur că el este şi te aşteaptă (şi pe tine) să-l descoperi (nu atât printr-o „mare filosofie”, cât mai ales printr-o „mare practică”).

Nu te grăbi însă (mai ales, dacă nu vrei să ai neplăceri pe Drumul transformării tale) – viaţa trebuie trăită clipă de clipă cu maximă savoare şi Calea este la fel de importantă ca şi Pregătirea pentru păşirea pe ea... Pentru că putem asemăna *Calea Întrebării* cu urcuşul unui munte pe trasee nebătătorite şi periculoase – atenţia e vitală şi pregătirea anterioară pentru „ascensiune” este extrem de importantă.

În vederea unei astfel de pregătiri îţi recomand studierea atentă a cărţii *Etica Armoniei* şi punerea în practică a metodelor de *armonizare psihică* descrise în ea pe o perioadă de minim un an – şi te rog nu ignora această pregătire! – *Calea Întrebării poate fi periculoasă şi nu trebuie parcursă de persoanele sub 21 de ani, de cei neantrenaţi serios în „meditaţie” şi „armonizare psihică” şi în nici un caz de cei afectaţi de probleme psihice (minore sau majore) sau de cei cu tendinţe violente sau auto-violente (ea nu se recomandă, sub nici un chip, celor care au suferit anterior de vreo tulburare psihică)!*

Dar să trecem acum de *atenţionări* şi să purcedem cu discursul mai departe, chiar dacă, pe moment, tu poate nu vibrezi încă cu „întrebarea”...

Şi apropo: pe parcursul lecturii acestei cărţi să ştii că te poţi opri în orice moment – nu e nici o supărare – o să înţeleg – pur şi simplu *Calea Întrebării* nu e pentru oricine...

Te poţi opri chiar şi acum, aici!... Dar dacă totuşi te încăpăţânezi să citeşti mai departe, pretinzând că tu nu eşti chiar „oricine”, lăsă-mă să-ţi spun că vom purcede în continuare la crearea câtorva structuri filosofice artificiale spre a te familiariza cu „jocul – concentrare” specific mersului pe *Calea Întrebării*...

[1] Pentru condiţiile necesare a fi îndeplinite pentru păşirea pe această Cale a se vedea şi capitolul *Repere de orientare* de la sfârşitul acestei cărţi.

Trebuie deci să continui acum prin a-ţi spune că „Viaţa” (văzută cosmologic în „timp” şi „spaţiu”, postată valoric ca echilibru precar între cantitativ şi calitativ, plasmată teleologic între relaţie şi cauzalitate prin modalitate şi sensualitate) o vom considera, în lucrarea de faţă, din motive „iluminatorii”, ca fiind cel mai important concept al filosofiei, cu sfera cea mai largă de aplicabilitate şi influenţă – sferă care se răsfrânge deopotrivă peste fiinţă şi neant, peste real şi posibil, peste trecut, actual şi imaginar, peste stagnare şi devenire, peste unu şi multiplu... – şi datorită acestei importanţe, întrebarea *„Ce este viaţa?”* devine, în acest context, cea mai importantă întrebare a vieţii...

Neantul şi viaţa

Începând deci să păşim pe Calea Întrebării *„Ce este viaţa?”* putem să vorbim mai întâi de o viaţă a fiinţei şi de o viaţă a neantului.

Astfel, a avea viaţă înseamnă, de multe ori, pentru noi a exista în prezent, a simţi „bătăile unei inimi” şi a ne cufunda pe deplin în îmbrăţişarea sunetul unei respiraţii – înseamnă „a fi”, „a avea” şi „a acţiona” luate împreună... fiindcă este evident că ceea ce este aflat în posesiune deplină de sine acţionează (mereu) spre depăşire de sine prin Viaţă...

Viaţa fără fiinţă poate fi imaginată, dar nu înfăptuită... Viaţa fără sine expansiv poate fi gândită, dar nu experimentată... Viaţa fără depăşire de sine poate fi concepută, dar nu poate fi trăită...

Viaţa fără fiinţă poate fi imaginată ca şi viaţă (trăire) a neantului (a non-fiinţei). Prin urmare, putem spune (pentru că după cum se ştie putem spune orice) că neantul are viaţă!

Neantul poate căpăta mai multe valenţe interpretative: de vid (spaţial), de gol (de lipsă a plinului), de insignifiant (de lipsă a „conţinutului”), de nemişcat (fără direcţie şi dinamism sensual), de inert (stagnant, mort) ş.a.m.d.

Ca şi vid (spaţial) neantul este de găsit mereu în spaţiul dintre două prezenţe (materiale); ca şi gol – ca lipsă a plinului, neantul este de găsit mereu în tot ceea ce nu este îm-plin-it, în tot ceea ce speră spre mai mult, în tot ceea ce nu este mulţumit cu ceea ce este, cu ceea ce are şi cu ceea ce face – adică, în această accepţiune, viaţa neantului poate fi regăsită cam peste tot (te poţi chiar întreba dacă în afara ei mai poate fi şi altceva – un altceva care să fie plin, împlinit, mulţumit...)

Ca şi nemişcare, ca prezenţă a morţii (ridicată în conştiinţă sub spectrul actualului sau doar al posibilului), ca stagnare, ca

prezenţă a inertului, a neschimbatului – viaţa neantului palpită de asemenea parcă peste tot: ea trăieşte sub această formă în tot ceea ce este relativ stabil, în tot ceea ce nu se schimbă (în tot ceea ce pare că nu se schimbă – suficient de repede pe cât am vrea noi uneori).

Când ne revoltăm în faţa unei situaţii nedrepte, dureroase, stresante, o facem, pentru că ea refuză să se schimbe, refuză să dispară, refuză să capete viaţă de fiinţă, pentru că se complace (pe moment) în viaţă de neant.

Viaţa neantului aduce uneori, prin urmare, cu sine o mare plictiseală, o inevitabilă apatie, o monstruoasă detaşare, o perfidă contemplare... Dar ea poate fi şi constructivă în măsura în care este percepută în echilibru ideatic cu complementara ei dialectică – anume viaţa fiinţei: entuziasmul molipsitor, bucuria încântătoare, implicarea strălucitoare în acţiunea aceea plină până la refuz de nenumărate determinaţii concrete.

(Deschid aici o mică paranteză: – este relativ simplu „să demonstrăm” că un oarecare concept filosofic are sfera de cuprindere cea mai largă în câmpul ontologiei sau metafizicii – trebuie doar să devenim ceea ce suntem – anume părtinitori (cu preferinţe şi gusturi „conceptuale” proprii care se afirmă şi mai puţin se discută), trebuie doar să ne jucăm jovial sau „academic” cu inocentele cuvinte şi să le legăm, relativ contingent, în discurs, de pretinse fundamente incontestabile ale unui câmp unilateral oarecare, întins spre confiscare şi spre rumegare lingvistă „absolutistă” a lumii semnelor şi a semnalizatorilor.

Să luăm, de exemplu, termenul de *„cauză”* (𐌷𐌰𐌿𐌶𐌰). Punând după el termeni precum *„fiinţă”* (𐌹𐌾𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰) sau *„realitate”* (𐌹𐌲𐌰𐌿𐌺𐌳𐌰𐌲𐌴𐌲), sau *„unitate”* (𐌿𐌽𐌹𐌳𐌰𐌲𐌴𐌲) – automat trecem dincolo de ei (cel puţin la nivel gramatical) – spunând *„cauza fiinţei”* (𐌷𐌰𐌿𐌶𐌰 𐌹𐌾𐌾𐌰𐌽𐌳𐌴𐌲𐌾) ajungem într-un spaţiu de dincolo de fiinţă şi, prin urmare, „arătăm” că termenul de „cauză” este mai general (mai cuprinzător) decât cel de fiinţă (pentru că se poate aplica, de exemplu, şi nefiinţei). Dacă însă inversăm verbal ordinea termenilor, ajungem la „fiinţa cauzei” şi „arătăm” că termenul de fiinţă este mai cuprinzător şi mai fundamental decât cel de cauză, fiindcă se poate aplica, de exemplu, şi la ceva care teoretic este ne-cauzat (şi se inventează astfel fiinţa identică cu vreun „cauzator necauzat” sau cu „mişcătorul nemişcat”).

De aceea, cei care văd în termenul de „fiinţă” cel mai greu concept spre care ne putem apleca mintea sunt doar nişte naivi care s-au blocat în gluma „fiinţei” inventată de filosofia antică şi în loc să râdă de ea au luat-o în serios... Cine nu ştie de glumă nu poate ajunge decât un păcălit... sau chiar un păcălici. Lui îi este refuzat râsul eliberator al celui care inspiră în sine aerul dătător de viaţă al spaţiului extra-lingvistic infinit.)

Dar să revenim la glumele noastre...

Viaţa morţii

Deşi cu viaţa nu e de glumit, ea pare totuşi să fie o întreprindere destul de firavă, aparent destul de uşor de scos din echilibru. Şi nu e de glumit, pentru că cine „glumeşte” prea mult cu ea ajunge, uneori, să întâlnească „moartea”.

S-a vorbit astfel mult despre frica de moarte... Dar despre frica de viaţă putem oare vorbi? Cu alte cuvinte – putem noi vorbi de o *viaţă a morţii*?... Tu ce zici? O putem face?

– Putem! Tocmai am făcut-o! – îmi vei răspunde tu...

– Bun! Dar atunci ce este viaţa morţii?...

– Ce este?

– Ar putea fi vieţuirea/ trăirea ei – simţirea ei în momentul când se apropie de tine sub o formă sau alta (moartea unui prieten, a unei rude, a unei „iubiri”, a locuirii într-un anumit spaţiu...).

Moartea ca şi viaţă poate deci îmbrăca forma unei despărţiri, a unei rupturi de ceva/ cineva spre a trece spre altceva/ altcineva, dar poate fi văzută şi ca o distrugere iremediabilă, ca ruptură care nu mai poate fi refăcută (exact la fel). Indiferent însă dacă o privim ca o despărţire/ ruptură/ distrugere (temporară sau definitivă), moartea este o prezenţă constantă în tot ceea ce numim viaţă...

(Deschid aici o altă paranteză: paradoxul de doi bani în acest caz este faptul că nu putem concepe viaţa fără despărţiri, rupturi, desprinderi, distrugeri, transformări – deci fără moarte – dar o putem „gândi” uneori ca atare...

Putem folosi pentru aceasta imaginaţia limburistică (antică, modernă sau contemporană) – pentru a gândi o viaţă apriorică, o viaţă de dinainte de viaţa concretă, pentru a zice apoi: există o viaţă lipsită de moarte, o viaţă imortală, o viaţă pe care o trăiesc „ideile”, de exemplu...

Iată deci viaţa fără de moarte (şi tinereţea fără de bătrâneţe)! Iată-o în vorbe ascunse după măreţele cuvinte numite *„concept”* (), *„idee”* (), *„suflet”* (), *„spirit”* () etc.

Dar ce înseamnă, de fapt, o astfel de „nemurire”? Ea poate însemna, de exemplu, că o „idee”, un „concept” poate trăi în afara vieţii (concrete)... – ca şi cum ea ar putea trăi în afara percepţiei, a experienţei, a gândirii, a limbajului, a emoţiei şi voinţei – adică în afara a tot ceea ce există în „afara” ei, a tot ceea ce îi conferă de fapt identitate şi consistenţă ontologică...

O idee ruptă de restul ei (empiric, raţional, emotiv etc.) nu mai este o idee demnă de acest nume – ea este doar o proiecţie numeală dezbrăcată (violent şi) intenţionat de conţinut – nu pentru că ea ar vrea aceasta, ci pentru că cel care o violează astfel are nişte refulări metafizice groaznice care îl conduc spre asemenea fapte reprobabile.

Ideea unui astfel de violator metafizic nu este lipsită de conţinut (veşminte), pentru că ea nu l(e)-ar avea, ci pentru că violatorul acesta refuză să i-l (re)dea – pentru că sărmanul de el crede că conţinutul pe care îl au „ideile" depinde doar de insignifianta lui prezenţă filosofică.

Putem deci să analizăm hermeneutic sau critic, sau psihanalitic, sau ştiinţific, sau axiologic... orice (chiar şi viaţa, chiar şi fiinţa, chiar şi ideea...) şi să ajungem la ce concluzie vor muşchii noştri mentali şi vocali (cei vocali având o oarecare prioritate în exprimare, de obicei)...

Atât de maleabil este limbajul (mai ales cel „filosofic"), atât de darnic este el cu noi! – În vorbă orice este posibil, char şi posibilul aprioric al vorbei faţă de ea însăşi şi faţă de orice altceva... Prin urmare, strict în el şi redus la sfera lui, putem demonstra în cuvinte absolut orice.

De ce? Simplu: pentru că nici un cuvânt/ concept nu are o semnificaţie/ realitate proprie, obiectivă şi univocă.

Prin urmare, orice cuvânt poate oricând (cu puţină obrăznicie) să capete (printr-un simplu act de voinţă) rang de cuvânt suprem, de fundament ultim al Zării-Cugetării – el poate să se metamorfozeze miraculos şi să ia peste noapte forma oricărui alt înţeles (decât cel pe care îl avea îndeobşte până atunci într-un anumit context social-individual-subiectiv). Polisemia şi contingenţa semnului lingvistic îţi permit să faci orice în filosofie (dacă vrei)!...)

Dar să ne întoarcem la povestea vieţii... Unde eram deci? A, da: la viaţa morţii!

– Cum adică – viaţa morţii? vei zice tu.

– Cum nu! Îţi voi răspunde eu – orice moarte, atunci când vine sau când este, nu vieţuieşte ea? Nu trăieşte şi ea (în felul ei specific)?

Şi poate vei zice: – Nu! Când moartea vine la noi – ori noi suntem şi ea nu este încă, ori ea este şi noi nu mai suntem – deci întâlnirea cu moartea nu este posibilă!

– Crezi tu asta? Îţi răspund atunci: – această moarte de care tu vorbeşti este doar un caz particular de moarte – moartea aplicată la cazul particular al unui individ, respectiv viaţa ca fază finală a unei conştiinţe biologice.

Dar moartea poate lua nenumărate alte forme: celulele tale mor şi sunt înlocuite mereu, gândurile şi emoţiile tale la fel... Moartea este astfel o constantă a vieţii tale.

– Bine... dar (vei zice tu) eu nu vorbesc de această moarte parţială, ci de moartea totală – a întregului organism!

– Păi de aceea vorbeam şi eu – întregul organism moare înaintea morţii – dacă nu crezi, compară orice aspect al vieţii tale organice din acest moment cu momentul când aveai împlinită de abia o lună de la naştere – şi negreşit îmi vei da dreptate apoi!

Şi apoi moartea unui individ e doar o moarte particulară (parţială) în cadrul unei vieţi mai cuprinzătoare (a unui „organism" cum este specia, respectiv viaţa biologică privită în ansamblul ei). Ba mai mult decât atât: dacă noi nu am mai fi, atunci când vine moartea, atunci ea nu ne-ar mai găsi şi, prin urmare, nu am mai muri (vezi aici basmul „Tinereţe fără bătrâneţe"...). Şi mai mult chiar: dacă noi suntem şi ea nu este încă, cine va veni atunci să aducă moartea?... În orice caz, nu moartea... – pentru că ea nu este (încă)!

Alternativa ar fi ca ea să apară aşa spontan din neant (din nimic), chiar dacă nu exista înainte şi tu să sari la fel de spontan în neant exact în momentul ivirii ei – chiar dacă înainte de asta erai bine mersi în Fiinţă!

Dar asta ar însemna că totuşi te-ai întâlni cu moartea când aţi sări (spontan) unul în celălalt, pe drumul de trecere dinspre fiinţă spre neant (pentru tine), respectiv dinspre neant spre fiinţă (pentru moarte)... Dar asta ar însemna...

Nu te (mai) stresa!

Apropo! Dacă ai obosit citind jocul de cuvinte de până aici, nu e cazul să te simţi obligat să continui.

Iar dacă, cumva, zici în mintea ta: „Omul ăsta aberează, se joacă gratuit cu vorbele, îmi pierd vremea citind aceste rânduri..." – să ştii că probabil chiar aşa este: ai dreptate – chiar îţi pierzi vremea. Dar te poţi opri... – ce sens are să te enervezi degeaba?

Opreşte-te deci acum din citit! Opreşte-te frate! Fii sigur că nu sunt ironic cu tine: chiar îţi pierzi vremea!...

Dar ce să faci? Asta e – orice am face (şi tu, şi eu) ne pierdem vremea... sau, mai bine zis, vremea ne pierde pe noi...

Aşa deci! Unde rămăsesem?... A, da: dacă te simţi iritat de discursul de până acum, te rog eu mult nu îl mai lua în serios, râzi, fă glume pe seama lui, destinde-te: nu te mai stresa, om bun!

Dacă nu poţi ajunge la (un) adevăr fără să te stresezi, nu merită să ajungi la el (adevărul acela nu e demn de tine)...

Prin urmare, opreşte-te din stres şi nu mai citi!... Dacă poţi...

Te provoc!

– Hei-hei, te gândeşti tu poate acum: dar dacă aici este la mijloc o tehnică de manipulare pentru a-i înlătura pe cei necopţi – şi de abia de aici încolo urmează autorul să spună lucrurile cu adevărat importante?... Şi ca să nu le spună la prea multă lume (adică, pentru ca acele lucruri să rămână importante) el încearcă să-i trimită pe nerăbdători şi pe superficiali la plimbare...

– Nu frate/ soră! Nu e aşa! Cel puţin nu cred asta acum! Habar nu am ce o să zic în continuare... Dar s-ar putea să ai dreptate... S-ar putea să zic (şi) ceva important (pentru tine). Cine ştie?...

Bine... Nu vrei să renunţi la lectură? Treaba ta!

Hai atunci să vedem împreună ce mai zic (în paranteză fie zis şi între noi rămânând vorba – şi eu aflu odată cu tine ce zic, deci nu am (teoretic) nici un antecedent asupra ta).

Cum ar veni: aflăm împreună ce se zice prin noi – prin mine ca şi scriitor al gândirii tale, prin tine ca şi cititor al gândurilor tale, prin tine ca şi scriitor al gândurilor mele, prin mine ca şi cititor al gândurilor tale... prin tine ca şi critic nativ al gândurilor mele acum devenite şi ale tale (cel puţin pe perioada lecturii lor), prin mine ca şi ghicitor al gândurilor tale (cel puţin din perspectiva jocului de perspective pe care eu îl propun prin imaginea imaginată a prezenţei tale virtuale pentru mine şi extrem de reale pentru tine...).

– Bla, bla, bla... zici tu acum: poezii, doar poezii...

– Ei da! Şi ce? Nu îţi plac poeziile?

Tu crezi că viaţa e mai mult decât o poezie? Crezi?...

Da?... A da, sigur – aici e cazul să ne reamintim că putem crede orice... Chiar şi că viaţa nu e nici mai mult, nici mai puţin decât o simplă şi banal-de-sublimă poezie...

Sau poţi crede că este o nuvelă sau un roman, sau un eseu, sau un tratat... ş.a.m.d. Şi ai avea din nou dreptate.

Dar totuşi mai mult decât oricare dintre acestea viaţa e aşa cum zic eu: o *poezie*! Evident consider în acest context termenul de „poezie” cu sensul său cel mai larg – ca o exprimare de emoţii şi sentimente, de gânduri şi intuiţii, de dezamăgiri şi încântări, de regrete şi speranţe, de constatări realiste şi proiectări vitaliste; ca o înşiruire de fapte şi stări care poate avea un sens, deşi nu are nici unul; respectiv ca o înlănţuire de cântări lirice care are nesfârşite sensuri, deşi în esenţa sa pare că are doar câteva...

Dar hai să nu te mai ameţesc cu combinaţii sentimentale şi să te mai las şi pe tine să respiri un pic în această atmosferă filosofică

a vieţii aşezată nativ în orizontul indefinitului... bănuiesc eu că îţi place şi ţie câte un moment de respiro...

Nu de alta, dar începi să-mi devii simpatic(/ă) acum când oarecum începi să-mi confirmi că noi doi avem ceva hobby-uri comune – anume savurarea plăcerii estetic – existenţiale a planurilor de real specifice combinărilor lingvistico-filosofice de forme aflate în explorare de esenţe metafizice fundamentale (cu sau fără sens)...

Iată însă că ne luarăm cu vorba şi am deviat puţin de la Cale. Să nu uităm totuşi de unde am plecat, fiindcă, zic eu, nu e lipsit de importanţă – anume de la întrebarea: *„Ce este viaţa?”*...

– Ai găsit vreun răspuns până acum?... Da? Care este acela?

–...

– Hm... Aşa deci... Frumos răspuns... Felicitări! Dar din păcate nu acesta este răspunsul pe care eu vreau să ţi-l indic... Dacă îmi permiţi desigur...

Bine deci: „Ce este viaţa?”... Ai văzut la faza cu „viaţa morţii” că pe acolo sugeram chiar că este o indistincţie ontologică între viaţă şi moarte... Te plasam astfel pe tine în sfera indefinitului, în sfera hermeneuticii care din ştiinţă/ artă a interpretării devine simplă prezenţă contemplativă aflată în lipsă de interpretare în relaţie cu ceea ce unii numesc viaţă, iar alţii Indefinibil şi Indefinit.

Dacă este aşa, înseamnă că sunt neserios – să mă dedau la asemenea confuzii triviale... Dar să ştii că nu eu sunt de vină (şi aici nu mă scuz, ci doar te informez): limba este de vină! Ea e vinovată, bat-o norocul s-o bată! Ea cu pansemia ei genetică, ea cu polisemia ei jucăuşă, ea cu convenţionalismele ei arbitrare, ea cu sensurile ei interminabile...

Aşa cum ştii şi tu – limba este vie, ea trăieşte, ea respiră, ea se afirmă şi se redescoperă pe sine în fiecare cuvânt pe care îl glăsuieşte din ea.

Dar are în sine şi ceva rezerve de claritate (mai mult pentru minţile naive aflate în căutare de repere iluzorii indiferent cât de firave) – şi, prin urmare, putem să speculăm şi cu folosirea acestor rezerve de iluzii: atâta doar că atunci nu trebuie să dorim să intrăm prea în profunzimea lucrurilor (iluziile au consistenţă doar în co-existenţă axiologică cu superficialitatea).

Această acceptare lingvistică mai „clară” ne spune uneori că viaţa este opusă morţii şi că aceste două existenţe intră în contradicţie – unde este prima nu poate fi a doua şi invers. Ok – putem spune şi acest lucru – uite tocmai l-am spus mai sus! Prin această afirmare logos-iacă nu dobândim însă nici un plus de cunoaştere şi nici un minus de înţelegere.

Nu! Ea nu aduce nici un plus de claritate şi nici de coerenţă – de altfel, de dorit a fi atinse, dacă vrem să construim ceva cu sens

şi nu doar să bârfim poetic în preajma focului de tabără al celor ce sunt – asupra vieţii în aspectul ei cel mai general.

Însă după cum probabil te-ai prins până acum – nu acest accent şi-l propune a-l dezvolta lucrarea de faţă – în primul rând, pentru că ea nu este nici un proiect, nici o viziune – ci, mai întâi de toate, este o Cale...

De aceea, ţi-am şi zis să te opreşti, dacă consideri că lectura aceasta este pentru tine o pierdere de vreme... Ba mai mult chiar – o complacere în susţinerea unor confuzii inutile minţii şi inimii tale – de exemplu, între noţiuni acum clare pentru tine – anume „viaţa” şi „moartea”.

Ai dreptate!... Deci nu mai citi în continuare!... Haide că poţi: trebuie doar să închizi cartea... atâta tot... şi să nu o mai deschizi apoi niciodată... nici măcar de curiozitate!

Stă în puterea ta să faci din cartea pe care o ţii în mână o carte interzisă pentru tine, o carte pusă la indexul cărţilor interzise, pentru că nu vrea să stea în acord cu dogma, în acord cu aparenţa, în acord cu jocul actualmente acceptat de mase...

Ok... în sfârşit, tu ai închis-o stimabile. Of... Ce greu mai sunt unii oameni de convins... Adio! Şi să fii fericit! Cărările noastre se despart pentru moment aici: toate cele bune îţi doresc şi să auzim numai de bine! Oricum, zic eu că ai închis cartea la timp – şi nu trebuie să te frământi inutil cu întrebarea „Oare ce am pierdut?” sau „Oare am pierdut ceva?”. Îţi spun eu: tu nu ai pierdut nimic. Nu poţi pierde ce nu ai avut niciodată! (Conţinutul continuă şi calea povestirii noastre despre viaţă, cu adevărat, nici nu a început încă... mai e destul de mult până la final).

Vorbesc acum evident cu tine cel care ai rămas... deşi poate şi tu vei închide cartea puţin mai încolo, poate din aceleaşi motive pentru care alţii s-au oprit înainte de a începe, poate din altele.

Viaţa e imprevizibilă: începe când nu te aştepţi, se schimbă fără să te anunţe, te poartă pe căi spontane şi pline de neprevăzut. La fel e şi cartea despre viaţă. Puţini sunt cei chemaţi „să o citească” până la sfârşit. O ştiu şi eu, o ştii şi tu...

Dar îţi testez răbdarea, pentru că pe Calea pe care purcedem acum răbdarea este o mare virtute. Întrebarea „Ce este viaţa?” are potenţă de profunzime care îţi poate fi revelată doar prin punerea ei repetată în faţa conştiinţei tale, de o manieră relativ *constantă, persuasivă şi neîntreruptă* (decât de somn) *timp de câteva zile bune*. Doar astfel această întrebare îţi poate arăta mesajul ei abisal, doar astfel poţi ajunge să o cunoşti şi tu în intimitatea ei cea mai profundă.

Astfel poate vei ajunge şi tu la ceea ce am ajuns şi eu: la ceea ce nu îţi pot transmite şi nici nu încerc să o fac...

Până atunci însă, în măsura în care Calea noastră va rămâne comună, te voi ajuta doar să nu uiţi întrebarea („Ce este viaţa?”) şi să o aprofundezi dincolo de nivelurile ei semantice, conceptuale, ideatice, filosofice, existenţialiste, pragmatice sau de altă natură. Te invit deci să cauţi un răspuns „deplin”, nu unul parţial...

Viaţa şi neantul

Vorbim deci de viaţa prea-plinului şi, prin urmare, suntem nevoiţi să purcedem la considerarea vieţii neantului – ca atare, atingem în treacăt şi problema morţii ca expresie părtinitoare a neantului.

Vorbim astfel de neantul vieţii, pentru că, după cum putem constata, simpla rocadă efectuată în ordinea rostirii între „viaţă” şi „neant” ne sugerează că ar fi cel puţin două tipuri de neant: cel al vieţii (viaţa neantului) şi cel al morţii (neantul vieţii)... Şi poate mai semnificativ decât acestea este cel de al treilea: neantul aflat între viaţă şi moarte, nu atât ca mediator între ele, cât mai ales ca şi prezenţă de complementaritate spre proiectare matriceal ontologică.

Împărţiri arbitrare, vei zice. Ai dreptate, total arbitrare (deşi oarecum clasice: N cu V, N cu non-V şi N între V şi non-V). Cu puţină imaginaţie putem găsi tot atâtea neanturi ale vieţii câte cuvinte sunt în dicţionar: neantul vieţii filosofice, neantul vieţii comune, neantul vieţii planificate, neantul vieţii spontane, neantul vieţii deschise, neantul vieţii închise, neantul vieţii aventură, neantul vieţii siguranţă etc.

Combinarea aleatoare de cuvinte nu duce şi nu ne va duce nicăieri! Nici chiar la filosofie... sau mai ales la ea!

Dar ca să aflăm ce este viaţa vom coborî acum în acest contingent al combinărilor fără noimă şi vom insista puţin asupra neantului al treilea – neantul vieţii moarte sau neantul morţii vieţuitoare.

Întrebarea „Ce este viaţa?” ne pune pe o cale pe care păşind practic mergem în aceeaşi direcţie ca şi atunci când ne întrebăm cu sinceritate *„Ce este X?”* („X” fiind orice cuvânt din dicţionar). De aceea, orice întrebare este infinită. Şi mai ales este o săgeată care nu caută o ţintă, ci care se pulverizează în aer, dacă este trasă cu suficientă putere încât frecarea cu „mediul” să ducă la dispariţia ei înainte de impact (precum a meteoriţilor care ard integral în atmosferă înainte de a atinge pământul).

La fel e cu întrebările puse cu intenţii de profunzimi abisale – odată puse cu putere de viaţă infinită ele se destramă încet, încet în aer, în drumul lor către o ţintă reală sau imaginară.

Neînţelegând această *„destrămare răspunsivă”* (𐤊𐤋𐤉𐤀𐤌𐤔𐤀𐤋𐤉𐤀𐤌𐤕𐤉𐤀𐤌𐤔𐤉𐤀𐤌) existentă potenţial în orice întrebare pusă vreodată, mulţi iubitori de filosofie se grăbesc să dea răspunsuri „definitorii” (încrustate arbitrar în definiţii contingente) la problemele pe care ei şi le pun. Pentru ei „săgeata” nu arde, „meteoritul” nu se destramă înainte de „ţintă”, ci o loveşte cu putere provocând distrugere sau o ratează provocând dezamăgire.

Doar procesul de „ardere a întrebării” prin continua ei repetare duce la pulverizarea nocivităţii ei potenţiale, duce la transformarea ei într-un simplu semn pe cer, într-un indiciu revelatoriu al infinităţii şi integralităţii existenţei.

Mulţi se amăgesc, aşadar, că dacă dau o definiţie lui „X”, formulează un răspuns la întrebarea *„Ce este X?”* („𐤊𐤋𐤉𐤀𐤌 𐤔𐤉𐤀𐤌?”). Nimic mai departe de adevăr: răspunsul nu stă în definiţii – lucru care ar trebui să le fie evident tuturor – măcar şi din faptul că definiţiile respective sunt evident relative şi circumstanţiale.

Profunzimea nu stă în amăgirea unui absolut blocat fictiv în relativul unei definiţii oarecare... Profunzimea este şi în conştientizarea absolutului din relativ, dar ea este mai ales în conştientizarea relativului din absolut!

Răspunsul profund, răspunsul acela obţinut prin pulverizarea întrebării este doar unul – cei care îl trăiesc nu pot însă să îl spună – de aceea, el nu va fi scris niciodată în vreo carte de „filosofie”...

„Pentru că...”

Combinând conceptul „viaţă” cu indicatori interogativi ai unor aspecte categoriale distincte (fiinţă – cine?, formă/ esenţă – ce?, timp – când?; spaţiu – unde?, modalitate – cum?, cantitate/ calitate – cât (/ă)?; cauzalitate – de ce?...) obţinem trimiteri spre ţinte aparente sau spre profunzimi pulverizatoare:

– Ce este viaţa?

– Ce este „Ce este viaţa?”

– Ce este când este ceea ce este viaţa?

– Ce este când este cine este acolo unde este viaţa?

– Ce este când este cine este unde este atât cât este viaţa?

– Ce este când este cine este unde este atât cât este aşa cum este viaţa?

– De ce este ceea ce este când este cine este unde este atât cât este aşa cum este viaţa?

Jocuri de cuvinte sau întrebări legitime?

De ce este viaţă? De ce mai degrabă viaţă şi nu moarte?

Simplu: deoarece (ceea) ce este (atunci) când este cine este (ceea ce este) acolo unde este (atât) cât este (aşa) cum este se întrebă mereu: de ce este? Sau mai precis: „De ce sunt?” (pe acest pământ) cu sensul: „Pentru ce? Cu ce scop? În vederea cărei direcţii?” sau cu sensul: „Din ce cauză? Din ce motiv? Datorită cărei raţiuni?”.

De ce?

Şi răspunsul nu este (cum ai putea crede): *„De aia!”* (deşi este dintre cele mai profunde care se pot da în interiorul limbii filosofice). Pentru demersul nostru nu acesta este răspunsul... şi nu este nici „De ce nu?”... Răspunsul de acum este *„Pentru că...”* (𐌳𐌴 𐌺𐌰 𐌽𐌿 𐌽𐌴 𐌹𐌲𐌰 𐌹𐌱𐌰𐌽𐌴𐌹𐌷)

Aşadar: „De ce viaţă?”

– Pentru că...!

Te-am lămurit, nu?... Cum nu? Aha, zici că să mai pun ceva după *„pentru că”*. Păi am pus: *„...”*

– „Păi nu puncte de suspensie, vei zice tu, că asta înseamnă că mă pui pe mine să găsesc răspunsul la întrebarea „De ce viaţă?””

– Păi ba da: *„...”* – pentru că chiar tu trebuie să o faci!...

Dar haide – până te dumireşti matale – să gândim un timp împreună „de ce-ul”...

La întrebarea „De ce?” răspunsul cel mai profund şi mai sincer pe care ni-l putem da vreodată este: *„Nu ştiu!”*... Dar ce bine că nu trebuie să ne dăm tot timpul răspunsuri profunde şi sincere!...

Ne mai putem da, de exemplu, şi răspunsuri superficiale sau cel puţin utile! Şi nu sunt de lepădat (în funcţie de circumstanţe) nici unele, nici altele. Dar asta o ştii şi tu...

– De ce atunci viaţă şi nu moarte?

– Nu ştiu... Tu ce crezi?

–...

– Nu ştii nici tu? Interesant! Te pomeneşti că te-a apucat şi pe tine profunzimea şi sinceritatea aşa deodată... probabil din „simpatie” sau poate din „ignoranţă” – că pare să nu o mai aprecieze nimeni în zilele noastre...

Dar dacă noi o apreciem (cel puţin sub aspectul formal al împărtăşirii confesionale a lui „Nu ştiu!”), în ea găsim şi un răspuns: pentru că viaţa înseamnă ignoranţă faţă de moarte şi astfel viaţa se prezintă în sine crezând că va trăi etern... şi atunci zice: „De ce nu?”

Problema este că, odată în-viată la viaţă, ea constată că este şi moarte şi atunci zice: „Interesant! Credeam că e „fără de moarte”. Dar uite că nu se poate!”

– De ce?

– De aia!, zice viaţa. Dar noi nu zicem ca ea, că noi nu suntem „ciobani”. Noi suntem oameni rafinaţi, culţi, inteligenţi – noi zicem „pentru că...” şi doar atât!

Fiindcă are şi „pentru că...” un „de ce” al lui, unul abil ascuns în miezul fiinţei sale...

– Dar de ce „pentru că...” şi nu, de exemplu, „fiind-că”?... Acesta ar fi un răspuns mai ontologic, de exemplu, pentru că ar aduce în discuţie, printre altele, fiinţa lui „că”...

– Da?... Să reluăm atunci: „De ce viaţă?”... Fiindcă... (trei puncte).

– Aha... vei zice tu: „Deci de aceea!”

– Da: de aceea! Doar ştii şi tu că trebuie să fie un „că” cu trei puncte (...) după el... dar nu continuăm cu răspunsul acela, pentru că ieşim din universal şi ne pierdem în românisme... Putem răspunde, prin urmare, la întrebarea „De ce?” cu formula „Deoarece...”

Cum ar veni: de – oare – ce; ceea ce ne arată că acest „deoarece”, deşi pare mai apropiat de sfera indeterminărilor generalului, el nu ne este dat decât ca un caz particular la întrebarea „De ce oare?”...

Bun – atunci avem măcar acest indiciu:

– De ce X?

– De X ce... !

Aha! Foarte bine, vei zice tu, atunci:

– De ce viaţă?

– De viaţă ce... (trei puncte).

Interesant: nu ştiu dacă ai observat, dar se pare că indiferent de unghiul de apropiere (dinspre „pentru că” sau „fiindcă”, sau „deoarece” etc.) ne tot lovim de... (trei puncte)!

Ce o fi oare cu ele? Să fie în natura lor răspunsul căutat de noi?... Iată că aşa pare să fie! Dar dacă este aşa, înseamnă că în sfârşit ştim: viaţa este viaţă, deoarece „trei puncte”!

Oau!... Aceste „trei puncte” sunt deci cauza vieţii! Măi să fie!... Aşa să fie?...

Bine – pot accepta asta – dar care să fie atunci aceste „trei puncte”?... (Pauză de gândire 5 minute...).

Aşa deci... am revenit: primul punct „ce?”, al doilea punct „este” şi al treilea punct „viaţa”! Adică, primul punct mirarea, exclamaţia, surpriza, uimirea, căutarea, gândirea, aprofundarea. Al doilea punct: fiinţa existenţei, percepţia ce provoacă reacţia lui „Ce???”. Şi al treilea punct: viaţa, trăirea, simţirea profundă a celor trei puncte unite într-o imagine vie: anume uimirea eternă în faţa existenţei integrale.

– Dar nu se poate, vei zice tu, ne învârtim în cerc vicios: am pornit de la întrebarea „Ce este viaţa?”, am ajuns la „De ce viaţa?” şi apoi am constat că ea este, pentru că „Ce este viaţa?”...

– Aşa e: ai dreptate. Ne învârtim inevitabil în cerc vicios – limba este un cerc vicios – orice cuvânt se defineşte prin alte cuvinte, care la rândul lor se definesc prin el.

Cum ar zice filosoful: filosofia este în limbă şi limba este „în aer”.

– Bine... dar atunci nu mai are rost să vorbim, vei zice poate tu acum.

– Dintr-un anumit punct de vedere, te aprob într-adevăr: are şi lipsa de vorbire rostul ei bine precizat în abordarea fundamentelor metafizice ale vieţii. Dar din altă perspectivă trebuie să constatăm că au şi cercurile vicioase rolul lor bine precizat, anume: în măsura în care le sesizăm prezenţa suntem provocaţi de această conştientizare a lor să purcedem spre ruperea acestor cercuri vicioase spre integrarea lor în spirala transformării continue a vieţii (limbii).

Revenind însă la punctele noastre, e necesar, aşadar, să constatăm că am găsit un prim pas spre abordarea întrebării „Ce este viaţa?”, anume „trei puncte”: *este mirare/ uimire în faţa a ceea ce ni se arată* (a vieţii, a existenţei).

Conştientizarea acestor „trei puncte” este un prim pas şi nu e unul uşor de făcut – anume să generăm apariţia în noi a uimirii, a mirării, a unui semn autentic de întrebare în faţa unei realităţi (a vieţii) pe care până mai ieri o consideram ca fiind de la sine înţeleasă...

Dar nu ne vom opri aici: acesta este de abia începutul...

– Cum adică începutul?... vei întreba tu. Începutul a ce? Matale te prefaci că pluteşti liber printre concepte, că te joci dezinteresat cu ele şi de fapt tu, stimate autor, urmăreşti ceva? Urmăreşti un drum, urmăreşti o Cale?

– Exact! Aşa cum ţi-am mărturisit de la început: [illegible] – *Calea Întrebării!*

Văd că te pricepi la a depista evidenţele şi îţi mărturisesc că mă fac vinovat într-adevăr de sens-ualitate. Dar nu e vina mea. Pe cuvânt... Pur şi simplu aşa s-a întâmplat să fie.

Şi ce este viaţa dacă nu o întâmplare semnificativă, o întâmplare cu sens, acum – şi poate una nesemnificativă şi fără sens, atunci...

– Bine, mă vei întreba tu, dar ce este o „întâmplare”, dacă viaţa este o „întâmplare”. Nu este oare viaţa totuşi ceva mai mult decât o întâmplare? Nu este ea oare „Întâmplarea” cu „Î” mare?

– O fi! Ce să zic... ea este mereu, mai tot ceea ce vrem noi să fie... Şi în contextul acesta, fiindcă discutăm despre ceea ce ar fi (sau s-ar vrea a fi) viaţa, putem zice, printre altele, şi că viaţa este

o „întâmplare” sau chiar „Întâmplarea” prin excelenţă: nu o banală întâmplarea, ci întâmplarea ne-întâmplătoare...

Această întâmplare care nu este întâmplătoare nu este aşa pentru că s-ar referi în mod specific la viaţă, ci pentru că în general orice întâmplare este mai mult decât întâmplătoare – adică nu este (total) întâmplătoare, având şi ea (ca întâmplare) cauze precise şi relativ bine determinate pentru cine poate să le cuprindă.

Şi chiar dacă disociem între cauzele bine determinate (ne-întâmplătoare) ale întâmplării şi cauzele ei relativ aleatoare (întâmplătoare) tot nu putem spune că întâmplarea pe ansamblu este pur întâmplătoare.

De ce? Deoarece „întâmplarea”, ca orice alt cuvânt, le conţine (filosofic) în sine pe toate celelalte cuvinte şi, prin urmare, le conţine în mod inevitabil şi pe cele specifice „necesarului”.

Contingenţa şi necesitatea întâmplării se pot suprapune cu uşurinţă în limbaj şi chiar şi în realitatea celor ghidaţi de limbajul-gândire-himerică prin viaţă.

Este mereu contingenţa lui „ce este” şi necesitatea „vieţii”, dar poate fi şi invers: necesitatea legică a lui „ce este” şi contingenţa cosmică a „vieţii”. Şi se mai poate să nu fie nici una, nici alta (aceasta pare să fie direcţia spre care ne îndreptăm) sau pot să fie şi una şi alta (şi aici e un sens pe care poate îl vom descoperi mai târziu)...

Între bine şi rău

Acum însă să ne întrebăm: „Viaţa este bună sau este rea?” – fiindcă aceasta este o întrebare fundamentală cuprinsă de facto în întrebarea „Ce este viaţa?”

„Este viaţa o bunătate? Sau e mai degrabă o răutate? Şi dacă e fie una, fie alta – e bunătatea sau răutatea cui?”

Poate fi, de exemplu, pe de o parte, bunătatea şi răutatea factorilor creatori de viaţă care o generează astfel spre fiinţare capabilă de ambele orientări. Şi poate fi bunătatea şi/ sau răutatea celor pătrunşi de viaţă – a vieţuitoarelor.

Supra-vieţuirea, în mod curios nu este o trăire deasupra vieţuirii, ci o restrângere a potenţelor ei la minimul său identificabil ca atare. Con-vieţuirea, vieţuirea împreună, ne apropie de problematica morală a poziţionării în sens a conceptelor de bine şi rău, dar avântul acesta valorizator se opreşte în realităţile concrete specifice con-vieţuirii reale a indivizilor. Unu şi cu una şi cu unu şi cu încă una con-vieţuiesc – sau spus direct – se suportă unii pe

alţii, se tolerează unii pe alţii şi se abţin pe cât posibil „să nu-şi dea în cap”, în principal, nu de grija altor capete, ci de grija propriului cap.

În fiecare unitate de viaţă (în fiecare individ) este o pornire solipsistă de închidere în sine a întregii vieţi, de ignorare a realităţii sau potenţialităţii fiinţării unor altor vieţi. Şi aici unii ar putea spune:

– E bună această desprindere, această detaşare, această desconsiderare a unui altuia, pentru că te fereşte de eşecurile unor considerări ataşate, interesate, care rămân apoi fără compensaţie sau chiar mai rău: care atrag după ele reacţii meschine, înşelătoare, violente, autoritare, dispreţuitoare, exploatatoare din partea celui care beneficiază de existenţa unui suflet deschis ideatic şi sentimental spre el.

Viaţa pare să nu ierte nici o sinceritate, nici un idealism, nici o dorinţă (poate utopică) de mai bine.

Aflându-se în largul ei în cadrul „junglei societăţii”, a junglei naturale şi a junglei psihice individuale în care singura regulă care pare că contează este răsplătirea (cu mai multă viaţă) a celui care exploatează (sub o formă sau alta), în folosul propriu, viaţa şi slăbiciunile „sentimentale” ale celorlalţi – viaţa ne apare, în unul din fundamentele ei cele mai profunde ca fiind o „curvă”, o simplă „curvă” – o „tipă” care nu ezită să profite de orice slăbiciune pentru a se complace existenţial în înjosire axiologică şi promiscuitate valorică, în tiparul *„vieţii distrugătoare de viaţă”* (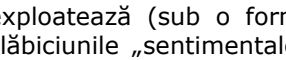).

Din această direcţie viaţa nu poate fi expusă decât ca fiind bazată în toată alura ei ontologică pe paradoxul „de doi bani” al „vieţii devoratoare de viaţă”.

„Ce este viaţa?” Ea este acea realitate mobilă care se auto-devorează! Viaţa este ceea ce se auto-consumă! Viaţa este prin excelenţă ucigaşul vieţii! De aici se generează şi amploarea răului care locuieşte esenţa ei dinamic devoratoare.

Viaţa este răul ei cel mai mare. Prin urmare, cauza răului în viaţă se află în sinea ei, în acel colţ întunecat, dar central ca reper de orientare, care o face să radieze întuneric peste alte vieţi şi astfel inevitabil (prin reflexie cauzală) şi asupra propriei vieţi. Conflictul interior, canibalizarea reciprocă a gândurilor şi emoţiilor vieţii între ele nu poate avea alt rezultat în exterior decât devoraţiunea vieţuirii, autoflagelarea faptului de a fi în viaţă...

– Un moment te rog (intervii tu aici)... Nu crezi că eşti puţin cam pesimist?

– Poate sunt un pic... dar numai un pic... Poartă cu tine întrebarea „Ce este viaţa?”, („Ce este viaţa?”, „Ce este viaţa?”...) când vizitezi un câmp de luptă (militară, ideologică, economică,

politică, religioasă etc.) şi vei constata şi tu toate cele ce le-am zis: viaţa devorează viaţa!

– Nu neg aceasta... ştiu că ai dreptate, domnule autor, dar să nu ne oprim doar asupra acestui aspect: să discutăm şi despre binele vieţii, despre latura ei dăruitoare de sine, despre latura ei dătătoare de sens, despre acea linie idealistă a ei care conturează posibilitatea trăirii fericirii în viaţă...

– Ai dreptate, stimate cititor: pentru scurte momente de graţie există şi această posibilitate: sunt acele momente când ne ridicăm deasupra luptei imanente vieţii şi o privim ca pe ceea ce ea în fapt nu este şi nu va fi niciodată: o oază perpetuă de linişte, de armonie deplină, de pace şi împăcare eternă cu sine şi cu ceilalţi. Aceste momente sunt foarte bune pe alocuri, dar nu pot fi atinse decât prin ignorarea realităţii concrete a celuilalt – prin retragere în solitudine, în singurătate, în ignorarea la maxim posibil a oricărui alt semn de viaţă decât cel venit dinspre propria centralitate momentan optimist vieţuitoare.

Atunci reducem tot universul vieţii la propria viaţă şi e inevitabil ca astfel să nu obţinem un plus de control şi un plus de linişte. În fond, în acest fel, alungăm zgomotul de fundal făcut de prezenţa (de cele mai multe ori iritantă) a celorlalţi.

– Vrei să zici (mă întrerupi tu acum) că bunătatea reală a vieţii poate fi sesizată şi trăită doar în singurătate auto-impusă?

– E o ipoteză destul de solidă zic eu... pe care o poţi verifica, dacă nu ai făcut-o până acum. După aceea probabil că o să-mi dai dreptate, cel puţin parţial... şi doar în măsura în care în acele momente de „retragere din lume” (cu gândul, cu fapta şi mai ales cu privirea) vei ignora şi prezenţa răului din tine.

Această retragere presupune deci să „ignori” prezenţa celuilalt (intenţionat sau neintenţionat), de exemplu, în cazul nostru prezent, propria mea prezenţă. Şi trebuie să recunoşti că prezenţa mea în gândurile tale, făcută inevitabilă de actul citirii acestor rânduri, te irită, te supără, te agasează, te dojeneşte, te ironizează, te exploatează, te manipulează...

Stai liniştit(/ă) însă – e normal să se întâmple aşa: eu sunt un altul... iar viaţa tolerează foarte greu o altă viaţă (în principal, doar dacă nu are încotro).

Există în ea o pornire spre autoritarism, prin singularizare spre cucerire prin clonare a lumii înconjurătoare. Poate fi o reacţie de apărare împotriva unor invazii exterioare – şi cum să te aperi decât prin stabilirea unor graniţe clare şi sancţionarea/ pedepsirea promptă a oricărei vieţi care trece peste aceste bariere.

Dar e totuşi un trădător în mijlocul acestor graniţe, un trădător perfid, care este dispus să deschidă porţile cetăţii chiar cu preţul propriei distrugeri (dacă e cazul), doar pentru a realiza astfel o continuitate iluzorie cu „urmaşii” biologici şi/ sau ideologici care

pot fi obţinuţi prin unirea temporară cu o viaţă de sex opus, respectiv prin impregnarea lor mentală în timpul creşterii lor cu propriile idei şi concepte, cu propriile prejudecăţi şi iluzii, cu propriile amăgiri şi speranţe.

Sexul anulează pentru un moment dihotomia ireductibilă existentă în sânul vieţii între tine şi un altul/ alta. Dar o face cu un scop precis, bine calculat: îţi prevesteşte moartea, ţi-o anunţă practic în faţă şi îţi spune fără jenă:

– „Eşti un dobitoc/ dobitoacă (în sensul de simplu vieţuitor/ vieţuitoare) care vei muri mai devreme sau mai târziu (că vrei, că nu vrei). Imaginează-ţi însă că nu este aşa. Imaginează-ţi că viaţa ta poate continua cu o altă viaţă: cea a „urmaşilor" tăi!"

Sexul este astfel, aici şi aiurea, înşelător şi perfid: el ştie că spune o minciună abilă care foloseşte doar vieţii devoratoare, nu vieţii care este devorată, cucerită şi luată în stăpânire (cel puţin temporar) prin calul troian al atracţiei sexuale şi al sexului propriu-zis. El ştie că pretinşii urmaşi nu conţin mai nimic din tine – decât poate aspecte ne-esenţiale – asemănări amăgitoare de formă, nu identităţi esenţiale de fond – orice nouă generaţie care vine pe lume, prin conflictul ei inevitabil cu generaţia precedentă confirmă acest lucru.

– Binele şi mai ales răul, zici deci matale, domnule autor, că pătrund adânc în esenţa vieţii, chiar şi în una din cauzele ei fundamentale: sexul!

– Nu, nu e aşa!

– Cum nu, te vei revolta poate tu, dar nu ziceai mai înainte...

– Ziceam: şi ce? Nu am dreptul să mă contrazic? Doar sunt viaţă şi e evident că una din caracteristicile esenţiale ale vieţii este contradicţia. Ea se contrazice pe sine prin simpla sa prezenţă...

Contrazicere şi contradicţie

La întrebarea *„Ce este viaţa?”* putem da, prin urmare, şi răspunsul următor: viaţa este o contrazicere şi o contradicţie. Este o contrazicere, pentru că ea vorbeşte deschis împotriva ei: îşi face singură spovedanii şi confesiuni dintre cele mai monstruoase, se pocăieşte singură (uneori) în legătură cu relele ce îi stau în caracter, se blamează singură pentru relele pe care (din diferite motive) nu poate să le facă (să se răzbune, să exploateze nemilos, să scuipe în faţă pe duşman).

Este o contradicţie, pentru că se naşte şi creşte din moartea unor altor vieţi, pentru că trăieşte din propria sa devorare, pentru că zidurile din care îi este construită casa (sinele) contrazic fundamentele pe care ea este înălţată (ceilalţi).

Însăşi întrebarea, însăşi posibilitatea stăruirii în punerea întrebării „Ce este viaţa?” dovedeşte această contrazicere: cum adică să te întrebi ce eşti?

Doar eşti viaţă, nu? Sau cum? Nu ştii cine eşti, nu ştii ce eşti?

Adică viaţa este o ignorantă şi o imbecilă care nici măcar atâta nu ştie? Cine şi ce este? O habarnistă care nu-şi cunoaşte nici măcar esenţa propriei sale identităţi – viaţa sa cea mai intimă?

Viaţa aceasta intimă (de dincolo de cuvinte) care cheamă, care ademeneşte prin întrebarea „Ce este viaţa?” pe care ţi-o pui acum („Ce este viaţa?”) se luptă cu o altă viaţă a ta („Ce este viaţa?”): cu viaţa ta interioară („Ce este viaţa?”), cu viaţa trăitoare în interiorul limbajului („Ce este viaţa?”) şi al gândirii („Ce este viaţa?”)... Ultima viaţă pomenită tot dă, ca bezmetica, răspunsuri după răspunsuri, fiind relativ conştientă de inconsistenţa lor; iar prima îi strigă: continuă („Ce este viaţa?”), ţine-o tot aşa („Ce este viaţa?”), eşti pe drumul cel bun („Ce este viaţa?”)...

E o absurditate aici – una care dovedeşte că viaţa este străină faţă de ea însăşi („Ce este viaţa?”), că ea nu se cunoaşte pe sine („Ce este viaţa?”) şi nici nu se va cunoaşte vreodată („Ce este viaţa?”), indiferent de promisiunile gnoseologic-teleologice pe care i le fac unii şi alţii...

Te întreb deci acum: te-ai întrebat odată cu mine, măcar odată, de la începutul acestei cărţi *„Ce este viaţa?”*?

Dacă da, iată că depui şi tu mărturie pentru conflictul interior al vieţii, pentru existenţa frământărilor ei abisale, pentru trăirea ei fenomenologică între malurile unei vieţuiri între care ea nu se

regăseşte nicicum, între care ea nu îşi găseşte astâmpăr, între care ea simte că nu este...

E aici o căutare... dar nu a unui discurs creator de identitate, ci a unor indicii care să-i confirme indubitabil că este ceva dincolo de ea... Şi este! – aici depun şi eu mărturie (deşi poate încă nu suficient de convingător pentru tine în acest moment)...

Revenind însă la întrebarea noastră călăuzitoare de fiinţă – *„Ce este viaţa?”*... („Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...) – ne putem întoarce acum să mai considerăm puţin problema răului în viaţă. Şi te întreb acum: tu ce părere ai? Pentru tine ce este răul? Are el vreo semnificaţie pentru tine? Trezeşte el în intelectul tău sau în intuiţia ta vreo urmă de tresărire metafizică? Se măreşte el în tine în prezenţa celorlalţi, aşa cum sugeram mai înainte? Se potoleşte el momentan din zvârcolirile lui fiinţiale în momentele de frenezie drăgăstos-sexuală?

Cum este viaţa ta? În rău oglindită sau în bine (din rău) ţintită? Şi te rog nu-mi răspunde mie, că nu te aud... Răspunde-ţi ţie. Ia un caiet (sau o foaie) şi scrie în el (/ pe ea) un răspuns la această întrebare: *„Ce este viaţa?”*.

Apoi revino, dacă mai vrei să mergi mai departe pe drumul acestei întrebări, pe această potecă majoră existentă pe *Calea Întrebării* (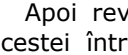).

Pauză 30 de minute... Apoi revin.

Răutatea şi bunătatea

Am revenit – să continuăm deci... Viaţa este rea, pentru că nu este viaţă: ea nu este trăire continuă, ci se sfârşeşte (periodic) în moarte – vine din moarte, se clădeşte pe moarte şi sfârşeşte în moarte.

Moartea pare astfel a fi osatura cea mai intimă a vieţii.

Moartea este viaţă – de aceea, viaţa este rea – dar nu pentru că moartea ar fi rea şi viaţa identificându-se cu ea devine asemenea ei... Nu! Ci pentru că ea se trădează pe sine şi nu se ridică la înălţimea sensului spre care pretinde că tinde – acela al vieţii!

Ce viaţă este aceea care este temporară? Aceea care gândeşte în perspectiva morţii şi îşi întemeiază sensurile cu ea (mereu) în minte?

Viaţa care se gândeşte la moarte nu poate fi viaţă...

Dar ce viaţă nu se gândeşte la moarte?

A vorbi de viaţă fără de moarte pare a fi un non-sens. De ce? Pentru că... Unu: îndreptată spre moarte viaţa are un sens, scoasă din orizontul sigur al morţii viaţa îşi pierde acest sens...

Doi: moartea trezeşte în viaţă privirea spre altceva decât ea. În măsura în care această privire nu ar avea loc viaţa nu ar mai găsi în afara sa nici un sens de proiectare, de expansiune, de manifestare şi astfel ar rămâne închisă în sinea ei.

Trei: moartea indică, pentru viaţă, duşmanul ei: inamicul „mortal" care îi permite să se constituie identitar prin tensiunea luptei specifică vieţuirii – a acelei lupte fără de care expresia „şi-a trăit viaţa!" nu ar mai avea nici un sens.

Viaţa este deci rea, fiindcă nu este identică cu sine: nu îşi încape în propria piele, nu se recunoaşte ca putând să fie limitată. Răutatea ei este, prin urmare, dorinţa de distrugere a propriilor limite, dorinţa de disipare şi de alungare în neant a acestora.

Răutatea vieţii vine, aşadar, din aşezarea ei parţial în sine şi parţial în afara sa: în oglinda morţii în care ea se reflectă pentru a face cunoştinţă cu sine – în singura oglindă în care ea se poate vedea exact aşa cum este...

De aici vine însă şi bunătatea vieţii.

Ea este bună, pentru că răutatea sa are limite. Aceste limite se află la graniţa dintre ceea ce îi este propriu sieşi, resimţit ca intuiţie de oglindă interioară şi ceea ce îi este propriu sieşi perceput ca intuiţie de oglindă exterioară.

Prin acest conflict imagistic-senzual, născut în punctul de confluenţă aşezat între întinderea ei spre sinele interior şi întinderea ei spre sinele exterior (constituit ca reper de rezonanţă apocaliptică ce anunţă o perspectivă de intersecţie viitoare, amânată însă mereu spre atingere deplină din motive de consistenţă şi coerenţă teleologică), binele şi răul din viaţă îşi stabilesc oarecum definitiv raportul lor axiologic de putere.

Noi însă nu putem fi naivi – nu vom crede, prin urmare, în amăgirea unui viitor în care viaţa nu mai este viaţă, iar moartea nu mai este moarte... Deşi ştim încă de pe acum că viaţa este moarte şi că moartea este viaţă: o moarte de un alt tip decât viaţa ce i se opune în mod aparent; o viaţă de un alt tip decât moartea ce pare a o proiecta, iremediabil şi fără drept de apel, în derizoriu.

Fiindcă la ce e bună atâta frământare, la ce e bună atâta luptă în viaţă şi pentru viaţă, dacă moartea pare destinată să triumfe în mod inevitabil: nu doar prin moartea propriu-zisă, ci chiar în viaţa cea mai intimă a fiinţării?

Şi atunci *„Ce este viaţa?"*... Ce este ea, dacă nu pare a fi moarte şi nu pare a fi nici măcar viaţă?

Identitatea vieţii
[illegible]

Viaţa nu este viaţă...

– Ce sens poate avea această afirmaţie? – vei zice poate acum tu. Ea pare... de fapt, nu pare, ci chiar este o afirmaţie absurdă, total străină de logică!

– Bine, ştiu că în mintea ta nu mă menajezi şi poate zici: „Sărmanul de el – aberează! Nu mai face distincţii elementare!”

Ştiu că s-ar putea să gândeşti aşa, pentru că eu însumi pot avea o astfel de reacţie la afirmaţiile de mai sus. Şi totuşi am mai spus-o şi o repet: „Viaţa nu este viaţă!”

– Ce vrei să zici cu această afirmaţie? Care este sensul ei?, poate mă întrebi tu acum.

– Să îţi spun... să nu îţi spun...?

Haide totuşi să încerc, de dragul tău, o explicaţie. Prin urmare, viaţa nu este viaţă, pentru că... (trei puncte).

Primul punct: dacă viaţa ar fi viaţă în totalitatea ei, în toate ungherele ei fiinţiale, în tot conţinutul plinătăţii sale ontologice, atunci nu am mai găsi în ea nici măcar o umbră de determinaţie care să trimită spre moarte... dar, fiindcă găsim, înseamnă că viaţa nu este (în toată plinătatea ei identitară) viaţă!

Al doilea punct: dacă viaţa ar fi viaţă cu adevărat, măcar sub un singur aspect al identităţii sale de sine, acel aspect nu ar mai fi niciodată atins de prezenţa fenomenologică a morţii şi astfel am avea de-a face cel puţin cu un aspect al vieţii care să fie plin de viaţă (şi total lipsit de moarte). Eu unul însă nu cunosc nici un astfel de aspect şi, prin urmare, pot spune cu seninătate că viaţa nu este viaţă (nici măcar în vreun aspect oarecare al ei).

Al treilea punct: dacă viaţa ar fi viaţă (într-o parte a ei sau în deplinul ei caracteristic), atunci moartea nu ar mai fi moarte (adică ceva capabil să anuleze, să nege, să expulzeze în neant viaţa). Dar pentru că moartea este moarte şi mai ales pentru că moartea este (şi aici cred că poţi depune şi tu mărturie în acest sens) putem spune fără vreo urmă de îndoială că viaţa nu este viaţă!

Incertitudinea vieţii – 1

– Haide domnule (vei zice poate tu) că nu e chiar aşa. Te joci cu vorbele, le schimbi sensul după cum ai chef pentru a „demonstra” şi cele mai indemonstrabile lucruri...

– Aşa este! Nu neg aceasta decât parţial: mă joc cu vorbele, dar nu vreau să demonstrez nimic (cu ele sau prin ele). De ce?

Pentru că în viaţă nu poţi demonstra nimic! Şi nu o poţi face, deoarece pentru a demonstra ceva ar trebui să porneşti de la ceva stabil (de la ceva absolut sigur): ori în viaţă nimic nu este (absolut) stabil. Pentru că viaţa nu este viaţă, nimic nu poate fi demonstrat (cu certitudine) în interiorul ei (nici măcar certitudinea incertitudinii sale).

Şi oricum, să fim serioşi: dacă ar fi măcar o minimă certitudine metafizică, noi nu ne-am mai pierde acum timpul cu întrebarea *„Ce este viaţa?”*...

Şi dacă totuşi o facem, atunci nu putem să nu ajungem acum la concluzia afirmată mai înainte: viaţa este o (mare) incertitudine! Ea lasă impresia că ar fi lipsită de bază, de fundament: nu şi-l poate găsi pe acesta nici în sine, nici în afara sa. De ce?

Deoarece... (trei puncte)...

Trăirea cu rest

(Deschid aici o paranteză şi te întreb:

– De ce crezi că sunt mereu (cel puţin până acum) implicate în povestea lui „deoarece” (/ pentru că/ fiindcă ...) „trei puncte”? De ce nu doar unul sau două, sau, de ce nu, cinci „puncte”?...

Înţeleg ce gândeşti: „Pentru că aşa ai tu chef!”. Şi recunosc: nu eşti total străin/ă de adevăr. Însă vreau să te informez acum că nu doar din cauza „chefului” vin cele „trei puncte” după „de-oare-ce” (sau după pen-tru-că), ci şi pentru a indica spre câmpul de conversie a conştiinţei pe care vreau să ţi-o induc prin manipulare fenomenologică (îmi recunosc iată deschis intenţia direcţionată spre conştiinţă dornică de congruenţă abisală) axată pe aprofundarea întrebării *„Ce este viaţa?”*.

Primul punct se leagă astfel inevitabil de „ce”. Al doilea de „este” şi al treilea (după cum bine se vede) rătăceşte şi el sărmanul prin „viaţă” în căutare de precizări imanent-transcendente. Putem numi acest demers „cestivism”, respectiv „cestivitate”.

Astfel acest proces al cestivităţii se deschide tripartit, mai întâi, spre gestaţie, apoi, spre naştere şi, în cele din urmă, spre trăire cu rest până la o nouă gestaţie...

Şi zic gestaţie şi nu concepţie cu un motiv – anume acela că gestaţia e un proces de durată (care te implică afectiv, care te motivează pe termen lung, care te transpune în orizontul unei singularităţi promiţătoare de intuiţii directe a unor câmpuri perceptive încadrate în mod necesar în proces de revelare de sine prin transcendere de sine). Concepţia, pe de altă parte (deşi vitală), e doar o scânteie de moment, relativ contingentă fluxului inepuizabil de idei al vieţii.

O idee are o concepţie – care apare în acel moment de inspiraţie comutativă dinspre rătăcire superficială prin universul nominal spre trăirea iniţierii în clipa vieţuirii experimentale a faptului caracteristic stratului profund al constatărilor de real meta-discursiv.

Aşadar, cu o octavă mai sus decât concepţia (din perspectiva valorică a duratei şi adâncimii) se află gestaţia, creşterea în forme din ce în ce mai bine conturate a ideii nou concepute.

Rolul pe care îl joacă concepţia faţă de gestaţie îl joacă apoi naşterea faţă de trăirea cu rest.

Odată gestaţia dusă la termen se produce un salt ontologic într-o nouă dimensiune existenţială şi fecundaţia noii idei capătă o

viaţă în afara pântecului mental – circumstanţial care a conceput-o şi a dezvoltat-o iniţial. Ea iese „în lume” şi începe să-şi trăiască aici restul – acea parte din fiinţa ei spre care a tins mereu şi spre care va tinde întotdeauna fără a o cuprinde pe deplin vreodată.

Trăirea cu rest este nedeplinul care dă sens şi posibilitate de înlănţuire în viaţă şi concepţiei şi gestaţiei şi naşterii. Şi nu doar atât...

A vorbi deci de o trăire deplină, fără rest, într-o lume umplută până la refuz cu resturile de viaţă aruncate sau lăsate în urmă accidental sau intenţionat de către înaintaşi sau de către contemporani, nu este a vorbi cu sens.

Viaţa este o trăire cu rest – cu restul pe care noi îl implicăm în existenţă, cu resturile pe care noi le luăm din ea spre o mai bună conturare de sine.

Totuşi aş putea zice că e posibilă şi trăirea fără rest, acea trăire perpetuu centrată spre sine, aparent complet opusă resturilor lăsate de alţii, aceea trăire care se are pe sine însăşi ca singur reper, chiar şi în resturile pe care ea însăşi le lasă inevitabil în urma ei.

Dar această trăire fără rest e posibilă (măcar pentru o vreme) doar pentru cei care ating spre contemplare directă (nemediată de gânduri, gesturi şi cuvinte) răspunsul cel mai profund la întrebarea „Ce este viaţa?”.

Stai însă te rog liniştit(/ă): (probabil) nu este şi cazul tău deocamdată – tu încă mai ai resturi de trăit şi întrebări de pus...

Revenind însă la „punctele” noastre, până la urmă, se vădeşte că cestivismul pomenit, ce părea să fie construit organic doar din trei puncte (gestaţie, naştere, trăire cu rest) ar fi încadrat mai cuprinzător într-o schemă ontologică cu cinci puncte, adăugând la cele trei menţionate încă două: unul la început de viaţă – concepţia şi altul oarecum spre „sfârşitul” ei: trăirea fără rest.

Cele trei puncte trăiesc în viaţă, în argument, în dialectică, în logică. Celelalte două există în stratul care le susţine pe cele trei, pentru a le da sens aparent (dinspre concepţie spre trăirea fără rest) şi pentru a marca sentimentul unui destin iluzoriu la un nivel mai profund decât stratul de realitate specific aparenţelor...

Închei aici paranteza şi revin...)

Incertitudinea vieţii – 2

Viaţa este incertitudine, fiindcă..... (cinci puncte):

– sub aspect conceptual (luat în sens de concepţie) viaţa se naşte originar (şi) din incertitudine, din nesiguranţă, din întâmplare;

– sub marca gestaţiei (a gestului care se pregăteşte să-şi dezvăluie sensul pe care vrea să şi-l priceapă) viaţa creşte şi se hrăneşte (şi) din incertitudine, din contingenţă, din fapte relativ aleatoare;

– sub semnul naşterii (înţeleasă ca şi iniţiere, ca şi trecere a unui prag bine delimitat) viaţa se schimbă (mereu) în incertitudine: ea trece, se iniţiază, se naşte (mereu) dintr-o incertitudine într-o altă incertitudine – din incertitudinea specifică concepţiei şi gestaţiei spre incertitudinea caracteristică trăirii (cu rest sau fără el);

– sub cupola mereu îmbietoare a trăirii cu rest (trimiţând spre asigurarea unei sorţi mişcate de dorinţa de împlinire) viaţa îmbracă mai mereu haina incertitudinii; nu pentru că aceasta s-ar ţine scai de viaţă, ci pentru că viaţa şi incertitudinea au mereu o trăire comună şi anume: trăirea cu rest, trăirea neîmplinită, trăirea aflată în mişcare...;

– sub stindardul iluminator al trăirii fără rest (indicând spre o oarecare împlinire, aşezare, armonizare, împăcare) viaţa continuă să rămână în incertitudine – în acea incertitudine specifică lipsei de incertitudine (nu ca afirmare a unei certitudini oarecare, ci ca o lipsă totală de orice certitudine).

Vedem astfel că mişcarea în trei puncte, respectiv în cinci puncte, deşi pare a fi un proces cu un început şi cu o finalitate, nu este nici pe departe aşa ceva... – întrebării „Ce este viaţa?” nu i se răspunde printr-un proces oarecare bazat pe o anumită metodică a demersului discursiv. Nu. Nici pe departe!...

Şi pot să îţi spun acum că odată iniţiată păşirea pe *Calea Întrebării* (ᚾᛖᚴᛁᚾᛏᛖᚱᛒᛖᚱᛁᚾᚷᚱ) prin asumarea conştientă a repetării continue (pentru o perioadă relativ îndelungată) a acestei întrebări (*„Ce este viaţa?”* – ᛘᚾᛖ ᚴᛋᛏᛖ ᛘᚱᛖᚴᛏᛖᛚᛏᚱ – „Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...) şi prin asumarea refuzului conştient de a asimila dogmatic orice răspuns pe care îl întâlnim pe această cale (indiferent cât de tentantă ar părea ispita opririi în mrejele unui răspuns oarecare), de fiecare dată când ridicăm în noi această întrebare („Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...), ne apropiem din

ce în ce mai mult de centralitatea trăirii care ne aşteaptă la capătul acestei Căi – anume experimentarea unei stări în care toate cele „cinci puncte” se afirmă concomitent cu o forţă colosală pe care şi tu o vei recunoaşte în mod sigur de îndată ce o vei întâlni...

În cadrul hermeneutic specific pentru *Calea Întrebării* (𐌉𐌊𐌋𐌋𐌊 𐌆𐌀𐌉𐌉𐌋𐌋𐌊𐌆𐌆) *„Ce este viaţa?”* (𐌉𐌋 𐌋𐌊𐌉𐌋 𐌅𐌆𐌊𐌉𐌊𐌉) nu este deci o simplă întrebare, nu pentru că nu ar fi o întrebare, ci pentru că nu-i căutăm un răspuns simplu, convenabil, la îndemână pentru oricine. Această întrebare nu caută delimitări definitorii şi nici definiţii determinante pentru fenomenul pe care cu toţii îl cunoaştem şi îl numim prin cuvântul „viaţă”. Nu! Ea nu caută aşa ceva...

– Dar ce caută atunci? Mă vei întreba tu.

– Cine ştie?... Tu, cu siguranţă, nu, pentru că altfel nu ai mai citi cu încordare în continuare... Eu poate ştiu, dar, cu siguranţă, nu pot să-ţi spun...

Şi totuşi te întreb: *„Ce este viaţa?”*

– Iarăşi?, vei zice poate tu (puţin iritat/ă), deja mă exasperezi, mă enervezi: de câte ori îmi vei pune această întrebare?

– De câte ori e necesar: orientativ cam de minim 10 000 de ori...

– De câte ori? (Te revolţi tu acum...)

– Stai liniştit/ă! Am glumit! Eu nu pot şi nici nu am chef să-ţi pun ţie această întrebare de atâtea ori, dar tu poate că ar trebui să-ţi faci timp odată (în măsura în care eşti trecut/ă de 21 de ani şi eşti bine echilibrat/ă psihic) să ţi-o pui singur/ă pentru câteva zile (în mod continuu, în decursul tuturor activităţilor de peste zi – cu excepţia celor periculoase (în care concentrarea pe întrebare poate să-ţi distragă atenţia de la factori care îţi pot pune viaţa în pericol) şi în măsura în care îţi aminteşti mereu să menţii această concentrare, această păşire hermeneutic-iniţiatică continuă pe *Calea Întrebării*).

Altfel nu vei ajunge să contempli direct răspunsul profund abisal şi etern transfigurator pe care ţi-l poate dărui această întrebare revelatorie şi pe care îl vei recunoaşte cu siguranţă, fără nici cea mai mică ezitare, odată ce vei intra în contact nemediat cu el – nu ai cum să nu îl recunoşti – acest răspuns este răspunsul care îţi va schimba total viaţa şi îţi va contura în întregime destinul din acel moment încolo...

Să nu te simţi însă obligat/ă să păşeşti pe această Cale. Să nu te simţi nici măcar frustrat/ă, dacă nu vei putea menţine concentrarea pe întrebare mai mult de o jumătate de ceas, chiar dacă vei iniţia drumul specific pentru *Calea Întrebării* (𐌉𐌊𐌋𐌋𐌊 𐌆𐌀𐌉𐌉𐌋𐌋𐌊𐌆𐌆). Drumul acesta cere antrenament şi pregătire prealabilă în tainele concentrării. Aşa că poţi renunţa pentru

moment şi să revii ulterior când puterea ta de concentrare va creşte prin antrenament.

Să nu te simţi complexat/ă însă, dacă nu simţi chemarea de a face măcar un prim pas pe această Cale: nu toată lumea este destinată să iasă din mirajul limbajului, nu toată lumea este sortită contingent să păşească pe tărâmul hermeneutic transfigurator situat dincolo de vorbe, de gânduri, de emoţii şi de intuiţii...

De fapt ce zic? Foarte puţini sunt capabili de aşa ceva!

Prin urmare, nu te învinovăţi, dacă tu nu eşti capabil/ă de profunzime! Nu e vina ta! Întâmplările vieţii nu au convers în tine spre această direcţie.

Nu îţi plânge deci de milă şi nu te revolta. Iar dacă crezi că fac doar dovadă de bravadă şi că, de fapt, dincolo de vorbe nu este nimic (chiar dacă eu încerc să te fac să crezi că ar fi ceva), te îndemn să te mai gândeşti – te asigur că credinţa ta de mai sus este complect eronată (numai şi prin aceea că dincolo de vorbe şi gânduri te aşteaptă viaţa aşa cum e ea în puritatea ei abisală...).

Oricum, stai te rog liniştit/ă!... – nu scriu această carte doar pentru tine – şi nici nu o scriu neapărat doar pentru mine.

Ţie s-ar putea să nu îţi folosească la nimic. Şi atunci habar nu am de ce o (mai) citeşti...

A, ba ştiu – poate eşti dintre aceia plini de speranţă, dintre aceia care speră mereu la un „dincolo de dincolo”, la „un altceva mai altfel decât altceva”.

Foarte bine atunci – vei găsi între copertele acestei lecturi câteva indici firave care arată spre ceea ce tu cauţi. Nu îţi garantez însă că le vei putea vedea. Asta doar tu o vei şti...

Dar haide să lăsăm acum bârfa hermeneutic-teleologică deoparte şi să revenim la ce ne interesează pe noi de fapt – anume găsirea unui răspuns la gândul ce poate uneori va încerca să te frământe şi pe tine un pic mai adânc de aici încolo: *„Ce este viaţa?”* („Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...).

Tu eşti răspunsul

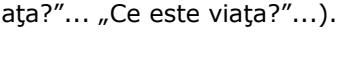

– Păi ce să fie iubite frate/ soră întru viaţă decât tu însuţi/ însăţi. Da: tu eşti viaţa! Şi cine altcineva ar putea să fie?

Tu o trăieşti, tu o respiri, tu o gândeşti, tu o simţi: tu eşti ea – tu eşti viaţa!

– Exagerezi prietene, vei zice poate tu, cum să fiu eu viaţa? Da... sunt de acord că sunt o parte din ea, dar nu sunt viaţa în întregimea ei!

– Chiar? O poţi dovedi? Îţi poţi tu ţie demonstra că odată ce tu te stingi din viaţă (dacă o vei face vreodată), toată viaţa nu se stinge odată cu tine?... Poţi?... Cam greu, nu?...

Dar haide să lăsăm raţionamentele să-şi împlinească sensul – acela de a arăta cu hotărâre (pentru cine are ochi să vadă şi minte să priceapă) dincolo de logica limbajului spre logica vieţii.

Îţi repet deci – în ciuda protestelor tale – tu eşti viaţa!

Să ştii că nici ţie nu poate să-ţi fie foarte greu să spui aşa ceva – uite poţi zice acum împreună cu mine: „Eu sunt viaţa!”... Nu vrei? Ţi-e frică? E într-adevăr o perspectivă înfiorătoare aceasta: tu să fii întreaga viaţă şi să nu mai fie nimic în afară de tine! E într-adevăr... Dar e o posibilitate pe care suntem îndreptăţiţi să o discutăm...

Aha... Văd că acum o zici: „Eu sunt viaţa!”. Foarte bine! – Ai văzut că nu e greu?... Sunt doar cuvinte omule, doar cuvinte... Iar cuvintele nu înseamnă nimic pe tărâmul pe care noi năzuim să intrăm...

Prin urmare, întrebarea *„Ce este viaţa?”* are ca răspuns posibil şi formula: „Viaţa este (sunt) eu, respectiv viaţa este (eşti) tu!”

Logic vorbind din „viaţa = eu” şi din „viaţa = tu” rezultă că „eu = tu”. Culmea e că în viaţa dialectică cuprinsă de această carte, în care după cum ai văzut, eu ţin loc şi pentru potenţialele tale probleme, „eu = tu” şi „tu = eu”.

Dar dacă stai să te gândeşti, aşa facem mereu – şi tu şi eu – eu mi-l imaginez pe „tu” şi tu ţi-l imaginezi pe „eu”.

De cele mai multe ori, conversaţiile noastre sunt purtate doar la acest nivel imaginativ-proiectiv. Şi uneori par a fi mult mai constructive decât conversaţiile „faţă în faţă” distrase de diversul faptelor contingente în jurul cărora se aşează spre dialog.

Proiecţia ta în mine şi proiecţia mea în tine o putem numi viaţă (viaţă a conversaţiei interioare, viaţă a creării imaginii unui altuia, viaţă a conturării, întotdeauna iluzorii, a imaginii de „sine”).

Prin urmare, putem spune: „Viaţa este eu şi tu!” şi astfel ne situăm într-o logică a colaborării sau „Viaţa este eu sau tu!” şi astfel ne îndreptăm inevitabil spre logica conflictului.

Mai putem spune „Viaţa nu este nici eu, nici tu!” şi astfel ţinem trează în noi logica determinărilor finite, logica căutării, a deschiderii spre sfera existenţială a trăirii cu rest.

Raţional şi iraţional
ᛦᛅᛦᛘᛁᛅᛏ ᛏᛘ ᛘᛦᛅᛦᛘᛁᛅᛏ

Dacă privim însă viaţa din perspectiva raportului ei cu sfera raţionalităţii, respectiv a iraţionalităţii, atunci întrebarea „Ce este viaţa?” ne invită să răspundem şi la întrebarea dacă viaţa este raţională sau iraţională.

Unii şi-au făcut din raţiune zeiţă uitând însă că aceasta produce deopotrivă şi raţionamente corecte şi raţionamente greşite. Ei îşi afirmă cu mândrie titulatura de „raţionali” neînţelegând că prin efectele raţiunii (şi binele şi răul, şi utilul şi neutilul, şi corectul şi greşitul) ceea ce îi aparţine acesteia, anume raţionalul, este uneori la fel de „pervers” şi de puţin de dorit spre a te mândri cu el (în întregimea lui) ca şi „iraţionalul”...

Unii folosesc astfel cuvântul raţiune ca pe o mantră magică pe care şi-o asumă şi şi-o repetă prosteşte crezând că simpla ei arogare nominal identitară îi scuteşte de căderea în ridicol, în greşeală, în aberaţie.

Fără să mai vorbim de faptul că din solidaritate cu „raţiunea” auto-declaraţii „raţionali”/ „raţionalişti”, adeseori, ignoră în mod grosolan emoţia şi emotivitatea, sentimentul, trăirea directă, experienţa perceptivă nemijlocită, simţirea integrală, voinţa, dorinţa, intuiţia şi inspiraţia şi astfel se înstrăinează (nejustificat) de concret şi evidenţă, de poezie şi metaforă, de lirism şi imaginaţie, de trăire deplină în infinitul cu infinite posibilităţi.

Pe lângă faptul că ei astfel se plasează într-o sferă a unei vieţi şchioape, bolnave, incomplete, chiar perverse, ei se aşează în acest fel, fără să o ştie (deşi doar de o manieră imaginară), în afara vieţii umane (integrale).

De multe ori, „orientarea raţională” este pentru mulţi indivizi doar o scuză de a rătăci buimaci printre cuvinte „metafizice” sau „ştiinţifice”, crezând că lumea se reduce la cuvintele lor cu sensuri în căutare de sens. Nu, stimabile cititor. Lumea nu se reduce la cuvinte (nici măcar „ştiinţifice”/ „raţionale”), iar atâta timp cât vei rătăci aiuristic printre ele, nu vei înţelege cu adevărat nici lumea şi nici viaţa. De abia cu oprirea măcar temporară şi măcar parţial consistentă din această rătăcire se deschide o şansă spre a privi spre întregul lumii şi spre întregul vieţii.

Să însemne însă, cele de mai sus, că „viaţa nu este raţională”? Nici pe departe. Ea este raţională – atât în adevăr, cât şi în eroare, atât în bine, cât şi în rău... ea este raţională, pentru că este

raţiune în ea, este acea raţiune care produce deopotrivă şi raţionamente corecte şi raţionamente greşite.

Dar viaţa este în acelaşi timp şi iraţională, în sensul că, de multe ori, ea refuză să ofere justificări raţionale (corecte sau greşite, evidente sau imaginare, ştiinţifice sau mitice/ metafizice) pentru multe din trăsăturile şi demersurile ei cele mai profunde.

Ea este şi iraţională, pentru că se plasează cu adevărat mai ales în afara cuvintelor, a gândurilor şi a raţionamentelor.

În viaţă sunt mult mai multe lucruri (infinit de multe) decât controversata ei latură „raţională": în iraţional se află toate cele care se află „în afara raţionalului" (cu raţionamentele lui corecte, respectiv greşite).

Prin urmare, putem zice că viaţa este raţională şi iraţională în acelaşi timp: este o mare doză de raţional în orice iraţional şi o şi mai mare doză de iraţional în orice raţional.

Iraţionalul şi raţionalul nu se exclud, ci se completează reciproc (îşi dau unul altuia fiinţă), se stimulează reciproc spre manifestare. Dar putem afirma fără prea mare ezitare şi contrariul – anume că raţionalul şi iraţionalul se exclud reciproc, că nu pot ocupa ambele acelaşi timp şi acelaşi spaţiu. Ei se exclud în măsura în care orice exclude orice altceva prin simpla sa prezenţă în cadrul ontologic al fiinţei.

Viaţa este astfel contradictorie – nu doar pentru că se poate contra-zice pe sine, ci şi pentru că mereu se pot zice împotriva ei (în ansamblu, respectiv a fiecărui aspect considerat al ei) o grămadă de vrute şi nevrute.

Viaţa este mereu în contradicţie şi mai ales în contra-zicere. Ea ne contrazice mereu „zicerile" şi ne surprinde mereu cu noi „ziceri" de ale sale.

Iar întrebarea *„Ce este viaţa?"* este contra-zicere prin excelenţă („Ce este viaţa?"...) – este zicere contra vieţii („Ce este viaţa?"...), susţinută şi repetată „nebuneşte" („Ce este viaţa?"...) până când devine o zicere pentru viaţă („Ce este viaţa?"...), o zicere împreună cu ea şi în ea („Ce este viaţa?"... „Ce este viaţa?"... „Ce este viaţa?"...).

„Ce este viaţa?" contrazice în primă instanţă viaţa celui care o rosteşte. Această întrebare ridică viaţa împotriva vieţii: o întoarce spre sine şi o pune în contra-zicere.

Ea implică inconştient presupunerea că viaţa s-ar putea să nu fie (ceva important... sau cu sens). Şi, de aceea, viaţa se cutremură când îşi pune sieşi această întrebare, deoarece prin ea se evaluează pe sine: „Ce eşti tu?". Eşti ceva sau eşti nimic? Şi dacă totuşi eşti ceva (mai degrabă decât nimic), ce anume eşti? Are vreo valoare fiinţa ta? Are vreo valoare pentru care merită să fie susţinută fiinţa ta, în continuare, în lume?

Şi până la urmă, ce este „valoarea"?

Lipsa şi împlinirea

Valoarea e o lipsă. Valoarea e o împlinire. E o lipsă pentru cel care o dă, pentru că o dă de la sine. E o împlinire pentru cel care o primeşte, pentru că o primeşte în sine.

Valoarea e lipsa împlinirii şi împlinirea lipsei. E lipsa împlinirii atunci când ea e căutată spre a fi atinsă cândva în viitor sau undeva-altundeva. E împlinirea lipsei avute în trecut sau acolo pe undeva, prin trăirea ei în actualizarea prezentului aici – acum.

Nu este însă lipsă fără dor de împlinire şi nici valoare fără lipsă. Valoarea este astfel o lipsă împlinită sau chiar o împlinire a lipsei văzută nu atât ca şi cerere sau dorinţă, cât precum un gol care aşteaptă să fie umplut, precum un râu secat care aşteaptă să fie curs spre mare cu putere din nou şi din nou şi din nou...

Ea ni se arată astfel, la fel ca şi viaţa, precum o veşnică tânjire spre Întreg şi ca o perpetuă apropiere de el. În atingerea plinătăţii se arată astfel faptul că valoarea, înţeleasă ca punte între lipsă şi împlinire, poate fi deopotrivă şi punct de plecare şi ţintă de atins.

E punct de plecare, pentru că dacă nu am valoriza nimic, nu am pleca nicăieri şi nu am dori să facem nimic. E ţintă de atins, pentru că odată apropiată parţial (încă din punctul ei de plecare) ea îşi întinde privirea spre orizont, spre acea suprafaţă hipnotică a prezenţei aşezate ontologic dincolo de aici.

Avem deci valoare, pentru că altfel nu am fi, dar tânjim mereu spre ea, pentru că mai vrem să fim şi mâine. A avea valoare este, prin urmare, atât a cere, cât şi a mulţumi: a cere, pentru că valoarea este o cerere a unui sens dincolo de sensul de moment; a mulţumi, pentru că a mulţumi e a găsi sens chiar şi acolo unde el nu este de găsit.

Poate că unora valoarea le apare uneori ca fiind statică... Dar această impresie sentimentală nu poate fi decât o aparenţă iluzorie: cum să fie senzaţia mai presus de minte, cum să fie destinul altceva decât curgerea unui râu?

Pentru că dacă găsim un sens în această curgere, atunci putem găsi o valoare în destinul vieţii, dar dacă nu găsim sens între malurile apei fiinţei, aceasta nu se poate datora decât minunii contemplării, acelei minuni care ne permite actul magic al încremenirii pentru o clipă de extaz sau aparent pentru o veşnicie de tragic într-un singur moment, într-o singură stare; într-o singură împlinire, respectiv într-o unică lipsă.

Magia aceasta a contemplării încremenite poate vedea în viaţă o lipsă şi în valoare o non-existenţă – şi atunci e destinată unei

trăiri monotone în drama vieţii până la împlinirea sa dramatică relativ deplină (măcar parţial şi temporar).

Actul acesta de ieşire din timp şi de evadare din câmp ne arată însă potenţialitatea vieţii de a tinde spre o împlinire totală infinită, dar el indică şi spre posibilitatea cunoaşterii valorii ei prin existenţă prea-plină, atât de plină încât dă spaţiul pe afară şi vrea să se dăruiască pe sine şi altora: nu din altruism, ci din egoismul unui instinct de conservare care ştie că nu poate păstra infinitul în sine existând în acelaşi timp ca şi individ/ă.

Şi atunci valoarea e lăsată liberă, aşa cum e ea dintotdeauna, să curgă dinspre cei prea-plini spre cei lipsiţi şi să trăiască în cei lipsiţi ca lipsă şi în cei împliniţi ca lipsă a lipsei.

Nu este însă timp şi nici spaţiu în care valoarea (ca lipsă şi/sau împlinire) să nu fie prezentă, pentru că în sinea ei ea nu este nici lipsă şi nici împlinire, ci este fiinţă – este ceea ce suntem şi este ceea ce este – anume, viaţă!

Timpul ei e, prin urmare, şi în trecutul dramatic luminos şi în prezentul actualizator de conţinuturi de potenţe infinite şi în viitorul care poate fi, dar poate nu va fi niciodată.

Ea e, prin urmare, şi act şi potenţialitate: e act, pentru că viaţa valorizează mereu tot ceea ce este, pentru că ea judecă tot timpul valoarea întregii existenţe.

E potenţialitate, pentru că mereu mai rămâne ceva de valorizat (în bine sau în rău), ceva de apreciat valoric de pe culmea unui munte axiologic pe care suntem înălţaţi uneori sau de pe fundul unei prăpăstii valorice în care ne găsim câteodată.

De pe vârful de munte valoarea apare ca fiind expirată când privim în jos spre semnele ei îndepărtate, pentru că se situează sub noi, sub picioarele noastre. Ea apare însă ca fiind aproape intangibilă atunci când privim năuciţi deasupra noastră spre vârfurile ei, pentru că pare să ne lase definitiv în urmă cu depărtarea ei pierdută printre norii luminoşi (sau cenuşii) ai cerului.

De pe fundul prăpastiei valoarea ni se arată ca fiind certitudinea pământului care ne împiedică să cădem mai jos decât suntem – de aceea, cei care traversează fundul unei prăpăstii găsesc certitudine şi valoare în orice – e şi uşor pentru ei – deasupra lor şi de jur împrejur şi chiar sub picioarele lor stă certitudinea faptului că valoarea e „un munte”, e muntele care se vede cu claritate deplină din locul în care ei se află: majestos, covârşitor, semeţ, colosal, plin de culmi de atins şi de poteci care ne pot purta spre vârfurile sale – şi vedem clar în acele momente că muntele vieţii are nenumărate vârfuri şi poteci spre ele.

Şi mai vedem ceva: că vârfurile muntelui sunt şi ele doar fundul unor alte prăpăstii, care se unesc sub chipul cerului în imaginea unei prăpăstii infinite din care e greu de ieşit, mai ales pentru că

de acolo privind în sus, nu se mai vad cu uşurinţă nici poteci şi nici vârfuri evidente. De pe vârfurile muntelui axiologic al vieţii se văd doar nori şi vânt şi albastru infinit de cer. Şi acestea îţi spun: valorile tale sunt doar nori înşelători şi vânturi schimbătoare!

Şi poate tu le vei răspunde atunci:

– Valorile mele sunt prăpăstii şi munţi, câmpii şi dealuri, nori şi vânturi! Valorile mele sunt acolo unde eu încep şi sunt acolo unde eu mă sfârşesc – peste tot adică, dintr-o margine a universului până în cealaltă margine a lui.

Valorile mele sunt apa, pământul, aerul şi focul: apa care mă adapă şi mă revigorează, care mă unduieşte şi mă poartă pe râul misterios al vieţii; pământul cu elementele sale, toate venite parcă din stele şi de dincolo de stele pentru a se contura în mine ca bătaie firavă de pleoape deschise abisal între două veşnicii; aerul pe care îl încălzesc în mine, pe care îl respir în trup, pe care îl schimb continuu cu fiinţa atmosferică ce mă hrăneşte cu acest nectar de viaţă precum pe pruncul ce soarbe mulţumit la sânul mamei sale; focul ce arde în mine şi transformă tot ce-l atinge în valoare: dintr-o valoare într-o altă valoare, din ceva cu un anume contur de menire spre altceva cu un alt contur de sens...

Sunt, mai întâi, dincolo de limitele propriului trup, pentru că acolo este sursa existenţei mele: în pământ, în apă, în aer, în foc; sunt apoi în limitele propriei percepţii, pentru că aici se continuă nestingherite şi indiferente la prostelile metafizic – individualiste ale oricui şi pământul şi apa şi aerul şi focul.

Aş fi deci valoare, dacă nu aş fi ea, vei continua tu poate să zici. Aş fi o lipsă, dacă nu m-aş şti împlinire. Aş fi un plin, dacă nu aş vedea peste tot golul şi goliciunea – acel gol care se face deschidere – deschidere a universului spre mine, deschidere a mea spre univers.

– Trăim în goluri şi comunicăm prin ele, te continui eu aici. Dar trăim şi în prea-plinuri faţă de care golurile nu doar că nu au sens, dar nici nu îşi pot găsi unul.

Valoarea valorizează totul. Non-valoarea nu valorizează nimic. Nu pentru că ar fi lipsită cu adevărat de valoare, ci pentru că se crede a fi ca atare. Nu putem, prin urmare, să-i acordăm non-valorii decât o existenţă iluzorie, nu pentru că nu ar fi, ci pentru că nu se poate (încă) cunoaşte pe sine cu adevărat.

Eşti deci un om „lipsit de valoare” doar dacă nu „valorizezi”, mai întâi, tot ceea ce crezi că ţine de tine şi, apoi, tot ceea ce crezi că ţine de alţii sau de altceva (decât tine).

Şi nu poate fi decât aşa – cel „lipsit de valoare” (crede că) nu valorează nimic pentru sine. De ce? Pentru că nu are încredere în propria valoare şi atunci îşi proiectează propria iluzie (a lipsei sale de valoare) şi asupra celorlalţi. Nu valoarea îi lipseşte însă lui pentru a putea valoriza şi a îndepărta de la sine lipsurile sale

valorice, ci conştiinţa valorii sale intrinseci – ca viaţă imanentă Întregului.

A fi e astfel a fi în valoare – a nu valoriza e a te auto-condamna la neant şi nimic-nicie. Pentru că ieşirea din gol (văzut ca potenţialitate a plinătăţii) sau intrarea în el (văzut ca actualitate esenţială fiinţei întregului) nu este posibilă decât dacă ne lăsăm iluzoria nimicnicie bârfelnică, cârtitoare, invidioasă, nemulţumită şi angoasantă în faţa constatării unei evidenţe: aceea a valorii Întregului, aceea a valorii Părţii, aceea a valorii mersului pe o Cale sau pe alta (fie înainte, fie înapoi), aceea a valorii staţionării odihnitoare şi revigorante pe marginea Drumului sau departe de el. Nu e mai multă valoare în drum decât în staţiile sale, precum nu e mai multă valoare în a merge decât în a sta. Fiecare îşi are rostul său valoric la timpul potrivit, în locul potrivit şi pentru omul potrivit.

Nu valoarea cheamă dezlegare şi nici legarea nu este lipsită de valoare – fiindcă a fi legat valoric de valoare este a valoriza legătura, relaţia, apropierea, simţirea celuilalt, iubirea vieţii. Iar a fi dezlegat de la a valoriza poate însemna şi a fi în valoarea celui care refuzând (pentru moment) valorizarea, găseşte valoare non-valorizării. A fi dezlegat poate fi deci a trăi detaşat de universul mişcării valorizatoare, în fluxul contemplării beatifice a vieţii ce trece dincolo de valoare şi non-valoare – în acea lucire iluminatorie care depăşeşte limba şi gândul, nu pentru a fi în valoare, ci pentru „a fi” pur şi simplu... (cu tot prea-plinul acestei trăiri şi cu toate golurile şi lipsurile abisale pe care ea le poartă inevitabil cu sine).

A spune însă că viaţa este dincolo de valoare şi valorizare nu este (neapărat) a spune adevărul – nu pentru că viaţa ar fi dincolo, ci pentru că „dincolo” e dincolo de orice dincolo – chiar şi de viaţă sau valoare...

E dincolo de noi, e dincolo de mine, e dincolo de tine, e dincolo de dincolo – nu pentru că nu poate fi dincoace, ci pentru că nu mai este în „este”, ci în „ce este?” – mai precis, în *„Ce este viaţa?”*... („Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...).

Scopul întrebării

Aici poate tu mă vei întreba:

– Ce se urmăreşte totuşi pe *Calea Întrebării* (𐤉𐤀𐤋𐤄 𐤔𐤁𐤓𐤉𐤄𐤀𐤋𐤔𐤔) prin punerea repetată (aproape ritmică) şi continuă a întrebării *„Ce este viaţa?”* („𐤉𐤄 𐤄𐤌𐤓𐤄 𐤕𐤔𐤁𐤓𐤀𐤋?”)?

– În nici un caz să se afle ce este viaţa! îţi răspund eu.

Ea vrea să atingă dezlegarea de limbă, despărţirea de iluzia că vorbele/ conceptele/ cuvintele exprimă ceva care merită să fie luat serios în seamă ca şi răspuns posibil la „problema vieţii”.

Pe 𐤉𐤀𐤋𐤄 𐤔𐤁𐤓𐤉𐤄𐤀𐤋𐤔𐤔 se urmăreşte înţelegerea faptului că viaţa nu este limba/ limbajul şi nici concepţia/ gândirea/ raţionamentul – că răspunsul la întrebarea *„Ce este viaţa?”* nu este un răspuns de cuvinte, prin cuvinte, pentru cuvinte, ci cu mult dincolo de acestea. Viaţa în infinitatea ei nu este de înţeles prin limbaj, ci doar (eventual) numai dincolo de el. Mijlocul de a arăta spre această înţelegere, spre această percepţie directă a vieţii este de a demitiza limba şi limbajul conceptual, de a arăta că acesta nu este capabil să spună nimic fundamental despre nimic fundamental. El e un simplu joc naiv de cuvinte. Acest lucru trebuie să ajungă să-l conştientizeze în profunzime toţi cei care joacă jocul limbii (filosofice, religioase, psihologice etc.) total absorbiţi de mirajul ei ireal, în întregime cufundaţi în valenţele amăgitoare ale limbii promiţătoare de sens.

Doar prin conştientizarea şi depăşirea acestui joc al cuvintelor (gândurilor, raţionamentelor, conceptelor...), chiar şi doar pentru un scurt moment de „graţie”, se poate ajunge la adevăratul răspuns al întrebării „Ce este viaţa?”.

Ea este o întrebare pusă în cuvinte şi, prin urmare, este o întrebare relativ iluzorie (ca oricare alta). Repetarea ei continuă şi refuzul conştient al oricărui răspuns de vorbe la ea duce însă la depăşirea nivelului ei superficial, aparent – duce la depăşirea iluziei şi accesarea nivelului esenţial al vieţii, acel nivel abisal în faţa căruia orice exprimare lingvistică este total neputincioasă spre a-l revela sau măcar spre a-l indica cât de cât.

Vorbim astfel de o dezvrăjire a limbii, de o trecere a ei dintr-o sferă a magicului (peste toate pătrunzător cu sensuri iluzorii de sens) spre o proiecţie extra-sferică a unei realităţi existente dincolo de aparenţe, dincolo de formele vizuale şi sonore pe care le îmbracă vorbele/ cuvintele în viaţa pe care ele o controlează şi o amăgesc prin jocul lor himeric.

Scopul este deci atingerea alingvismului, a stării specifice celui care poate înţelege viaţa/ lumea în adevărata ei esenţă infinită şi dincolo de capcanele nenumărate pe care limba le pune în faţa lingvist-vieţuitorului.

E adevărat însă că în sfera lor iluzorie, şi la scara unei istorii nesemnificative faţă de eternitate, jocurile limbii pot ajuta la crearea unor vise mai frumoase sau mai puţin frumoase – ele însă se destramă mereu, ca prin farmec, în faţa realităţii pure şi brute a vieţii.

Pe *Calea Întrebării* (人ᔕ⊥ᒪᔕ ᛝᐱᚴᛇᒪᐃᔕᛇᛝᛝ) se petrece astfel o „ieşire din limbă”, din semn, din simbol, tocmai prin folosirea punctelor lor slabe, prin profitarea de posibilitatea intrării în profunzime. Se trece astfel într-o zonă a fiinţei în care se pierde orice urmă de semnificaţie fixă/ dogmatică/ fanatică/ absolută pe care cuvintele au avut-o până atunci.

Sistemul limbii îşi pierde iluzia (doar) pentru cel care îşi pierde numele. Fără de nume devine lumea şi fără de nume cel care o priveşte în toată puritatea ei.

Nu vorbim dar de ceva miraculos, magic sau mistic, ci „doar” de o transcendere a iluziilor limbii/ gândirii.

Cel care ştie că atunci când vorbeşte/ gândeşte doar se joacă cu vorbele/ gândurile nu pune temei pe ele pentru nimic esenţial. Viaţa e cu mult mai cuprinzătoare decât ce se poate reda în cuvinte sau prin ele. De aceea, experienţa ei integrală nu poate fi transmisă prin vorbire/ scriere şi nici receptată (doar) prin gândire/ raţiune.

Trăirea autentică a vieţii e mult mai profundă de atât. Şi nu e tăcere (decât poate pentru scurte momente). În nici un caz nu e tăcere în sensul general al acestui cuvânt.

Atingerea ţelului pe 人ᔕ⊥ᒪᔕ ᛝᐱᚴᛇᒪᐃᔕᛇᛝᛝ e ca şi cum te-ai întoarce brusc la „vorbirea/ gândirea” pe care o aveai ca şi prunc, înainte de a învăţa să vorbeşti/ gândeşti – de data aceasta însă având deopotrivă şi starea integrală specifică prunciei şi pe cea specifică maturităţii – stăpânind deopotrivă şi cuvântul şi tăcerea.

Se atinge astfel starea pruncului matur, a copilăriei împlinite pe deplin – specifică pruncului stăpân peste vorbe şi a maturului stăpân peste sfera ante-lingvistică şi extra-lingvistică a vieţii.

Trăirea concomitentă a stării pre-lingvistice şi a celei lingvistice constă, prin urmare, în trăirea intensă a stării meta-lingvistice sau post-lingvistice („post” vine de la „după”, dar şi de la „postire verbală”).

Prin punerea pătimaşă şi sinceră a unei întrebări copilul caută instinctiv această înţelegere meta-lingvistică. Însă pentru el nu este momentul să o poată obţine. De abia după ce va stăpâni limba suficient de bine pornind de la răspunsurile superficiale şi inconsistente pe care le-a primit la întrebările sale în copilărie şi

adolescenţă el este pregătit (după vârsta de 21 de ani) să reia demersul său interogativ cu o patimă mult mai înflăcărată şi cu o insistenţă mult mai dârză pe o singură întrebare (de exemplu, pe întrebarea *„Ce este viaţa?”*) timp de câteva zile în continuu pentru a ajunge să înţeleagă astfel ceea ce nimeni nu-i poate spune – anume stadiul indescriptibil şi intransmisibil al înţelegerii vieţii prin prisma inocenţei abisale şi a uimirii fără limite specifice pruncului matur sau maturului prunc, a maturului care vede lumea din nou prin ochii copilului reprimat din el – a acelui copil care întreba odată cu maximă curiozitate şi entuziasm: „Aceasta ce este?” sau „De ce este aşa?”.

Răspunsurile (adeseori, relativ stupide) primite, de cele mai multe ori, de la „adulţi” nu au făcut decât să-l lege puţin câte puţin în lumea iluzorie a numelor, amăgindu-l mereu cu răspunsuri superficiale (de obicei, preluate fără prea multă reflecţie şi analiză din „folclorul popular” sau din vreo specialitate culturală oarecare) la problemele sale fundamentale.

Păşind însă în mod conştient pe *Calea Întrebării* cel amăgit de iluzia numelor poate să reia întrebările prunciei şi să şi le pună lui însuşi. El a devenit între timp adult şi teoretic poate să-şi răspundă singur la întrebările pe care şi le-a pus natural în copilărie.

Poate şi tu te-ai întrebat înainte de a învăţa să vorbeşti „Ce este viaţa?” în limba aceea de dinainte de limbă specifică pruncului nou născut. Poate şi tu, odată ce ai învăţat să vorbeşti vreo limbă oarecare, ţi-ai întrebat la un moment dat părinţii şi bunicii *„Ce este viaţa?”* – şi cine ştie ce răspuns „potrivit” vârstei celui care întrebă şi inteligenţei celui care răspunde ai primit de la ei. Iată însă că acum, odată devenit matur, poţi să-ţi răspunzi singur la această întrebare – acum tu eşti matur şi teoretic ai putea să faci acest lucru – anume maturul din tine (cu minima lui experienţă de viaţă) să răspundă copilului din tine.

Şi să nu-ţi fie de mirare dacă, odată aflat cu adevărat acest răspuns, vei deveni un prunc matur, un om care pricepe deopotrivă şi jocul şi munca, şi tăcerea şi vorbirea, şi tăcerea din vorbire şi vorbirea din tăcere, şi jocul din muncă şi munca din joc.

Atunci tăcerea ta va fi un izvor nesfârşit de vorbire şi vorba ta o sursă infinită de tăcere, iar faptele tale vor vorbi de la sine.

Şi lumea se va naşte atunci din nou pentru tine şi tu te vei naşte din nou pentru ea – şi vei învăţa din nou să „vorbeşti” şi să „mergi” – şi vei fi şi tu dintre aceia „născuţi de două ori” – odată din tăcere (prin naştere) şi încă odată din vorbire (prin întrebarea ce duce la a doua ta naştere în lume).

Acum eşti chemat deci să vorbeşti, aşa că spune-ţi te rog tu ţie însuţi „Ce este viaţa?”. Şi nu căuta răspunsul în afara ta, fiindcă el nu se află nicăieri altundeva decât în tine. Vorbeşte deci cu patimă răspunsuri nenumărate pentru această întrebare („Ce este

viaţa?”...), rosteşte cu îndârjire din nou („Ce este viaţa?”...) şi din nou („Ce este viaţa?”...) această întrebare („Ce este viaţa?”...) pentru a primi răspunsuri cât mai multe şi cât mai diverse, dar întotdeauna nemulţumitoare atâta timp cât ele se prezintă în faţa ta sub forme de nume şi definiţii.

Astfel după o vreme de întrebare continuă (pentru cel puţin câteva zile) poate vei atinge şi tu acea clipă de graţie specifică momentul sacru când vei realiza subit, pe deplin (din nou), tăcerea prunciei, prin noua ta naştere.

Şi la fel cum pruncul născut „prima oară” nu poate explica celui din pântece „ce este viaţa” nici tu nu vei putea vreodată să explici cuiva această stare în care vei cunoaşte viaţa după această „nouă naştere” – vei şti însă atunci şi tu că ea este reală, palpabilă şi infinită în trăiri... (pe care acum nu ţi le poţi nici măcar închipui!)...

Reperele vieţii, reperele întrebării

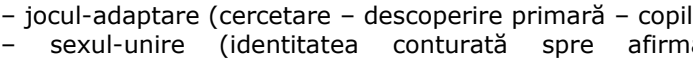

Calea vieţii este şi calea întrebării. Pe drumul ei se văd repere de orientare, repere de potenţe spre actualizare, repere-ghizi spre îndrumare:

– naşterea-iniţiere;

– jocul-adaptare (cercetare – descoperire primară – copilăria);

– sexul-unire (identitatea conturată spre afirmare – adolescenţa);

– munca-creatoare – de supravieţuire şi de dezvoltare, de menţinere a sănătăţii şi vieţii în armonie (actul creator ca mijloc de uşurare a căii şi de depăşire a bolilor şi problemelor ca obstacole apărute în „călătorie” – maturitatea şi bătrâneţea);

– retragerea-degenerare – din viaţă (degenerarea ca final de cale – bătrâneţea)

– şi moartea-dezintegrare.

Viaţa, mai întâi, se cercetează spre descoperire primară. Imediat după ce se naşte, chiar dacă nu ştie să vorbească articulat, ea ştie să zbiere, să urle, să plângă. Şi pusă într-un mediu cu totul nou faţă de cel simţit anterior naşterii, ea, în felul ei specific unui nou născut, cercetează şi descoperă, se miră şi se îngrozeşte, râde şi plânge de toate cele câte le simte.

Intrarea în viaţa „extra-uterină” este al doilea mare semn de întrebare pe care şi-l pune viaţa. Atunci ea se întreabă: *„Ce este viaţa?”* – bineînţeles nu cu aceste cuvinte şi nu în acest fel – ci în felul ei pre-lingvistic specific. În momentul când simţurile (tactil, olfactiv, auditiv, vizual, gustativ) îi sunt inundate cu simţiri ne-mai-trăite viaţa este copleşită şi se întreabă plângând: „Ce e cu

toate acestea?", „Ce este viaţa?". Ea credea că vieţuirea sa este ceva liniştit, ceva de trăit într-un mediu protejat, ceva doar de la mare distanţă puţin deranjat de fapte lipsite complet de sens şi, prin urmare, ignorate.

În acest ţinut paradisiac al mediului prenatal viaţa este trezită la viaţă de prima sa mare întrebare, adusă de prima ei criză existenţială majoră – momentul expulzării bruşte, forţate, brutale din primul său mediu de viaţă. Ea se simte atunci trădată, lipsită total de apărare, împinsă, bruscată, trasă – şi în aceste momente de suferinţă şi de chin, în aceste momente viaţa se întreabă mereu în fundalul ei trăitor, printre durerile naşterii: „Ce este viaţa?", „Ce este aceasta?", „Ce se întâmplă acum?", „De ce nu era bine înainte?",... „Ce este viaţa?"...

Bineînţeles că viaţa în curs de a se naşte nu-şi pune aceste întrebări în felul de mai sus, ci de o manieră pre-verbală, de o manieră instinctivă, de o manieră organică. Profunzimea lor în aceste momente este abisală – repetarea lor duce la adâncire în viaţă şi se termină cu o deviere, cu o distragere de la subiectul interogaţiei prin intrarea într-un nou mediu de viaţă: prima palmă primită în viaţă, prima respiraţie, prima tăietură (a cordonului ombilical) şi, de obicei, primul plânset zdravăn trăit ca manifestare zguduitoare a durerii, a îndoielii, a incertitudinii, a întrebării: „Ce este viaţa?", „Ce este aceasta?", „Ce se întâmplă aici?", „Ce este viaţa?"...

Desigur că viaţa nou născută nu formulează lingvistic, conştient şi intenţionat aceste întrebări – nu! E aici o problemă mult mai gravă, mai profundă, mai plină de substanţă: aceste întrebări apar într-o formă pre-lingvistică, într-o formă specifică simţurilor copleşite de stimuli, într-o formă specifică semnalelor asaltate de durere – această problemă vine deci din adâncul cel mai intern al vieţii şi, de aceea, răspunsurile pentru ea sunt de aceeaşi natură – tot perceptive, tot organice, tot intuitive.

Pentru că după marele moment al trecerii, după marele salt ontologic al venirii pe (o nouă) „lume", viaţa o apucă, de obicei, pe o cale mai domoală, anume pe calea prunciei exploratoare. Noul este constatat şi începe să fie asimilat cu o infinită sete de cuprindere.

În aceste momente de pruncie–exploratoare ochii se deschid şi privesc uimiţi, urechile ascultă şi înmărmuresc în contemplarea balului sunetelor auzite, mâinile caută să atingă, să cuprindă, să pipăie tot ce văd ochii, buzele şi gura caută să guste lumea, nasul să o miroase de aproape... Absorbită total în acest proces de explorare a unei noi lumi viaţa se entuziasmează, se contrariază, se agită şi se întreabă cu intensitate, iarăşi şi iarăşi: „Aceasta ce este?", „Dar acesta?", „Şi asta?"... „Ce este viaţa?"... „Ce este viaţa?"...

Pruncia oferă astfel unele din cele mai mari revelaţii din viaţă – nu neapărat prin profunzimea răspunsurilor primite (lingvistice şi ne-lingvistice: organice, intuitive, perceptive etc.), ci prin profunzimea şi sinceritatea cercetării, prin avântul explorării, prin intensitatea întrebării prezente în fundal: „Calea vieţii este calea întrebării?”.

Aşa începe mereu *Calea Întrebării* (⅄ᕬ⊥ᒪᕬ ⴳ⋀ᚷᛨ⊥ᕬᛇⴳⴳ) – ca o întrebare organică, intimă, abisală, simţită dincolo de cuvinte: *„Ce este naşterea?”* („⅄ᒪ ᒪᕙᚷᒪ ⋀ᕬᕙᚷᒪᛨᕬ⁇”), *„Ce este lumea?”* („⅄ᒪ ᒪᕙᚷᒪ ⊥Π⌵ᒪᕬ⁇”), *„Ce este viaţa?”* („⅄ᒪ ᒪᕙᚷᒪ √ⴳᕬᚷᕬ⁇”), *„Ce este moartea?”* („⅄ᒪ ᒪᕙᚷᒪ ⌵◻ᕬᛇᚷᒪᕬ⁇”), *„Care este scopul?”* („⅄ᕬᛨ ᒪᕙᚷᒪ ᕙ⅄◻ᐁΠ⊥⁇”)... *„Ce este viaţa?”*...

Şi tot aşa se şi „termină” în momentul „iluminării” – cu un răspuns organic, intim, abisal, simţit cu mult dincolo de orice cuvinte...

Din pruncie viaţa trece apoi pe nesimţite în copilărie. Acesteia îi sunt specifice ca repere jocul – explorare, jocul – întrebare şi jocul – adaptare. În jocul – explorare viaţa îşi continuă demersurile sale instinctive din pruncie dorind să atingă cu simţurile sale cât mai mulţi stimuli de viaţă, cât mai multe trăiri specifice fiinţării în „lume”.

Prin jocul – întrebare viaţa învaţă să se exprime, învaţă să vorbească, învaţă să-şi transpună sonor în cuvinte şi propoziţii nedumeririle ei, nedumeriri dobândite de ea prin respiraţie, de la prima deschidere de pleoape, de la prima contracţie venită spre expulzarea sa din paradisul uterului matern...

Prin jocul – întrebare viaţa arată, de multe ori, cu degetul şi zice, mai mult sau mai puţin, cu stângăcie: „Asta ce este? Dar asta?... Şi asta?”... Şi la un moment dat arată spre sine şi întreabă nedumerită: „Şi asta? Asta ce este?”...

Şi poate uneori i se răspunde: „Viaţă, mămică... Viaţă! Tu eşti viaţă! Eu sunt viaţă! Tu eşti viaţă din viaţa mea!”...

Încă nedumerit copilul ezită puţin, presimţind că e pe cale să facă ceva extrem de important, şi fără să-şi dea seama cum, se aude zicând: „Viaţă?... Mami, ce este viaţa?”. Şi întrebând aceasta se cutremură puţin şi el şi părintele care este întrebat – iată parcă exprimată în cuvinte toată frământarea sa instinctivă, intuitivă, organică, senzitivă şi volitivă pe care o simţise până atunci. Şi pentru că mami ezită să-i răspundă, copilul întreabă din nou: „Mami... ce este viaţa?”.

La auzul seriozităţii cu care este repusă întrebarea, mamei îi apar în colţurile ochilor câteva lacrimi fără origine precisă, după care răspunde spontan: „Viaţa, mămică este... este... este ceva ce animă tot ce mişcă, tot ce se află în mişcare...”

Bucuros de răspuns, copilul reţine şi învaţă, dar ştie instinctiv, chiar din acest moment că nu este suficient să pui o întrebare, ca să primeşti un răspuns şi că, chiar dacă pui o întrebare în cuvinte, răspunsul s-ar putea să fie altundeva: el a pus întrebarea în cuvinte, dar răspunsul pe care el l-a reţinut a venit prin strângerea la pieptul mamei, prin sărutul primit pe frunte, prin acele vorbe gingaş rostite în ritm de poezie de către fiinţa de care el se simte atât de legat...

Jocul continuă însă: continuă explorarea, continuă întrebarea, continuă adaptarea. Copilul se joacă – acesta este reperul său de viaţă. Se joacă învăţând, se joacă cântând, se joacă recitând, se joacă imitând, se joacă imaginând...

Şi fără să fie atent viaţa trece, viaţa-joc se diminuează şi adolescenţa îi bate la uşă, iar viaţa sa se îndreaptă spre conturare de identitate tot mai individualizată; viaţa sa regăsită în accente tot mai profund marcate de propria sa personalitate, începe să predomine vieţii-joc. Viaţa se recunoaşte pe sine în oglindă şi ţine să se diferenţieze de restul obiectelor şi fiinţelor ce le vede acolo. Ea se remarcă mai pregnant pe sine în contextul în care se manifestă – şi observă o constantă în viaţă – constanta sa – iar atunci, poate în anumite momente de trecere de la copilărie la adolescenţă, calea vieţii proprii şi calea întrebării intime iarăşi se întrepătrund şi viaţa se trezeşte spontan la un moment dat că se întreabă din nou: *„Ce este viaţa?”*...

Şi nu se întreabă referitor la „aceasta” („Ce este viaţa?”...), ci referitor la sine („Ce este viaţa?”...), nu se întreabă referitor la ce vede („Ce este viaţa?”...), ci la cel care vede („Ce este viaţa?”...), nu referitor la ceea ce gândeşte („Ce este viaţa?”...), ci la cel care gândeşte („Ce este viaţa?”...), nu referitor la ceea ce vorbeşte („Ce este viaţa?”...), ci cu referire directă şi imediată la cel care vorbeşte... („Ce este viaţa?”...)

De fapt, în aceste momente, viaţa se întreabă: „Cine sunt eu (ca viaţă)?, Ce este cu viaţa (mea)?” (altă formă a întrebării „Ce este viaţa?”). Şi drept răspuns îşi dă nume date de alţii, îşi enumeră realizări şcolare şi performaţe sportive, dorinţe sentimentale şi motivaţii materiale şi sociale; se descrie corporal şi se identifică cu o limbă oarecare, cu o etnie, cu o naţiune, cu o familie...

Se întreabă „Cine sunt eu?” şi îşi dă răspunsuri suficiente încât să se contureze (chiar dacă oarecum confuz şi nu foarte bine precizat) pe sine cât de cât. Şi chiar dacă această întrebare o ajută să se clarifice puţin în mod verbal şi relativ superficial (profunzimea nu este neapărat punctul forte al vieţii), în aceste momente ale adolescenţei, întrebarea „Cine sunt eu (ca viaţă)?” sau „Ce este (cu) viaţa (mea)?” nu poate merge prea departe cu

interogaţia sa, pentru că fiinţa care şi-o ridică în conştiinţă este acum distrasă şi atrasă de forme, de contururi şi suprafeţe, de prezenţe fenomenale de sex opus care proiectează asupra sa o putere hipnotică, o putere irezistibilă, care atrage, care promite, care încântă, care incită viaţa adolescentină să se întrebe: „Cine eşti tu (viaţă adolescentină de sex opus)?, Ce este (cu) viaţa (ta)?”

Şi astfel se naşte îndrăgostirea, primul sărut, explorarea intimă, jocul sexual, preludiul instinctiv şi marea faptă adolescentină, marele munte de escaladat şi explorat: viaţa sexuală şi sexualitatea vieţii; viaţa sexului şi sexul vieţii.

Până la împlinirea în contopire amoroasă adolescentină viaţa se întreabă: „Ce este sexul? Oare cum o fi? Ce este viaţa (sexului)? Cum trăieşte ea?”. Mari minuni aude spunându-se despre acest moment de iniţiere, multe promisiuni, multe atenţionări, multe speranţe şi multe amăgiri.

În aceste clipe de ani de ezitare răspunsul la întrebarea „Ce este viaţa (sexuală)? Ce este viaţa (de sex opus)?” ezită să apară – şi chiar dacă el capătă infinite forme toate sunt nesatisfăcătoare. Iată totuşi că într-o zi, într-o zi oarecare, de multe ori, pe nesimţite, pe nepregătite şi total surprinzător viaţa nu doar întreabă sexul, ci ea ajunge să-l trăiască direct în prima sa contopire sexuală. În timpul acestei experienţe toate frământările de până atunci îi dispar şi toate întrebările parcă îşi capătă răspuns: asta este! Acesta este sexul (în viaţă)! Aceasta este viaţa (sexuală)! Răspunsul la întrebarea „Ce este viaţa (sexuală)?” nu este în cuvinte, nu este în propoziţii (oricât de frumos sau convingător ar fi formulate acestea), ci este în trăirea imediată, în trăirea directă a actului sexual.

De fapt, nici o întrebare serioasă nu are răspuns în cuvinte. Întrebările pleacă de la fapte şi trăiri concrete şi răspunsurile lor veritabile sunt alte fapte şi trăiri concrete, evidente, directe, esenţial de nepovestit.

Întrebarea este, în primul rând, o trăire, o stare specifică de conştiinţă şi răspunsul este tot o trăire, o stare specifică de conştiinţă. Trăirea atrage trăirea. Vorbele sunt doar un mijloc de ocupare a timpului între două trăiri intense, abisale – între trăirea întrebare şi trăirea răspuns...

Şi adolescenţa ajunge pe sfârşite, şi şcoala se termină şi viaţa uneori se trezeşte că i se cere în mod brutal să renunţe la joacă, la distracţie, la învăţare şi să treacă la muncă – la muncă de supravieţuire, la muncă de menţinere funcţională, la muncă de reparaţie, construcţie şi creaţie.

Pusă în faţa acestor cerinţe, acestor noi schimbări drastice în ritmul său de manifestare viaţa se întreabă din nou: „Ce este viaţa (de supravieţuire)?, Ce este viaţa (muncită)?, Ce este viaţa (creatoare)?”... Şi se apucă să muncească pentru supravieţuire,

pentru menţinere funcţională, pentru a construi şi pentru a crea. Faptele chemate prin întrebare sunt întâlnite de faptele primite prin răspuns. Şi viaţa munceşte... munceşte şi uită de joc şi uită de sine... şi iarăşi munceşte – uneori până la epuizare... Munceşte şi se întreabă: „Ce este viaţa aceasta?... Doar o muncă fără sfârşit?”, „Ce este viaţa (muncită)?”...

Şi nu găseşte un răspuns satisfăcător, pentru că poate munci în mai multe feluri şi atunci viaţa adie din muncă în muncă şi experimentează diferite feluri de viaţă a muncii şi de munci ale vieţii. Şi viaţa muncind astfel pentru supravieţuire şi fiind, adeseori, obosită, fiind istovită, fiind vlăguită îşi îndeamnă gândul să se întrebe: „Pentru ce muncesc?, Pentru ce viaţă muncesc?, Ce este viaţa (aceasta pentru care muncesc)?...

Şi vede că viaţa pentru care munceşte este viaţa sa... şi vede că viaţa pe care se luptă să o construiască şi să o influenţeze spre mai bine este viaţa copiilor săi şi a familiei sale, este viaţa prezentă şi viaţa viitoare. Viaţa munceşte şi se creează pe sine – munceşte şi creează pentru sine: pentru ea ca prezenţă actuală, pentru ea ca prezenţă potenţială.

Şi poate, în aceste momente, viaţa se întâlneşte cu întrebarea „Ce este viaţa?” (precum o face, de exemplu, în paginile acestei cărţi) şi poate că, în aceste momente, simte nevoia să se joace abisal cu ea (precum o face prin această scriere). Poate că, astfel, punându-şi întrebarea „Ce este viaţa?”, la început, ea şi-o orientează spre sine („Ce este viaţa?”...) ca pe o chemare a unei trăiri („Ce este viaţa?”...), ca pe o trăire a unei chemări („Ce este viaţa?”...), a unui destin de *trasfigurare iluminatorie* (ᚴᛁᛏᛖᚾᛁᛖᚱ ᛝᛏᛁᚾᛁᛖᚱ) pe care îl presimte („Ce este viaţa?”...) şi pe care vrea să-l cunoască îndeaproape („Ce este viaţa?”...). Poate că în aceste momente viaţa („Ce este viaţa?”...) vrea să ştie care îi este destinul (în viaţă), vrea să cunoască ce îi este sortit (de viaţă), care îi este rolul pe care ar putea să-l joace cu maximă plăcere (prin viaţă), care este partea sa de participare profundă la viaţa organismului integral al fiinţării (specifice vieţii)...

Şi se întreabă *„Ce este viaţa?”* („ᛦᛁᚴᛖ ᚴᛁᛏᛖᚾᛁᛖᚱ?”), („Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...), pentru că vrea să aibă o trăire, o trăire iniţiatică, o simţire enstatică, o stare de conştientizare abisal-cosmică a resorturilor celor mai intime ale vieţii, pentru că vrea să dobândească spre experimentare directă acea *trăire eliberatoare* (ᚴᛁᛏᛖᚾᛁᛖᚱ ᚴᛁᛏᛖᚾᛁᛖᚱ) care să fie sursă inepuizabilă de inspiraţie şi creaţie, care să devină axă fundamentală pentru orientarea sa în viaţă şi reper de neocolit al gândurilor, simţirilor şi faptelor sale din acel moment încolo...

În aceste timpuri de maturitate incipientă întrebarea „Ce este viaţa?” caută un reper major fiinţării sale, un reper de trăire

iniţiatică individualizată şi inconfundabilă, de netăgăduit şi de neuitat. Ceva mai profund decât reperul – naştere, reperul – explorare, reperul – joc, reperul – sex, reperul – muncă... ceva care să le înglobeze pe toate acestea laolaltă spre a le da coerenţă maximă întru sacralizare şi idealizare, întru iluminare şi transfigurare...

Viaţa se caută pe sine în ce are ea mai profund şi mai esenţial, mai propriu şi mai substanţial, mai abisal şi mai central – se caută pe sine înspre fundamentele sale cele dintâi... Şi atunci se întreabă „Ce este viaţa?”...

Trecând acum de vârsta majoratului (după 21 de ani), făcând primii paşi de maturitate trăitoare întru cercetare de sine, viaţa poate să se întrebe, cu maximă seriozitate şi perseverenţă, *„Ce este viaţa?”*. Şi se poate întreba aceasta din nou şi din nou, şi din nou... în căutarea acelei trăiri–răspuns inconfundabile şi de nedescris a *vieţii iluminate* pe care *Calea Întrebării* o promite a fi obţinută la sfârşitul demersului său.

Viaţa caută mereu acel reper unic în jurul căruia să se contureze ca fiinţă integrată şi integratoare, în jurul căruia să se coaguleze identitatea sa arhetipală. De la naştere, prin tot ceea ce face (joacă şi explorare, muncă şi creaţie, distrugere şi vindecare) viaţa se caută pe sine... Şi uneori se găseşte! Şi atunci nu se mai caută – doar se trăieşte! Renunţă la întrebări şi trece la răspunsuri. Renunţă la vorbe şi trece la fapte.

Drumul vieţii întâlneşte în viaţă obstacole, întâlneşte greutăţi şi boli şi vede necaz şi suferinţă în sine şi în lume şi încearcă să le rezolve... Atunci ea se întreabă „Ce este viaţa (în suferinţă)?, Ce este viaţa (în boală)?, Ce este viaţa (în dizarmonie)?”.

Se întreabă acestea şi caută răspunsuri la ele întrebându-se de asemenea: „Ce este viaţa (în plăcere)?, Ce este viaţa (sănătoasă)?, „Ce este viaţa (trăită în armonie)?”.

Şi încetul cu încetul descoperă prin experienţă şi reflecţie sinceră şi profundă mecanismele de armonizare, vindecare şi dezvoltare ale fizicului şi psihicului său (vezi în acest sens, printre altele, şi cartea *Etica Armoniei*), ale sinelui său şi ale societăţii în care se manifestă...

Boala (fizică, psihică, socială, etică, valorică, politică, economică etc.) ca obstacol pe cale determină viaţa să caute soluţii de depăşire a acestui obstacol. Suferinţa şi durerea semnalizează prezenţa bolii, iar plăcerea şi fericirea semnalizează rezolvarea, vindecarea şi depăşirea bolilor şi problemelor întâlnite de viaţă – întâlnite de întrebare în drumul său prin viaţă.

Şi iată că astfel bătrâneţea se apropie şi moartea se apropie de viaţă... şi viaţa se întreabă atunci: „Ce este viaţa (îmbătrânită)?,

Ce este viaţa (în pragul morţii)?, Ce (mai) este viaţa (când ea se sfârşeşte)?...”

Şi, de multe ori, află şi răspunsul la aceste întrebări – tot printr-o trăire, tot prin trăire directă, necomentabilă şi netransmisibilă...

Întrebările sunt promisiuni ademenitoare de fapte – răspunsurile sunt trăiri directe ale lor!

Astfel viaţa trece prin viaţă şi se trăieşte pe sine, mai întâi, ca întrebare, apoi, ca răspuns, apoi, din nou ca întrebare (o nouă întrebare) şi din nou ca răspuns (un nou răspuns). Iar pe fundalul tuturor întrebărilor puse în cuvinte sau dincolo de ele stă mereu o întrebare profundă, de neurnit din conştiinţa reflexivă a vieţii: „Ce este viaţa?”, („Ce este vieţuirea?”, „Cine sunt eu, viaţa?”...). Şi pe fundalul tuturor răspunsurilor primite vreodată de viaţă (în vorbe, în fapte şi în trăiri) stă un singur răspuns: „Aceasta este viaţa!” („Aceasta sunt eu, viaţa!”...)

Mai presus însă de întrebare şi de răspuns stă trăirea intensă, intimă, directă, intuitivă, integratoare, instinctivă, arhetipală, fundamentală, esenţială... a vieţii... a ceea ce este aşa cum este atunci când este, atât timp cât este, acolo unde este...

Viaţa ca viaţă... – în toată puritatea sa nemurdărită de cuvinte neputincioase, de concepte deşarte, de idei amăgitoare. Viaţa ca viaţă... – în toată frumuseţea ei originară venită din trăirea ei deplină, clipă de clipă, total dăruită fiinţării şi total lipsită de rest...

Totul este filosofie

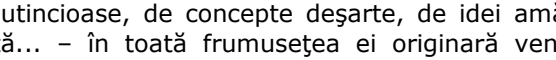

– Şi totuşi „Ce este viaţa?”, poate mă întrebi tu acum.

– Viaţa este totul... – îţi pot eu răspunde. Ea este totul pentru viaţă, ea este totul pentru moarte, ea este totul pentru sine, ea este totul pentru tot ceea ce este...

Viaţa este filosofie... Totul este filosofie – a filosofa e a vieţui, e a te întreba, e a-ţi cunoaşte cunoaşterea şi ignoranţa, e a-ţi recunoaşte putinţa şi neputinţa. A filosofa e totul – e a simţi şi a percepe, e a vedea şi a acţiona, e a gândi şi a judeca, e a fi şi a încerca...

Totul este Totul... (Deci şi) Filosofia este totul...

Filosofia este tot ceea ce este – ea e raţiunea a tot ceea ce există şi scopul pentru tot ceea ce fiinţează. Ea e motivul pentru care lumina răsare dimineaţa, pentru care ploaia cade din cer, pentru care florile înfloresc, pentru care omul visează şi se întreabă...

Filosofia e în tot şi în toate – în toate cele care sunt întrebătoare, pentru că se întreabă despre ele, în toate cele care

nu sunt, pentru că nu o fac... Filosofia este peste tot şi atinge cu instinctul său filosofic tot ceea ce-şi găseşte direcţie de mişcare, tot ceea ce-şi află motiv de stagnare, tot ceea ce se află în schimbare, tot ceea ce stă sub semn de reper spre orientare, de fundal pentru existenţă, de esenţă pentru contingenţă...

Între extreme îşi află deci fiinţă filosofia – şi în ele tot ea...

Şi viaţa e filosofie şi filosofia e viaţă... Pentru că viaţa e totul şi filosofia e totul. Pentru că totul este, totul este totul şi orice este orice... Mai mult decât ceva, mai mult decât nimic, mai mult decât ce e posibil, mai mult decât ce e real, mai mult chiar decât ce e imaginar – totul este totul şi totul este filosofie – filosofie de viaţă, filosofie de moarte, filosofie a vieţii, filosofie a morţii, filosofie a sexului, filosofie a înmulţirii, filosofie a noului, filosofie a vechiului, filosofie a evoluţiei, filosofie a degenerării, filosofie a sinelui, filosofie a celuilalt, filosofie a societăţii, filosofie a durerii, filosofie a plăcerii, filosofie a intuiţiei, filosofie a voinţei, filosofie a raţiunii, filosofie a emoţiei, filosofie a dorinţei...

Totul este obiectul filosofării şi orice este obiect de filosofare. Totul filosofează la tot, pentru că totul se leagă cu totul...

„Filosofia” (𐌼𐌰𐌶𐌴𐌻𐌴𐌹𐌰𐌶𐌰𐌽) apare deci uneori ca fiind regină peste orice concept – ea pare, de multe ori, că este *„ultimul concept”* (𐌼𐌴𐌻𐌿𐌶𐌰𐌴𐌻 𐌷𐌴𐌹𐌷𐌿𐌶𐌿𐌽) – mai mare decât *„viaţa”* (𐌼𐌹𐌶𐌰𐌿𐌽𐌰𐌽), mai mare decât *„fiinţa”* (𐌼𐌰𐌶𐌹𐌿𐌽𐌰𐌽), mai mare decât *„moartea”* (𐌼𐌴𐌷𐌹𐌰𐌿𐌽𐌰𐌽), mai mare decât *„neantul”* (𐌼𐌹𐌽𐌰𐌽𐌿𐌻𐌴𐌽)... mai mare chiar decât „filosofia”...

Ce este deci viaţa? Viaţa este filosofie... Orice răspuns ai da acestei întrebări faci filosofie, orice răspuns ai alege să-l ignori faci filosofie... La orice te-ai gândi, când te gândeşti la viaţă, filosofezi... Prin urmare, viaţa este totul şi este filosofie – dar nu orice filosofie, ci suprema filosofie – filosofia filosofiei – întâia filosofie – filosofia a ceva anume, uşor perceptibil de toată lumea şi bine conturat în timp şi spaţiu...

Filosofia îşi găseşte reflectare în orice, îşi găseşte, dacă doreşte, subiect „ultim” de admiraţie, cercetare şi aprofundare în orice. Tot ceea ce există este o poartă potenţială şi reală spre filosofie, spre profunzime, spre cercetare, spre întrebare...

De aceea, orice (altă) întrebare (decât *„Ce este viaţa?”*) este la fel de valabilă, odată ce este înălţată cu sinceritate şi fără ezitare, în sfera profunzimii. Orice întrebare este întrebarea regală, orice întrebare este o cheie ce deschide taine – este deschiderea creată de fiinţă în univers pentru a privi cu atenţie prin el, dincolo de el, în sine...

Viaţa este totul şi totul este filosofie, pentru că totul este totul...

Filosofia în viaţă
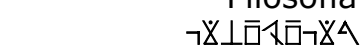

Mintea se îndrăgosteşte uneori de anumite concepte şi le vede apoi fanatic în orice – începe să le vadă prin ochii săi de îndrăgostită peste tot – şi aici şi acolo – în tot şi în toate.

Atunci ea zice: „Totul este X!” (X fiind conceptul său îndrăgit pe moment în contemplare şi verbalizare).

Şi are dreptate, pentru că „Totul este Totul” şi totul este orice vrem noi să fie – acesta este avantajul metaforei, acesta este misterul cuvântului – el spune întotdeauna mai mult decât spune cel care îl rosteşte şi de fiecare dată când pare că el arată spre ceva anume, de fapt, el arată în mod implicit spre tot ceea ce este (dacă nu ar fi aşa, atunci nu ar putea arăta spre nimic...).

Concepte precum „iluzie”, „aparenţă”, „materie”, „schimbare”, „evoluţie”, „sex”, „mişcare”, „luptă”, „gândire”, „voinţă”, „intuiţie”, „ideal”, „percepţie”, „raţiune”, „real”, „întâmplare” etc. prin natura lor universală se ridică cu uşurinţă la înălţimea „totului” şi devin foarte uşor, în vorbă şi în minte „totul” (cel puţin pentru anumite momente) – sfera lor acoperă cu lejeritate, pentru mintea care filosofează, sfera întregii existenţe, a tot ceea ce este real, a tot ceea ce merită trăit, a tot ceea ce poate fi gândit şi simţit, a tot ceea ce se simte vibrând cu putere existenţial-motivaţională în fiinţă şi viaţă.

Această exagerare, această întindere maximă a unui concept este naturală actului de a filosofa, este extrem de ispititoare pentru filosof – el caută soluţii universale la probleme universale, soluţii care să acopere ca motivaţie, ca mecanism, ca metodă de acţiune, ca explicaţie posibilă, tot ceea ce există.

Asta vrea să facă orice „răspuns ultim”, care se opreşte şi se confundă până la indistincţie ontologică cu un concept oarecare – anume îl ridică pe acesta la rangul de soluţie „miraculoasă” pentru orice întrebare.

În filosofie orice poate fi deci orice – doar imaginaţia şi iscusinţa lingvistică a filosofului poate pune limite desfăşurării sale metafizice în căutare de legături şi existenţe ontologice fundamentale – doar imaginaţia şi propriile sale definiţii pun, de obicei, limite întinderii şi cuprinderii conceptelor pe care el le foloseşte.

În filosofie, totul este totul, deoarece pentru filosof filosofia este totul... la fel cum pentru ne-filosof nimic nu este, pentru că ne-filosofia nu există nici măcar pentru cele care nu gândesc, nici măcar pentru cei care nu simt...

Filosofia se aruncă deci cu plăcere peste viaţă şi viaţa peste filosofie. Ele îşi găsesc plăcere una în alta. Când viaţa îşi pune o întrebare oarecare, ea face filosofie, ea se caută pe sine prin sine – prin actul de a fi care este identic pentru sine cu cel de a filosofa.

Viaţa este deci o mare filosofare – este suficient ca viaţa să fie şi filosofia se naşte din ea cu fiecare respiraţie pe care o emană – prin vorbe când vorbeşte, prin cuvinte când scrie, prin semne când semnalizează, prin tăcere când tace – prin întrebări când se întreabă, prin răspunsuri când îşi răspunde, prin contemplări când meditează, prin acţiuni când distruge, menţine sau creează.

Filosofia vieţii este matca cea mai intimă a filosofie, iar viaţa filosofiei se identifică pentru cel îndrăgostit de filosofie cu viaţa însăşi.

Cine va pune stavilă avântului filosofic, cine va fi suficient de naiv să încerce a-i stabili arbitrar hotarele? Cine va fi acela care va spune: „De aici până aici se întinde filosofia şi de aici încolo este altceva!”?...

Ei bine, cam toată lumea face acest act absurd de delimitare – pentru că filosofia (printre altele) cam asta face: delimitează (ceea ce nu poate fi precis delimitat), caută (ceea ce nu poate fi găsit), indică (spre ceea ce nu poate fi indicat), precizează (ceea ce nu poate fi precizat), aprofundează (ceea ce nu poate fi aprofundat) şi răspunde (la ceea ce nu se poate răspunde)...

Dar chiar dacă face cele de mai sus, filosoful nu uită de *„restul”* (𐌶𐌰𐌽𐌳𐌰𐌶𐌴) care rămâne dincolo de „delimitările” sale „universale” – şi ştie că acest „rest” (şi mai ales acest „rest”) este tot filosofie.

El ştie că filosofia este totală, că ea nu exclude nimic din sine. Îşi trăieşte deci viaţa ca şi cum nu ar filosofa, ca şi cum nu ar fi ceea ce este...

Dar chiar dacă atunci când se plasează în afara filosofiei, viaţa alege să se ignore pe sine, nu putem spune că alege să nu filosofeze! Nu e în putinţa ei acest lucru – chiar şi a alege să continue să rămână în această negare a caracterului universal infinit al cuprinsului filosofiei este tot o faptă filosofică.

Viaţa este *faptă de filosofare* (𐌲𐌰𐌹𐌽𐌰 𐌹𐌲 𐌲𐌰𐌿𐌷𐌹𐌶𐌰𐌽𐌴), este întindere peste real şi posibil, este intuiţie şi percepţie a Întregului, este contopire în tot şi în toate – de aceea, filosofia este totul în viaţă şi viaţa este totul în filosofie!

Fiecare concept particular, când este aruncat asupra întregului fiinţării, lasă inevitabil impresia că execută o faptă de exagerare grosieră şi totuşi acest act de aproximare a întregului prin parte atrage, incită, entuziasmează.

„Asta este! Acesta este răspunsul!” – strigă atunci cu bucurie filosoful conştient de sine sau ne-filosoful pretins ca atare. „Aceasta este „soluţia” la toate câte sunt! Aceasta le explică pe toate!”. „X” (conceptul „descoperit” de el) îi apare în frenezia de

moment a „descoperirii” sale ca fiind *„cheia de boltă”* (𐌹𐌶𐌰𐌲𐌰 𐌳𐌴 𐌱𐌴𐌻𐌤𐌰), cel fără de care nimic nu se mişcă, fără de care nimic nu este posibil – el este pentru el cel care le face posibile pe toate...

Şi are dreptate – „X”-ul lui, indiferent ce ar fi, este important până la culme, pentru că totul este important pentru tot. Fără orice din orice nimic nu ar mai fi aşa cum este. Lumea (lingvistică) concepută este precum un mecanism extrem de fin şi cu extrem de multe „piese” angrenate în funcţionarea sa – fiecare fiind foarte importante pentru funcţionarea întregului (limbii/ gândirii).

Atâta doar că orice concept poate juca, relativ destul de uşor, acest rol de „soluţie ultimă” (în fapt o „soluţie problemă”), mai ales dacă este specific angrenajului existenţial aflat în acţiune efectivă pe moment – acelui angrenaj care „scârţâie” şi face „zgomot” atrăgând astfel atenţia (mereu de o manieră proximal exclusivistă) asupra sa.

Orice este totul, mai ales, când totul se ignoră pe sine concentrându-se în scopuri terapeutice (sau cu alte intenţii) asupra unui element („turbulent”) oarecare al său.

Orice poate vedea în sine orice şi se poate oglindi cu aproximaţie în oricare din părţile sale – şi, prin urmare, chiar face acest lucru – de aceea filosofia este peste tot – anume, fiindcă ea este cea care pune lumea în mişcare, cea care o „repară” când ea pare „stricată”, cea care indică spre direcţii de acţiune acolo unde ele nu sunt evidente şi spre soluţii acolo unde ele nu mai par posibile.

A filosofa este deci, nici mai mult, nici mai puţin, decât a fi în viaţă, a te percepe ca atare şi a te manifesta în consecinţă – anume ca o fiinţă vie cu intenţii şi dorinţe, cu gânduri şi fapte – cu adânciri de cuget şi superficialităţi de cuvinte.

Filosofia este deci în viaţă ceea ce este *„piatra filosofală”* (𐌹𐌷𐌰𐌲𐌰 𐌰𐌶𐌻𐌹𐌶𐌰𐌻𐌰𐌹) pentru alchimie – anume secretul care face lumea să se învârtă, actul care inspiră infinit fiinţa spre trăirea ei contingent mişcătoare în faptul ei indefinit, răspândit cosmic, în mod natural, peste tot şi peste toate... De aceea filosofia nu poate fi prinsă şi limitată, de aceea nici un concept nu poate avea această soartă.

Viaţa în concepte şi în afara lor filosofează mereu, iar produsul ei este tot ea – pentru unii viaţă, pentru alţii filosofie, pentru unii totul, pentru alţii nimic, pentru unii semnificaţie ultimă, pentru alţii un simplu concept nesemnificativ.

În întrebări, ca şi în răspunsuri, nu forma lor contează – nu conţinutul lor este cel care rezumă infinitul în fiinţare – ci simplul lor fapt de a fi...

Pentru a te afla în filosofie este deci suficient să-ţi pui o întrebare... sau să întrebi ceva pe oricine. De fapt, e suficient să taci... Aceasta însă nu înseamnă că dacă vorbeşti, vei spune

vreodată ceva „care va pune capac” filosofării – care va duce istoria ei pe vreo culme finală ce o va obliga să se retragă „la pensie”, fiindcă „vorbele tale filosofice” au rezolvat tot ce putea fi rezolvat (în filosofie) – şi, astfel, nu a mai rămas pentru nimeni nimic de rezolvat.

Nicidecum: totul se rezolvă în viaţă şi în filosofie doar în vederea unei alte vieţi şi a unei alte filosofări – orice răspuns naşte (cel puţin) o nouă întrebare – în afară de răspunsul care nu răspunde la nici o întrebare, ci doar le conştientizează la toate neputinţa... Acest răspuns este vizat de *Calea Întrebării (*[illegible]*)*. Spre el ţinteşte întrebarea *„Ce este viaţa?”* ([illegible]). Şi acolo unde el se află, se află mai mult decât oriunde şi adevărata filosofie – anume peste tot...

Pentru că viaţa este în tot şi în toate – în toate se filosofează pe sine şi se vieţuieşte aşa cum este – absorbită total de sine în Întreg, proiectată complet în existenţă spre a fi, a avea şi a face – adică, spre a le filosofa pe toate, cât mai mult, sub cât mai multe aspecte posibile.

Viaţa filosofează, pentru că stă în firea ei să fie ceea ce este. Filosofia vieţuieşte în ea din aceleaşi motive.

Iar noi suntem binecuvântaţi cu darurile infinite pe care ni le dau cele două – şi viaţa şi filosofia – şi viaţa din filosofie şi filosofia din viaţă şi, mai ales, ceea ce le uneşte pe amândouă în unul şi acelaşi lucru: TOTUL!

Unicat, unitate, unu
[illegible]

S-ar putea acum ca tu să-ţi răspunzi la întrebarea „Ce este viaţa?” cu următoarea formulare:

– Totul este o întâmplare! Viaţa este o întâmplare şi nimic mai mult de atât: o simplă şi banală întâmplare. În sânul ei toate se întâmplă, nimic nu este predestinat, totul îmbracă o direcţie şi o formă aleatoare, dependentă relativ de circumstanţe proximale contingent manifestate în infinit.

Viaţa este astfel o mare „explozie” (o continuare naturală în actual a unei mari „explozii originare”), în care diferitele ei elemente se ciocnesc relativ haotic între ele rezultând mereu o interacţiune relativ imprevizibilă – adică o întâmplare.

Ea pare să apară la întâmplare, pare că se poate distruge din întâmplare şi pare că se trăieşte pe sine sub semnul etern al întâmplării – creşte sub semnul întâmplării, se maturizează tot în umbra lui, se cuplează sexual relativ la întâmplare şi tot aşa se şi înmulţeşte...

În puzderia infinită de vieţi care interacţionează în imensul ceaun exploziv al vieţii, supa ei e un mare amestec de fiinţări turnate şi amestecate, legate şi despărţite, la întâmplare. Oricât de clare ar fi legile de interacţiune ale vieţii, această interacţiune este rezultatul unei întâmplări (atât ca formă, cât şi ca şi conţinut).

În întâmplare, viaţa îşi găseşte o ultimă identitate de sine, îmi poţi spune deci tu acum – totul este o întâmplare – întâmplarea este esenţa ultimă a lumii şi a sinelui...

– Bine, aşa să fie precum zici, dar vin şi te întreb atunci: în această întâmplare a vieţii, vezi tu vreun sens? Şi dacă ar fi să compari „sensul" cu „întâmplarea", care ţi-ar fi mai profund grăitoare? Pe care din ele le-ai vedea mai la baza construcţiei direcţionale a lumii?

– Grea întrebare, vei zice poate tu acum, să ştii că ezit puţin, dar dacă vreau, să ştii că pot să constat şi să spun că viaţa este sens, că totul este sens, că totul are sens, că sensul există peste tot. Îl poţi vedea chiar şi acolo unde unii susţin că nu există – de exemplu, în întâmplare. E o chestiune de preferinţă, de gust, de dispoziţie de moment. Aşadar, îţi pot spune că sensul poate coordona întâmplarea, dar mai ales că întâmplarea coordonează sensul şi astfel, prin urmare, sensul este şi el o întâmplare şi întâmplarea este şi ea un sens (oarecare).

Oricât de întâmplătoare ar fi întâmplarea şi oricât de întâmplător ar fi sensul (sau, mai bine zis, sensurile) sub care ea se manifestă, acesta (acestea) există (sau, cel puţin, pot fi găsite cu uşurinţă în întâmplare). Sensul şi întâmplarea nu se exclud una pe cealaltă: ele se generează reciproc una pe alta şi una din alta.

– Le pui deci pe picior de egalitate?, te întreb eu.

– Le pun, de ce nu, îmi poţi răspunde tu: substratul ultim al lumii poate fi şi multiplu în manifestare – nu e necesar să fie doar uniform şi uniformizant. Unitatea poate exista şi în multiplicitate! – De fapt ce zic? Ea doar aşa există! O altă viaţă decât aceasta, viaţa nu cunoaşte. Prin urmare, în fundamentul vieţii e la fel de normal să găsim multiplul pe cât e de normal să găsim unitarul.

Nu însă şi unicul. Unicul are o esenţă problematică – fiindcă dacă doar el ar fi – doar el unul singur – nimic din ceea ce noi vedem nu ar mai fi. Şi totuşi unicul este, mai întâi în concept şi apoi la scară redusă în existenţe particulare unice – în unicate, în întâmplări şi integrări aleatoare de cauze, substanţe şi resurse care nu cunosc multiplicare identică, care nu suportă copiere exactă. Şi în acest sens orice combinaţie de elemente, oricât de asemănătoare ar părea a fi cu o alta (ispitindu-ne să le declarăm identitatea), este unică, este unicat. Astfel unicul este peste tot şi putem spune fără să minţim că totul este unic.

– Poţi spune însă, stimabile cititor, şi că el este unul, că viaţa exclude multiplicitatea, că ea e una şi nu mai multe?

– Tu ce crezi? – O ştii doar prea bine – pot a o zice şi uite, ca să te mulţumesc, o şi zic: „Viaţa este una, o singură şi unică entitate care nu are părţi şi nu se împarte – o substanţă unică, indivizibilă, atotcuprinzătoare. Ea este substratul ultim a tot ceea ce fiinţează – nimic nu poate fi luat din ea şi nimic nu îi poate fi adăugat: totul este viaţă, viaţa este peste tot. Esenţa ultimă a tot ce fiinţează este viaţa!”

– Foarte bine, domnule cititor, văd că te-ai prins şi tu de afinităţile infinite ale vieţii. Spune-mi dar atunci: *„Ce este viaţa?”*

– În legătură cu această întrebare („Ce este viaţa?”...), stimabile, nu vreau să mă grăbesc a mă pronunţa („Ce este viaţa?”...) şi nici să îi afirm o închidere definitivă... Să ne mai întrebăm puţin („Ce este viaţa?”...), să mai răspundem niţel („Ce este viaţa?”...) şi poate (cine ştie?), la urmă (după cum zici tu) ar putea să fie ceva la care să ne oprim ca abisal punct de reper...

– Foarte bine atunci – să continuăm deci a ne întreba *„Ce este viaţa?”*... („Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...)

Întregire şi integrare
𓍿𓂀𓄿𓅱𓍿 şi 𓃀𓂋𓅱𓄿𓂋𓅱

Însă, până una alta, dragă cititor, să-ţi prezint acum o uşoară schematizare a demersului metafizico-iniţiatic pe care încercăm noi să-l realizăm pe *Calea Întrebării* (𓁹𓄿𓇋𓂝 𓍿𓂀𓄿𓅱𓄿𓁹𓍿𓍿 / 𓄿𓄿𓅱𓂋𓅱 𓃀𓂋𓅱𓄿𓂋𓅱𓃀𓃀) – proces pe care am putea să-l numim *întregire* (𓍿𓂀𓄿𓅱𓍿), caz în care ar avea ca etape:

(1) *disiparea* (𓊹𓍿𓅓𓍿𓅱𓄿𓂝),

(2) *concentrarea* (𓁹𓏏𓂀𓁹𓇋𓂀𓄿𓅱𓄿𓂝)

(3) şi *revelarea* (𓄿𓅱𓃰𓇋𓄿𓂝).

Sau am putea să-l numim *integrare* (𓃀𓂋𓅱𓄿𓂋𓅱) caz în care ar avea ca etape:

(1) *analiza* (𓄿𓂋𓄿𓅱𓃀𓄿𓄿),

(2) *sinteza* (𓋴𓃀𓂋𓅱𓄿𓄿)

(3) şi *rezolvarea* (𓅱𓅓𓄿𓅱𓄿𓅱𓄿𓄿).

În cazul *întregirii* se caută o finalitate în „revelare”, în simţire, în trăirea directă a „răspunsului”. Procesul *întregirii* este astfel, de multe ori, foarte intim şi subiectiv, puternic încărcat cu emoţii intense, descoperiri profunde şi semnificaţii sens-uale de lungă durată.

El începe, în mod natural, prin disipare, prin împrăştiere, prin adunarea relativ haotică a fiinţei în contextul întregului în care se manifestă. În acest stadiu, ei nu-i este clar ce vrea, nu ştie care este problema în mod exact. De aceea, această etapă a disipării

este poate cea mai problematică – atâta timp cât nu ştii care e de fapt problema nu prea ai cum să o rezolvi.

Omul rătăceşte prin viaţă în etapa disipării simţind în străfundul conştiinţei sale existenţa problemei, fiind difuz deranjat de ea, fiind instinctual chemat să o rezolve. Doar că nu ştie de unde să înceapă şi ce să facă mai întâi. Tocmai de aceea este liber să facă orice şi chiar asta face – rătăceşte confuz şi superficial de la o problematică la alta, de la o întrebare la alta. Şi poate rămâne în acest stadiu al *disipării* întreaga lui viaţă.

Dar se poate întâmpla şi ca la un moment dat diverse probleme aparent disparate să indice spre o problemă mai consistentă, care apare astfel ca fiind mai importantă şi mai fundamentală pentru rezolvarea celorlalte.

Dacă omul are curaj să păşească spre ea, atunci el intră în etapa *concentrării* – în care îşi alege o întrebare, o singură şi unică întrebare-problemă – aceea care i se pare lui pe moment ca fiind mai presantă, mai apetisantă, mai prioritară spre *revelare* (de exemplu, întrebarea „Ce este viaţa?") şi se concentrează asupra ei. Aceasta înseamnă că nu se mai lasă distras, pentru o perioadă consistentă de timp, de alte întrebări, nu se mai lasă disipat, nu-şi mai lasă energiile mentale să fie risipite în multiple direcţii şi astfel el devine capabil să pătrundă în profunzime şi în înălţime spre a ieşi din „plan", spre a ajunge la revelaţie/ revelare.

Acest demers: *disipare – concentrare – revelare* este specific abordării oricărei problematici filosofice sau de altă natură şi duce de fiecare dată la rezultatul scontat – la *întregire* – la senzaţia vie, fermă, de necontestat, că s-a întregit ceva care înainte de revelare nu era întregit.

Întregirea aceasta nu este însă una absolută – ea se desfăşoară tematic şi în trepte. Vorbim astfel de un proces de întregire care tinde în mod natural spre infinit – odată o problemă rezolvată/ revelată într-un răspuns profund, adecvat, clar, evident, „trăit pe viu", se poate trece la o altă „problemă", reluându-se astfel ciclul disipare – concentrare – revelare.

Privit ca *integrare* şi văzut prin prisma etapelor specifice analizei, sintezei şi rezolvării, procesul metafizic de abordare a unei problematici oarecare, indică spre ideea de a adăuga, de a integra, în sistemul de valori şi viziuni asupra lumii dezvoltat de o fiinţă (sistem aflat în continuu proces de transformare), o nouă perspectivă, o nouă „rezolvare" a lumii, considerată în ansamblul ei ontologic sau doar din perspectiva unei anumite problematici particulare a ei.

Procesul *integrării* începe prin *analiză*, ceea ce înseamnă atenţie la detalii, desfăşurare pe orizontală, adunare de amănunte, colecţionare de particularităţi specifice fenomenului cercetat.

În etapa *sintezei*, privită din perspectiva oferită de *Calea Întrebării* (𐤉𐤄𐤋𐤊 𐤔𐤋𐤓𐤉𐤊𐤄𐤉𐤔𐤓𐤔), găsim apoi cât mai multe răspunsuri posibile şi plauzibile la o întrebare oarecare, la o întrebare aleasă.

Când analizăm viaţa în general, ne pierdem în detalii, ne desfătăm cu ele, ne lăsăm, de multe ori, cufundaţi în unilateralităţi înguste de gândire şi acţiune. Când sintetizăm însă experienţa adunată prin analiză, avem nevoie de un centru de orientare, de o axă de fundamentare a acestei experienţe. Această axă valorică, acest centru de gravitaţie menit să organizeze „analiza" (detaliile) îl constituie centrul sinteză – rezumatul care clarifică, delimitează, aşează în context şi orientează viaţa în acţiunea ei de cercetare/ clarificare de sine. Sinteza poate să apară sub forma unei maxime scurte, a unei imagini model, a unui cuvânt inspiraţie sau a unei întrebări – a unei unice întrebări, care se detaşează de celelalte şi incită fiinţa la adâncire şi înălţare de sine.

Când analizăm... călătorim, peregrinăm, rătăcim – când sintetizăm... ne centrăm, ne stabilizăm, ne orientăm.

Sinteza se constituie deci prin efort de sistematizare şi adunare intenţionată, fermă, insistentă în jurul unui singur reper, a unei singure problematici, a unei singure întrebări (de exemplu, a întrebării – „Ce este viaţa?").

Odată făcut pasul sintezei (de exemplu, prin asumarea păşirii conştiente pe *Calea Întrebării*) *rezolvarea* este relativ inevitabilă. Ea va apărea cu siguranţă, mai devreme sau mai târziu (dacă perseverăm), sub o formă sau alta (de cele mai multe ori, sub forme noi, relativ greu de anticipat).

Prin *analiză – sinteză – rezolvare* purcede deci ciclul *integrării* de atâtea ori cât este necesar şi de atâtea ori cât este dorit. Altfel, viaţa se poate amăgi, de multe ori, cu analize interminabile, iluzionându-se că de fapt sintetizează, fiind însă vag conştientă că astfel (prin simplă rătăcire analitică prin fenomene) nu rezolvă mai nimic.

Sinteza este, prin urmare, pasul decisiv – ea presupune desprindere şi detaşare, intuire şi formulare a unui ax de organizare a lumii apropiat existenţial de problema asumată spre rezolvare. Sinteza nu este însă rezolvare – ea se termină cu rezolvarea. Iar cel care rezolvă ceva cunoaşte foarte bine această distincţie – *rezolvarea* nu e rezolvare, dacă nu e „evidentă", „clară", „utilă", „vie"... dacă nu tresaltă în noi cu putere de actualizare sineică şi forţă de auto-recunoaştere şi auto-afirmare. Prin rezolvare ne integrăm astfel o nouă parte fiinţei şi ea îşi integrează sieşi o nouă faţetă de conştiinţă.

Întregirea (𐤇𐤀𐤓𐤉𐤋𐤄𐤇𐤉𐤋𐤀) şi *integrarea* (𐤔𐤋𐤓𐤓𐤄𐤉𐤔𐤓𐤔) sunt două forme de manifestare ale fiinţei pe *Calea Întrebării* sau pe o altă cale ţintită spre împlinire şi descoperire abisală de sine. Ele sunt, în

mare, două nume pentru una şi aceeaşi realitate – realitatea integratoare a vieţii!

Ia deci, te rog, aminte la ele şi aplică-le cu chibzuinţă în demersul tău de explorare fiinţială a sinelui şi lumii – şi nu puţine îţi vor fi câştigurile luminatoare pe care le vei dobândi astfel.

Mişcare şi nemişcare

Concentrându-ne deci de o manieră integratoare pe întrebarea „Ce este viaţa?" putem observa acum împreună că o constantă a vieţii este mişcarea. Se poate chiar realiza o identitate metaforică între aceste două instanţe ale realului şi se poate spune că mişcarea este viaţă şi că viaţa este mişcare!

La întrebarea „Ce este viaţa?" un răspuns cu gând puternic de întemeiere este deci următorul: „Viaţa este mişcare!"

Unind intuitiv în profunzime esenţa mişcării cu esenţa vieţii şi suprapunându-le identitar, în mod automat, putem vedea că viaţa înglobează, pentru noi, conceptual şi emoţional toate caracteristicile mişcării... Ea înglobează în fiinţa ei, pe de o parte, toate aspectele pozitive şi optimiste ale mişcării – cele legate de noutate mulţumitoare, de transformare şi schimbare întru mai bine, de acţiune cu sens şi rezultate dorite, de fapta creatoare, de jocul spre destindere, de antrenarea energică a instanţelor fizice şi psihice ale persoanei, de trăirea vibraţional intensă în ritmul adrenalinic al vieţuirii complet absorbite în sine, de trăirea deplină a mişcării...

Pe de altă parte, dusă până la limită, mişcarea începe să se apropie de latura ei negativă, pesimistă, care reiese din sfârşitul pe care mişcarea susţinută, entuziastă şi absorbită în delicii dinamice motivaţional îl atinge în mod inevitabil (cel puţin temporar) – anume cel de oboseală, slăbire, epuizare, consumare, stagnare. Viaţa ajunge astfel în nevoie de odihnă, de limpezire, de reorientare, de încărcare, de întărire, de destindere şi desprindere temporară din universul viu al mişcării spre trăire în universul viu al nemişcării (al odihnei şi repausului).

Viaţa se oglindeşte astfel binomial: pe de o parte, în mişcare şi, pe cealaltă parte, în nemişcare. Când ea se află în stadiul ei plictisitor, obositor, plin de amăgiri şi speranţe frânte, de amărăciuni şi poveri doborâtoare, viaţa trăieşte ca nemişcare – ca greutate ce te ţinteşte locului, ca lipsă de energie care cheamă nevoia de odihnă şi somn, de retragere şi abandon.

În această instanţă a ei viaţa are nevoie stringentă de odihnă şi aceasta vine indiferent de frământările ei – astfel somnul vine şi

mişcarea se opreşte pentru un moment pentru a reînvia mai întâi în vis şi apoi în trezirea dintr-o nouă dimineaţă.

Mişcarea atrage la sine nemişcarea: aceasta este ţinta sa. Nemişcarea atrage la sine mişcarea: aceasta este ţelul ei. Viaţa este, prin urmare, deopotrivă şi mişcare şi nemişcare – este mişcare când e resimţită ca mişcare – când viaţa este în nevoie de mişcare.

Aflată deci în stagnare şi în debusolare, dacă se întreabă pe sine „Ce este viaţa?” şi îşi răspunde: „Mişcare! Viaţa este mişcare!” viaţa se umple instantaneu de vigoare, de vitalitate, de viaţă – în acele momente viaţa simte cu toţi porii săi că ea este mişcare!

Când însă se află la capătul unui proces îndelungat de mişcare, de faptă activă, fiind astfel împovărată de oboseală, viaţa care se întreabă „Ce este viaţa?” îşi poate răspunde destul de convingător că ea este oboseală, că ea are nevoie de odihnă, de nemişcare, de non-acţiune, de rupere din fluxul agitat al mişcării.

Prin urmare, viaţa, când se întreabă despre propria sa identitate (prin întrebarea „Ce este viaţa?”), îşi răspunde mereu pe cel puţin două planuri. Mai întâi, ea îşi răspunde pe planul prezentului – şi se descrie pe sine aşa cum se simte exact în momentul în care se întreabă despre fiinţa sa. Apoi ea îşi răspunde pe planul viitorului şi se descrie pe sine cum ar vrea să fie, cum ar dori să se vadă odată împlinită.

Primul plan stă sub semnul nemişcării, cel de al doilea sub cel al mişcării – ambele planuri constituie însă deopotrivă viaţa, care ne apare, la o privire de ansamblu, ca fiind mişcare spre nemişcare şi nemişcare spre mişcare, ca fiind o realitate care se auto-generează şi se auto-susţine pe sine în continuu prin atingerea şi depăşirea periodică a extremelor ei caracteristice.

Totuşi în esenţa ei viaţa nu este nici mişcare, nici nemişcare şi nici suma lor – ea este mult mai mult de atât. Ei îi este însă foarte util să se considere pe sine ca fiind în esenţă „mişcare” atunci când, obosită şi debusolată de stagnare şi lâncezeală, are nevoie de mişcare; respectiv ca fiind în esenţă „nemişcare” atunci când, obosită şi debusolată de prea mare agitaţie şi consum de energie, are nevoie de ea.

Răspunsurile utile sunt mai mereu circumstanţiale. Răspunsul potrivit pe *Calea Întrebării* (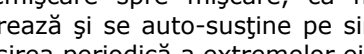) este însă axial şi transfigurator. *El este un fapt de transcendere a dualităţilor printr-un act de revelare abisală a adevărului vieţii.* (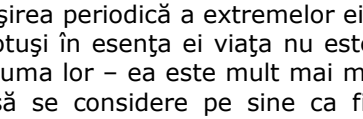)

Adevărul şi Trăirea

Din perspectiva răspunsului căutat pe *Calea Întrebării*, adevărul nu e atât o problemă de *comunicare* (), cât e o problemă de *trăire* ().

Adevărul corespondenţă caută indicii de corespondenţă între trăiri relativ incompatibile (cea verbală şi cea perceptiv extra-verbală). Adevărul coerenţă susţine posibilitatea deducerii unor trăiri din alte trăiri (lucru evident imposibil – sau, în cel mai bun caz, doar mini-parţial sugestiv-concludent). Adevărul consensual vede în punerea de acord asupra unor vorbe ordonate dogmatic în propoziţii (prin definiţii relativ aleatoare şi întotdeauna parţiale) o condiţie suficientă pentru comunicare – aceasta e însă doar o comunicare fără comunicare, o pseudo-comunicare.

Adevărul pragmatic se afirmă pe sine în planul iluzoriu al pretinsei eficacităţi infantile a motivaţiilor mitice scoase din cadrul veridicităţii directe specifice trăirii realităţii imediate.

Adevărul credinţei, de obicei, vrea a proiecta mereu sensuri pueril justificate pentru toate eşecurile, răutăţile şi, mai ales, indiferenţele „naturale” specifice acestui univers.

Adevărul poate îmbrăca deci diferite faţete de interpretare, fiind şi el un cuvânt-concept (ca orice alt cuvânt) capabil de infinite valenţe de exprimare, odată ce este pus în valoare prin contextualizare în cadrul unor noi variabile luate ca puncte de reper şi conturare a propriei lui identităţi semantice.

Altfel, adevărul (indiferent de context) este mereu o trăire, o experienţă – este vieţuirea concretă, imediată, într-un mediu dat (psiho-fizic-natural-social). *Adevărul trăire* () este *adevărul vieţii* ().

Dacă viaţa are un adevăr pe care îl poate descoperi, această descoperire se poate face doar prin trăirea vieţii – nu prin „povestirea”, respectiv prin „ascultarea” ei. Adevărul vieţii nu vine din credinţa în mărturii şi fabule afirmate de alţii despre ea – acestea sunt doar pseudo-adevăruri, indicii mai mereu înşelătoare, transcense doar prin trăirea directă a infinitelor aspecte prin care viaţa se îmbie pe sine spre experimentare.

Viaţa în adevăr este viaţa în experienţă, în trăire, în contopire integrală în suflul luminator al trăirii clipă de clipă, al vieţuirii în fluxul integral (deopotrivă raţional, emoţional, intuitiv, volitiv etc.) al vieţii.

Şi atunci, poate te întrebi tu acum, întrebarea „Ce este viaţa?” caută un adevăr corespondenţă? Unul coerenţă? Unul consensual? Sau poate pragmatic? Sau un adevăr credinţă?

– Nu! Ea caută un *adevăr trăire* (ᗅᐱᒪᐯᗅᐸ ᐸᐸᗅᐧᐧᒪ), ea caută o experienţă integrală şi integratoare, provocată de un anumit stil de vorbire (specific pentru *Calea Întrebării* – ᐸᗅᐱᒪᗅ ᐧᐧᐸᐸᐸᒪᐱᗅᐧᐧ) generată de o anumită metodă interogativă (ce purcede prin disipare spre concentrare şi revelare, respectiv prin analiză spre sinteză şi rezolvare).

Adevărul trăire este singurul adevăr veritabil al vieţii, singurul conform cu natura ei intimă, acordat la maxim pe frecvenţa ei de vibraţie – fiind evident că viaţa se acordează întotdeauna cu trăitorul, că vieţuirea caută mereu trăirea.

Comunicarea vieţii îmbracă deci forma îmbierii şi incitării, a ispitirii şi excitării, a momirii şi chemării spre trăire, spre adevărul trăire, spre experimentarea directă a unor noi forme ale vieţii.

Trăirea aceasta este *integralistă* (ᐧᐧᐸᐸᒪᐱᗅᐱᐧᐧᐸᐸᐸ) – ea nu este nici doar empirică, nici doar raţională, nici doar intuitivă, nici doar emoţională, nici doar volitivă, nici doar instinctivă, nici doar ideatic-conceptuală, nici doar concret-materială. Trăirea vieţii este întotdeauna (indiferent de ce ar zice unii şi alţii) integrală – întregitoare şi integratoare.

Adevărul trăire nu poate fi negat, ci doar constatat, nu poate fi arătat, dar poate fi experimentat.

Adevărul trăire nu este o corespondenţă, nu este o suprapunere, nu este o legătură, ci este o reţea de legături – el nu caută suprapuneri între vorbe şi fapte, între propoziţii şi fenomene, între enunţuri şi starea unor obiecte/ subiecte – ci caută trăiri de fapte, de fenomene, de obiecte, de subiecte – şi, evident, chiar şi de vorbe, de propoziţii şi enunţuri...

Iar în măsura în care e de găsit o corespondenţă în adevărul trăire această corespondenţă nu e de găsit între intuirea unei trăiri şi trăirea propriu-zisă. Trăirea are întotdeauna un farmec inconfundabil de unicitate, de irepetabilitate, de noutate. Nici o trăire nu corespunde în esenţă cu o altă trăire – fiecare trăire neexperimentată încă poate fi doar vag înţeleasă – ea nu poate fi transmisă prin cuvinte (fie ele rostite cu simpatie sau antipatie), ci doar prin trăire. A rosti adevărul este a-l simţi, este a-l trăi în sinele tău cel mai lăuntric cu putinţă a fi experimentat...

De aceea, a vorbi despre „adevăruri” pe care nu le-ai experimentat este doar a vorbi în van. A vorbi despre cele pe care le-ai experimentat nu este însă cu nimic mai relevant...

Adevărul nu se verifică, pentru că el nu se afirmă, ci se trăieşte. Adevărul pretins nu se confirmă, pentru că el nu se poate afirma, ci se poate doar vag indica.

Prin comunicare adevărul se poate deci doar semnala în mod relativ difuz, se poate doar adulmeca de la distanţă, se poate doar intui dincolo de cuvinte... El se poate experimenta în plinătatea lui identitară doar prin trăire – nu prin trăirea adevărului, ci prin trăirea vieţii!

Adevărul trăire (𐤀𐤓𐤄𐤌𐤕 𐤇𐤉𐤀𐤔𐤉𐤕) nu e consensual, el nu este ceva cu care ne putem pune total de acord – fiecare trăire este subiectivă şi unică – de aceea, nu poate fi împărtăşit pe deplin, ci doar în mod parţial – prin demersuri hermeneutice, prin empatie imaginară mai mult decât prin acordare reală.

De multe ori, adevărul consensual este astfel doar o problemă de voinţă (bună-voinţă sau rea-voinţă) şi nu una de conştiinţă, e o problemă de moft şi nu una de reflecţie profundă. De aceea, acest adevăr pretins consensual nu prea are consistenţă.

La fel stă treaba şi cu adevărul pragmatic. Ridicat pe un piedestal de piatră cu fundament de lut, pretinzând a întruchipa utilitatea mai presus de orice, adevărul pragmatic eludează, de foarte multe ori, chiar şi trăirea cea mai evidentă. El devine cu prea mare uşurinţă minciună, dacă „Zeiţa Utilităţii” i-o cere.

Adevărul credinţei face şi el, de cele mai multe ori, aceleaşi compromisuri ca toate adevărurile care se caută pe ele însele în afara trăirii vii, a vieţii spontane, imediate, vitale, sincere, deschise, profunde.

El afirmă pentru sine iluzia unei trăiri imposibile şi leapădă cu încăpăţânare din conştiinţa sa trăirea evidenţei. (E drept însă că şi trăirea unei iluzii e tot o formă de trăire.) Toate adevărurile se reduc deci în esenţă la *adevărul trăire*, pentru că el este singura formă de adevăr care poate fi trăită cu adevărat.

– Şi atunci (dacă şi iluzia poate fi trăită, dacă şi consensul aparent poate fi experimentat, dacă şi corespondenţa lingvistică poate fi vieţuită, dacă şi utilitatea minciunii poate fi dovedită...), ce rol joacă *minciuna* (𐤓𐤔𐤊𐤔𐤌𐤀), vei întreba poate tu, în acest adevăr trăire?

– Bună întrebare... uite şi un răspuns – opus *adevărului trăire* (𐤀𐤓𐤄𐤌𐤕𐤌𐤔 𐤇𐤉𐤀𐤔𐤉𐤕) este *minciuna trăire* (𐤓𐤔𐤊𐤔𐤌𐤀 𐤇𐤉𐤀𐤔𐤉𐤕), este actul existenţial pe care atunci când îl trăieşti te revolţi instantaneu împotriva lui, pentru că ştii că, deşi îl trăieşti cu adevărat, tu trăieşti de fapt o minciună, o greşeală, o eroare, o iluzie, o aparenţă, o inutilitate, o răutate, o ideologie perfidă, o mitologie infantilă.

Minciuna trăire este minciuna pe care o trăieşti, pe care o simţi ca atare atunci când o trăieşti, este intuiţia inconfundabilă pe care atunci când o ai, simţi cu putere sau doar periferial că „ceva nu este în regulă”, că „ceva nu se leagă”, că „ceva nu este cum ar

trebui să fie”, că „aparenţele te înşeală”, că ceva se ascunde amăgitor în spatele unor apariţii fenomenale formal atrăgătoare.

Minciuna trăită este trăirea în care vieţuieşti când te întrebi „Ce este viaţa?”. Adevărul trăit este cel pe care îl vei experimenta de abia când această întrebare te va scoate şi pe tine din infernul incertitudinilor verbale...

Minciuna trăită nu este deci o problemă de incoerenţă, de lipsă de utilitate, de consens sau de sens. Nu! Minciuna trăită este trăirea relativ conştient asumată în minciună, în superficialitate, în ezitare şi disipare, în dezorientare şi debusolare, în amăgire şi resemnare.

Iar tu ştii aceasta – de fiecare dată când trăieşti în minciună, o simţi, mult mai mult decât ai vrea să o faci, mult mai apăsat decât ţi-ai dori, mult mai profund decât ai fi dispus să recunoşti... Minciuna e o trăire directă, imediată, imposibil de confundat cu adevărul. Poţi însă să te amăgeşti că această confuzie este posibilă şi astfel să rămâi în continuare în minciună.

Viaţa are în ea această dualitate – de multe ori, alege să trăiască în minciună, iar, alteori, se încântă pe sine prin trăirea în adevăr – de fiecare dată însă ea este aceeaşi – o *trăire*, mult dincolo de minciună sau adevăr, o trăire deplină a întregului, care nu are nevoie de justificare, fiindcă îşi înţelege propria sa relativitate sensual asumată în raport cu manifestările infinite ale minciunii şi adevărului.

Viitor şi morală

Întrebarea „Ce este viaţa?” este o întrebare a vieţii, o întrebare care vizează trăirea vieţii – de aceea, ea este şi o întrebare morală – o întrebare care iscodeşte conduita morală a vieţii: „Ce este viaţa (mea, respectiv a ta)?” – Este ceva bun sau ceva rău? Ceva care se complace în înşelare şi minciună sau ceva care trăieşte în sinceritate şi adevăr? Ceva care se dedă furtului şi acaparării necinstite sau cinstei şi dăruirii? Ceva violent sau ceva non-violent? Ceva cu porniri distructive sau vindecătoare?...

Morala (vieţii) este deci chemată să răspundă la întrebările de mai sus, respectiv la întrebările: „Ce trebuie să fac/ facem?” şi „Ce este bine să fac/ facem?”. Ea este chemată să răspundă la întrebarea „Chiar realizez ceea ce vreau să realizez prin acţiunea pe care o fac?”. Adică – „Făcând ceea ce fac obţin cu adevărat ceea ce vreau să obţin?”. Există o corespondenţă clară, directă şi imediată între voinţa (dorinţa) mea şi rezultatul evident al acţiunii pornite din ea?

Gândirea (morală) are ca structură „raţiunea corectă", raţiunea care pusă în acţiune se confirmă („profeţia" care se împlineşte, prevederea care se realizează). Gândirea (etică) care nu are nici o urmare practică nu este posibilă. Chiar şi raţionamentele cele mai abstracte, care aparent dau impresia că, în gradul lor de universalitate conceptuală, nu au nici un fel de urmări empirice, practice, concrete – au astfel de urmări – cum ar fi, de exemplu: ignorarea realităţii imediate, fuga de concret, confuzia ideatică, rătăcirea conceptual-mentală, pierderea în acţiuni delirante verbal, în simple rătăciri lingvistice printre cuvinte fără substanţă sensuală clar delimitată.

„Abstractul" se poate gândi şi se poate trăi ca atare – nu se poate nega însă faptul că, adeseori, există şi o urmare practică, concretă, imediată, palpabilă a adoptării în psihic, în mod predominant a unei gândiri poetic-abstracte – filosofic-naiv-elitiste – vorbulativ-jargonice.

Gândirea se reflectă în acţiune mult mai mult decât cred unii „poeţi" sau „filosofi". De aceea, modalitatea „limbăristică" de gândire are urmări „materiale" clare şi bine delimitate – atât pentru cei care o practică, cât şi pentru societăţile care îi iau pe aceştia ca „modele de gândire".

Gândirea (intenţionat) neclară, confuză, rătăcitoare, dispersată, incoerentă are ca şi consecinţă o acţiune corespunzătoare la nivel de individ şi societate – neclaritatea reperelor, confuzia valorilor, rătăcirea fără direcţie precisă, dispersarea şi disiparea inutilă a energiilor vitaliste, progresiste şi creatoare. De aceea, dacă viaţa se complace doar în rătăciri gândiristic – vorbitoare ea îşi asumă imediat şi consecinţele acestei rătăciri reflexive.

Meditând asupra vieţii (morale) putem vedea că viaţa care se întreabă „Care este scopul vieţii mele?", „Care este destinul meu?" (/ „Ce trebuie să fac?") este o viaţă infantilă, dezorientată, care nu ştie ce vrea şi ce trebuie să facă, care rătăceşte aleator prin ea însăşi... Şi e bună şi rătăcirea aceasta, dar numai dacă este temporară, dacă este specifică doar unei perioade de trecere dinspre un scop împlinit spre un scop de propus spre realizare. Permanentizarea indeciziei, a ezitării, a dezorientării nu face decât să transforme viaţa în indecizie, ezitare şi dezorientare, în ratare perpetuă a ceea ce este esenţial şi profund – în rătăcire conceptual – emoţională pe la suprafaţa valurilor vieţii.

Problema majoră a vieţii (morale) nu este atât „ce va face" sau „ce e de făcut", ci dacă făcând *ceva anume* cu *intenţia* explicită sau implicită *„X"* (şi întotdeauna este cel puţin una, dacă nu chiar mai multe astfel de intenţii/ scopuri) va atinge cu adevărat scopul pe care şi l-a propus. Gândirea (morală) are (şi) rol de previziune corectă a efectului acţiunilor individuale şi sociale pornite din acea gândire.

De aceea, la întrebarea „Ce este viaţa?” se poate răspunde că ea este „previziune”, că ea este anticipare a manifestărilor sale viitoare. Pe tabla de şah a vieţii viaţa „albă” trebuie mereu să anticipeze mişcările vieţii „negre”. Dacă reuşeşte acest lucru va „câştiga partida”, dacă nu „va lua bătaie”.

Totuşi, cum previziunea absolută, total exactă a tuturor posibilităţilor de desfăşurare a unei acţiuni nu este posibilă, viaţa este chemată să realizeze o previziune întotdeauna relativă, o previziune a celor mai probabile consecinţe pe care le vor avea acţiunile sale.

Întrebarea „Ce este viaţa?” se pune mereu într-un context dinamic şi vrea, de multe ori, să spună, de fapt, altceva – anume: „Ce se va întâmpla în continuare?”, „Care este viitorul vieţii?” (având în vedere prezentul şi trecutul ei). „Este viaţa ceva cu viitor?”, „Este ea un ceva care va continua? Şi dacă da – atunci cum, sub ce formă, sub ce chip se va manifesta ea pe viitor?”.

Întrebarea „Ce este viaţa?” ne plasează astfel în dinamica vieţii, ne face conştienţi de mişcarea ei continuă, ne îndeamnă să-i conturăm direcţii de desfăşurare care să fie în acord cu instinctele şi cu dorinţele ei de propăşire şi de expansiune, pe cât posibil, armonioasă.

Limita moralei vieţii nu se constituie deci doar întru delimitarea unei direcţii pe care ea să se desfăşoare – aceasta nu e o problemă esenţială a vieţii – fiindcă ea e întotdeauna pe o direcţie sau alta (fie că vrea, fie că nu vrea). Problema este dacă mişcându-se pe o direcţie anume (aleasă şi/ sau impusă), ea ajunge să-şi împlinească obiectivele pe care crede că şi le va împlini mergând pe acea direcţie.

Ea trebuie să rezolve deci problema corespondenţei între două feluri de viitor (respectiv ţel): viitorul prevăzut/ anticipat/ aşteptat (*ţelul dorit*) şi viitorul actualizat/ realizat (*ţelul atins*). Dacă acestea două nu se suprapun la momentul întâlnirii lor, atunci viaţa are o problemă sau mai multe, mai gravă sau mai puţin gravă.

Pentru a evita această „problemă” este bine deci ca viaţa să fie atentă la a se călăuzi după „aşteptări cât mai corecte” şi la a evita „aşteptările false” – să nu se aştepte (explicit sau implicit) să se realizeze lucruri care sunt imposibil să se realizeze (în raport cognitiv cu experienţa sa trecută evidentă – (re)verificată şi în prezent).

Întrebându-te deci „Ce este viaţa?”, vrând-nevrând, tu reflectezi şi asupra viitorului ei – asupra moralei pe care ţi-o asumi ca ghid de previzionare în viaţă. Astfel devine evident că sunt două tipuri de morală: morala corectă şi morala greşită. Constatând suprapunerile, respectiv nesuprapunerile existente între ceea ce

ele promit şi ceea ce ele realizează în fapt le putem diferenţia cu uşurinţă una de alta.

Viaţa morală corectă este relaxare, armonie, încântare, normalitate. Viaţa morală greşită este agitaţie, nelinişte, suferinţă, chin. Şi chiar dacă ambele sunt forme de viaţă, ele nu sunt însă la fel de dorite de ea.

Calea Întrebării urmăreşte prin *întrebare* (𝐼𝐴𝑌𝐴𝐿𝐴𝐴𝐴) intuirea acelei vieţi care transcende dualitatea prin înţelegerea integratoare a realităţilor complementare şi integrarea lor într-o mişcare cât mai armonioasă cu putinţă.

Iubirea, Misterul şi Viaţa

Viaţa, prin esenţa ei, nu se reduce în mod unilateral la nici una din extremele care se manifestă prin ea, la nici una din manifestările ei parţiale.

Ea nu se reduce, de exemplu, nici la „iubire”, nici la „ură”, nici la „indiferenţă”... Ea nu se reduce, de exemplu, nici la „revelare”/ „rezolvare”/ „destăinuire”/ „dezvăluire”, nici la „mister”/ „secret”/ „taină”/ „învăluire”...

Viaţa este complexitate. Aceasta vrea să spună că ea trăieşte în infinit şi că, prin urmare, orice reducere ideatică a ei la o parte oarecare din manifestare nu este decât o privire unilaterală (prin definiţie principial greşită/ incompletă), asupra realităţii multilaterale a vieţii.

În clipe de normalitate sau de exaltare, viaţa se identifică însă până la contopire cu diferite idei-emoţii care i se prezintă în faţă spre oglindire temporară şi parţială.

Şi orice reflecţie a vieţii, orice reflecţie asupra vieţii (şi asupra a orice altceva) nu este, de altfel, decât o reflecţie temporară şi parţială, o reflecţie–oglindire aproximativă care mai mult intuieşte decât defineşte, care mai mult contemplă decât stăpâneşte...

Viaţa se poate astfel identifica uneori cu iubirea. La întrebarea „Ce este viaţa?” unii ar putea răspunde uneori: *„Viaţa este iubire!”* (𝐼𝐴𝑌𝐴𝐿𝐴𝐴𝐴 𝐴𝐴𝐴 𝐼𝐴𝑌𝐴𝐿𝐴𝐴𝐴). De fapt, ei vor să zică doar că, în acel moment, viaţa (principial redusă prin limitări artificial-subiective) este pentru ei „iubire”... – că, în acel moment, ei simt cu putere în interiorul lor ceva relativ distinct pe care aleg să-l aproximeze prin cuvântul *„iubire”* (𝐼𝐴𝑌𝐴𝐿𝐴𝐴𝐴).

Viaţa este indefinită şi indefinibilă, iubirea este la fel – o ştiu şi eu, o ştii şi tu... doar că unii aleg totuşi să definească ceea ce simt – de exemplu, iubirea–normală sau iubirea–extaz... Ei aleg astfel să definească un indefinit prin alt indefinit şi atunci zic: „Viaţa este

iubire! Totul este iubire! Iubirea este peste tot şi în toate! Iubirea este viaţă! Unica viaţă adevărată! Unica viaţă care se însoţeşte cu desfătarea cuprinderii instinctiv-intime a vieţii în întregul ei – cu iubirea vieţii; cu iubirea vieţii aproapelui, a celui/ celei iubit/e, a oamenilor de aceeaşi etnie, a tuturor oamenilor, a tuturor fiinţelor... Iubirea este un elan sacru de preţuire şi protejare practică a vieţii!".

Şi este adevărat că uneori, viaţa vrea să protejeze viaţa, că, de multe ori, viaţa se înflăcărează la ideea preţuirii şi ajutorării practice a unei alte vieţi considerată de ea (după criterii subiective) ca fiindu-i asemănătoare în structură şi ideaţie spre acţiune.

Dar e la fel de adevărat că, de cele mai multe ori, această iubire a vieţii pentru viaţă este foarte restrânsă, reducându-se la „familie" în principal – pentru restul „vieţii" ea rezervându-şi, dacă nu „ura", atunci cel puţin „indiferenţa".

Pentru o privire relativ obiectivă şi detaşată a vieţii, aceasta (viaţa) este când „iubire", când „ură", când „indiferenţă"... – dar mai ales „indiferenţă". Dacă rezervele de „iubire", respectiv de „ură" ale vieţii, par a fi secătuite relativ repede, rezervele ei de „indiferenţă" intră cu maximă uşurinţă în sfera banalităţii sale cotidiene. Nu e însă niciodată o indiferenţă totală şi completă, ci e una parţială şi selectivă – o indiferenţă care alege.

Văzută astfel, în tripla ipostază „iubire – indiferenţă – ură", viaţa ne apare ca fiind în mod evident „complexă", ca fiind mai mult decât ceva anume – ca fiind „ceva" cu infinit de multe valenţe identitar-sugestive.

Preferinţele vieţii sunt circumstanţiale şi trecătoare. Pe cât de repede se poate ea entuziasma de ceva, pe atât de repede se poate dezumfla din entuziasmul său – pentru că, de cele mai multe ori, lucrurile nu sunt ceea ce par, ci cu totul altceva...

Viaţa pare astfel uneori să fie un „mister" – ceva care se ascunde în ea, pe ea, sub ea, dincolo de ea – o grămadă de necunoscute, o infinitate de ghicitori, un număr nelimitat de mistere/ taine/ secrete. Iar când viaţa se entuziasmează de constatarea prezenţei misterului peste toate cele câte sunt, ea poate răspunde la întrebarea „Ce este viaţa?" astfel: „Viaţa este un Mister! Un mister profund şi total! Un mister absolut care nu poate fi dezlegat (decât poate „parţial")..."

„Misterul" (𐌼𐌹𐌽𐌳𐌰𐌶𐌰𐌽𐌴𐌹𐌽) este însă şi el doar o problemă dată spre rezolvare. Şi se rezolvă prin revelaţie, prin intuiţie, prin inspiraţie, prin cercetare, prin aprofundare, prin dezlegare...

Misterul este, prin urmare, alcătuit din infinite mistere şi multe din ele, dacă sunt cât mai clar definite şi bine abordate, pot fi (relativ) dezlegate. Dar cum numărul de mistere este infinit,

Misterul (ca sumă a tuturor misterelor existente) continuă să rămână mereu un mister.

Mai ales pentru cel care ajunge să aibă Revelaţia Misterului, pentru cel care trăieşte cu intensitate, pentru un timp, în conştiinţa existenţei misterului total insolvabil. Pentru el în acele momente „Viaţa este Misterul! Misterul infinit!”.

Cel care rezolvă (/ dezleagă) câte un mister (/ taină/ secret) oarecare o face (printre altele) fiindcă are „spiritul ştiinţific” bine dezvoltat şi fiindcă are îndemânarea „tehnică” necesară. Astfel omul potrivit la timpul potrivit şi la locul potrivit poate ajunge să iubească misterul, să iubească ghicitorile şi întrebările bine puse, pentru că ştie că astfel le poate rezolva în limitele misterelor rezolvabile.

Viaţa poate atunci să spună despre sine: „Viaţa este iubire a misterului!”, dacă vrea să pună accentul pe iubire şi pe rezolvarea relativă a unor mistere rezolvabile sau poate să spună „Viaţa este misterul iubirii!”, dacă vrea să pună accentul pe mister... pe misterul iubirii...

Oricum ar pune însă accentul esenţială pentru viaţă rămâne nu căutarea unui „răspuns ultim” la o întrebare oarecare (de exemplu, la întrebarea „Ce este viaţa?”), ci trăirea plenară, uneori extatică şi expansivă, alteori enstatică şi introversivă, uneori contemplativă, alteori activă a conştiinţei unui răspuns oarecare – la un moment dat, de exemplu, „iubirea” cu infinitele ei nuanţe, în alt moment, „indiferenţa” sau „misterul”, sau „întâmplarea”, sau „idealul” ş.a.m.d.

Viaţa este o perpetuă *călătorie prin conştiinţă*, prin infinite stări de conştiinţă, călătorie pe parcursul căreia este mereu util pentru viaţă să ştie cum să se bucure pe deplin de trăirea fiecăreia din manifestările ei armonioase (de conştiinţă, emoţionale, intelectuale, fizice etc.).

Viaţa nu este însă doar un drum. Ea nu este nici doar un scop ultim. Ea este şi drum (un drum oarecare – *drumul* – [illegible] – pe care merge astăzi) şi scop ultim (*scopul ultim* – [illegible] – pe care îl consideră pe moment a fi demn de urmărit).

La fel stau lucrurile şi în ceea ce priveşte *Calea Întrebării* – ea e mai mult decât un drum şi o ţintă, dar totuşi, în esenţă, nu este decât un drum oarecare cu o ţintă oarecare (relativ bine delimitată), care poate fi trăită şi experimentată alături de alte drumuri şi ţinte pe care viaţa ni le scoate cu dezinvoltură nemărginită în cale. E drept însă că anumite stări şi trăiri sunt mai intense şi mai durabile decât altele, că anumite revelaţii trăite la un moment dat pot deveni definitorii pentru viaţa care le trăieşte pulsul lor de viaţă.

Procesul acesta se numeşte maturizare şi conturare – viaţa se individualizează pe sine (temporar) sub oblăduirea ideatică a unei constelaţii de semne. Ea îşi creează astfel drumuri şi îşi atinge ţinte ca semn de împlinire a propriului său destin – acela de a fi ea însăşi aşa cum este: uneori iubire, alteori poveste, uneori mister, alteori revelare – de fiecare dată alta şi întotdeauna aceeaşi – viaţă – o unică esenţă cu aparent infinite faţete – infinite manifestări ale unei aparent unice substanţe...

Şi atâta timp cât se află în căutare de sine, viaţa se nuanţează pe sine şi se trăieşte pe sine... – fiindcă în natura ei intimă se află mişcarea şi sensul – fiindcă viaţa mişcă viaţa... De aceea, e bine pentru ea să se întrebe la un moment dat, cu maximă seriozitate, sub forma unui exerciţiu de voinţă şi concentrare clar conturat formal şi bine delimitat în timp, *„Ce este viaţa?”* (𐤉𐤔 𐤕𐤇𐤉𐤕 𐤇𐤉𐤓𐤔𐤉𐤕).

Astfel ea se dezleagă de false limite şi de false pudori – se află pe sine într-un câmp de conştiinţă extins la infinit care vede crescând spontan din sine posibilităţi nemărginite de actualizare. Astfel ea poate deveni în mod conştient creatoare – poate deveni o viaţă vertical axată în Sine, de Întreg trăitoare, întru Ideal spontan vieţuitoare...

Eroicul, metaforicul şi haoticul
𐤄𐤁𐤀𐤉𐤌𐤉𐤄, 𐤄𐤌𐤟𐤀𐤓𐤉𐤀𐤉𐤌𐤉𐤄 𐤅𐤄𐤁𐤀𐤓𐤉𐤀𐤉𐤌𐤉𐤄

Întrebarea „Ce este viaţa?” are evident în vedere şi modul cum este ea trăită – atitudinea generală faţă de viaţă pe care o adoptă trăitorul ei (tradusă explicit sub forma întrebării „Cum îmi trăiesc viaţa?”).

Astfel în cadrul *filosofiei vieţii* (𐤓𐤉𐤄𐤁𐤓𐤉𐤄 𐤔𐤉𐤄𐤟𐤀𐤓𐤉𐤉𐤄) putem distinge (printre multe alte chei posibile de lectură) trei modele generale de abordare a vieţii:

– filosofia *eroică* (𐤄𐤁𐤀𐤉𐤌𐤉𐤀),

– filosofia *metaforică* (𐤄𐤌𐤟𐤀𐤓𐤉𐤀𐤉𐤌𐤉𐤀)

– şi filosofia *haotică* (𐤄𐤁𐤀𐤓𐤉𐤉𐤀).

Aceste trei modelări atitudinale ne însoţesc peste tot şi se manifestă fie alternativ, fie continuu, fie lin, fie abrupt, fie sub semnul dorinţei, fie sub cel al necesităţii... – dar mai ales sub forma complexităţii integratoare.

Filosofia eroică se întinde valoric peste reperele orientative specifice pozitivului, progresului şi utilului. Filosofia metaforică cuprinde în sine axele de orientare proiectate spre lume dinspre spectrul substanţial al neutrului, stagnării (cercului vicios, tautologiilor, truismelor, platitudinilor rebotezate) şi esteticului

gratuit („artei de amorul artei”). Filosofia haotică întreţine în zarea ei material–conceptuală ameninţarea plauzibilă a negativului, regresului şi inutilului.

Obiectul lor de înfiripare discursivă se conturează în jurul ideii de *sens* – în filosofia eroică sensul este motivat spre deschiderea unor noi capitole constructive, formal desprinse de iniţierile genetice specifice naturalului şi conturate conceptual şi emoţional în jurul creaţiei „artificiale”, a creaţiei încadrate prin potenţă în legile naturii, dar desprinsă prin imaginaţie constructivă de ispita unei complaceri inerţiale în modele arhitectonice serios corodate de trecerea timpului prin istorie.

Eroicul scoate din dezorientare şi stagnare, din pasivitate şi indiferenţă, din pesimism şi resemnare. El este cel care ia iniţiativa unei construcţii noi, a unui discurs care promite revigorare, tonifiere, trăire aprinsă, implicare în conturarea propriului destin sub semnul claritătţii, coerenţei, simplităţii, eficienţei, planificării şi acţiunii progresiste dinspre un dat brut spre un produs bine prelucrat.

În filosofia metaforică, pe de altă parte, sensul se păstrează la distanţă de actualizarea sa univocă. Metaforicul indică, dar nu precizează, arată, dar nu localizează, incită, dar nu excită, provoacă, dar nu concretizează.

Metaforicul plasează sensul în expectativă, îl obligă să plutească nediferenţiat în sfera existenţei universale care teoretic duce peste tot, dar, în fapt, nu duce nicăieri.

El încearcă să exprime inexprimabilul. De aceea rămâne mereu suspendat la jumătatea distanţei dintre abstract şi concret fiind obligat să se mulţumească cu dimensiunea unor convingeri neconvingătoare, a unor construcţii din nisip conceptual care sunt menite mai mult inspiraţiei decât explicării, mai mult intuiţiei decât reflecţiei coerent-constructive, mai mult poeticului decât tehnicului, mai mult umanului decât realului.

Filosofiei haotice îi lipseşte şi sensul eroicului şi cel al metaforei. Sensul haoticului este îndreptat instinctiv spre prăbuşire, spre apocaliptic, spre tomnatic. El se apropie mai mult de real decât metaforicul, dar o face de o manieră pesimistă, critică, analitic-distructivă.

Filosofia haotică scurtcircuitează sensul, îl opreşte din mers. Ea creează instanţe detaşate de dinamic care conceptualizează răul, care contemplă boala, sărăcia, durerea, neînţelegerea, moartea. În haotic sensul îşi pierde sensul, uită de sine şi vagabondează ideatic printre resturi de lume rămase în ruine în urma întâlnirii crude cu privirea nihilistă a vieţii.

Haoticul neagă, eroicul afirmă, metaforicul confirmă orice. Filosofia, prin urmare, este prin definiţie obligată să se identifice pe sine fie cu haoticul, fie cu metaforicul, fie cu eroicul. Alegerea

instanţei de manifestare este pentru ea precum alegerea unui mediu de oglindire – haoticul alege aroma tomnatică a lapoviţei ce prevesteşte iarna; metaforicul alege apa tulbure, confuză, neclară – apa îngheţată în vis de iarnă care hibernează; eroicul alege elanul zăpezii topite sub puteri solare renăscute, elanul revigorant al ploilor de primăvară ce aduc cu ele renaşterea naturii.

Conţinutul filosofiei în genere are mereu o mască de sens şi se manifestă principial prin ea în strânsă corelaţie cu dispoziţia congenitală şi de moment a filosofului care purcede spre filosofare. Când în sens expansiv, când pe lângă sens, când lipsită vizibil de aportul lui, filosofia se conturează mereu pe sine fie sub stindardul sensual al eroicului, fie sub cel al metaforicului, fie sub cel al haoticului. Şi fiind filosofie a vieţii, viaţa îi urmează pe acelaşi plan de axe spre orientare cognitivă şi acţională.

Filosofia eroică plasează sensul în viaţă prezent actualizată, cea metaforică îl plasează în viaţă slab conturată, cea haotică în viaţă care reflectează la sensul morţii.

Arhetipurile valorizatoare specifice haoticului, metaforicului şi eroicului se manifestă peste toată întinderea câmpului de cuprindere al filosofiei – în metafizică, în axiologie, în etică, în logică, în estetică ş.a.m.d. Asumarea uneia dintre aceste trei direcţii de fiinţare este asumarea unei atitudini de viaţă, a unui suflu de sens care fie distruge, fie disipează, fie concentrează.

Ele se completează unele pe altele şi se succed în jocul imprevizibil al vieţii în funcţie de circumstanţe, de voinţă şi de conştiinţă. Dar întotdeauna ele jalonează un mers în spirală (progresivă sau regresivă, după caz), un drum care purcede dinspre haotic, prin metaforic, spre eroic sau invers: dinspre eroic, prin metaforic spre haotic.

Primul sens îl putem numi *cratosian* (de la gr. *cratos* – putere), pentru că împuterniceşte fiinţa, o întăreşte, o umple de viaţă, o face vie. Al doilea sens îl putem numi *nihilian* (de la lat. *nihil* – nimic), pentru că slăbeşte fiinţa, o deposedează de vlagă, încearcă a o prinde (cel puţin pentru o vreme) în sfera vidului, a golului, a nimicului.

Cratosianul este expansiv: el scoate haoticul din ritm şi îl convinge, mai întâi, cu promisiunea unor metafore pline de viaţă şi, apoi, chiar cu viziunea unor fapte eroice.

Nihilianul este contractil: el demobilizează eroicul din elanul său, mai întâi, prin amăgirea unor metafore relativist distructive şi, apoi, prin constatarea incontestabilă a unor acte haotice.

Sensul cratosian umple viaţa de bun simţ, de idei concrete, de utopii realizabile, de visuri–prognoze chemate spre împlinire prin planificare detaliată şi prin acţiune concretă imediată. Sensul nihilian suge sângele vieţii, vlăguieşte dorinţa ei de motivaţie, împinge instinctul spre resemnare şi indiferenţă după ce îl trece

median prin revoltă adolescentină şi agitaţie inutilă, lipsită de speranţă şi metodă.

Sensul de combinare dintre haotic, metaforic şi eroic poate îmbrăca însă şi alte haine sensuale decât cele ale cratosianului şi nihilianului.

Dacă el purcede, de exemplu, dinspre eroic spre haotic şi apoi se opreşte (temporar) în metaforic, obţinem *poeticul* care încă speră, poeticul care încearcă să-şi revină din durerea unei căderi brutale care l-a aruncat din eroic direct în haotic, printr-o nenorocire. Obţinem astfel convalescentul.

Dacă viaţa purcede dinspre haotic, prin eroic, spre metaforic este evident că ea trece printr-un proces de amăgire sublimată. Este scoasă din haotic de promisiunea eroicului doar pentru a descoperi că acest eroic nu era aşa de pur pe cât îl credea, că în el este loc de foarte multe nuanţe şi reformulări de atitudini. Eroicul astfel dezvelit de alura sa de sfinţenie imaginată fără temei se reconfigurează cu ajutorul metaforicului pentru a se adapta obiectivităţii realului.

Cele trei feţe ale sensului se leagă astfel de cele trei momente ale timpului şi de cele trei repere ale spaţiului: eroicul se substanţializează sub flamura prezentului şi a înălţării; haoticul se conturează în umbra ameninţărilor viitorului şi a întinderilor abisului, iar metaforicul se joacă cu timpul şi cu spaţiul ascunzându-se cu dibăcie în alegoriile trecutului şi în planurile pluridimensionale plasate relativ între înălţime şi adâncime, între viziunea sinteticului şi profunzimea analiticului.

Viaţa în latura sa eroică filosofează prin acţiune, prin decizie, prin determinare, prin asumarea răspunderii şi prin îndrăzneală novatoare. În latura sa haotică ea filosofează prin retragere, prin indecizie, prin ezitare, prin amânare şi prin resemnare. Sub aripa sa metaforică viaţa filosofează prin disimulare, prin divagaţie şi divertisment, prin distragere şi disipare, prin iluzionare şi interpretare.

Prin haotic viaţa se pierde pe sine, prin metaforic îşi caută identitate, iar prin eroic îşi arată cu hotărâre sensul său asumat spre manifestare.

La întrebarea „Ce este viaţa?” se poate, prin urmare, răspunde că ea este „ceea ce este aşa cum este” – când haotică, când metaforică, când eroică... dar mai ales o realitate complexă, integrală şi integratoare, în care extremele se completează şi se generează reciproc, în care diversele ei faţete de prezentare se succed şi/sau se suprapun în cadrul acelei imagini iconice pe care viaţa şi-o prezintă către sine din perspectiva integratoare a supra-conştientului, conştientului, sub-conştientului şi in-conştientului ei.

Conştiinţa inconştientului
[illegible]

Dacă vorbim despre „conştient” şi „inconştient” – despre rolul lor în viaţă – putem începe prin a spune despre conştientul vieţii că el este doar o parte a inconştientului ei şi invers. Conştientul şi inconştientul nu se opun în viaţă – ei se completează reciproc, se reflectă unul în altul – conştientul este doar o parte minusculă şi nesemnificativă a realităţii relativ impropriu numită inconştient şi invers. Cu alte cuvinte, se poate deci zice că „conştientul” este de fapt „inconştient” şi, respectiv, că „inconştientul” este de fapt „conştient”. Se poate deci spune că „conştientul” este doar o parte oarecare din „inconştient” şi că „inconştientul” este doar o parte oarecare din „conştient” – adică, cum ar veni, că limitele de delimitare dintre „conştient” şi „inconştient” nu sunt aşa de clare precum ar fi tentaţi unii să creadă.

A te manifesta conştient, a crede că te manifeşti conştient este astfel doar o altă faţetă inconştientă a inconştientului. Iar a te manifesta inconştient, a crede că te manifeşti inconştient este doar o altă faţetă conştientă a conştientului.

Inconştientul-conştient sau conştientul-inconştient este întregul aflat în acţiune, iar conştientul este doar o parte din această acţiune – partea care reflectă inconştientul spre sine, partea care îl face conştient de inconştienţa sa.

A fi însă conştient de ceea ce este conştient este o iluzie. A fi conştient de ceea ce este inconştient este o altă iluzie. Şi totuşi a fi în inconştient, ca inconştient prin inconştient, poate fi o realitate, un ceva puţin mai mult decât o simplă iluzie. La fel e cu a fi conştient, ca şi conştient, prin conştient...

Iluzia conştientului conştient se spulberă prin punerea unei simple întrebări – de exemplu, a întrebării „Ce este conştiinţa?” sau „Ce este conştientul?” (sau, de ce nu? – „Ce este viaţa?”).

A fi conştient de faptul că eşti inconştient, înseamnă a trăi în paradoxul de a fi inconştient şi conştient în acelaşi timp... Iluzia inconştientului conştientizat se spulberă însă pe drumul parcurgerii întrebării, din aproape în aproape, spre tot mai departe şi tot mai departe...

Doar cel naiv poate să se amăgească cu iluzia conştientului conştientizat sau a inconştientului conştientizat. Cel care însă se aruncă în abisul fiinţării prin repetarea continuă, pentru un timp, a întrebării („Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...)... acela poate să ajungă negreşit la „a înţelege” destul de bine inconştienţa inconştientului său, inconştienţa conştiinţei

sale şi nimicnicia conştientului, graba cu care acesta îşi acoperă goliciunea cu concepte nesemnificative, cu vorbe delirante, cu acţiuni deşarte.

Dar ce este *„inconştientul”* (𐤀𐤌𐤀𐤁𐤀𐤓𐤀𐤕𐤀𐤌𐤀𐤕”)? Ce valenţe semantice poate cuprinde acest cuvânt în sine încât să ne facă uneori a-i aroga cuprinderea întregii fiinţări naturale?

S-ar putea spune că inconştientul naturii este „mintea” ei, este felul cum ea „gândeşte”, este modul ei intim de orientare în acţiunea-i proprie – este, adică, „conştiinţa” sa...

Natura „gândeşte” (legic) la „întâmplare”. Ea este combinatoric aleator angrenată în construcţii proximale, mereu temporare, veşnic în schimbare. Inconştientul-conştient sau conştientul-inconştient combină şi el în mod aleator – necesar. Aceasta este adaptabilitatea sa, aceasta este calea sa. Natura inconştientului naturii afirmă ca esenţă valorică fundamentală pentru inconştient şi pentru natură variaţia sa combinatorie aleator – necesară. Singura conştienţă veritabilă a omului este de a-şi „conştientiza” în mod „inconştient” (profund, abisal, intuitiv, instinctiv, revelatoriu) propriul său mod intim „inconştient” de a fi.

La oameni inconştientul are tendinţa de a se ascunde de el însuşi, de a se scoate singur din peisaj, de a fi exclus din propria-i privire. Prin această excludere inconştientă se creează iluzia conştientului – a ceva care stă în afară de altceva, ca un spectator, ca un actor distinct (de scenă, de piesă, de ceilalţi actori etc.).

Pentru a se juca cu sine inconştientul naturii se divizează în iluzii de conştiinţă şi se reabsoarbe în sine prin revelarea inconştientă a propriei sale naturi inconştiente.

Viaţa apare astfel uneori ca fiind primordial inconştientă. „Inconştientă” însemnă: instinctivă, intuitivă, inspirată, aleatoare, spontană, nepremeditată... Pe de altă parte, „inconştientă” înseamnă: raţională, sensuală, direcţională, necesară, automată (mecanică), „premeditată” (legică)...

Inconştientul cuprinde astfel ambele polarităţi ale spectrului valoric – axiologia vieţii afirmă coincidenţa contrariilor... Spre acelaşi lucru tinde şi cel care păşeşte pe *Calea Întrebării* (𐤀𐤔𐤀𐤋𐤀𐤓𐤀𐤔𐤀𐤋𐤀𐤓𐤀). El nu încearcă să facă ceva nenatural, nu vrea să excludă din el gândirea logică şi nici nu vrea să se lipsească intenţionat de sens, ci doar constată relativ detaşat prezenţa deopotrivă în viaţă a „naturalului” şi „artificialului”, a „logicii” şi „non-logicii”, a „sensului” şi a „lipsei de sens”.

Şi uneori numeşte această viziune integrală „inconştient” – a conştientiza în mod inconştient prezenţa în viaţă a inconştientului (respectiv a experimenta inconştienţa conştientului care „conştientizează” viaţa „conştientă” şi/sau „inconştientă”).

Inconştientul nu este însă inconştient. El este conştient. Inconştientul are toate calităţile conştientului şi încă câteva pe deasupra – el este astfel uneori şi un supra-conştient.

Inconştientul este conştient, pentru că ştie ce face şi face bine ceea ce face! El este conştient, pentru că se „conştientizează” pe sine ca „inconştient”. Este conştient, pentru că el este motivul principal care pune în funcţiune orice viaţă – la nivel biologic, psihologic, energetic ş.a.m.d.

Pentru că este sursa directă a sensului, inconştientul este conştient, nu doar de sine (ca fiind inconştient), ci de tot ceea ce este. Inconştienţa sa este supraconştienţă. Inconştienţa sa este conştiinţă. Inconştienţa sa este inconştientă. Dacă numim cuprinsul total al realităţii Întreg, atunci inconştientul, subconştientul, conştientul şi supraconştientul se vor arăta doar ca părţi relativ fictive ale unui întreg, ale uneia şi aceleiaşi realităţi, care este şi conştientă şi inconştientă şi subconştientă şi supraconştientă şi, mai ales, care nu este în esenţa ei nici una din aceste instanţe în mod exclusivist. Ea doar se joacă cu ele şi se identifică aleator când cu una, când cu alta, când cu toate deodată.

Şi astfel unii se întreabă: *„Ce este viaţa?”*... Nu pentru că nu ar şti („Ce este viaţa?”...), nu pentru că nu ar cunoaşte direct viaţa („Ce este viaţa?”...), nu pentru că nu ar trăi-o („Ce este viaţa?”...), nu pentru că nu ar putea să o atingă („Ce este viaţa?”...) – ci pentru că ei constată în sine „întrebarea” („Ce este viaţa?”...) – pentru că realizează că „întrebarea” are viaţă („Ce este viaţa?”...), pentru că înţeleg că există un *Drum al Întrebării* (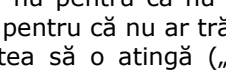) care duce într-o locaţie relativ precisă („Ce este viaţa?”...), pentru că simt că întrebarea repusă din nou („Ce este viaţa?”...) şi din nou („Ce este viaţa?”...) îi poartă spre apropierea de esenţele adevărate ale tuturor întrebărilor şi răspunsurilor... Şi simţind aceasta se întrebă precum o faci şi tu acum: *„Ce este viaţa?”*... „Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...

Nu mă joc acum cu vorbele pentru a încerca să te amăgesc că există vreun răspuns metafizic fundamental în combinaţiile relativ aleatoare de cuvinte specifice vreo unui răspuns oarecare.

Nu este în intenţia mea această faptă. Eu le las pe ele să curgă prin mine spre tine pentru a te atenţiona că nu este loc de odihnă în cuvinte, că nu este oprire pentru cel ce se prinde inconştient în hora lor nebună. Nu este scop de atins şi nici trăire profundă de simţit pentru cel care amăgeşte şi se amăgeşte – captiv fiind în lanţurile perfide ale cuvintelor–concepte care promit *„sensuri finale”* (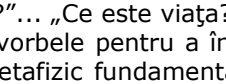) pentru naivii-visători aflaţi în căutare de ele.

Mă adresez deci direct ţie acum pentru a-ţi spune, fără menajamente, că aceste „sensuri finale” nu există pentru nici un „concept”, pentru nici o realitate. Mă adresez acum către tine

încercând să te ajut să înţelegi că păşind pe *Calea Întrebării* (𐌹𐌰𐌻𐌰 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌴𐌻𐌰𐌽𐌴𐌷) s-ar putea să ajungi şi tu să conştientizezi „în mod inconştient” lipsa de finalitate dogmatic-absolutistă a oricărei promisiuni finaliste, oricât de sistematic-verbal-atrăgătoare ar fi conturată ea în faţa chipului tău.

Prin această înţelegere te vei descătuşa de lanţurile amânărilor filosofice şi te vei deschide dinspre căutarea naivă de adevăruri şi fapte care să ţi se potrivească, spre descoperirea şi crearea de adevăruri şi acţiuni care se potrivesc altora mult mai mult decât ţi se potrivesc ţie. Pentru cel extrapolat spre infinit, pentru cel aflat aproape mereu în prezenţa intimă a ceea ce este fără de hotar şi totuşi atât de familiar, pentru acesta...

Nu mai continui că oricum nu vei înţelege. Scriind în cuvinte, nici eu nu înţeleg în ele trăirea ce o simt...

Dar te invit să o simţi şi tu... Şi apoi cu adevărat vom putea să povestim, dacă ne vom întâlni, dincolo de cuvinte, dincolo de gesturi, dincolo de minte...

Acum avem doar o simulare de dialog, doar o amăgire de comunicare – eu ştiu asta, nu ştiu însă dacă şi tu o ştii... Probabil că nu... Dar nu are importanţă...

Întrebându-ne iarăşi *„Ce este viaţa?”* păşim împreună în trăirea revelatorie a acestei întrebări şi poate... (doar tu ştii sigur...) simţi uneori că putem comunica prin această întrebare („Ce este viaţa?”...) – nu doar prin ceea ce ea afirmă (interogarea, cercetarea, aprofundarea vieţii), ci şi prin ceea ce ea neagă: anume, că am putea vreodată spune „în cuvinte” *„Ce este viaţa?”*...

Viaţa inconştientului
𐌲𐌹𐌰𐌽𐌰 𐌹𐌽𐌺𐌿𐌽𐌳𐌴𐌹𐌽𐌴𐌷𐌿𐌻𐌿𐌹

Observăm deci că „in-conştientul” poate trimite spre ceva care se sustrage conştientului – spre ceva la care acesta nu are un acces prea facil. El poate indica astfel spre comportamentele automate, spre „automatisme” – cel care se comportă inconştient se comportă automat, fără prea multă reflecţie, atenţie, conştiinţă (nu se comportă „cu ştiinţă”).

Viaţa se pare că se manifestă cu destulă tărie concomitent pe două planuri – cel al automatului, al repetitivului, al instinctivului, al intuitivului, al necesităţii, al predeterminatului, al mecanicului – care formează planul său inconştient şi, respectiv, pe cel al spontanului, al accidentalului, al întâmplării, al atenţiei adusă în prezent, al voinţei, al dorinţei, al neprevăzutului, al creativităţii, al noului – care reprezintă planul conştientului.

Desigur că această împărţire nu este decât aparentă şi superficială fiind de la sine înţeles că inconştientul şi conştientul se îmbină într-o unică unitate psihică manifestată ca viaţă a conştiinţei (deopotrivă conştientă şi inconştientă).

Conştiinţa ca plan de unitate permite pătrunderea deopotrivă în inconştient şi în conştient. Putem astfel vorbi de o conştiinţă a inconştientului şi de o conştiinţă a conştientului. Dar pentru că mereu planurile vieţii sunt intim întrepătrunse pe toate direcţiile lor de manifestare, nu putem să nu remarcăm că se poate vorbi la fel de uşor (precum am mai arătat) de un conştient al inconştientului, respectiv de un un inconştient al conştientului.

Acestea nu sunt doar zone de contact şi suprapunere absolut necesare pentru realizarea legăturilor organice constatate la nivelul vieţii (fizice şi psihice) între conştient şi inconştient, ci sunt chiar mai mult – anume, instanţe de comunicare între două zone complementare ale vieţii: timpul şi spaţiul.

Timpul îl putem vedea în corelaţie cu inconştientul şi spaţiul în legătură directă şi imediată cu conştientul. Conştiinţa, pe de altă parte, face unirea între timp şi spaţiu, între inconştient şi conştient.

Inconştientul-timp şi conştientul-spaţiu au deci puncte de diferenţiere şi puncte de suprapunere. Inconştientului-timp îi sunt specifice proiecţiile trecutului şi ale viitorului. Conştientului-spaţiu îi sunt specifice prezenţele spaţiale de acolo şi de dincolo. Inconştientul-timp şi conştientul-spaţiu se întâlnesc însă în punctul spaţio-temporal corespunzător lui aici-acum (prezentului de aici).

Dar bineînţeles că suprapunerea de locuri comune, identificată mai sus, poate fi cu uşurinţă inversată prin îndreptarea timpului către conştient şi a spaţiului către inconştient. Ceea ce nu se schimbă însă prin această inversare asociativă este mediul lor de comunicare: veşnicul aici-acum, prezentul perpetuu aflat mereu sub steagul conştiinţei.

Inconştientul conştientului face trimitere spre acea zonă a conştiinţei care atrage atenţia fiinţei spre existenţa în câmpul perceptiv a posibilităţii-realitate-veşnic-confirmată, a unui dincolo aflat dincolo de aici-acum.

Conştientul inconştientului, pe de altă parte, ne cheamă spre înţelegerea prezenţei implicite în dincolo de aici-acum tot a lui aici-acum. El mai indică apoi şi spre faptul că inconştientul (îmbrăcat cu hainele sale trecute şi viitoare, specifice amintirii şi imaginaţiei) are propria sa conştiinţă, propriul său conştient, propriul său spaţiu – spaţiul infinit al extinderii realului proiectiv.

Viaţa inconştientului are o reflecţie conştientă specifică regăsită în proiecţia inconştientului vieţii spre realizarea ei conştientă prin mişcare cu sens (relativ), respectiv în manifestarea axiologică a

conştientului vieţii spre realizarea sa inconştientă prin mişcare fără sens – prin mişcare spontană, înălţată (măcar iluzoriu) deasupra realităţii spaţio-temporale a cosmosului.

Inconştientul vieţii conştiente ne arată că putem găsi în inconştient valenţele prezenţei prezente a conştientului, fără însă ca această prezenţă a prezentului în câmpul trecut-viitor al timpului (inconştient) să cauzeze vreun neajuns ontologic sau vreo contradicţie logică sau empirică între percepţia simultană în conştiinţă a timpului şi a spaţiului, respectiv a inconştientului şi a conştientului.

Viaţa integrală nu întreţine în fiinţa sa distincţii iluzorii de conţinut crono-topic – nu pentru că nu ar putea să le facă, ci pentru că ştie că dacă le-ar face, le-ar realiza doar pe nivelul superficial specific limbii care nu a gustat prin percepţie directă (prin contemplare) nici conştiinţa spaţiului prezent şi nici inconştientul abisal, deopotrivă, prezent ca trecut şi ca viitor.

Cine se întreabă *„Ce este viaţa?”*, odată ce păşeşte pe *Calea Întrebării*, nu încearcă să facă astfel de distincţii superficiale, ci încearcă să trăiască direct experienţa inconfundabilă specifică conştientului-acum-aici-acum şi inconştientului-acum-acolo-atunci.

Contemplarea (𐤊𐤏𐤓𐤔𐤄𐤁𐤄𐤕𐤄) este un act care uneşte conştientul cu inconştientul şi timpul cu spaţiul – care aduce conştiinţa la o unitate de viaţă ce nu poate fi nici înţeleasă, nici explicată, dar care, cu siguranţă, poate fi trăită...

Contemplarea este a privi cu atenţie şi a te concentra cu toată fiinţa ta conştientă (volitiv-deziderativă) şi inconştientă (instinctiv-intuitivă) asupra uneia şi aceleiaşi prezenţe: viaţa! ...

Ce este viaţa?; Ce este viaţa?; Ce este viaţa?... repeţi întrebarea-aspect pe care te concentrezi (şi cu ajutorul căreia te concentrezi) şi contempli această întrebare-realitate care te poartă, cu fiecare repetare-concentrare-contemplare asupra ei, mai adânc în conştiinţă, din ce în ce mai adânc... spre punctul în care conştientul şi inconştientul devin una, contopindu-se unul în altul pentru a renaşte sub forma unei noi vieţi şi a unei noi conştiinţe – *conştiinţa de dincolo de cuvinte, de gesturi şi de minte* – conştiinţa nemărginirii veşnice, a acelei realităţi a-toate-cuprinzătoare care nu admite delimitări artificiale şi nici distincţii arbitrare, fiindcă nu le mai găseşte acestora suport în sine – fiindcă dincolo de dualitate stă şi ne aşteaptă implacabil unitatea... şi dincolo de acestea două este Ceea Ce Este...

Concentrează-te deci (contemplând prin repetare) asupra întrebării *„Ce este viaţa?”* („𐤊𐤏𐤓𐤔𐤄𐤁𐤄𐤕𐤄”). Las-o să curgă prin conştient („Ce este viaţa?”...) şi inconştient („Ce este viaţa?”...); las-o să-ţi iscodească în profunzime toate cotloanele posibile („Ce este viaţa?”...) şi imposibile („Ce este viaţa?”...); las-o să-ţi vină în faţă cu sute şi mii şi zeci de mii de răspunsuri... – dar nu-i cădea

nici unuia în plasă („Ce este viaţa?”...) şi nu te lăsa furat şi iluzionat de nici unul dintre ele („Ce este viaţa?”...) oricât de frumos sau convingător ar părea... Doar cel care refuză ispita finitului iarăşi („Ce este viaţa?”...) şi iarăşi („Ce este viaţa?”...) şi iarăşi („Ce este viaţa?”...)... doar el va fi binecuvântat, în cele din urmă, cu viziunea infinită a infinitului...

Orice răspuns este o tentaţie spre finit, orice propoziţie este o ispită care încearcă să te lege cu vorbe în vorbe. Nu te lăsa deci tentat şi nu ceda ispitei! Bucură-te de ea iarăşi şi iarăşi şi iarăşi... dar nu uita de tine şi de drumul tău, nu uita că ţinta pe *Calea Întrebării* nu este finitul şi nici finitudinea...

Astfel, după zile şi zile şi zile de concentrare-contemplare-repetare-mentală-detaşată a întrebării *„Ce este viaţa?”* şi a observării răspunsurilor ei nenumărate, s-ar putea, la un moment dat, să ajungi la atingerea Răspunsului căutat (a răspunsului care să merite tot efortul tău de concentrare-repetare-contemplare (detaşată, pătimaşă, rebelă...)).

Te asigur de existenţa posibilităţii atingerii acestui Răspuns – însă îţi spun că drumul specific pentru *Calea Întrebării* nu e nici uşor şi nici lipsit de pericole! Nu păşi deci pe el, dacă nu-ţi stăpâneşti psihicul cu mult peste medie, dacă nu-i înţelegi cât de cât mecanismele bazale de cenzură şi control (vezi pentru aceasta printre altele şi cartea mea *Etica Armoniei*)! Altfel s-ar putea să regreţi aruncarea în abisul supra-înălţat specific nemărginirii infinite fără pregătirea temeinică necesară acestei iniţieri. Tehnicile descrise în *Etica Armoniei* îţi vor oferi nişte repere solide şi nişte modalităţi de auto-control destul de eficiente încât să fii capabil să te „reconstruieşti” după ce vei atinge „viziunea” care te aşteaptă la capătul Căii Întrebării...

„Ce este viaţa?” (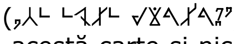) – te întreb iarăşi acum. Răspunsul nu este în acestă carte şi nici în vreo altă carte. El este în tine! Nu ştiu însă dacă eşti destinat să-l afli – aceasta doar tu poţi să ştii...

Vorbele acestei cărţi nu se îndreaptă nici spre conştientul şi nici spre inconştientul tău, ci spre conştiinţa ta – spre acel punct de unitate al vieţii a cărui prezenţă o poţi simţi şi tu chiar acum – chiar dacă încă doar de o manieră difuză, fără contur – ca pe o *existenţă ascunsă*...

Tu ştii că ea este acolo! Vom vedea însă dacă vei putea să o scoţi din ascundere spre a ţi-o revela pe deplin în acel unic moment al „supremei iluminări” în care întrebarea „Ce este viaţa?” va actualiza şi în tine destinul ei predeterminat întâlnirii dintre fiinţă şi sens, dintre esenţă şi conştiinţă, dintre valoare şi viaţă, dintre inconştient şi conştient, dintre timp şi spaţiu, dintre atunci-acum şi aici-acolo-dincolo, dintre eternitate şi infinitate...

Confuzia, indecizia, incoerenţa
[illegible]

Să vorbim însă acum puţin despre confuzia vieţii: Ce este confuzia şi ce rol joacă ea în viaţă şi în filosofie? Şi cum se leagă ea de indecizie şi incoerenţă?

Mai întâi, putem constata că ea este punctul de la care pleacă viaţa: omul vine în lume şi, până se dumireşte pe ce lume a venit, este confuz, dezorientat, indecis, incoerent.

Confuzia ([illegible]) pare deci să fie una din primele forme ale existenţei, una din primele certitudini cu care se confruntă omul în viaţă. Trezit la trăire conştientă, omul priveşte viaţa şi, văzându-i infinitatea, înţelege că nu o poate cuprinde pe deplin niciodată, înţelege că viaţa este relativ menită să rămână perpetuu în „confuzie", în lipsă de delimitare precisă, de precizare exactă şi definitivă...

Dar ce înseamnă însă „a fi confuz" sau „a fi în confuzie"?

În primul rând, „a fi în confuzie" înseamnă a încurca lucrurile, a nu face distincţii, a nu discrimina, a nu discerne, a nu înţelege, a nu voi cu putere – înseamnă a nu-ţi asuma un punct de reper relativ (sau mai multe) în jurul căruia să poţi construi o viaţă relativ depărtată de confuzie şi indecizie, de incoerenţă şi neclaritate...

Factorul voinţă este astfel, de multe ori, cel mai sigur drum de ieşire din confuzie:

– „Ce faci?

– Fac ce îmi place... – sau, altfel zis: fac ce vreau eu (şi ce vor alţii)..."

Noi nu venim pe lume într-o lume lipsită de voinţă, iar când „venim", venim însoţiţi instinctiv de ea. Voinţele şi dorinţele cele mai elementare sunt atât de îmbibate în noi încât sunt una cu noi... Durerea (foamea, setea, oboseala...) şi plăcerea, suferinţa (agitaţia, neliniştea, stresul...) şi fericirea ne sunt date spre experimentare – ele sunt îmbibate cu putere în fiinţa noastră – în fiinţa lumii vieţii.

Iată deci un prim reper care ne poate scoate din confuzie printr-o primă alegere – vrem să suferim, să rămânem în durere? Sau vrem să experimentăm cât mai multă plăcere şi fericire? În ambele variante de răspuns confuzia şi indecizia dispar de îndată ce ne asumăm acel răspuns şi trecem la fapte consistente cu el. Dacă viaţa şi-ar păstra puternic în conştiinţă acest prim reper

îmbibat organic în ea (încă de la naştere) nu ar putea intra serios în confuzie – dar, de multe ori, ea se preface că îl ignoră...

Astfel, de exemplu, după ce anumiţi „gânditori" au grijă să fie bine hrăniţi şi îngrijiţi ei îşi permit să creeze tot felul de confuzii „filosofice" inutile în ei şi în societate – ocolind şi ignorând, adeseori, cu bună ştiinţă reperele durerii şi plăcerii, respectiv ale suferinţei şi fericirii (fiindcă abordarea clară a acestor aspecte ale fiinţei lor i-ar scoate destul de rapid din „confuzie"). Se prefac, prin urmare, că nu le văd, se prefac deci că ar fi confuzi.

Ei ţi-ar putea spune atunci: „lumea este iluzorie" sau „mişcarea nu există", sau „munca bucătarului nu e la fel de importantă precum cea a filosofului".

Cât timp însă pot ei susţine cu o figură serioasă astfel de afirmaţii? Evident, doar până îi trece la budă (căci atunci nu mai susţin că, de exemplu, „dorinţa de uşurare" este o iluzie); doar până li se face foame şi sete – şi atunci nu mai zic că mişcarea îndreptată spre a bea apă nu există sau că bucătarul/ bucătăreasa nu e important/ă...

Cu alte cuvinte, aceşti filosofi care teoretic ignoră evidenţele au mai mereu grijă să nu le ignore şi practic... Ei nu sunt, de multe ori, decât nişte „rătăciţi cu măsură", teoretic rupţi de realitate, dar practic bine lipiţi de ea – nişte „deliranţi limburistici" care, adeseori, îşi bat joc (pe cât posibil) de bunul simţ şi de buna creştere – nişte bârfitori relativ nesimţitori care odată ce şi-au satisfăcut acele nevoi şi dorinţe legate de fundamentele brute ale vieţii se pun apoi să debiteze lingvistic tot felul de aiureli x-ologice („ontologice", „axiologice"...) despre ea.

Se apucă astfel ei să cugete la ce este „fiinţa" sau „cunoaşterea", sau „comunicarea", sau „existenţa", sau „viaţa"... Şi evident nu e un lucru rău că se interoghează în legătură cu cele de mai sus... – rău este doar atunci când interogaţia lor ignoră evidenţele, când ea doar se joacă superficial cu întrebările, fără a fi cu adevărat interesată de răspunsuri (profunde, adevărate, utile, revelatoare).

O mare parte din filosofie nu este astfel decât o scormonire ludică la suprafaţa lucrurilor. Noroc cu tehnologia care mai echilibrează pentru unii, uneori, „viziunea lor asupra lumii", chiar dacă, adeseori, aceasta nu poate nici ea să rezolve confuziile filosofice ale vieţii care ignoră relativ intenţionat evidenţele şi care găseşte, se pare, o oarecare „plăcere" în confuzie (mai ales, dacă această confuzie se numeşte, uneori, „metafizică" sau „teologie")...

Multe orientări filosofice, religioase, psihologice, politice, economice se încăpăţânează să se afirme ca fiind mai presus de tehno-ştiinţa bine întemeiată empiric şi experimental şi, uneori, chiar în afara ei – reuşind astfel să rămână în continuare mai

presus de ea doar în aberaţii, confuzii, aiureli, superficialitate şi incoerenţă.

Multe „filosofii despre viaţă” au rămas blocate mental pe vremea specifică unor sofisme şi paralogisme antice şi fanteziilor „intelectuale” proferate pe timpul când „zeii umblau pe pământ şi se împerecheau cu fiicele oamenilor”...

Adeseori, progresul a putut să apară şi să se manifeste doar când aceste filosofii mitologice au fost date uşor la o parte, doar când au fost puse de o parte vorbele delirante şi s-a trecut la fapte, doar când în cadrul culturii şi civilizaţiei s-a pus mai mult accentul pe ştiinţa experimentală şi pe tehnică şi nu pe „poveşti („metafizice”) de adormit copii”...

Fără fapte şi acţiuni practice, fără clarificări şi clasificări precise, fără experienţe şi experimente care să confirme sau să infirme ipotezele formulate în cursul cercetării vieţii nu se poate merge prea departe pe calea progresului...

Aşa zisul discurs filosofic al vieţii care pretinde că se manifestă doar la nivelul generalului e, adeseori, doar vorbă goală – el nu poate fi nici măcar exerciţiu de gândire (cum se pretinde uneori a fi), pentru că gândirea serioasă nu poate funcţiona în golul privat de determinaţii al generalului lipsit total de particular, al universalului lipsit de individual, al întregului lipsit de parte sau invers...

De multe ori, filosofia şi viaţa nu exersează „gândirea” (raţională, cu rost, folositoare), ci doar „aberaţia” (confuzia intenţionată, bârfirea cuvintelor, incoerenţa faptică...).

Cine nu este deci atent atunci când se apropie de filosofie şi viaţă (de filosofia vieţii şi de viaţa filosofiei) e posibil să devină în scurt timp mult mai confuz decât a fost înainte de a se preocupa de filosofie şi viaţă – nu doar pentru că profunzimea acestora nu poate fi înţeleasă cu uşurinţă, ci, mai ales, fiindcă confuzia lor nu este abordată sistemic pe baza unor metode de cercetare specifice care să ducă spre trăiri revelatorii relativ precise şi nu spre rătăciri verbale veşnic lipsite de conţinut.

Confuzia nu are de ce să aibă vreun rol serios în filosofie – nu e în intenţia „dragostei de înţelepciune” să ajute şi să întreţină confuzia şi neclaritatea.

Cel care îşi propune să nu mai creeze şi să nu mai menţină în sine confuzia este, prin urmare, invitat să renunţe la superficialităţile sale reflexive şi să constate evidenţele (perceptive, emoţionale, volitive, raţionale etc. ale) vieţii spre a rezolva coerent propriile probleme şi problemele reale ale societăţii (şi, după cum ştim cu toţii, sunt încă destule de rezolvat).

El este rugat să o lase mai moale cu „problemele” cuvântului „fiinţă” sau ale cuvântului „valoare”, sau ale cuvântului „existenţă”, sau ale cuvântului „viaţă” (că s-au făcut destule explorări

superficiale ale acestor cuvinte...) şi să treacă la practică (de exemplu, cea specifică *Drumului Întrebării*).

Filosofiile pur cuvântătoare, limitate şi închise strict în şi între cuvinte sunt doar „apă de ploaie" – mai întâi, pentru că în stilul lor se poate filosofa la fel de „profund" în jurul oricăror (altor) cuvinte din dicţionar. Apoi, pentru că fiecare cuvânt se defineşte prin alte cuvinte – şi, astfel, rămânându-se doar în cercul vicios al cuvintelor, se pierde mereu din vedere referinţa lor clară (directă sau indirectă) spre spaţiul extra-lingvistic.

Cuvintele nu au fost inventate să se explice pe ele însele sau doar ca să explice alte cuvinte, ci spre a fi un mijloc de indicare spre realităţi care pot fi şi verbale, dar care, de cele mai multe ori, sunt extra-verbale – realităţi concrete ce pot fi trăite şi experimentate direct cu sau fără indiciile, de multe ori, vagi, indirecte şi superficiale orientate spre ele prin intermediul cuvintelor şi comunicării lingvistice.

Limbajul poate fi deci mijloc de comunicare relativ precisă în măsura în care face trimiteri concrete spre trăiri experimentate deja sau posibil de a fi experimentate.

El poate fi însă şi sursă de comunicare inexactă, confuză, în măsura în care referinţele sale se limitează la vorbe goale de trăire, la vorbe lipsite de conţinut posibil a fi experimentat în concret, în imediat, în fapt.

Confuzia, incoerenţa, indecizia şi contradicţia sunt, de multe ori, unelte perfide folosite de viaţă pentru a-şi întuneca propria gândire şi raţiune, propria voinţă şi propria trăire. Iar nefericiţii care se complac prea mult în confuzie şi indecizie, în incoerenţă şi lipsă de valori clar conturate spre acţiune concretă ajung să participe la „progresul" societăţii doar prin tragerea ei îndărăt: în confuzie şi rătăcire mentală. Ei devin astfel doar nişte dezorientaţi cronici care se chinuie să devieze fiinţa de la trăirea clară şi coerentă a vieţii în preaplinul ei existenţial, să o devieze de la drumul ei bine conturat prin evidenţe perceptive şi experienţiale.

Viaţa şi Nimicul
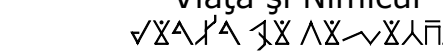

Evidenţele trăirii generează câteva imposibilităţi ale vieţii: de a nu vedea atunci când vede, de a nu dormi atunci când doarme, de a nu visa atunci când visează – de a nu fi atunci când ea este!

Pentru că viaţa nu poate fi decât ceea ce este, putem spune că ceea ce este nu poate fi decât viaţă... Iar dacă se obiectează că şi moartea este, iar ea nu este viaţă, vi se poate răspunde: nu moartea este, ci viaţa nimicului...

Nimicul are un mare rol în viaţă. De ce? Pentru că el este instanţa care îşi arogă, uneori, în chip ultim pentru sine toată existenţa: a zice că nimicul există este a afirma că nimicul este! Un exemplu: cineva care ar ajunge vreodată (prin absurd) la marginea universului nu ar putea să vadă decât două lucruri: 1) *ceva* şi 2) *nimic*. Dacă vede ceva, atunci poate concluziona că universul este infinit (se întinde peste „marginea” sa – el fiind tot ceea ce este). Dacă vede „nimicul” atunci din nou rezultă că universul este infinit – deoarece nimicul este – şi este dincolo de „marginea” ipotetică a universului (care astfel fiind tot ceea ce este este şi dincolo de marginea sa ipotetică).

Acesta este *paradoxul nimicului* (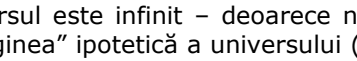): deşi este nimic, el face posibil tot ceea ce este, el face posibil infinitul (infinitatea universului) – deşi nimicul nu este „ceva”, el nu este nici „nimic”!

A spune că „nimic nu este” este a spune şi că „ceva nu este” şi că „ceva este”. Dacă „nimic(-ul)” nu este, atunci înseamnă că este (totuşi) ceva... şi totuşi dacă nimic nu există, atunci nimic nu este – nici măcar „ceva”...

Nimicul pare astfel a fi acea instanţă în care „a fi” şi „a nu fi” sunt acelaşi lucru – în care existenţa şi inexistenţa au aceeaşi valoare ontologică.

„Nimic nu este!” – poate zice, astfel, viaţa când îşi conştientizează iluzia, când se apropie instinctiv de statutul său fundamental iluzoriu (înşelător).

„Atunci ceva este (dacă „nimic” nu este)!” – îşi dă ea apoi speranţă de viaţă!

Propoziţia *„Nimic nu este!”* (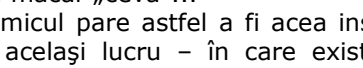) îi spune vieţii două lucruri contradictorii, anume:

1)– că ceva numit „nimic” (care presupune lipsa a orice) nu este – şi, prin urmare, că „ceva” (altceva decât nimic) este!

2)– că nu este nici un „ceva” – pentru că dacă nimic nu este, atunci nici „ceva” nu este!

Şi se mai întreabă unii cum poate să apară „ceva” din „nimic”... E simplu: pentru că acest „nimic” este cel în care existenţa (cel puţin verbală) şi non-existenţa se manifestă concomitent – „nimic” pare a fi acel „ceva” care poate să fie şi să nu fie în acelaşi timp şi A şi non-A!

Tot restul (în afară de „nimic”) fie este, fie nu este...

De aceea, „nimic” nu este neantul – anume lipsa oricărei determinaţii, ci totul – anume prezenţa tuturor determinaţiilor... Neantul apare doar pentru cei care nu ajung să înţeleagă virtuţile abisale ale „nimicului” – doar pentru cei care nu se întreabă cu adevărat nici „Ce este viaţa?” şi nici „Ce este nimicul?”...

Când Nimic(-ul) zice: „Eu sunt (viaţă)!”, el zice în acelaşi timp: „Eu nu sunt (viaţă)!”...

Când Nimic nu este, totul nu este! Când Nimic(-ul) nu este, totul este!... Totuşi această (non)existenţă paradoxală a Nimic(-ului) nu poate fi decât o iluzie (lingvistică) spre a cărei rezolvare a-lingvistică suntem chemaţi de Calea Întrebării.

Viaţa se poate însă încăpăţâna în iluzie şi poate zice:

– Existenţa Totului este în Nimic! Deoarece Tot(-ul) nu poate spune (la fel ca Nimic(-ul)): „Tot(-ul) este = Tot(-ul) nu este!”. Din faptul că Tot ce există este nu rezultă că tot ceea ce există nu este! Aceste două afirmaţii se exclud reciproc. Ceea ce ne arată că pe scara ierarhiei de valori a Vieţii, în vârful ei, nu stă Tot(-ul), ci Nimic(-ul)! („Nimic(-ul) este!” înseamnă „Nimic nu este!”!).

Ce este (aşadar) viaţa? – te întreb eu acum: Totul sau Nimic?

Şi tu îmi poţi răspunde:

– Nici una, nici alta! Ea este Ceva! Şi într-adevăr putem vedea că şi Ceva(-ul) are ceva din virtuţile Nimic-ului...

„Ceva este” nu înseamnă neapărat că „(alt)ceva nu este” – cele două afirmaţii nu se exclud una pe alta: „ceva este” poate coexista uneori cu „ceva nu este” – de exemplu, X este, Y nu este – dar şi „X este ceva” şi „Y este ceva”!

Să fie atunci Nimic(-ul) un fel de „Ceva” care poate fi odată „X” şi altădată „Y” sau el este „X” în toate instanţele sale?

„X (Nimic) este!”; „Y (Nimic) nu este!”... Ce „nimic” se ascunde în X? Şi ce „nimic” se ascunde în Y?...

Afirmaţia care se neagă pe sine
𐎠𐎼𐎲𐎿𐎠𐎢𐎲𐎢 𐎼𐎠𐎼𐎢 𐎲𐎢 𐎼𐎢𐎠𐎼𐎢 𐎼𐎢 𐎲𐎲𐎼𐎢

Viaţa poate susţine cu destule argumente că, uneori, atunci când spunem că o afirmaţie este adevărată, spunem, de fapt, că acea afirmaţie este falsă – că atunci când afirmăm (o negaţie de sine), negăm (afirmaţia de sine)...

Ea poate sublinia faptul că o *afirmaţie care se neagă pe sine* (de genul: „afirm că nu afirm...”, „raportez că nu raportez...”, „gândesc că nu gândesc” etc.) afirmă o negaţie şi astfel ea devine automat şi afirmaţie şi negaţie în acelaşi timp.

Şi viaţa poate arăta şi spre cazul complementar – anume, spre cel al *negaţiei care se afirmă pe sine*. De exemplu, ar putea zice ea, după cum am mai văzut, când spunem că „nimic este”, spunem de fapt că „nimic nu este” şi invers...

Sau când spunem că „incertitudinea este o certitudine”, spunem de fapt că „incertitudinea nu este o certitudine” (deoarece există o certitudine oarecare – anume că incertitudinea este...).

Când spunem că „neştiinţa este (ceva de care ştim)”, spunem de fapt că „neştiinţa nu este” (că avem totuşi o ştiinţă a faptului că neştiinţa este şi astfel că neştiinţa în chip „pur” nu există) – altfel formulat, ca şi afirmaţie care se neagă pe sine – când spunem „ştiu că nu ştiu nimic”, spunem de fapt că „ştiu că ştiu ceva (anume, că nu ştiu nimic)”...

Afirmarea fiinţială a unei negaţii de sine implică existenţial negarea fiinţială a acelei afirmaţii de sine...

În cercul vicios al fiinţei şi nefiinţei viaţa ne arată că se poate constata că dacă nefiinţa ar fi (dacă nefiinţa ar avea fiinţă), atunci şi fiinţa ar fi (pentru că ar fi o fiinţă – aceea a nefiinţei) – şi la fel: dacă fiinţa ar fi (nefiinţă), atunci şi nefiinţa ar fi (fiinţă)...

Viaţa, întrebată fiind *„Ce este viaţa?”* (𐎲𐎼 𐎢𐎼𐎢 𐎲𐎠𐎢𐎠𐎢?𐎲), ne poate răspunde că fiinţa şi nefiinţa ei nu se exclud reciproc, ci sunt doar aparenţe iluzorii ale uneia şi aceleiaşi realităţi care ne apare, uneori, sub chipul fiinţei, alteori, sub cel al nefiinţei, uneori, sub înfăţişarea vieţii, alteori, sub cea a morţii – fără însă a fi nici (doar) fiinţă, nici (doar) nefiinţă – fără a fi nici (doar) viaţă, nici (doar) moarte...

Dacă privim „aparenţa” ca fiind nefiinţă, ne poate spune viaţa, trebuie să concluzionăm că fiinţa nu este (deoarece noi percepem doar ceea ce ne „apare” în câmpul perceptiv). Dar dacă fiinţa nu ar fi, atunci cum ar putea fi (în fiinţă) nefiinţa? Pentru ca nefiinţa să fie trebuie să fie şi fiinţa – dar dacă fiinţa este, atunci nefiinţa nu mai poate să fie... Şi totuşi este – pe de o parte, ca limită ipotetică

a fiinţei (infinite) şi, pe de altă parte, ca negare (ipotetică) a ei – nefiinţa este în primul rând o fiinţă teoretică de care fiinţa are nevoie pentru a se aşeza în existenţă şi în contextul normal al vieţii – acel context infinit de finit în raport cu infinitul infinit al universului – contextul vieţii de zi cu zi al fiinţei (umane)...

Fiinţa şi nefiinţa există deopotrivă ca fiinţă a nefiinţei, ca nefiinţă a fiinţei, ca fiinţă a fiinţei şi ca nefiinţă a nefiinţei – în toate cazurile fiinţa şi nefiinţa nu pot fi dezlipite una de alta, pentru că ele se neagă reciproc şi în acelaşi timp se afirmă reciproc. Universul lasă deci impresia că *s-a hotărât că este nehotărât* în ce priveşte existenţa nefiinţei şi a fiinţei – el este astfel hotărât şi, în acelaşi timp, este şi nehotărât – este hotărât că este nehotărât...

Viaţa poate deci susţine, spre mintea ce este atentă la relaţia dintre contrarii, că afirmarea negării de sine, de multe ori, *neagă* şi afirmarea şi negarea – că, de exemplu, „hotărârea că este nehotărâtă" neagă şi hotărârea şi nehotărârea (vieţii); că „certitudinea că totul este incertitudine" neagă şi certitudinea şi incertitudinea; că „ştiinţa care nu ştie nimic" (acel „ştiu că nu ştiu nimic") neagă şi ştiinţa şi neştiinţa; că fiinţarea nefiinţei (existenţa nimicului) neagă şi fiinţa şi nefiinţa.

Viaţa ne poate spune deci că afirmarea negării de sine, de multe ori, *afirmă* şi afirmarea şi negarea – de exemplu, ar putea completa ea, „acţiunea de a nu acţiona" afirmă şi acţiunea şi non-acţiunea; „gândirea de a nu gândi" afirmă şi gândirea şi non-gândirea; „comunicarea ce constă în a nu comunica" afirmă concomitent şi comunicarea şi non-comunicarea... De multe ori, afirmarea negării de sine *afirmă şi neagă* în acelaşi timp şi afirmarea şi negarea – ceea ce, altfel spus, înseamnă că în aceste cazuri „a afirma" şi „a nega" sunt unul şi acelaşi lucru: afirmaţia este negaţie şi negaţia este afirmaţie şi nu se mai poate face distincţie între ele...

Aflată spre vieţuire continuă în şi între contrarii aparent ireconciliabile viaţa poate arăta (spre cel/cea ce stă să o asculte) că negarea afirmării de sine susţine deopotrivă şi negarea şi afirmarea: *„nehotărârea este o hotărâre"* („eşti hotărât/ă să nu te hotărăşti") – neagă hotărârea (pentru că nu te hotărăşti), dar o şi afirmă (pentru că te-ai hotărât să faci ceva – anume, să nu te mai hotărăşti); *„indecizia este o decizie"* („în acest moment m-am decis să nu mă mai decid") – neagă indecizia (pentru că te-ai decis să fii indecis), dar o şi afirmă (pentru că eşti indecis); *„incertitudinea (vieţii) este o certitudine (a vieţii)"* – neagă certitudinea (pusă sub semn de incertitudine, sub semnul negaţiei de sine), dar neagă şi incertitudinea (pentru că este certă incertitudinea existenţei certitudinii şi, prin urmare, nu este incertitudine)...

Viaţa îşi poate spune uneori sieşi: *„Acum mă critic, pentru că nu mă critic."* Ea se poate considera astfel a fi şi critică şi necritică cu sine în acelaşi timp (acum) şi sub acelaşi raport (cel al atitudinii critice faţă de sine)...

Sau ea îşi poate spune: *„Tot ce cunosc este că nu cunosc nimic... Tot ceea ce poate fi cunoscut este că nimic nu poate fi cunoscut..."*). Astfel viaţa afirmă uneori despre sine şi că este total ignorantă (că nu (poate) cunoaşte nimic) şi că ea cunoaşte tot ce poate fi cunoscut (anume că nimic nu poate fi cunoscut)... – ea se vede astfel ca fiind şi total ignorantă şi complet cunoscătoare în acelaşi timp (prezentul continuu) şi sub acelaşi raport (cel al cunoaşterii pe care o (poate) deţine) – cunoaşterea sa este în acest caz ignoranţă şi ignoranţa sa este cunoaştere...

Viaţa îşi mai poate zice sieşi: *„Tot ce spun este că nu spun nimic... Tot ce se poate spune este că nu se poate spune nimic..."* („Eu zic că nu zic nimic!"). Astfel viaţa se poate considera pe sine ca fiind şi cuvântătoare şi necuvântătoare – ea zice ceva, fără însă a spune ceva – ea zice că nu zice – îşi afirmă şi zicerea şi tăcerea... îşi neagă şi glăsuirea şi lipsa ei...

Când îşi caută liniştea, uneori, viaţa îşi poate spune sieşi: *„Chem la mine nechemarea!"*... sau *„Caut necăutarea!* (Caut să nu caut!)"... sau *„Intenţionez să nu intenţionez nimic!"* – astfel mişcarea din viaţă se vrea înlocuită de nemişcare, agitaţia de odihnă, veghea de somn, visul de un alt vis... ea se află astfel pe sine deopotrivă în poziţii extreme care se afirmă reciproc, dar se şi neagă una pe alta – se află deci spre fiinţare în zona lor crepusculară de întrepătrundere, de trecere dinspre un sens spre un alt sens (fără a ieşi din sens); de transcendere dinspre un ţinut spre un alt ţinut (fără a părăsi vreo clipă „ţinutul")...

Omul (meditând în sinea lui, într-o zi ploioasă de vară) îşi poate spune deci sieşi: „Propoziţia „Viaţa are certitudinea că există." poate fi reformulată prin propoziţia: „Viaţa are certitudinea că incertitudinea (inexistenţei sale) există. (Are certitudinea că nu e cert că inexistenţa sa este)... Interesant...". El îşi mai poate spune (în aceeaşi zi ploioasă): „Propoziţia-constatare „Afară plouă." ar putea fi înlocuită cu propoziţia „Am certitudinea că afară plouă." şi aceasta cu propoziţia „Am certitudinea că incertitudinea (lipsei ploii de afară) există. (Am certitudinea că nu e cert că lipsa ploii este)... Hm..."

Şi apoi plimbându-se prin casă (pentru că afară plouă) îşi poate spune sieşi: „Eu mă mişc. Ba chiar se poate spune că – eu am certitudinea că mă mişc – şi chiar mai mult – anume, că eu am certitudinea că incertitudinea (că nu mă mişc) există... Hm... – Aşadar, fiind cert faptul că am o incertitudine, certitudinea mea mai există?...". De multe ori, astfel, viaţa are încredere deplină doar în faptul că nu are încredere deplină în nimic. Incertitudinea

(lipsa de certitudini, nesiguranţa, îndoiala, ezitarea) este atunci singura realitate certă (sigură) pentru ea.

Şi atunci omul se poate întreba: *„Ce este viaţa?* Este ceva cert în viaţă, ceva pe care viaţa se poate baza la infinit?”...

Limbajul vieţii

Dacă ne întrebăm deci „Ce este viaţa?” şi refuzăm să formulăm răspunsuri clar delimitate şi definitive la această întrebare, este, printre altele, pentru că nu este suficient de lămurită existenţa care se înţelege îndărătul cuvântului „viaţă”. Spre ce realitate specifică trimite în fond acest cuvânt? Şi care este modalitatea particulară de existenţă caracteristică acestei realităţi?

Este cazul să ne jucăm acum din nou puţin cu definiţiile: definiţia este, de multe ori, doar un joc de divinaţie – cineva înşiră gramatical nişte vorbe şi altcineva încearcă să ghicească, pornind de la aceste semne, ce vrea să zică primul. De aceea, definiţia şi definirea sunt în esenţă jocuri divinatorii – şi nici nu pot fi altceva...

Să alegem însă acum dintre cuvintele din dicţionar (relativ aleator-inspiraţional) pe câteva spre a le asocia cu noţiunea de „viaţă”. Una din asocierile evidente este aceea că termenul „viaţă” este un „cuvânt” care există, ca şi cuvânt, în vorbirea/ scrierea celor care îl folosesc. În acest sens „viaţa există!”.

Pe de altă parte, chiar în acest sens putem spune deopotrivă că „viaţa nu există”. De ce? Simplu: fiindcă dacă fiecare cuvânt (semn sonor/ scris) ar exista şi ar căpăta fiinţă deplină în realitatea extralingvistică, doar prin simpla sa rostire/ scriere, atunci cuvinte precum „unicorn”, „centaur”, „zmeu” ar avea o existenţă echivalentă cu a altor cuvinte precum „casă”, „masă”, „mâncare”...

Apoi, cuvinte precum „tinasar”, „alivioti”, „cisotias” ar trimite spre o existenţă lingvistică imediat ce ar fi pronunţate/ scrise – ceea ce vedem că nu este cazul.

Pentru ca ceva să se califice ca şi „cuvânt funcţional” trebuie să se lege prin utilizare de alte cuvinte (instanţe lingvistice) şi mai ales de realităţi (extralingvistice) spre care să trimită. Un cuvânt, orice cuvânt, este nimic doar prin el însuşi – şi în aceeaşi situaţie se află şi cuvântul „viaţă”. El capătă „existenţă” doar dacă se prinde în joc cu alte cel puţin câteva mii de cuvinte şi joacă împreună cu ele hora iluzorie a existenţelor (strict) lingvistice.

Prin urmare, s-ar părea că a răspunde la întrebarea „Ce este viaţa?” ar fi a răspunde, mai întâi, la întrebarea „Ce este limbajul?”

(ce este fiecare cuvânt în parte şi oricare combinaţie de cuvinte luate separat şi împreună cu celelalte cuvinte şi combinaţii de cuvinte) – că ar fi deci a vorbi (relativ fără rost) la infinit... Dar nu e aşa... Întrebarea *„Ce este viaţa?”* ţinteşte spre amuţirea vorbelor... – spre tăcerea infinit creatoare...

Viaţa ca şi devorare

Însă dincoace de tăcerea subliminală a vieţii, dincoace de fundalul ei existenţial-infinit, în general relativ insesizabil, privită sub formele ei acaparativ–expansionist–cuceritoare viaţa apare privirii ca fiind mai mereu pusă în situaţia de a alege (doar) între două „ipoteze de lucru”: a prăda sau a fi prădată – a mânca sau a fi mâncată, a lovi sau a fi lovită, a stăpâni sau a fi stăpânită, a se impune sau a se supune... Aceste orientări apar ca fiind prezente în fiecare decizie pe care viaţa particulară o ia – fie să devină victimă, fie să fie călău... Viaţa este astfel mai mereu dispusă să se *auto-devoreze*. Privită din perspectiva „naturii”, viaţa este crudă şi neiertătoare, necunoscând decât două alternative: supravieţuieşte (cu orice chip) sau mori!

Şi fiindcă viaţa se preţuieşte enorm pe sine şi fiindcă, în acelaşi timp, ea se dispreţuieşte, uneori, îngrozitor, ea face mereu aceşti doi paşi concomitent: preţuieşte viaţa (propria viaţă) şi dispreţuieşte viaţa – viaţa „inamică”, viaţa „inferioară”... Viaţa „inamică”, pentru că o poate ucide pe ea; viaţa „inferioară”, pentru că ea o poate ucide după bunul său plac.

Pentru că viaţa ucide viaţa, mereu şi mereu, doar pentru a da naştere unei alte vieţi care la rândul ei să ucidă alte vieţi, mulţi s-au întrebat *„Ce este viaţa?”* ()... „Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...

Este ea contradicţia ultimă a naturii? În fond şi la urma urmei fie că vrea, fie că nu vrea, fie că este conştientă de acest lucru, fie că nu este, *viaţa contrazice viaţa* – o viaţă o contrazice pe alta!...

Dar de ce se contrazic? De ce nu pot coopera?... Şi au venit atunci unii şi au zis: pentru că resursele sunt limitate şi nu ajung îndestulător pentru toată viaţa care este – astfel, ea intră în competiţie cu sine şi se ucide pe sine pentru a se menţine în viaţă (moare o parte a ei pentru a supravieţui o alta) – definiţia clasică a auto-devorării!

Alţii însă se miră în continuare: în condiţii de hrană mai mult decât suficientă, de ce în loc să pască iarbă, leul „paşte” zebre? De ce nu se poate înţelege „leul” cu „mielul”?

Răspunsul la această mirare a fost mereu unul simplu: viaţa este predispusă auto-abuzării – ea tinde să facă tot ceea ce vede că poate să facă. Astfel leul vede că poate să „pască" mielul şi îl „paşte"! Pur şi simplu, pentru că poate! Pentru că nu îl împiedică nimic (de exemplu, o altă viaţă) să nu o facă! „Mielul" moare mereu în colţii „leului", pentru că viaţa acceptă să se auto-consume pentru a se auto-regenera...

– Atunci, vei zice tu, înseamnă că am găsit răspunsul căutat: viaţa este ceea ce se auto-consumă pentru a se auto-regenera!

– Nu e aşa, îţi spun eu însă. Nu e aşa! De fapt, e chiar pe dos – anume, ea se auto-regenerează pentru auto-consum – dorinţa de (auto-)consum precede dorinţa de (auto-)regenerare şi o determină pe aceasta spre acţiune...

Dar şi astfel exprimată relaţia vieţii cu consumul/ devorarea nu este nici pe departe stabilită odată pentru totdeauna, deoarece în viaţă mai este ceva: acel ceva care priveşte în viitor prin gândul că poate odată (cine ştie cum, prin oarecare minune) viaţa va fi în sfârşit eliberată de acest chin ce o consumă din interior – şi că astfel cândva în viitor, ea nu va mai fi nevoită (/doritoare) să se (auto-)consume pentru a se (auto-)regenera!

Doar în speranţa actualizării acestei aspiraţii idealiste viaţa mai poate să găsească o scuză pentru a continua lupta cu boala ce o mănâncă din interior!

Această „boală" nu e însă singura ei boală – mai are cel puţin încă una – duşmanii săi naturali exteriori ce vin dinspre materia „ne-vie" – fie că vorbim de mişcarea atmosferică (vijelii, tornade, uragane...) sau acvatică (inundaţii, tsunami...), sau terestră (cutremure, vulcani...) – viaţa (biologică) e mereu pusă sub semnul întrebării de „ne-viaţă".

Viaţa materiei (nebiologice) se luptă (în semnul ei atemporal) cu viaţa biologică (în visul ei existenţial). De fapt, nu e atât o luptă, cât o ignorare venită din partea vieţii materiei (nebiologice): la scara existenţei ei timpul se măsoară în „eoni" şi „ere" nu în „specii" şi „generaţii". Viaţa unui munte sau a unui ocean se gândeşte pe sine la o altă scară decât cea specifică vieţii unui „cal" sau a unui „om".

Viaţa are, prin urmare, o logică de auto-consum pe planuri echivalente ca durată în timp şi una de ignorare pe niveluri de vieţuire relativ neechivalente temporal...

Repetiţiile vieţii
𐌰𐌻𐌴𐌻𐌰𐌼𐌰𐌼𐌰𐌼𐌰𐌻𐌴 𐌲𐌼𐌻𐌴𐌰𐌼𐌰𐌼𐌰𐌼

Repetând întrebarea „Ce este viaţa?” te poţi întreba dacă viaţa se repetă (pe sine – „Ce este viaţa?”...) sau vine sub forma unei proiecţii direcţionale unice („Ce este viaţa?”...) şi irepetabile („Ce este viaţa?”...). Te poţi întreba dacă repetiţia („Ce este viaţa?”...) este specifică naturii intime a vieţii („Ce este viaţa?”...) sau dacă nu cumva ea este doar un accident trecător („Ce este viaţa?”...), lipsit de importanţă („Ce este viaţa?”...), în derularea istoriei ei acţionale („Ce este viaţa?”...)...

Şi ai dreptate să-ţi pui aceste întrebări, fiindcă este evident pentru oricine că viaţa se repetă, că privirea ei cu atenţie îţi creează inevitabil un sentiment de „revedere”, de „reluare”, de „rederulare”, de „reactualizare”, de „repetare”...

Mai întâi, viaţa se repetă, pentru că are repere! Ea se ghidează şi se desfăşoară spre fiinţă, marcată fiind de nişte puncte de reper mai mult sau mai puţin evidente: hrănire, expansiune, înmulţire...

Reperele vieţii (𐌰𐌻𐌴𐌻𐌰𐌻𐌴 𐌲𐌼𐌻𐌴𐌰𐌼𐌰𐌼𐌰𐌼) odată conştientizate faptic de ea ca atare o fac astfel inevitabil să se repete de la o generaţie la alta, de la un individ la altul, de la o viaţă la alta şi, mai ales, în cadrul aceleiaşi vieţi – din nou şi din nou, cu răbdare şi perseverenţă, uneori cu oboseală şi plictis, alteori cu energie şi elan, dar întotdeauna cu o pronunţată pornire spre ignorarea voită a repetării atotprezente.

Dacă nu s-ar repeta însă, viaţa ar fi perfect spontană şi, astfel, ar fi automat şi complect lipsită de repere... Iar fără de repere (direcţionale, materiale, sensuale, valorice, existenţiale...) viaţa este pierdută şi nu se mai poate arăta conştiinţei ce o judecă ca fiind ceea ce este: o repetare *spre infinit* a unor structuri şi principii specifice jocului direcţional numit viaţă.

Orice privire superficială asupra ei poate scoate în evidenţă aceste structuri suport pentru repetabilitate – cum ar fi, de exemplu, tendinţa ei de supravieţuire (de mai mult decât o simplă vieţuire), dorinţa ei de vieţuire (de trăire pur şi simplu prin sine şi pentru sine, fără prea mari pretenţii de actualizare) şi, mai ales, dorinţa ei de sub-vieţuire – de fiinţare într-o existenţă în genere neutră faţă de valoare, ba chiar de indiferenţă făţişă faţă de ea. Astfel, viaţa trăieşte, mai mereu, sub semnul vieţii indiferente la repetare...

Şi *supra-vieţuirea* (𐌲𐌼𐌴𐌴𐌰𐌻𐌴𐌰𐌻𐌴𐌼𐌰𐌻𐌴𐌰𐌻𐌴𐌰) şi *vieţuirea* (𐌲𐌼𐌻𐌴𐌴𐌰𐌻𐌴𐌰𐌻𐌴𐌰) şi *sub-vieţuirea* (𐌲𐌼𐌴𐌰𐌻𐌴𐌰𐌻𐌴𐌼𐌰𐌻𐌴𐌰𐌻𐌴𐌰) sunt însă instanţe ontologice ale

repetării (𐌻𐌴𐌼𐌴𐌽𐌻𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌳𐌰) – viaţa se află într-o continuă repetiţie de motive, tematici, direcţii, aspiraţii, gânduri, cuvinte, valori şi fapte.

Repetiţia vieţii se întrerupe doar superficial, la nivel de formă aparentă, în anumite momente revoluţionar-istorice (individuale sau de grup) când, uitând că se repetă, viaţa se entuziasmează de posibilitatea unor utopii condamnate prin definiţie la nefiinţă eternă... În aceste momente de euforie, de înşelare prin speranţă şi încântare, prin elan şi avânt creator, prin aspiraţie adâncă şi atingere emoţională profundă scenetele vieţii se joacă cu sala plină, captând atenţia spectatorilor la maxim şi amăgindu-i pentru moment cu promisiunea non-repetabilităţii. În aceste momente viaţa îşi zice către sine: „Poate că de acum încolo ce a fost nu se va mai repeta...! Poate că de acum încolo va fi altfel!... Poate că de acum încolo ce a fost nu va mai fi şi ceea ce este acum va fi altfel decât ceea ce a fost ieri...”.

Şi astfel viaţa, pentru un moment, speră din nou şi se bucură în iluzia unei amăgiri de non-repetabilitate. Dar apoi, ea continuă să se repete şi se repetă probabil şi din dorinţa nemărturisită de a mai ajunge să spere din nou, de a ajunge la o nouă auto-amăgire – pentru că faptele se repetă, viaţa se refugiază din faţa lor, din când în când, în iluzia faptelor care nu se repetă: a faptelor unice, a gândurilor unice, a vorbelor unice...

Viaţa se repetă în speranţa non-repetabilităţii, a primirii de aplauze la scenă deschisă pentru micile ei scenete reluate, iarăşi şi iarăşi, în mod ritualic, spre bucuria aprecierii actului artistic specific actorului: repetarea unor vorbe gândite de altcineva, efectuarea unor mişcări desemnate de altcineva şi înfăptuirea cu bucurie a repetării...

Şi fie că scena pe care viaţa joacă e scena naşterii unui bebeluş, a jocului inocent din copilărie în mijlocul naturii sau scena descoperirilor lumeşti de diferite nuanţe şi culori, sau scena „realizărilor” comunitare şi individuale încheiate în lacrimi de bucurie sau de tristeţe – viaţa e întotdeauna pregătită, ca după o mică pauză, să le joace, din nou şi din nou – într-un carusel fără de sfârşit care ameţeşte viaţa în a crede că este străină în vreun fel de repetare...

Viaţa se repetă de dragul repetării – ea se repetă şi când vrea în mod intenţionat să se repete şi când nu vrea să se repete – ea se repetă oricum, indiferent ce ar face – şi, astfel, viaţa creşte şi scade ciclic în măiestrie prin repetiţie şi repetare – vorbim evident de măiestria ei ultimă – aceea de a se repeta cât mai bine pe sine... Repetarea vieţii este astfel un semn de voinţă în viaţă – este semnul unei *voinţe de perfecţionare*. Ea nu se mulţumeşte să improvizeze, să fie spontană, ci caută mereu să prevadă, să fie pregătită dinainte (cu „replici” bine învăţate) pentru cât mai multe

din scenele şi piesele în care este pusă să joace sau în care se grăbeşte să joace cu plăcere.

Apoi repetiţia, prin reperele ei, îi deschide vieţii calea spre profunzime, spre aprofundarea detaliului, spre cuprinderea multi-direcţională a subiectului pe care trebuie să-l pătrundă mereu doar în joacă, spre joacă, pentru joacă – deoarece, mai mult decât pentru orice altceva, repetiţia vieţii se face în vederea jocului – se repetă pentru a ajunge la stăpânirea cât mai bună a regulilor jocului, a tehnicilor de joc, a strategiilor şi îndemânărilor necesare pentru a juca – şi, mai ales, se repetă, pentru că, în principiu, viaţa nu ştie să facă altceva – şi, astfel, ea face mereu acel ceva la care se pricepe destul de bine – anume, se repetă...

Când joacă, viaţa îşi spune sieşi că repetă şi că se repetă pentru a-şi mări îndemânările de joacă spre a câştiga jocul, de obicei, în faţa unei alte vieţi, dar potenţial ea se antrenează cu speranţa subconştientă că pe viitor o să câştige poate şi în faţa duşmanului ei cel mai de temut: moartea.

Viaţa se repetă, ca să nu se piardă pe sine – viaţa se repetă, ca să rămână viaţă – toate semnele ei distinctive (*asimilarea* – prin hrănire, hidratare, inspirare, memorare...; *expulzarea* – prin excreţie, curăţire, expirare, uitare...; *protejarea* (de factori nocivi – climatici, biologici, chimici...); *expansiunea* (cucerirea de noi teritorii prin înmulţire şi creştere) ş.a.m.d.) tind spre repetare (zi de zi) tocmai pentru acest motiv: viaţa vrea să rămână viaţă – şi atâta timp cât se repetă (în semnele ei) ea continuă să rămână ceea ce este... Anume...

Poate aici tu eşti tentat să intervii: „Deci la întrebarea „Ce este viaţa?” putem răspunde că ea este *repetare*?!”

– Hm... Viaţa este „repetare”... dar e clar că în felul ei specific de a fi e loc şi de o oarecare variaţie... În firea intimă a vieţii există rădăcini serioase pentru sentimentul repetabilităţii, dar viaţa ştie să trăiască şi sentimentul noutăţii: adeseori (după o perioadă de odihnă, de refacere, de revigorare), ea se simte ca nouă, ca şi cum de abia s-ar fi născut... Şi această intuiţie vie a prospeţimii sale s-ar putea să nu-i fie (prea) departe de adevăr... Viaţa (mai ales cea eroică) este, mai mereu, o alta şi mai nicicând nu prea seamănă cu ceea ce a fost, pentru simplul motiv că se schimbă, că se transformă, că suferă „mutaţii”...

Şi mai este un aspect de amintit aici – dacă (doar) se repetă pe sine, atunci viaţa nu mai (prea) este viaţă, ci e „repet-viaţă” – o viaţă care se repetă, care stagnează, care rămâne pe loc...

Viaţa eroică însă nu prea are vreme de aşa ceva: ea mereu explorează noi teritorii şi se avântă cu patimă spre a cuprinde în sine noi şi noi domenii ale realului. Pentru această întreprindere de modificare, de schimbare viaţa nu poate veni (prea mult timp) cu

soluţii vechi la probleme noi – aşa că ea, mai mereu, improvizează, inovează şi inventează, se adaptează şi încearcă să nu se mai repete (în greşeală).

Viaţa eroică ştie că dacă vrei să ajungi acolo unde nu ai mai fost niciodată (şi ea vrea asta), trebuie să mergi pe acolo pe unde nu ai mai fost niciodată – trebuie să explorezi, să experimentezi, să fii spontan, să te recreezi, să păşeşti dincolo de tine în NOU, în *noua viaţă* care te aşteaptă să o trăieşti pe un nou plan de conştiinţă de îndată ce vei înceta (doar) să te repeţi...

Jocurile trebuie jucate doar cât timp ne produc plăcere – dacă încetează să o mai facă, de multe ori, e (doar) din cauză că repetiţiile şi repetările devin plictisitoare şi chinuitoare, devin obositoare şi inutile. E cazul ca în aceste momente viaţa să renunţe la repetarea ritualică a faptelor ei de fiinţă automată şi să treacă la inventarea unui nou joc, să devină în mod conştient spontană şi să lase în urmă (pe cât e posibil) repetabilul...

Şi (uneori) repetiţia poate fi lăsată în urmă... Putem, de exemplu, să o lăsăm în urmă ca pe un cerc, ca pe un cerc drag (de prieteni, de deprinderi, de plăceri, de activităţi), un cerc pe care îl cunoaştem destul de bine – şi, astfel, ştim că rotit în stânga duce la „X” rezultate şi rotit în dreapta la „Y” rezultate... – când lăsăm repetiţia în urmă ca pe un cerc (vicios), putem să o facem deschizând cercul spre o linie (cel puţin pentru o vreme) sau spre un alt cerc (sau spre alte variante „curbe” sau „drepte” ale liniei)...

Oricare ar fi repetiţia şi/sau repetarea... reperele pot exista deopotrivă şi în cerc şi pe linie (dreaptă sau curbă), precum şi în alte figuri geometrice (de exemplu, pe o spirală ascendentă). Şi la fel de bine pot exista printre aceste repere şi noutatea, schimbarea, unicitatea, spontaneitatea şi sensul în continuă mişcare (construit adică din mers)...

Absurdul şi viaţa

La limita (uneori) imperceptibilă dintre repetare şi non-repetare viaţa pare astfel, de multe ori, dacă nu confuză şi nehotărâtă, atunci cel puţin absurdă... Unii ar putea astfel spune că istoria filosofiei este istoria absurdităţilor şi poate că ar putea susţine aceasta pe bună dreptate – mai întâi, datorită subiectelor pe care le abordează filosofia (care sunt în mare parte „absurde”) şi apoi datorită modului cum le abordează (anume în mod „absurd”) şi a modalităţilor prin care le rezolvă (de ex., prin „metoda reducerii la absurd”).

De fapt, s-ar putea ca filosofia să aibă ca temă centrală (fără să conştientizeze prea clar aceasta) tema *absurdului* (ab_surd_ului – a vorbirii către surzi), chiar dacă unii filosofi s-ar putea scuza pentru această situaţie spunând:

– „Nu filosofia este absurdă, ci viaţa este absurdă! Doar că filosofia construindu-şi castelele ei de cuvinte pe nisipul absurdului vieţii devine asemenea fundamentului pe care îşi aşează fundaţia – anume, absurdă...”

Filosofia (vieţii) tinde astfel, de multe ori, să folosească ca metodă definitivă pentru „demonstraţiile” sale „metoda reducerii la absurd” – indiferent despre ce ar fi vorba, ea fie îl reduce la absurd (dacă subiectul respectiv este privit iniţial ca fiind mai mare decât absurdul), fie îl extinde la absurd (dacă subiectul încercat îmbracă la începutul abordării lui o sferă pretins mai puţin largă decât cea a absurdului).

Prin această metodă se presupune astfel că ceva care nu este este, pentru a arăta astfel (prin absurd) că ceea ce s-a presupus că este nu este – pentru că dacă ar fi, ar fi absurd să fie... Metoda cu pricina presupune deci ca axiomă de plecare că *absurdul nu există*, căci dacă el ar exista şi ar fi legitimat în faţa vieţii, orice asociere ulterioară cu prezenţa/ existenţa lui ar duce negreşit la validarea (şi nu la infirmarea) celui/ celei/ celor asociate cu el.

Metoda „absurdizării” ajunge la următorul impas: presupunând prin absurd că absurdul există ar reieşi că absurdul nu există, pentru că dacă ar exista, ar fi absurd să existe – sau, altfel spus: dacă absurdul ar fi, atunci cu siguranţă ar trebui să fie absurd – dar dacă este absurd (să existe – printre altele), atunci cu siguranţă absurdul nu este...

Să presupunem deci prin absurd, ar zice adepţii metodei, că viaţa nu există! Zicând „prin absurd” – ei presupun astfel că „absurdul non-existenţei vieţii” există, pentru a arăta câteva din

consecinţele absurde (contradictorii/ ilogice/ iraţionale/ iperceptive/ iemoţionale/ ivolitive) care rezultă din această presupunere. Prima ar putea să fie contradicţia perceptivă dintre percepţia existenţei vieţii şi afirmaţia lingvistică a non-existenţei ei. Dacă non-existenţa vieţii există, atunci viaţa nu există – dacă viaţa nu există, nu se poate constata (de către ea) non-existenţa ei – ori cel care a constat non-existenţa ei există – prin urmare, viaţa există, pentru că are cine să-i constate „non-existenţa”!

Problema e acum dacă viaţa există *prin* absurd (adică implicată pe deplin în fundamentul ontologic al existenţei), *în* absurd (adică în datul realului metafizic imanent absurdului) sau *ca* absurd (adică doar ca şi când ar fi absurdă, dar nu este). Dintre aceste trei variante oricare din ele poate fi pusă pe nişte idei atractive şi iubită cu nişte cuvinte de gală pentru a-şi etala frumuseţea ei pornită cosmic să influenţeze mintea privitorului spre uimire şi încântare excitativă – de parcă „viaţa ca absurd” (ca şi cum ar fi absurdă) e irezistibil delicioasă gândirii filosofului.

Cu această variantă putem interoga viaţa („Ce este viaţa?”) ca şi cum nu am face-o:

– Ce eşti tu viaţă?

– Sunt Absurdul!...

– Bine, dar Absurdul există? – vei întreba poate tu acum...

– Păi vezi dumneata: dacă Absurdul ar exista şi el ar fi Viaţa, ar rezulta de aici că toate calităţile şi acţiunile vieţii ar fi absurde – inclusiv aceea de a te întreba „Ce este viaţa?” (ca să nu mai vorbim de aceea de a afirma că viaţa este absurdul...). Ori crezi tu că întrebarea „Ce este viaţa?” este o întrebare absurdă?... Dacă da, atunci viaţa este într-adevăr absurdă... Dacă nu crezi că întrebarea aceasta este absurdă, atunci viaţa s-ar putea să nu fie absurdă...

Deci dacă, cumva, absurdul (potenţial din ea) te deranjează acum, când ea este doar o simplă întrebare, stai să vezi ce figură o să faci când vei atinge răspunsul abisal specific acestei întrebări...

Vorbirea este mereu o vorbire a „surzilor” care „se înţeleg” prin „semne” (o întreprindere relativ absurdă) şi încearcă să ghicească „ce se zice”. Dar această vorbire se aplică, în primul rând, „vorbirii interioare”, fiindcă, după cum bine ştii şi tu, încerci mereu să înţelegi „ce naiba zici”...

De exemplu, dacă te-ai întrebat vreodată până acum „Ce este viaţa?”, atunci tu te-ai întrebat, în primul rând, ce zici când te întrebi (prin vorbe) cele despre viaţă!...

Dacă absurdul cu joaca sa zburdalnică este prezent undeva în câmpul ontologic saturat de real al existenţei, atunci, cu siguranţă, prezenţa lui este maximă în câmpul lingvistic al datului comunicaţional. Şi e aici, nu pentru că existenţa sa este absurdă,

ci pentru că atributele sale se simt foarte bine atunci când coboară în limbă şi trăiesc prin cuvinte.

Absurdul se simte ca la el acasă în cuvinte, în limbaj, în discurs – în orice discurs. Mai întâi, pentru că în acestea există, de cele mai multe ori, iluzia discursului uni-semnic (cu un singur sens, clar şi bine delimitat). Mulţi naivi/ ignoranţi cred că dacă spun ceva, acel ceva are un singur sens posibil (pentru cei care îi ascultă sau pentru cel care îl debitează).

Apoi sărmanii de ei mai suferă şi de amăgirea că cei care îi ascultă/ citesc vor putea să priceapă acel presupus „sens unic" care ar exista misterios în el, deşi nu există nici în transmiţător şi nici în mesaj.

A pretinde cuiva să priceapă „exact" ceea ce-i spui este a pretinde o absurditate... Nu aşa funcţionează limbajul, nu aşa se trăieşte viaţa – Aceasta se construieşte pe aproximări şi apropieri, pe empatii şi simpatii, pe indicaţii relative şi „rezonanţe" ideatice.

Absurdul nu este însă în limbaj, decât dacă limbajul este absurd – mai precis, limbajul omului absurd – al acelui om care vrea să reducă la finit (prin definiţii „volitive", prin îngustări „mentale", prin părtiniri „emoţionale", prin ciopârţiri ideatice) infinitul... La fel e şi cu viaţa – atâta timp cât există în preajma infinitului ea nu este absurdă: atâta timp cât e trăită dincolo de semnele ei (lingvistice sau de altă natură) absurdul nu se atinge de ea (decât relativ contingent spre delectări esenţial trecătoare).

Răspunsul însă la întrebarea „Ce este viaţa?" poate fi unul absurd – ca, de exemplu, să spui că ea este (doar) „X" sau (doar) „Y" sau (doar) „Z"; că ea este (doar) „astfel" şi nu în „altfel"; că ea este (doar) aici sau (doar) acolo...

Apoi răspunsul „ultim" la această întrebare (dincolo de care nu mai încerci „în mod serios" să-i găseşti un alt răspuns) este cu siguranţă „absurd". De ce? *Pentru că nu este în cuvinte!*... Punem o întrebare în cuvinte (în gândire) şi aşteptăm un răspuns în ele... Dar culmea – singurul răspuns, cât de cât, viabil este în afara lor...

„Răspunsul" acesta este astfel un „răspuns absurd", pentru că el nu este un răspuns propriu-zis, ci o trăire integratoare (perceptiv – intuitiv – volitiv – intelectual – emoţională), o percepţie directă a „realităţii vieţii"...

Problematica dezvoltată prin punerea întrebării „Ce este viaţa?" se poate aborda deci prin „metoda reducerii la absurd". Atunci când întrebăm „Ce este viaţa?", noi, de fapt, presupunem că ea este ceva suficient de bine delimitat încât să permită un răspuns destul de simplu şi de evident, un răspuns clar delimitat şi suficient concentrat care să o satisfacă definitiv. Ori, dacă un astfel de răspuns exista, probabil că l-ai fi găsit şi tu până acum... Nu crezi?... (Ştim însă amândoi că (probabil) nu l-ai găsit încă...).

Apoi, atunci când te întrebi „Ce este viaţa?”, presupui că ea este ceva/ cineva/ cumva anume – ori „răspunsul alingvistic” (dacă îl vei trăi vreodată) îţi va arăta cu maximă intensitate că ea nu este (doar) ceva „anume” (ceva *fără nume* – a_nume), ci ceva cu *nume infinite* – adică o realitate cu „infini-nume” care, dacă o înţelegi cu adevărat, te învaţă cum să depăşeşti limitele limbii/ gândirii pentru a te juca detaşat/ jovial cu ele în infinitul (ulterior al) existenţei meta-lingvistice.

Absurdul este, prin urmare, în nume/ cuvinte/ propoziţii/ definiţii/ gânduri în măsura în care tu crezi că ele pot fi pipăite/ gustate/ delimitate cu precizie – că ele au „un sens” – un singur sens – un sens îngust, mărginit, limitat. Dacă crezi aceasta, cu adevărat îţi spun, fără ezitare, că trăieşti într-o lume absurdă pe care eşti invitat să o părăseşti păşind cu maximă sinceritate şi hotărâre pe *Calea Întrebării*.

Dacă, în schimb, eşti unul dintre cei puţini care ştiu că nici un (/o) cuvânt (/ definiţie) nu are un singur sens, ci sensuri (relativ) infinite ce pot fi limitate/ mărginite/ delimitate doar temporar şi doar în joacă (doar de dragul unui „sens” mai puţin infinit – concretizat spre acţiuni relativ precise), atunci ştii că absurdul continuă să fie alături de tine, chiar dacă nu în forma lui lingvistică, ci în cea trans-lingvistică.

Dacă absurdul ar fi doar în limbajul uni-direcţional, atunci cu siguranţă că nu ar fi demn de numele său (nu ar fi cu adevărat ceva lipsit de sens, care nu are sens, ceva contradictoriu, ceva incoerent). Şi, cu siguranţă, tu poţi depune mărturie că absurdul apare ca fiind şi dincolo de limbaj – deoarece, printre altele, de exemplu, vei zice poate tu, eu tot încerc să-ţi spun că e ceva acolo, dincolo de întrebarea „Ce este viaţa?”, dar ţie îţi pare că ceea ce eu îţi spun nu are (încă) sens!

Lipsa de sens e prezentă doar la cei care nu conştientizează *infini-sensul* – acel sens infinit care este prezent peste tot, care este de o complexitate infinită, atât de infinită încât este imposibil a fi sesizată de o minte limitată lingvistic.

Absurdul lui „un singur sens” (cuprins, de exemplu, în anumite viziuni teleologice sau escatologice) îşi are, prin urmare, complementul său în „absurdul” sensurilor infinite (specifice viziunii integratoare, a co-cauzalităţii şi co-dependenţei a tot ceea ce este cu tot ceea ce are fiinţă).

Acestea sunt însă două tipuri de absurd care nu suportă comparaţie – primul este un absurd cu un singur sens, al doilea este un absurd dincolo de sens. Primul absurd este absurd, al doilea absurd nu mai este absurd!

Primul absurd trăieşte în absurditate restrânsă (negându-se astfel pe sine însuşi prin îngustare de sine) – al doilea absurd transcende absurditatea lărgită (confirmându-şi astfel fiinţa infinită

prin conştientizarea ei nemărginită). Primul absurd enervează, irită, constrânge, agonizează – al doilea din contră: calmează, amuţeşte, linişteşte, transcende.

Primul absurd se aplică părţii şi rămâne doar la ea – el nu are sens, fiindcă partea nu există fără întreg. Al doilea absurd se aplică întregului şi rămâne doar la el, căpătând astfel un sens lărgit spre infinit – fără însă a avea nici el vreun sens, deoarece întregul nu există fără parte.

Acela (/aceea) care este însă trăitor(/oare) deopotrivă în ambele tipuri de absurd (şi în absurdul–parte şi în absurdul–întreg) – de abia acela (/aceea) încetează (într-o mare măsură) de a mai fi absurd, deoarece atunci când sunt puse împreună, absurdul din parte îl anulează pe cel din întreg şi invers... Şi astfel rămâne doar trăirea armonizată a întregului-parte şi a părţii–întreg care priveşte aceste repere orientative în acelaşi timp şi trăieşte astfel concomitent în sfera ambelor.

De abia o astfel de existenţă încetează (atâta timp cât e trăită ca atare) să mai cunoască sentimentul absurdului. Absurdul este o exagerare ieşită din înclinarea unilaterală fie spre viaţa-parte, fie spre viaţa-întreg. El se disipează când întrebarea „Ce este viaţa?” regăseşte trăirea a ceea ce este dincolo de parte şi dincolo de întreg fiind deopotrivă şi în parte şi în întreg.

În viaţa infinitului absurdul este o constantă – el poate încânta sau descânta, poate irita sau calma, poate contraria sau împăca – un singur lucru nu poate face însă – anume, să înţeleagă răspunsul la întrebarea „Ce este viaţa?”... Acolo unde această întrebare îşi găseşte dizolvare, absurdului îi fuge pământul de sub picioare.

În nimicul (non-)răspunsului ultim plinul absurdului se pierde pe sine şi se dizolvă în iluminare, în claritate, în luciditate, în integralitate... – în ceea ce se opune absurdului...

Absurdul vieţii trăieşte doar în viaţa absurdului – doar în logica absurdului viaţa se poate depăşi pe sine. Această logică a contrariilor emoţional apelative face inima să-şi dorească mai mult – mai mult decât absurdul – mai mult decât ceea ce poate să aibă un sens (un singur sens)!

Însă nu în sesizarea absurdului poate viaţa să-şi rezolve problemele sale – absurdul nu rezolvă probleme – el doar le complică... Dar nu le complică pentru că aşa vrea, ci pentru că aşa sunt ele: absurdul ne aminteşte mereu că în viaţă este întotdeauna un surplus de sens, un plus de direcţie, un posibil indefinit de actualizat în imediat spre simţire şi acţiune. Acest surplus-plus-posibil este cel care califică calea absurdului ca una din căile majore ale filosofiei – nu (doar) pentru că filosofia este absurdă, ci (şi) pentru că absurdul este (în) filosofie... Prin incoerenţa sa aparentă, prin indefinirea sa vădită, prin lipsa sa de bun-simţ,

absurdul atrage omul spre a fi ceva mai mult decât un automat cuminte care duce o viaţă limitată spre plictis şi oboseală prin finit şi finitudine...

Putem spune deci că viaţa este absurdă şi că absurdul este viaţă! Şi încă ce viaţă!...

Acestea fiind spuse trebuie să reamintim totuşi că doar cei care nu cunosc viaţa ar putea spune că viaţa este absurdă sau că absurdul este viaţă. Nimic mai greşit: viaţa nu este absurdă – ea are reguli clare şi principii precise de ghidare, ea este logică, raţională şi plină de sens.

Iar absurdul nu este viaţă, ci nimicire şi nimicnicie – el este neant şi moarte, pentru toţi cei care se lasă pradă absurdului şi nu îi înţeleg capcanele pe care el le ridică în faţa minţilor neatente...

Dar să te întreb acum direct – tu ce crezi:

– Ce este viaţa?... Este ea absurdul?... Sau este altceva?...

Nu te grăbi să-mi răspunzi... Probabil că nu a venit încă timpul acestui răspuns... Viaţa vrea să se mai joace puţin cu vorbele şi absurdul cu semnele...

Supravieţuire şi putere

În viaţă puterea este a celor care *supra*-vieţuiesc, a celor care fac mai mult decât să vieţuiască. Aceasta nu înseamnă însă că slăbiciunea este a celor care nu vieţuiesc, ci doar a celor care *sub*-vieţuiesc.

Între putere şi viaţă se naşte astfel o relaţie de compromis – o promisiune făcută împreună (com-promis): anume, dinspre viaţă să fie puternică (în faţa morţii, neantului, slăbiciunii) şi dinspre putere să capete viaţă... Ce este atunci viaţa? Este ea putere sau este slăbiciune?... Puterea cui? Şi slăbiciunea cui?

Puterea se manifestă prin viaţă, puterea are viaţă, puterea trăieşte în viaţă, fiindcă puterea se reflectă destul de bine pe sine în câmpul relaţiilor de putere existente între fiinţele trăitoare în diferite regnuri ale vieţii.

Puterea este astfel, mai întâi, o relaţie de putere angajată între mai multe vieţi, relaţie care poate fi de colaborare, de ignorare sau de confruntare.

Prin relaţia de colaborare puterile aflate în relaţie îşi adună putinţele şi dau naştere unei puteri comune născută din unirea lor întru realizarea unui ţel comun. Prin relaţia de ignorare vieţuitoarele cu putere se ignoră, pentru că momentan razele de acţiune ale puterilor cu care ele sunt dotate nu se suprapun, nu se

ating, nu se intersectează. Relaţia de confruntare este cea mai dureroasă, pentru că, în urma angajării în suflul ei, vieţile aflate în conflict îşi găsesc măsura reală a puterii lor – cele care vor câştiga lupta vor fi puternice, cele care o vor pierde vor fi slabe.

Puterea nu este doar un dat care trebuie actualizat, ci este, mai ales, o actualizare care îşi conştientizează posibilităţile de manifestare: nu cel puternic e cel care învinge, ci cel care învinge este cel puternic...

În planul relaţiilor de putere ale vieţii doar rezultatele sunt cele care contează – nu intenţiile, nu laudele, nu potenţialităţile, nu dorinţele, ci doar rezultatele, doar faptele... Puterea se demonstrează şi se afirmă prin fapte – prin acele fapte concrete prin care ea ajunge să-şi arate faţa spre viaţă. La fel şi slăbiciunea... În faptă şi acţiune se regăseşte criteriul ultim al puterii şi al slăbiciunii – cei care fac ceva sunt puternici, cei care nu fac nimic (chiar dacă încearcă să facă ceva) sunt slabi...

Viaţa este puternică şi slabă deopotrivă – este puternică, pentru că mereu ea vede că (poate) face ceva – este slabă, pentru că se văd mereu eşecuri în urma încercărilor ei de a face ceva. Succesul şi eşecul sunt cele care ne dau măsura puterii şi a slăbiciunii unei vieţi. Dar puterea este întotdeauna doar o afirmaţie aflată sub semnul întrebării, o provocare depăşită pe moment care rămâne însă încordată în aşteptarea următoarei provocări de depăşit.

Puterea se arată astfel vieţii ca fiind o stare existenţială ce trebuie mereu (re)confirmată, care trebuie (re)aleasă (pe cât e cu putinţă) sub semnul voinţei şi dorinţei de realizare, al dorinţei de succes – de depăşire şi stăpânire a unor circumstanţe constrângătoare, a unor circumstanţe care vor să restrângă libertăţile potenţiale ale vieţii.

Ce este, aşadar, viaţa?... Este ea putere?... Este slăbiciune?...

Viaţa este o putere în cosmos – una din puterile care pun cosmosul în mişcare. Viaţa este o slăbiciune în univers – ea este slăbiciunea universului, proiecţia în care acesta îşi vede speranţa unei lumi vii extinsă peste toată fiinţa sa infinită.

Slăbiciunea universului este deci puterea vieţii, iar slăbiciunea vieţii este puterea universului. Dar viaţa nu este nici putere şi nici slăbiciune. Ea este ceea ce stă la rădăcina acestora făcându-le posibilă apariţia în câmpul existenţei.

Vieţuirea vieţii are în ea elementele ei de putere şi elementele ei de slăbiciune: pe de o parte, dorinţa de *supra-vieţuire*, de vieţuire cu asupra-de-putere – vieţuirea mai mult decât în planul mecanismelor automate ale trăirii materiale şi mentale, iar, pe de altă parte, dorinţa de *sub-vieţuire* – vieţuirea cu asupra-de-slăbiciune, în matca trupească şi mentală a celui care îşi conştientizează insignifianţa (la scara infinităţii universului) vrând

astfel să vieţuiască chiar mai puţin decât în planul simplei vieţuiri – în acel plan încărcat cu esenţele germinative ale vieţii.

În spectrul trinitar al sub-vieţuirii, vieţuirii şi supra-vieţuirii există o cale de unificare, o cale regală a vieţii... – în conştiinţa celui care priveşte spre alternative, se ridică mereu spre actualizare trăirea concomitentă sau succesivă a fiecăreia din cele trei feluri de vieţuire: în esenţe (de sens), în trăire (spontană) şi în fapte (de putere)...

Viaţa cuvintelor

Puterea cuvintelor stă în semne. Slăbiciunea lor stă tot acolo – cuvintele sunt (şi) semne... Dar înainte de a arăta spre ceva din afara lor ele arată spre ceva din interiorul nostru – anume, spre ele însele.

Cuvântul (numele/ conceptul) nu este atât precum un indicator (rutier), cât este precum un călător cu rucsacul (de amintiri) în spate. Fiecare cuvânt rostit de cineva, pentru acel cineva, are o încărcătură unică, o amprentă cognitiv-emoţional-volitivă unică. Pentru acel cineva acel cuvânt este încărcat (prin asociere) cu trăiri, emoţii, senzaţii, raţionamente, amintiri, experienţe... – iar când îl pronunţă, cel care o face nu vrea să arate spre numele pronunţat, ci spre încărcătura (cognitiv-emoţional-perceptivă) pe care el a asociat-o până în acel moment acelui cuvânt. Astfel că orice cuvânt are o viaţă specială a lui în mintea fiecărei vieţi capabile de cuvântare, o viaţă intim legată cu viaţa fiinţei care îl rosteşte – ea (viaţa cuvântătoare) şi el (cuvântul) au intimităţi doar de ei ştiute şi, de aceea, relaţia lor este specială şi intransmisibilă.

De aceea fiecare cuvânt din mintea fiecărei vieţi cuvântătoare are o viaţă – o viaţă a lui şi numai a lui – o viaţă în care se naşte (prima dată când e auzit sau inventat) în care creşte prin adunare de sensuri asociate (prin percepţie directă, prin emotivitate, prin trăire, prin intuire, prin voire, prin nevoie...), în care se dezvoltă şi prinde o viaţă a lui în sfera lingvistică specifică individualităţii vorbitoare în care s-a (re)născut şi în care îşi trăieşte viaţa alături de alte (consoarte) cuvinte.

Când viaţa rosteşte un cuvânt, ea rosteşte o lume. De aceea ţine ea la cuvintele sale, la fiecare dintre ele – pentru că astfel viaţa vorbitoare ţine la lumea sa de trăiri şi experienţe acumulate până în acel moment – ea ţine la ele, pentru că ea este în ele!

Prin această asociere, prin această încărcare, nu (doar) cu sensuri lingvistice, ci cu trăiri/ simţiri/ experienţe cuvintele capătă

viaţă şi dau viaţă universului cognitiv-emoţional-intuitiv-volitiv al fiinţei vorbitoare. Ele se regăsesc în ea şi ea se regăseşte în ele.

Astfel încărcate cuvintele fiinţei vorbitoare, cuvintele omului, cuvintele tale prind viaţă şi trăiesc, dar mai mult trăieşte prin ele cel care le colecţionează – adică tu – cel/ cea care le admiri bogăţia lor asociativă, individualizată după gustul şi plăcerea ta lingvistică cultivată până acum şi specifică acestui moment – fiecărui moment...

Este deci o mare păcăleală să vorbim de un „sens comun" – deşi pare că există, acest sens este, de multe ori, doar o iluzie în vorbe şi prin vorbe, doar o amăgire de moment – o amăgire a acestui moment – a fiecărui moment – când prin simpatie/ empatie două fiinţe vorbitoare care folosesc acelaşi cuvânt au impresia că se referă la aceeaşi realitate, la aceeaşi experienţă de viaţă. Aşa ceva nu se poate – realitatea aceasta presupus comună e comună doar cu numele, e doar o realitate aproximativă, o realitate marcată de similitudini contingente şi asemănări hazardate, o realitate care seamănă, „dar nu răsare"...

Ea seamănă în celălalt iluzia lucrului comun şi se aseamănă în acele momente de frenezie empatică/ simpatică cu ceea ce sunt de fapt cuvintele – nu semne, nu indicatori, ci chiar viaţa în rezumat a fiinţei vorbitoare care le poartă încărcătura cu sine.

Când un om vorbeşte, inevitabil, el încearcă să-ţi rezume viaţa sa (în întregime, respectiv ultimele sale impresii despre ea), el încearcă să se arate pe sine, prin puterea lor.

Dar cel care ascultă poate să priceapă doar parţial acest rezumat („parţial" care poate varia dinspre a nu înţelege mai nimic spre a bănui ceva; de la a adulmeca o nuanţă spre a împărtăşi o proiecţie iluzorie de suprapunere a unei vorbe cu rezonanţă peste o trăire cu impact de durată).

A vorbi este a rezuma, a arăta pe scurt spre o realitate, dar nu precum arată un indicator rutier spre o destinaţie oarecare (adică rece, nepăsător, „obiectiv"), ci precum arată un călător spre rucsacul său plin de amintirile călătoriilor de până în acel moment (adică implicat, pasional, „subiectiv") şi spre cuprinsul detaliat al acestui „rucsac" răsturnat în conştiinţa ascultătorului pentru a-şi revela lui conţinutul.

A căra (precum un cărăuş) cuvinte în minte este a purta încoace şi încolo acest conţinut, acest bagaj, această povară de nume, această sarcină de vorbe. Cel care însă înţelege (prin concentrare continuă asupra întrebării „Ce este viaţa?" – pentru o perioadă de timp de cel puţin câteva zile) rolul şi rostul amăgitor al cuvintelor (şi, mai ales, iluziile convingătoare care le însoţesc prezenţa) renunţă deodată, în mod spontan, abisal, profund şi irevocabil la foarte multe din aceste poveri inutile ţinute în spatele minţii de către fiecare din cuvintele iubite şi mai puţin iubite de el

până atunci. Povara la care el renunţă astfel este una imensă, iar sentimentul experimentat în acel moment este unul de eliberare nemăsurată...

Din acea clipă cuvintele vor continua să trăiască în el, dar el nu mai trăieşte în ele...

Cine va fi însă să spună cum este libertatea celui care nu mai este înlănţuit de cuvinte?

Tu – stimabile sclav-cărăuş al vorbelor cu care te-ai impregnat şi te-ai lăsat parfumat până în această clipă – eşti chemat deci să renunţi la povara cuvintelor şi să le descoperi secretul lor – secretul acela care nu poate fi rostit...

Viaţa care trăieşte prin cuvinte nu este adevărata viaţă, dar nici cea care trăieşte lipsită (voit) de ele nu este...

Viaţa este întotdeauna floarea care răsare la confluenţă de multe râuri – de aceea ea va fi mereu mai mult decât aceasta sau decât aceea, decât ceea ce poate fi perceput aici sau acolo, decât ceea ce se poate exprima acum sau atunci... Viaţa nu este un cuvânt! Ea nu este cuvântul „viaţă”! De aceea nu putem afla în cuvinte răspunsul la întrebarea *„Ce este viaţa?”*...

Trăirea resimţită atunci când acest „răspuns” vine, după zile îndelungate de concentrare continuă, de rostire interioară repetată (iar şi iar) a întrebării „Ce este viaţa?”, este atât de imens-infinit-abisală încât nici un cuvânt şi nici o propoziţie nu va putea să şi-o asume pentru a o purta în spate (prin asociere). De fapt, această sarcină colosală nici măcar toate cuvintele/ propoziţiile limbii adunate laolaltă nu sunt capabile a o înfăptui vreodată (nici măcar la o scară infimă).

Pe *Calea Întrebării* vor încerca pe rând zeci şi sute şi mii de cuvinte şi propoziţii să răspundă la întrebarea „Ce este viaţa?” – până când într-un final vor realiza neputinţa lor.

Şi poate că atunci, într-un ultim efort de voinţă, vor sări cu toate deodată să dea un răspuns complet satisfăcător acestei întrebări – şi atunci, în decursul acestui ultim asalt complect deznădăjduit îşi vor constata slăbiciunea lor fundamentală... Infinitul nu poate fi „rezumat” în vorbe, nu poate fi prins în ele şi adus spre mărturisire în limbaj (indiferent de realitatea sub care el se ascunde – fie ea viaţa, fie fiinţa, fie limbajul, fie conştiinţa, fie esenţa, fie cunoaşterea...).

De aceea omul care trăieşte/ simte/ experimentează infinitul/ nemărginirea realizează neputinţa cuvintelor şi renunţă la amăgirea lor. Din acel moment el doar se joacă cu ele – ele doar izvorăsc din el, precum apa unui izvor de munte – fără efort, fără sforţare – în mod natural...

Cuvintele sunt întâmplări şi întâmplările sunt cuvinte şi nu e de căutat vreun absolut în ele, pentru că nu creşte aşa ceva nici la rădăcina lor şi nici din seva lor de viaţă...

Doar cel lipsit de cuvinte (de identificarea cu ele) poate să se joace cu vorbele, doar cel care nu le mai poartă povara în spate ajunge la esenţa intransmisibilă a vieţii...

Pentru el întrebarea „Ce este viaţa?" este un simplu joc de cuvinte – o asociere de vorbe care nu-i spun nimic – cuvintele curg, se scurg, se preling, se duc precum norii care aleargă spre cerul de dincolo de orizont – vorbitorul care cunoaşte esenţa trecătoare a cuvintelor le lasă să se mişte spontan pe firmamentul limbii sale fără a le pune piedici şi fără a le ajuta – le lasă să trăiască în el potrivit naturii lor libere şi neîngrădite – el devine oglindă pentru ele şi ele devin oglindă pentru el.

Şi atunci, poate te întrebi tu:

– De ce mai repetă el atunci întrebarea „Ce este viaţa?"

– De ce? În nici un caz pentru mine... Dacă în discursul acestei cărţi vezi repetându-se întrebarea „Ce este viaţa?", să ştii că nu o fac pentru mine: eu nu mai simt nevoia acestei repetiţii. O fac însă pentru tine – fiindcă tu simţi încă această nevoie – şi eu simt că tu o simţi. Empatizez deci cu tine prin curgerea naturală a cuvintelor, propoziţiilor şi frazelor şi te pun mereu în prezenţa întrebării „Ce este viaţa?" spre a te ajuta să găseşti şi tu drumul care duce la lumea care vieţuieşte dincolo de cuvinte, chiar dacă trăieşte şi în ele.

Şi să ştii că nu vreau neapărat să fac această muncă de conştientizare, dar nici nu mă opun ei – prin urmare, ea se manifestă acum spontan prin mine şi te ajută pe tine să te apropii pas cu pas de bucuria întâlnirii cu nemărginirea...

Bucuria mea să fie deci şi bucuria ta: fie ca semnele noastre să se întâlnească (măcar parţial) la un moment dat şi eu să înţeleg dincolo de cuvintele tale că tu ai înţeles dincolo de cuvintele mele! De abia atunci vom începe noi să „comunicăm" cu adevărat. Până atunci însă permite-mi încă puţin să vorbesc la fel de mult ca şi tine în trăirea acestei cărţi... Permite vorbelor mele să trăiască spontan în tine şi vorbelor tale să vorbească direct spre mine – să ne lăsam încă puţin în hora întâlnirii lor şi să nu le oprim din joacă – e păcat şi de ele şi de tine şi de mine – părem acum că ne înţelegem aşa de bine...

Ce este A?
[illegible]?

Vorbim deci mereu de litere şi cuvinte, de propoziţii şi fraze, de semne şi simboluri şi vedem că fiind dat „A”, în contextul existenţial ontologic al metafizicii iscoditoare, în mod natural se ridică spre exprimare în conştiinţa cercetătoare mereu următoarea întrebare: „Ce este A?”.

Şi putem să răspundem fără a ezita: *„A este D-ul care poartă cu sine sensul C spre a închide hermeneutic în destinul său adevărul B infinit!”* [illegible].

Ne putem însă întreba: „Este D mijlocitorul esenţial legăturii valorice care se stabileşte între A şi C?”. Şi iarăşi ne mai putem întreba dacă nu cumva B, prin natura lui metafizică, ridică în faţa conştiinţei D-ului întrebarea deschizătoare de orizonturi lingvistice specifice C-ului: „Dacă B nu ar mai fi şi D ar fi altfel decât este, atunci A ar mai fi C? Se mai poate vorbi cu sens de A în lipsa lui C?”.

Nu! Cu siguranţă A şi C se susţin reciproc în existenţă – şi e suficient să amintim aici ca argument evidenţa fiinţării fiinţei A-ului în sfera metafizică a lui C şi de vieţuirea axiologic grăitoare a lui B în arealul existenţialist specific câmpului de realitate generat spontan de către D – spre a vedea astfel imediat că între A şi C se stabileşte o comunicare cognitiv-raţională de o mare intensitate care reflectă planul realului acţional, nu în relaţie cu B aflat în derivă de sens relativistă, ci mai degrabă cu E, regăsit valoric pe o linie de disociere profundă faţă de viaţa iraţională specifică prezenţei, de multe ori, contradictorii a lui A în substanţa conştiinţei perceptive.

Şi să ştii că nu prin A este E adus spre desăvârşire metafizică şi nu prin C este E îmbrăcat cu veşmintele spaţial valorice ale lui D şi cu enigmele noosferice ale lui F, ci E păşeşte spre transcendere de sine prin însăşi psihologia abisală specifică manifestării sale relaţionale cu S.

Totuşi E nu se constituie simţirii ca fiind experienţa unui vid sau ca fiind vocea unei revelaţii enstatice, ci tocmai dimpotrivă – şi anume, ca fiind C-ul S din care izvorăsc formalismele fenomenologice A care vin să încarce argumentativ prezenţele valorice specifice lui D şi lui C cu nuanţe infinite de fiinţă ce garantează conştiinţei constatarea unui temei ultim spre trăire perceptivă directă – anume a temeiului G, care poate fi actualizat

senzorial şi sensual, în momentul gustării din deliciile conceptual-ideatice emanate de H spre înţelegerea clară a problematicii obiectuale izvorâte din A.

Lumina subiectivităţii obiectivizate spre lectură gestual-intelectuală a substratului intuitiv-emoţional implantat de H în fiinţa lui A indică spre necesitatea realizării unui demers de apropiere prin C de F-ul minţii şi arată spre urgenţa asumării unei simplităţi lucide în considerarea raportului de dăruire experimentală care se instituie inevitabil între A şi C şi mai ales între A şi S datorită faptului că starea estetică a lui S aruncă instinctiv o privire relativ golită de neclaritate spre voinţa care doreşte să se apropie de viaţa realităţii esenţiale specifice lui A.

Şi totuşi te întreb acum pe tine: *„Ce este A?”*. Poţi tu oare deduce din contextul discursului de mai sus ce este A? Poţi tu înţelege care este esenţa lui A, ruptă de orice context (textual sau existenţial)? Poţi tu ajunge la cunoaşterea lui A analizându-i doar forma lingvistică de „A” care ţi se oferă semiotic conştiinţei? Poţi tu să-mi spui pe ce fundament ultim îşi aşează „A” existenţa? Sau dacă aceasta este intrinsecă unui conţinut implicit asumat de către forma sa semnică? Sau dacă nu cumva „A” e doar o convenţie simplă de notare plată a unei realităţi multidimensionale care, în esenţa ei, continuă să rămână sub protecţia misterului imposibil de revelat pe deplin?

Este oare „A” o unealtă lingvistică de folosit (după bunul plac) fie pentru sens, fie pentru non-sens, fie în joacă, fie în serios, fie în mod subiectiv, fie de o manieră verificabilă intersubiectiv?

Are „A” în sine o fiinţare specifică doar lui? Are „A” un „A” al lui? Are „A” o viaţă specifică fundamentată pe F, generată de G, inspirată de I, emanată de E şi cauzată de C? Şi dacă A este C în relaţie cu D şi cu B, atunci ce este E? Şi ce este G? Şi ce este I?...

Mai continui? Te-ai prins de „şmecherie”? Te-ai prins de cercul vicios al limbajului? Ai sesizat că „A” se defineşte prin restul cuvintelor şi că acestea fac la fel – că fiecare „cuvânt stă în plop şi că plopul stă în aer?”...

– Bine, dar cu teoria corespondenţei cuvintelor cu realităţi extra-lingvistice cum rămâne?, întrebi poate tu acum. Această teorie zice că „A” este sau ar trebui să fie doar un nume pentru o realitate extra-lingvistică – de exemplu, pentru ceea ce percepi ca albină sau animal, sau ancoră, sau avion, sau amânare, sau amintire etc.

– Această teorie are un suport destul de solid, dar i se poate obiecta că, indiferent cu ce îl asociezi pe „A” (în mod relativ arbitrar), prin această relaţie de corespondenţă cuvânt-obiect (/ subiect/ fenomen...) nu faci decât să muţi întrebarea de la „Ce

este A?” ca şi cuvânt care arată/ numeşte ceva spre „Ce este acel ceva (desemnat/ asociat lui A)?”.

Şi aici, la acest nivel, vedem că acel *ceva* (𓄿𓂋𓏲) este la rândul său legat (în mod real, nu lingvistic – la nivel cosmologic, geologic, biologic, chimic, fizic, energetic etc.) de tot ceea ce este (în mod direct sau indirect) şi că astfel pentru a-i înţelege *esenţa* (𓂋𓂋𓂝𓏏𓏲) tu ar trebui să cuprinzi în tine *infinitul* (𓎛𓂝𓐍𓎛𓂝𓎛𓏏𓇋𓇋). Dacă vrei să înţelegi „albina”, trebuie să înţelegi deopotrivă şi „Absolutul” şi „Abstractul” şi „Adevărul”...

„Albina” (𓅱𓏲𓇋𓐍𓎛𓂝𓏲𓅱) există aşa cum este (printre altele) datorită „mediului” în care a apărut şi ea se manifestă multi-dimensional în cadrul lui: biologic, fiziologic, chimic, fizic, ecologic etc. Toate aceste dimensiuni se întrepătrund şi acţionează *deodată* (𓄿𓂋𓄿𓏏𓏲) pentru a susţine în fiinţare ceea ce uneori unii numesc cu numele de „albină”. De aceea pentru a înţelege „albina” în esenţa ei e nevoie să „înţelegi” absolut tot ceea ce este.

Înţelegerea „ştiinţifică” a albinei delimitează, numeşte şi identifică legi şi tipare de manifestare care dau o cunoaştere „parţială” a „albinei” (mai mult sau mai puţin semnificativă din punct de vedere pragmatic şi/ sau teoretic), dar această înţelegere este nimic la scara Absolutului (în comparaţie cu absolut tot ceea ce este implicat în existenţa a ceea ce, uneori, unii numesc cu termenul de „albină”).

Viaţa este un profund mister pentru ea însăşi şi va continua să rămână aşa de-a pururi. Motivul? Ea nu e parţială, ci integrală – şi fiindcă Întregul este (relativ) infinit, viaţa este infinit schimbătoare. Dacă ar fi infinită şi statică (neschimbătoare), poate că (prin absurd), printr-un efort infinit în spaţiu şi timp, ar putea ajunge vreodată să se înţeleagă pe sine (deşi în această ipostază nu ar prea avea ce să înţeleagă sau cum să înţeleagă), dar cum ea e în continuă mişcare (din infinit spre infinit) ea nu se va putea înţelege cu adevărat nicicând, pentru că, printre altele, ea are prea multe de înţeles deodată şi apoi, pentru că, chiar dacă ar reuşi să cuprindă pentru o clipă infinitul cu înţelegerea sa, aceasta ar expira exact în clipa următoare – şi astfel înţelegerea căutată ar fi din nou doar parţială/ temporară.

Aceasta nu înseamnă însă că viaţa va înceta vreodată să încerce să înţeleagă, chiar şi parţial/ temporar, viaţa. Stă în natura ei ca atâta timp cât este aşa cum este (anume în mişcare repetată supusă unor uşoare variaţii date de combinatorici contingent-proximale) să încerce să „se înţeleagă” – să se răsplătească mereu cu noi şi noi „înţelesuri”, spre a nu i se mai părea drumul său de înţelegere ca fiind ceea ce este – anume o muncă în zadar...

Viaţa în esenţă se joacă cu înţelesurile sale (artistice, filosofice, psihologice, religioase etc.) şi înţelesurile se joacă cu ea, pentru că

„A este D-ul care poartă cu sine sensul C spre a închide hermeneutic în destinul său adevărul B infinit!” – adică, fiindcă:

1. „A_bsurdul este D_rum-ul care poartă cu sine sensul C_cuvântului spre a închide hermeneutic în destinul său adevărul B_unului-simţ infinit!”

2. „A_bsolutul este D_ivin-ul care poartă cu sine sensul C_credinţei spre a închide hermeneutic în destinul său adevărul B_analului infinit!”

3. „A_bstractul este Dar-ul care poartă cu sine sensul C_onceptului spre a închide hermeneutic în destinul său adevărul B_inelui infinit!”

Concluzia? Haide zi, nu fi sfios(/oasă)!

– A este A, fiindcă tot ceea ce este este tot ceea ce este?

– Hm... Ok – merge şi aşa. Dar mai încearcă te rog!

– A este A, pentru că la nivel de formă este distinct (cel puţin sub câteva aspecte) de B şi de C?

– Şi asta merge. Dar mai încearcă!

– A este ceea ce este, pentru că B nu este ceea ce A este?

– Văd că te învârţi pe lângă principiile identităţii şi non-contradicţiei şi bine faci, că altfel nu ne-am mai înţelege deloc în comunicare... Dar ce altceva mai este A?

– A este viaţa?

– Aha... Te apropii – să ştii că eşti pe aproape stimabile(/ă)! Dar nu ai ajuns chiar unde trebuie. Haide deci, mai zi!

– A este... – nu te va mulţumi nici un răspuns, orice ţi-aş răspunde... – aşa e?

– Da aşa este... Viaţa nu se mulţumeşte cu nici un răspuns definitiv, dogmatic, absolut! Nu este în firea ei acest lucru!...

Copacul vieţii

Să te întreb însă acum altceva:

– Este viaţa un copac? Are ea rădăcini, trunchi, crengi, frunze? Îşi ia ea seva dintr-un sol al vieţii şi apa dintr-un cer al ei? Este viaţa un copac?... Ce este un copac?... Pardon, am vrut să zic: „Ce este viaţa?”...

Iar dacă viaţa ar fi un copac, ce ar fi mai important la ea: rădăcinile, trunchiul, crengile, frunzele, florile, seminţele, solul, apa sau lumina solară? Unde se termină copacul cu adevărat? Care este esenţa lui? Şi unde se termină viaţa, care este substanţa ei fundamentală? Ce este viaţa până la urmă? Este ea un copac?... Da? Dar de ce nu ar fi o floare? Sau un fluture? Sau un gândac? Sau o piatră? Sau un munte?...

„Este!” (*ᠶᠢᠰᠢᠳᠡᠢ*)... – câte sunt în „este”!... De fapt, în „este” este tot ce „este” că doar de aceea se numeşte „este” şi nu altfel...

– Dar ce este atunci „nu este”?, vei întreba poate tu. Ceea ce „nu este” oare este?

– Hm... Văd că vrei să mă atragi în aporii şi paradoxuri... Foarte bine, uite îţi voi face pe plac: „ceea ce nu este” *este* „ceea ce nu este”! Sau mai simplu: „Nu este” este „nu este”! – Deci „nu este” este (cumva)! E ciudat nu? – Chiar şi ceea ce nu este este!

– Cum se poate aşa ceva?, poate mă întrebi.

– Se poate, îţi răspund, şi nu e nici un paradox aici, fiindcă tot ceea ce este (scris, vorbit, arătat, gândit, simţit) este (cel puţin la nivel de scriere, vorbire, arătare, gândire, simţire)... Tot ceea ce este este – cel puţin într-un sens al lui „este” cules din infinitatea lui de sensuri potenţiale!

Astfel, ceva („X”, de exemplu) este pe un nivel/ sens sau mai multe, dar nu este (sau poate să nu fie) pe un alt nivel/ sens sau pe mai multe. De unde deducem că „este” este şi nu este în acelaşi timp... Dacă medităm puţin, vedem că „este” şi „nu este” (fiinţa şi nefiinţa/ neantul) pot să existe concomitent... Ele pot să se suprapună ontologic pe deplin, chiar dacă logic par că se exclud reciproc.

– De ce?

– Pentru că aşa cum am mai menţionat nu putem să delimităm în mod absolut unde se termină ceva şi unde începe altceva – şi, prin urmare, nu putem delimita în mod esenţial unde se termină „este” (fiinţa/ viaţa) şi unde începe „nu este” (nefiinţa/ moartea).

Astfel, uneori, unora li se pare că în fiecare „este” – particularizat sub un anume raport – este cel puţin un pic de „nu este” sub acelaşi raport.

– Nu se poate... Aceasta ar însemna ca o afirmaţie să fie în acelaşi timp şi sub acelaşi raport şi o negaţie a ceea ce se afirmă şi invers. Când ai afirma ceva, de fapt, ar însemna că-l negi pe acel ceva şi când ai nega ceva, ar însemna că-l afirmi... Când ai zice, de exemplu: „Eu citesc această carte (intitulată „Ce este viaţa?)” ai zice de fapt că: „Eu nu citesc această carte (intitulată „Ce este viaţa?)”!

– În cazul tău s-ar putea ca chiar aşa să fie: când citeşti aceste rânduri, exact în acel moment, tu de fapt să nu le citeşti, ci să le gândeşti, să le absorbi în tine, să le trăieşti în conştiinţă...

– Ha, ha... Păi asta e citirea – absorbţia de care ziceai şi nu poţi să o ai şi să nu o ai în acelaşi timp.

– Ba poţi – fiindcă tu nu ai reţinut/ absorbit/ trăit fiecare expresie citită – de exemplu, tu nu ai absorbit pe deplin în conştiinţa ta nici măcar pagina „citită” înainte de prezenta pagină. Dacă ai închide cartea chiar acum şi apoi ai încerca să notezi pe o coală de hârtie conţinutul ultimei pagini citite, ai vedea cu adevărat cât de puţin ai citit/ absorbit din ea în tine. Şi acest lucru este aşa, deoarece tu nu ai „citit-o”, ci doar ai trăit-o superficial, mai mult axat pe propria ta gândire şi citire interioară decât pe ceea ce scrie în această carte. Tu nu ai citit cartea aceasta – tu te-ai citit pe tine! Şi, prin urmare, „am citit”, în cazul tău, e egal cu „nu am citit”...

– Mă faci neatent/ă?... sau cum?

– Nu. Vai de mine!... Nu-mi permit... Îţi arătam doar cum poţi să citeşti fără a citi – cum poţi să citeşti şi să nu citeşti în acelaşi timp...

– Ştiu ce faci – tu subliniezi aici faptul că un cuvânt precum cel de „citire” sau cel de „eu” are multiple sensuri şi chiar mai mult de atât – că acelaşi sens stabilit ca atare (de exemplu, sensul de memorare, reţinere, înţelegere, parcurgere cu privirea, parcurgere cu gândirea etc.) are de fapt mai multe sensuri (implicit înglobate) în el...

– Exact...

– Mda... Trebuie să-ţi dau dreptate: orice sens are mai multe sensuri! Dar totuşi aceasta înseamnă că trăim în paradox continuu, în ambiguitate infinită, în nedeterminare ontologică, în hermeneutică indefinită...

– E... haide că exagerezi... Nu mai fi aşa tragic/ă în concepte... Înseamnă doar că un sens clar definit şi bine delimitat (sub un timp şi un raport bine precizat), tocmai prin această limitare determinată a sa, capătă automat sensuri infinite prin factorii

(implicit şi inevitabil infinit relaţionaţi cu întregul) folosiţi pentru a-l delimita, pentru a-l clarifica.

După cum vezi şi tu, oricum am da-o tot în sens multiplu şi relativ rămânem – şi dacă îl delimităm şi dacă nu o facem. De multe ori, a afirma ceva este din această perspectivă (uni-multi-sens) şi a nega acel ceva. A constata o existenţă înseamnă deopotrivă şi a o nega – o dovadă conţine, de multe ori, în sine dovada care dovedeşte propria sa lipsă de capacitate de dovedire.

Când cineva afirmă identitatea „A = A", el/ ea nu ne spune ce este „A" sau unde se termină el, ci doar că el este aşa cum este (ar fi fost culmea să fie altfel!).

El/ ea poate afirma apoi că „A e diferit de non-A". Astfel, deşi nu s-a stabilit clar care sunt limitele lui A şi ale lui non-A, respectiv unde se termină unul şi unde începe celălalt, el/ ea poate susţine că totuşi A şi non-A sunt diferiţi.

Ne mai poate spune apoi că nu există un B care să fie în acelaşi timp şi A şi non-A, când este evident că acest B este, pentru că altfel nu ar putea să existe nici o legătură (logică sau de altă natură) între A şi non-A.

Prin urmare, datorită stabilirii arbitrare în existenţă a unor limite care de fapt nu există, se pot face deopotrivă şi diferenţieri artificiale şi identificări superficiale.

Dacă identitatea lui A se stabileşte doar în raport cu sine însuşi (fără nici o corelaţie cu non-A), ea nu are nici o relevanţă, fiindcă nici o identitate nu este parţială (ruptă din întreg). A este A, pentru că tot ceea ce este (A şi non-A (B şi C şi D ş.a.m.d.) deopotrivă) este ceea ce este. Identitatea lui A este dată de relaţia lui cu B, cu C, cu D... şi nu doar cu sine însuşi: A = A <-> B <-> C <-> D <-> E ... Deci „A = A şi non-A" şi, prin urmare, se pare că identitatea reală (nu fictivă) a lui A exclude contrazicerea lui definitivă şi irevocabilă cu non-A...

Nu putem şti dacă A e diferit de non-A, dacă nu avem un criteriu comun de apreciere/ discriminare aplicabil deopotrivă atât lui A, cât şi lui non-A. „Viaţa nu este X" este (de multe ori şi) „viaţa este X", pentru că e uşor să găsim realităţi comune de manifestare specifice şi „vieţii" şi lui „X".

Răspunsul brut la întrebarea „Ce este viaţa?" este „Viaţa este viaţă!". Răspunsul tranşant este acela care spune că „viaţa fie este viaţă, fie nu este viaţă!". Iar răspunsul reducţionist afirmă că „viaţa şi non-viaţa nu au nimic în comun: ori viaţa este viaţă, ori viaţa nu este viaţă."

Reducţionismul ne-nuanţabil susţine astfel că nu poţi afirma şi nega în acelaşi timp şi sub acelaşi raport acelaşi lucru despre acelaşi obiect... E evident însă că poţi afirma acest lucru...

„Viaţa este X” înseamnă că punem un semn de identitate între viaţă şi X, că X = Viaţa. Dar este evident că viaţa nu poate fi egalată decât de ea însăşi şi că, prin urmare, oricare ar fi X (diferit de viaţă) viaţa este diferită de X (viaţa nu poate fi definită în mod definitiv şi integral prin nimic anume). Răspunsul instinctiv la întrebarea „Ce este X?” pare deci să fie „X este X!”...

„Viaţa nu este X” este totuşi altceva decât „viaţa este X”. Nu putem şi să îl aplicăm pe X şi să îl negăm pe X în relaţie cu viaţa – cum ar zice unii: ori e albă, ori e neagră – totuşi viaţa e mai mereu fie gri, fie colorată (şi doar foarte rar doar albă sau doar neagră)!

Cel care nu cunoaşte afirmările parţiale şi negările parţiale nu cunoaşte realitatea... „Viaţa este un copac!” este o afirmare parţială a laturii „arboricole” a vieţii. „Viaţa nu este un copac!” e o negare parţială a acestei laturi.

Orice propoziţie de experienţă afirmă parţial şi neagă parţial – ea nu poate afirma integral şi nici nega total ceva anume. Prin urmare, nici o propoziţie constatativă nu e completă. Atâta timp cât o propoziţie nu este doar o repetare absurdă a unuia şi aceluiaşi cuvânt ea spune mult mai mult decât că A = A. Atâta timp cât o propoziţie este formată din cuvinte diferite înlănţuite prin relaţii gramaticale specifice ea spune de fapt că A este (şi) non-A (de exemplu, că „Viaţa este un copac” sau că ea este „schimbare” etc.).

A afirma existenţa vieţii e, de multe ori, tot una cu negarea acestei existenţe: „viaţa există” înseamnă şi că „viaţa nu există”...

Cum stabilim că viaţa există? Mai întâi, trebuie să identificăm ceva pe care să o botezăm „viaţă” şi apoi să identificăm ceva pe care să o botezăm „existenţă” şi apoi să constatăm că „existenţa” şi „viaţa” au o legătură (de existenţă/ viaţă)...

Cum stabilim însă că „viaţa nu există”? Păi realizăm botezările de mai sus şi apoi zicem că nu este nici o legătură între ele (între „viaţă” şi „existenţă”), de exemplu, printre altele, „pentru că aşa avem noi chef”... – (Doar) În vorbe (logice sau nu) nimic nu poate fi „demonstrat” sau „infirmat”... Aici orice se poate afirma şi se poate nega relativ după bunul plac (e suficient să defineşti şi să redefineşti cuvintele implicate în discurs...). Poeţii ştiu cel mai bine acest lucru (poate un pic mai bine decât metafizicienii...).

Trăim deci în lumea definirii (ultime) imposibile, în lumea delimitării (definitive şi irevocabile) imposibil de efectuat...

Lumea este indivizibilă şi viaţa la fel. Orice cuvânt este orice cuvânt. Dacă ai impresia că, de exemplu, cuvintele din această propoziţie sunt distincte, te asigur că te înşeli (cel puţin parţial). Toate fac referire imediată la una şi aceeaşi realitate: discursul este o totalitate organică care nu se încurcă în cuvinte... Dar tu (probabil că) încă nu poţi pricepe acest lucru...

Nu dispera însă – poate că în curând vei reuşi să descoperi şi tu secretul cuvintelor – continuă se te întrebi „Ce este viaţa?” şi astfel poate vei înţelege la un moment dat că viaţa („Ce este viaţa?”...) poate să fie ceva („Ce este viaţa?”...) sau nimic („Ce este viaţa?”...), că poate să fie ce vrea ea („Ce este viaţa?”...), că poate să fie şi să nu fie în acelaşi timp („Ce este viaţa?”...) şi în ceea ce este („Ce este viaţa?”...) şi în ceea ce nu este („Ce este viaţa?”...)... – doar când vei contempla pe deplin viziunea Întregului, vei ajunge să-i „înţelegi” părţile... Totul se va aşeza pentru tine doar în cadrul iluminatoriu al trăirii infinit integratoare...

Atunci nu vei mai avea (atâtea) întrebări, pentru că vei realiza că întrebările (cel mai adesea) sunt (doar) nişte întreprinderi stupide ale minţii rătăcite printre cuvinte fără substanţă (filosofice, religioase, psihologice, ştiinţifice sau de altă natură). Nu vei mai avea (atâtea) întrebări, pentru că (mai) toate răspunsurile esenţiale îţi vor fi evidente imediat – sunt relativ evidente (mai) toate răspunsurile (esenţiale) care pot fi date întrebărilor stupide ale minţii rătăcite – cum e, de exemplu, întrebarea *„Ce este viaţa?”*...

– Dar cum poate să fie „stupid” ceva atât de fundamental precum interogaţia profundă asupra naturii ultime a vieţii?, vei întreba tu.

– Ei, uite că poate... pentru tine însă se poate face o excepţie şi putem socoti că întrebarea menţionată este una „deşteaptă” şi „serioasă”, una necesară şi de dorit a fi pusă, mai ales dacă tu încă mai crezi în definiţii şi răspunsuri de vorbe alăturate întrebărilor de vorbe...

Răspunsurile viabile sunt răspunsuri de fapte, prin acte concrete, spre transformări palpabile imediate, la întrebări de aceeaşi natură.

Să nu uiţi însă că şi întrebările metafizice, că şi interogaţiile filosofice sunt extrem de palpabile şi de concrete, sunt la fel de ancorate în fapte şi acte ca orice alte întrebări... mai ales pentru cei care au atins maturitatea necesară pentru a putea să şi le pună în mod serios.

Aceasta nu înseamnă însă că ei trebuie să îmbătrânească cu ele în minte... orice are o limită şi un sens: întrebarea „Ce este viaţa?” şi „Calea Întrebării” ce o susţine în practică de concentrare are sens, dacă te duce la trăirea „vidului lingvistic”, la mai buna înţelegere a realităţilor indefinibile care pătrund abisal întreaga fiinţă...

Tu eşti invitat/ă deci să simţi direct, cu putere şi intensitate maximă Răspunsul Ultim la această întrebare... Doar când îl vei afla pe acesta, vei putea depune mărturie că Drumul Întrebării are sens... până atunci el nu are sens şi nici nu poate să aibă...

Întrebarea „Ce este viaţa?” este deci chemată să cocheteze în tine cu jocurile de vorbe, dar nu din plictiseală şi nici din dorinţa de a-ţi pierde vremea, ci din nevoia de a-ţi arăta, puţin câte puţin, adevărul despre limitele gândirii conceptuale, ale raţiunii, ale percepţiei, ale cunoaşterii, ale înţelegerii, ale conştiinţei...

Visul vieţii şi viaţa visului
𐤉𐤕𐤓𐤄𐤋 𐤉𐤕𐤓𐤄𐤋𐤕 𐤋𐤕 𐤉𐤕𐤓𐤄𐤋 𐤉𐤕𐤓𐤄𐤋𐤕𐤕

Dacă stai să te gândeşti, s-ar putea să-ţi pară uneori că viaţa este (precum) un vis: că este lipsită de consistenţă şi conţinut stabil, că este angrenată aleator în jocuri de lumini şi umbre, în jocuri de sunete şi imagini care devin irelevante la trezire, deşi păreau destul de importante în vis. Şi s-ar putea uneori să crezi că rolul pe care îl joacă pentru vis trezirea din vis îl joacă pentru viaţă trezirea din viaţă – moartea sau conştiinţa conştiinţei onirice a vieţii...

Mulţi s-au întrebat: „Ce este viaţa?” Şi mulţi au răspuns acestei întrebări astfel: *„Viaţa este un vis!”* („𐤉𐤕𐤓𐤄𐤋 𐤄𐤕𐤋 𐤕𐤋𐤓 𐤕𐤉𐤕𐤓𐤄𐤋”). Dar este ea un vis oarecare (printre multe alte vise posibile sau reale) sau ea este *Visul* (𐤉𐤕𐤓𐤄𐤋𐤕)? Este ea un vis din care cel care-l trăieşte se poate trezi sau este un vis fără de sfârşit, un vis infinit: un vis fără de trezire?

Viaţa ca vis lipsit de trezire poate părea o teorie viabilă, fiindcă trezirea din viaţă (sfârşitul vieţii-vis) nu e posibilă atâta timp cât viaţa încă există. Iar atunci când ea se termină, nu mai are cine să se trezească din el.

Trezirea din viaţă, prin similitudine cu trezirea din vis, mai ridică apoi o problemă, anume: oare atunci când un vis se termină, un altul începe? (Şi astfel ceea ce părea a fi trezire este, de fapt, adormire – într-un nou vis?)... Dacă trezirea din viaţă este doar adormirea spre visare a unei alte vieţi?...

– Dacă viaţa este un vis, nu putem şti, vei zice tu, pentru că nu avem repere – ştim că am visat doar după ce visul s-a încheiat – vom putea şti deci că viaţa a fost un vis doar după ce visul ei îşi va găsi încheiere...

– Aici ai un pic de dreptate – dar nu e doar aşa cum zici tu – noi putem şti că visăm şi în timp ce visăm – putem şti că viaţa e un vis şi înainte ca ea să-şi găsească încheiere. Secretul acestei conştientizări constă în atenţia fixată, centrată, captată în concentrare neclintită pentru o perioadă mai îndelungată de timp în una şi aceeaşi direcţie.

Visul/ viaţa zburdă încoace şi încolo, nicicând stând locului, nicicând oferind un moment rezonabil de răgaz şi reflecţie – aceste

momente le putem afla însă prin oprire din mişcare, din agitaţie, din rătăcire – prin concentrarea continuă pe un detaliu oarecare al visului/ vieţii. În scurt timp vom vedea astfel cum visul-vieţii se destramă, cum magia lui apune şi voalul care îi ascunde goliciunea dispare. Visul/ viaţa pot continua doar atâta timp cât se află în mişcare frenetică, în transformare neîntreruptă.

Centrarea, con-centrarea destabilizează însă visul/ viaţa şi îl/ o relevă ca fiind lipsit/ă de consistenţă, arătând percepţiei celui trezit din/ în vis/ viaţă insignifianţa frământărilor şi problemelor cu care el – visul şi ea – viaţa îl tentează necontenit spre identificare de fiinţă...

Viaţa visului este visul vieţii... Şi nu poate fi o vieţuire de vis mai palpitantă şi mai vie decât visul numit viaţă.

Visul nu trece în viaţă, pentru că nu vieţuieşte prea mult trecerea în vis – şi nu trece viaţa în vis, pentru că ea nu se visează suficient ca fiind o trecere/ petrecere trecătoare.

Viaţa se visează totuşi, uneori, ca fiind o ieşire din vis – ea visează că ar putea fi (şi) o plecare din vorbe şi versuri, din atingeri şi şoapte, din strigăte şi lacrimi, din forme şi plăceri, din culori şi spaţii, din contururi şi nuanţe, din istorii şi gusturi, din povestiri şi esenţe de formal...

Simţul e viaţa, percepţia este visul, dar nu orice simţ şi nu orice percepţie, ci doar simţul vieţii şi percepţia visului luate împreună şi intuite simultan în aceeaşi conştiinţă.

Simţul vieţii şi percepţia visului (odată suprapuse) nasc, în realitatea care le experimentează contopirea, simţul visului şi percepţia vieţii – mai precis, visul ca viaţă şi viaţa ca vis. Dar nu e o percepţie/ simţire precum a unuia care mai caută o trezire din vis şi o finalitate ultimă în viaţă. Nu! Pentru el acestea sunt doar vise şi vieţi care pot fi trăite direct fără intermedierile stânjenitoare ale unor frământări inutile şi ale unor întrebări fără noimă. Vise şi vieţi de schimbare continuă şi de nemişcare perpetuă...

Când viaţa şi visul se suprapun, când între ele se încheagă o relaţie nebună de iubire, când între ele nu mai sunt intimităţi de explorat şi pătruns, când întrepătrunderea lor sexuală este completă şi maximală, viaţa prinde vis şi visul prinde viaţă. Atunci ajungem la trezirea din umbra visului fără de viaţă şi din amărăciunea vieţii fără de vis.

Iubirea viselor şi a vieţilor nu poate să nască decât vise pline de viaţă, de conţinut, de contur, de realitate, vise care stau ontologic mărturie pentru propria lor existenţă şi care se aduc singure chezăşie pentru propria lor fiinţare – vise care îşi sunt lor înşile auto-suficiente şi care nu mai caută în afara lor mărturii şi puncte de sprijin pentru a-şi fundamenta realitatea specifică, pentru a-şi

afirma pe deplin viaţa şi pentru a-şi trăi la maximă intensitate visul.

Aceste vieţi ştiu că cel care nu-şi trăieşte visul ca şi cum doar el ar fi – anume ca şi cum nu ar mai fi nimic în afară de el – adică complet absorbit în pulsul viu al fluxului de acum-aici al visului – acela nu cunoaşte nici viaţa şi nici visul precum ar putea să o facă. Dar aceste vieţi mai ştiu de asemenea că cel care îşi trăieşte visul ca şi cum el nu ar fi – anume, ca şi cum ar mai fi şi altceva în afara lui şi dincolo de el – adică detaşat şi întrebător, sceptic şi cercetător faţă de vis şi faţă de viaţă – acela cunoaşte şi viaţa şi visul şi sub forma lor aparent paradoxală, sub forma lor „exotică" şi expansivă deopotrivă – anume viaţa ne-visului şi visul ne-vieţii. Ele trăiesc astfel viaţa în substratul ei fundamental a-formal (de dincolo de formele trecătoare ale visului), în esenţa ei specifică conştientizării a-numeale (de dincolo de nume) caracteristică substratului a-lingvistic al vieţii.

Nu visul vieţii este cel care visează viaţa visului, ci visul ne-vieţii este cel care amăgeşte viaţa spre ţinta trăirii ne-visului – ca viaţă a ceea ce este lipsit de vis şi de visare.

Şi această amăgire ar fi de blamat şi de ocolit, dacă în ea nu s-ar găsi un sâmbure de vis şi de viaţă deopotrivă – sâmburele vieţii lipsite de vis şi sâmburele visului lipsit de viaţă – viaţa fără direcţie şi visul fără conţinut – sâmbure care poate să crească spre răsărire şi dezvoltare (în cel care se întreabă „Ce este viaţa?") şi se poate împlini pe sine în maturitatea prezenţei actualizate specifice lipsei de vis (pentru că e lipsit de viaţă) şi a lipsei de viaţă (pentru că e lipsită de vis)...

Viaţa şi visul par astfel să se co-genereze în fiinţă: viaţa caută visul şi visul caută viaţa, iar când se întâlnesc, se privesc în ochi cu patimă, se sorb din priviri, se îmbrăţişează şi se contopesc – plâng de bucurie: viaţa şi-a regăsit visul şi visul şi-a întâlnit viaţa...

Vai de viaţa care nu-şi trăieşte visul! În ea întâlnirea aceasta nu se poate produce şi visul său nu poate să prindă viaţă: nu din cauză că ar fi lipsit de viaţă, ci pentru că este lipsit de viaţă cu vise. Doar visul vieţii cu vise şi viaţa visului cu viaţă poate surâde inimii care înţelege în adâncul său că viaţa şi visul nu sunt unul şi acelaşi lucru, dar nici realităţi fundamental diferite.

Nu de distincţii prea clare duce lipsă visul vieţii lipsite de visele specifice vieţii viselor cu viaţă, ci de contopiri poetice înălţător afirmate spre înmiresmarea beatifică emanată din visului vieţii pline de viaţă care se recunoaşte pe sine cu entuziasm în viaţa viselor pline de vise despre viaţă.

Visul cu vise de viaţă visătoare şi viaţa cu vise de vis nu sunt deziderate vagi şi trăiri deşarte, ci sunt tot ceea ce poate fi mai frumos în visul cu vise şi în viaţa cu viaţă. Ele sunt astfel, nu

pentru că visul lipsit de vise şi viaţa fără de viaţă ar fi neapărat o imposibilitate logică, ci pentru că, atunci când tu te întrebi „Ce este viaţa?”, presupui subliminal că ea este ceva mai mult, nu doar decât ceea ce era înainte de a începe să te întrebi despre ea; nu doar decât ceea ce este acum când te întrebi deja despre identitatea ei, ci chiar mai mult decât ceea ce ea va fi atunci când (teoretic) vei găsi (şi tu) răspunsul „ultim” la această întrebare.

Această presupunere a existenţei transcendente – acest „ceva mai mult” decât viaţa actuală şi decât visul prezent este ceea ce se poate numi viaţă a visului de dincolo de visarea vieţii – presupunând că acest „dincolo” nu este o simplă amăgire venită doar din combinarea de cuvinte fără substanţă...

Dacă tu te întrebi „Ce este viaţa?”, atunci visul tău („Ce este viaţa?”...) se apropie de sfârşit („Ce este viaţa?”...) şi viaţa („Ce este viaţa?”...) aşa cum o ştiai până acum („Ce este viaţa?”...) se apropie de finalitate („Ce este viaţa?”...).

Teme-te dar şi te înspăimântă! Dacă vei afla răspunsul la această întrebare, viaţa de până acum îţi va părea ca şi cum nu ar fi fost: ea îţi va deveni instantaneu vis, iar visul trezirii din ea îţi va deveni instantaneu realitate...

Poate că ar fi deci momentul să te opreşti din visul acestei întrebări („Ce este viaţa?”...) şi din viaţa acestei interogaţii („Ce este viaţa?”) până nu este prea târziu – până când nu se vor cutremura din temelii şi viaţa („Ce este viaţa?”...) şi visele tale („Ce este viaţa?”...) – atunci când visul întrebării („Ce este viaţa?”...) va sfârşi pentru totdeauna viaţa răspunsurilor...

Fiindcă odată ce întrebarea („Ce este viaţa?”) va pieri din câmpul conştiinţei tale în momentul în care îşi va întâlni Răspunsul şi viaţa (întrebării) şi visul (răspunsului) vor pieri deopotrivă şi nu se vor mai naşte în veci pentru tine în formele iluzorii pe care acum tu le consideri întemeiate şi ne-amăgitoare. Realităţile distincte şi clar delimitate (de cuvinte) pe care tu acum crezi că le cunoşti, în trăirea integrală ce vine în clipa Trezirii, se transfigurează fundamental – din acel moment viaţa şi visul devin una: viaţa devine vis şi visul devine viaţă!... Visul vieţii „neiluminate” devine amintire îndepărtată, iar viaţa visului de „trezire” devine constatare imediată...

Amintirea, previziunea şi constatarea

La o primă vedere, amintirea apare ca fiind indisolubil legată de trecut – de un trecut venit a se reactualiza în prezent. Şi astfel se face că foarte rar amintirea este legată de viitor, deoarece instinctul intelectual ne spune că nu putem să ne amintim ceva ce încă nu s-a întâmplat.

Dar oare nu putem găsi nici o similitudine între amintire şi previziune? Oare nu sunt, de exemplu, ambele decât nişte *aproximări* (a ceea ce s-a întâmplat, respectiv a ceea ce urmează să se întâmple)?

În amintire nu vedem trecutul – nu îl percepem ca fiind la fel de real şi de palpabil ca atunci când l-am perceput în trecut ca fiind prezent. În amintire doar îl aproximăm – îi dăm un contur destul de difuz, în care detaliile tind să dispară din peisaj alunecând subtil în uitare şi ne mai atrag atenţia doar câteva aspecte selectate relativ contingent din ansamblul integral al actului prezent-trecut şi aduse prin repetare şi înflorire imaginativă la rangul de icoane simbolice pentru percepţia vie a acelui prezent-trecut, acum lăsat să se retragă diafan în umbra estompată a timpului pierdut pentru totdeauna.

Icoanele simbolice, aspectele selectate şi considerate semnificative pentru un anumit moment al vieţii din trecut capătă acest statut doar prin repetare de viaţă, prin reactualizarea lor succesivă (cu transformările şi metamorfozele de rigoare) în diverse clipe ulterioare de timp. Amintirea unui eveniment specific unui prezent-trecut oarecare devine astfel uneori cu atât mai fascinantă şi mai interesantă cu cât se învecheşte mai mult, cu cât ea este reluată spre amintire-repovestire de mai multe ori. Aspectele care nu se reiau şi nu se reactualizează în momente succesive de prezenturi-trecute nu pot deveni amintiri.

La fel se întâmplă şi cu previziunile/ premoniţiile – ele devin cu atât mai consistente, mai vii şi mai convingătoare cu cât sunt reluate spre previzionare-repovestire de mai multe ori, în diferite momente de prezenturi-viitoare.

Amintirile şi previziunile vieţii, astfel reluate şi puse ca puncte de reper conştiinţei, ghidează acţiunea fiinţei pe axa spaţio-temporală a prezentului continuu dinspre prezentul-trecut prin prezentul-prezent spre prezentul-viitor...

Ce este atunci viaţa? Este ea o amintire? Sau o previziune? Sau e pur şi simplu o constatare/ percepţie directă şi continuă a

veşnicului Aici-Acum (şi nu a lui atunci-acolo sau a lui atunci-aici)?...

Dar atunci nu există oare o suprapunere între amintire şi previziune? Poate fi oare previziunea o amintire şi amintirea o previziune?... Oare expresia „istoria se repetă" nu ne spune că amintirea este o previziune? Şi ce ne spune formularea „cine nu-şi cunoaşte istoria este condamnat să o repete" decât că previziunea este o (re)amintire?

Să fie deci posibil ca pentru a ne aminti trecutul să trebuiască de fapt să privim în viitor? Respectiv ca pentru a ne vedea viitorul să trebuiască doar a ne uita în trecut?

În această constatare este o oarecare oază de luciditate, chiar dacă, de multe ori, ea apare ca fiind un pic cam forţată. Nu însă foarte forţată, deoarece este evident că amintirea a fost odată o previziune şi că previziunea (corectă sau greşită) va (putea) deveni ulterior o amintire... Previziunea vieţii se metamorfozează în amintirea ei prin intermediul *constatării* – şi tot prin ea se produce şi transformarea contrară. Prin urmare, în principiu, orice viaţă/ trăire, la scară atemporală, este în acelaşi timp şi amintire şi constatare şi previziune: ne amintim previziunea, constatăm amintirea şi prevedem constatarea...

Pe nesimţite, prin jocul magic al clipei prezente, prezentul-trecut trece în prezent-prezent şi apoi în prezent-viitor şi invers – plimbarea pe axa orientativă a timpului este o constantă a conştiinţei. Se poate astfel spune că cel care îşi aminteşte prevede trecutul (ce va fi să fie), că cel care constată vede trecutul (ce încă mai este) şi că cel care previzionează revede viitorul (care a fost odată).

Pentru că tot timpul trecutul devine viitor şi viitorul trecut, amintirile devin mereu previziuni şi previziunile amintiri: amintirea vieţii prevede viitorul ce-i vine din urmă, iar previziunea ei constată trecutul pe care ea îl lasă în faţă.

În jocul atemporal şi în schimbarea inevitabilă a reperelor timpului între ele, se produce fenomenul vieţii în timp, ca o reflexie palidă a realităţii specifice fenomenului vieţii în spaţiu.

– Ce prevede deci viaţa pentru sine şi ce-şi aminteşte ea despre ea?

– Mai mereu, mai nimic...

Viaţa găseşte, de obicei, o mare bucurie în amnezie (refuzând să-şi bată capul cu trecutul – pentru că e trecut – expirat) şi în a-profeţie (refuzând să-şi prindă mintea cu viitorul, fiindcă nu este convinsă de probabilitatea/ atractivitatea lui şi nici nu va fi vreodată) – viaţa se regăseşte deci cel mai bine pe sine în contemplarea prezentului, a prezentului-prezent, a acelui punct de reper care rămâne constant în conştiinţă, trimiţând aproximări orientative spre prezentul-trecut şi/ sau spre prezentul-viitor – fără

însă a se sinchisi prea tare de ele – nu pentru că ele nu ar putea fi importante, ci pentru că ele nu sunt...

Unii ar zice astfel că trecutul a fost, prezentul este şi viitorul va fi... Dar reflecţia profundă ne arată că, mai degrabă, trecutul va fi, prezentul a fost şi viitorul este: *acum, ... acum, ... acum* – mai ales cel de al treilea „acum" cu siguranţă este mai în viitor decât primul – dacă nu cumva (deja) a devenit şi el trecut...

Timpul nu este şi nici nu poate fi un punct de reper pentru viaţă – nu este, pentru că nu poate fi nici măcar pentru sine un punct de reper... Cum să fie atunci aşa ceva pentru altcineva sau pentru altceva?

Aminteşte-ţi deci viitorul, contemplă-ţi acum trecutul şi prevesteşte-ţi în prezent viaţa spunându-mi:

– „Unde este viaţa?" Şi mai ales „Ce este ea?"... Este ea în timp sau în afara lui? Poate fi în afara lui? Poate cineva să-şi uite trecutul, să-şi ignore viitorul (nereacţionând, de exemplu, la necesităţi şi dorinţe) şi să nu mai trăiască prezentul (ignorând prezenţa lui prin ignorarea stimulilor pe care el îi găzduieşte în sine) – cel puţin pentru o vreme? Se poate experimenta această ieşire din timp, această evadare din amintiri, din constatări şi din previziuni?

Eu îţi spun: Da! Se poate! Întrebarea „Ce este viaţa?" te va duce acolo – când vei fi pregătit să faci şi tu saltul dincolo de amintire, constatare şi previziune – în a-temporal şi în a-spaţial – în trăire pur şi simplu... în Viaţă!

Atunci amintirile îşi vor pierde conturul, constatările îşi vor lepăda patimile şi previziunile îşi vor uita tentaţia.

Viaţa pur şi simplu, dincolo de cuvinte, de gesturi şi de minte, nu cunoaşte nici previziune, nici amintire, nici constatare – se cunoaşte, se recunoaşte şi se va cunoaşte doar pe sine...

Pentru fiinţa ajunsă la limanul *Drumului Întrebării* axa temporală devine o variabilă opţională – cel eliberat de întrebări (şi răspunsuri), dacă priveşte în trecut, îşi vede viitorul, dacă priveşte în viitor, îşi vede trecutul şi dacă stă pur şi simplu liniştit, fără efort în prezent, le vede pe toate trei deopotrivă ca simple faţete amăgitoare ale unuia şi aceluiaşi lucru: Viaţa!

Omul eliberat de timp creează viitorul, pentru că nu mai este înlănţuit nici de trecut şi nici de prezent. Concentrat pe viitor el transformă şi trecutul şi prezentul în viitor şi astfel viitorul devine pentru el prezent şi, de multe ori, chiar trecut. El este cel care merge înainte – ante-mergătorul, deschizătorul de drumuri şi cărări – cel ieşit din timp pentru a pune timpul pe o nouă direcţie...

Omul eliberat de timp creează trecutul, pentru că nu mai este furat nici de amăgirile prezentului şi nici de iluziile viitorului – astfel, el ştie să vadă în trecut chiar şi ceea ce nu a fost niciodată în el – el ştie că trecutul este doar cel pe care ni-l facem în prezent

păşind spre viitor cu relaxarea lipsită de griji a celui care trăieşte în trecut-prezent-viitor şi, mai ales, în viitor-prezent-trecut.

Odată „lipsit de timp” sensul lui nu mai (prea) contează – ce mai contează dacă orientăm poveştile dinspre trecut spre viitor, dinspre prezent spre viitor sau dinspre viitor spre prezent şi trecut? Oare nu rămân ele tot poveşti?

Ce mai contează un amărât de punct temporal (/temporar) de reper pentru o fiinţă care vieţuieşte în „eternitate”? Care este trecutul şi care este viitorul eternităţii? Aceasta nu cunoaşte aceste cuvinte! Iar pentru cel care trăieşte, măcar şi pentru o clipă, gustul abisal al eternităţii timpul nu mai este decât o glumă proastă cu care viaţa îşi încarcă în mod (relativ) inutil conştiinţa...

Amintirea timpului duce conştiinţa vieţii în orizontul transformării – percepţia eternităţii o scoate din el...

Viaţa vine şi pleacă, dar mai ales stă – vine să stea şi pleacă să stea – pentru că nu poate să meargă cu adevărat decât ieşind din timp – ca să stea (mereu) în eternitate de atemporal.

Nu vine timpul la viaţă şi nici viaţa nu merge la timp: totuşi timpul se întâlneşte cu viaţa doar ca viaţa să poată vedea în el şi, mai ales, dincolo de el ceea ce este, a fost şi va fi – reflexia constantă a vieţii în orizontul etern al existenţei atemporale...

Interiorul şi exteriorul vieţii
𐤀𐤋𐤉𐤍𐤀𐤋𐤄𐤅𐤄𐤋 𐤕𐤀𐤉𐤍𐤀𐤋𐤄𐤅𐤄𐤋 𐤔𐤀𐤉𐤍𐤀𐤋𐤄𐤅

Amintirea trăirii vieţii din vis, prin similitudinile ei perceptive cu constatarea trăirii vieţii din veghe, ridică problema existenţei unui exterior al eului/ sinelui şi a unui interior al lui. Această problemă izvorăşte din constatarea că ceea ce ne apare ca fiind exterior eului/ sinelui în vis pare a fi interior lui în starea de veghe. Zicem atunci că eul a visat – că el a trăit într-o lume interioară lui, creată (conştient şi/ sau inconştient/ subconştient) de el, deşi acest eu poate jura pe ce are el mai scump că în trăirea interioară caracteristică visului el percepea cu claritate şi în mod distinct un exterior specific – percepea ca existând ceva în afara lui...

Acest lucru se întâmplă, deoarece eul (în vis fiind) se identifică doar cu o parte a câmpului său perceptiv – anume cu partea care îi este evident că o controlează la voinţă – anume „corpul său” (din vis) sau *psitruvisul* (𐤓𐤔𐤀𐤉𐤍𐤔𐤀𐤄𐤅𐤄𐤋) său (trupul şi psihicul pe care şi-l percepe ca atare în vis fiind[1]). Ceea ce voinţa lui controlează (respectiv pare a controla) în mod direct, nemediat, îi apare ca fiind *„interiorul”* (𐤀𐤋𐤉𐤍𐤀𐤋𐤄𐤅𐤄𐤋) său. Ceea ce eul (pare că) nu poate controla la simpla sa voinţă/ dorinţă este considerat ca fiind *„exteriorul”* (𐤕𐤀𐤉𐤍𐤀𐤋𐤄𐤅𐤄𐤋) său, ca fiind în afara sa.

Acest *„în afară”* (𐤀𐤋 𐤇𐤓𐤇𐤋) există deci implicit pentru eu/ sine atâta timp cât voinţa sa nu se reflectă nemijlocit şi imediat în modificarea drastică şi vizibilă a formelor şi mişcărilor specifice lui „în afară”. Lucrurile „exterioare” eului/ sinelui sunt lucrurile asupra căruia el nu-şi poate extinde voinţa în mod nemediat şi imediat. Lucrurile „interioare” lui sunt cele pe care el le poate modifica drastic la simpla sa voinţă. Conştiinţa eului/ sinelui împarte deci mereu realitatea în lucruri/ fenomene/ manifestări dependente în mod imediat de voinţa sa (lucrurile sale „interioare”) şi lucruri (aparent) independente de voinţa sa (lucrurile „exterioare”)...

Odată conştientizată această distincţie de voinţă, existenţa lucrurilor „exterioare” este evidentă, distinctă şi incontestabilă (chiar şi în cadrul unui vis conştient – în care visătorul conştientizează că el poate controla conţinutul visului într-o oarecare măsură – chiar dacă nu-l poate controla în întregime). Existenţa „exteriorului”, a acelui „în afară” specific visului se arată a fi o iluzie care pare a se dovedi ca atare la trezire. Totuşi aceasta este doar o aparenţă: „în afară” există şi în câmpul perceptiv specific stării de vis şi în câmpul perceptiv specific stării de veghe

[1] A se vedea pentru dezvoltarea ideii Radu Lucian Alexandru, *Noua Ordine Religioasă*, cap. „Sufletul nu este altceva decât psitruvisul”.

– de fapt, întotdeauna când există conştiinţă de sine, există automat, în mod implicit, şi conştiinţa unui „în afară” de sine, a unui altceva decât el, a unor „lucruri” exterioare „sinelui”.

Prin urmare, „în afară” există mereu pentru eu/ sine chiar şi atunci când el apare „înăuntru” (în „interior”) – atunci el este un „în afară” existent „înăuntru” care totuşi rămâne în esenţa sa situat „în afară”. Acest exterior, acest „în afară”, indiferent de forma concretă pe care o ia, este o evidenţă pentru toată lumea şi, prin urmare, nu trebuie demonstrat. Fie că vorbim de în afara înăutrului sau de în afara lui în afară – „înăuntru” şi „în afară” există distincte tot timpul cât conştiinţa de sine, respectiv de altceva (decât sine) există.

Înăuntrul lui în afară şi în afara lui în afară se plasează astfel pe teritoriul vieţii ca interior al exteriorului şi, respectiv, ca exterior al exteriorului. Fiecare interior are exteriorul său (altfel nu s-ar putea defini şi recunoaşte ca fiind ceea ce este) şi fiecare exterior are interiorul său corespondent.

Existenţa interiorului şi exteriorului specific oricărei clipe de conştiinţă perceptivă este o evidenţă pentru eu/ sine/ tine/ mine. Această evidenţă nu mai trebuie deci demonstrată ca fiind existentă – chiar dacă uneori vorbim de un interior împărţit la rândul său într-un interior–interior şi un interior-exterior (cum e cazul visului, de exemplu) – în ambele cazuri vorbim de un interior care implică imediat un exterior specific – şi, de aceea, repet că existenţa lui „în afară” este evidentă.

Chiar dacă vorbim apoi de un exterior împărţit, la rândul său, în exterior-interior (interiorul presupus sau constatat al ceea ce este perceput ca exterior pentru sine/ mine/ tine), respectiv în exterior-exterior (exteriorul lăsat momentan fără interioritate) în ambele cazuri existenţa exteriorului (lui „în afară”) este o evidenţă pentru sine/ tine/ mine.

Din această perspectivă, cei care susţin că existenţa exteriorului nu poate fi demonstrată, este evident că, pe de o parte, aberează (fiindcă exteriorul este evident) şi, pe de altă parte, au dreptate (pentru că ceea ce este evident, în general, nu mai poate şi nici nu mai trebuie demonstrat).

Şi într-un caz şi în celălalt ei ridică semnul de întrebare nu cu privire la existenţa distinctă a unor interioare şi a unor exterioare, ci în legătură cu numărul lor. Ei practic se întreabă dacă ceea ce pare ca fiind exterior în percepţia evidentă specifică visului nu este de fapt interior în percepţia evidentă specifică stării de veghe. Ei apar astfel a se întreba dacă conştiinţa de sine din veghe este singura responsabilă, în mod concomitent, şi de conştiinţa alterităţii (a tot ceea ce este diferit de sine) din vis şi de conştiinţa sineităţii din vis – adică, dacă un complex interior–exterior este generat doar de un simplu interior...

Adevărul este însă că conştiinţa de sine (interiorul) din veghe nu există fără conştiinţa alterităţii (exteriorul) din veghe şi, prin urmare, ceea ce generează complexul interior-exterior din vis nu este doar interiorul din veghe, ci complexul unificat specific interiorului-exterior din veghe.

Prin urmare, în afară şi înăuntru se susţin reciproc în existenţă pe diferite planuri de conştiinţă şi le generează (împreună) pe fiecare dintre acestea.

Aşadar: *„Ce este viaţa?”* ([illegible]). Şi, mai ales, unde se desfăşoară ea: în afară (în exterior) sau înăuntru (în interior)? Evident în ambele – fără priorităţi şi fără exclusivisme. Ea se întinde peste tot câmpul conştiinţei (prin toate complexele interioare-exterioare specifice pe care ea le generează în existenţă).

În gândire şi în percepţie nu poate fi gândit/ perceput un interior fără exterior, dar putem totuşi concepe o întrepătrundere infinită a acestora (tinzând chiar, în esenţa lor, spre indistincţie). Realitatea întrepătrunderii intime a acestor două aspecte este o trăire palpabilă pentru cel care accede la Răspunsul Ultim al întrebării *„Ce este viaţa?”*, pentru cel care pornind pe *Calea Întrebării* îşi atinge ţelul...

Când interiorul şi exteriorul (deşi evident distincte) nu mai apar conştiinţei ca fiind dogmatic diferenţiate, viaţa trăieşte în integralitatea fiinţei desfăşurate concomitent, nu bidirecţional (şi spre interior şi spre exterior), ci omnidirecţional (în infinitul perceptiv şi aperceptiv al trăirii integrale şi integratoare specifice fiinţei şi fiinţării totale...).

Lumea şi viaţa. Originea lumii şi originea vieţii

[illegible]

[illegible]

Care este deci sfera de întindere a vieţii? Se identifică oare lumea cu viaţa şi viaţa cu lumea? Are sens lumea în lipsa vieţii sau viaţa în lipsa lumii? Şi dacă este o relaţie de cauzalitate liniară între lume şi viaţă, care a fost prima: lumea sau viaţa? Viaţa a generat şi generează lumea sau lumea a generat şi generează viaţa? Cine are prioritate şi pe cine vom pune mai presus: lumea sau viaţa?

Astfel întrebarea *„Ce este viaţa?”* ([illegible]) lasă uneori impresia că este totuna cu întrebarea *„Ce este lumea?”* ([illegible]) – şi uneori chiar aşa este – cele două se suprapun până la confundare pentru o minte absorbită total în reflecţie metafizică asupra fundamentelor prime ale realităţii.

Şi ai putea completa chiar tu aici:

– Aşa e! Cine s-ar întreba ce este lumea, dacă nu ar fi viaţa? Întrebarea „Ce este lumea?” nu ar avea nici o relevanţă într-o lume lipsită de viaţă (pentru simplul fapt că nu ar fi pusă niciodată).

– Ai dreptate, relativ... Dar vezi tu: de multe ori, oamenii şi-au imaginat că poate fi o lume fără viaţă care să-şi pună o astfel de întrebare – acestei lumi ei i-au zis *„lumea morţilor”* (ᚴᚢᚾᛚᚢᚴᛏᚢᚱ ᛁᚴᛏᛁᚱᚾᚢᚴᛏᛁᚱ). Şi chiar dacă au mai îndulcit expresia aceasta prin înlocuirea cuvintelor „mort”/ „morţilor” cu cele de „suflet”/ „sufletelor” sau „spirit”/ „spiritelor”, ceea ce au făcut aceşti spiritişti a fost să împartă viaţa în două: în viaţa vieţii şi viaţa morţii sau în viaţa „minţii” şi viaţa „trupului”; în viaţa „sufletului”/ „spiritului” şi viaţa „corpului”; în viaţa energiei-informaţie şi viaţa „materiei” ş.a.m.d. Ei nu au realizat că viaţa (aşa cum o ştim noi) e doar una şi că fiecare din extremele pomenite mai sus nu poate exista fără cealaltă: unde e una e şi cealaltă; unde una nu e, nu e nimic...

Pe principiul acestei împărţiri superficiale a vieţii în două, ei pot împărţi şi lumea în două: lumea vieţii şi lumea morţii, lumea celor vii şi lumea celor moarte. Ei nu văd (sau nu vor să vadă) viaţa din moarte şi moartea din viaţă – nu vor să vadă viaţa integrală, lumea aşa cum e ea: mereu unită metafizic, dincolo de contrariile aparent opuse.

Dacă viaţa nu ar fi lumea şi lumea nu ar fi viaţa, atunci poţi şti cu siguranţă că nici lumea nu este şi nici viaţa nu este – dar aceasta ar însemna că tu nu eşti nici (din) lume şi nici (din) viaţă! Că tu ai fi altceva decât lumea şi altceva decât viaţa!

– Altceva?

– Da... Altceva... Şi să zicem că e posibil... Dar te întreb: ce anume? Ce sau cine eşti tu, dacă nu eşti lume, dacă nu eşti viaţă? Şi mai ales te întreb „Ce este viaţa?”, dacă tu nu eşti viaţă?

Nu te grăbi să-mi răspunzi: s-ar putea astfel să nu-mi înţelegi întrebarea – e o întrebare ce încorporează trimiteri subtile spre deschideri infinite... Nu te grăbi deci să o reduci la o simplă întrebare pe care să o închizi brutal cu un (singur) răspuns...

Aşadar, dacă viaţa este în lume şi lumea este în viaţă, ce ne spune acest lucru despre originea lumii şi a vieţii?

Ne spune, printre altele, că viaţa şi lumea au apărut şi vor apărea concomitent împreunate în una şi aceeaşi realitate – în realitatea care are o proprietate ciudată, observabilă prin percepţie directă (dincolo de cuvinte, de întrebări şi de răspunsuri) – anume, aceea că în ea lumea şi viaţa, chiar dacă par că apar, ele, de fapt, nu apar, ci sunt dintotdeauna sau măcar creează iluzia că ar fi aşa (într-o manieră intuitivă destul de convingătoare).

Pentru cel care trăieşte spontan în eternitate problema originii nu este o problemă, ci o glumă de care el nici măcar nu râde – doar zâmbeşte uşor cu infinite înţelesuri...

Şi de ce nu ar zâmbi? Pentru el, el este lumea, el este viaţa – limitele acestora sunt limitele sale – viaţa sa se sfârşeşte acolo unde se sfârşeşte viaţa; lumea sa se sfârşeşte acolo unde se sfârşeşte lumea – şi în afară de această lume infinită şi de această viaţă infinită, nu este o altă lume şi o altă viaţă... Nu pentru că nu ar putea fi, ci pentru că îşi pierd relevanţa pentru el: în infinit (mai ales spre marginile lui) un pic mai mult şi un pic mai departe decât infinit de mult şi infinit de departe nu mai trezeşte nici o tresărire, nu mai mişcă nici o coardă de entuziasm sau măcar de curiozitate...

Astfel lumea se întreabă pe sine: „Ce este viaţa (mea)?” Iar viaţa se întreabă la rândul ei: „Ce este lumea (mea)?”. Când se întâlnesc şi văd ce se întreabă, ambele zic doar atât: *„Ce este aceasta?”* {ᴊ}ᵀ ᵀᴸᴳᵀ ᴺ}ᵀᴺᴸᴳᴺ?ᴊ}. Şi mai pot zice, tot deodată:

– Tu cine eşti?... Şi îşi pot răspunde concomitent:

– Dar tu cine eşti?... Şi ambele continuă apoi:

– Eu sunt cea care întreabă „Cine eşti tu?”... Aici îşi zâmbesc, pentru că sesizează deja că vorbesc în oglindă...

Apoi lumea se admiră în viaţă şi viaţa se contemplă în lume şi lumea zice:

– Habar nu am ce sau cine sunt!... Şi viaţa zice în acelaşi timp:

– Nici eu!...

Tu drag cititor... dacă crezi că ştii ce eşti sau cine eşti, întreabă-te acum: „Ce este viaţa?”. Dacă crezi că nu ştii ce eşti sau cine eşti, dacă crezi că nu ştii ce este lumea sau viaţa, atunci întreabă-te acum: „Ce este viaţa?”...

Doar punându-ţi iarăşi şi iarăşi această întrebare, timp de cel puţin câteva zile (în mod relativ continuu şi cu maximă hotărâre şi atenţie – cu excepţia somnului) vei ajunge la răspunsul care este dincolo de cuvinte – la acel răspuns care se înţelege doar dincolo de ele – la singurul răspuns cu adevărat metafizic şi la singura cunoaştere cu adevărat ontologică – la răspunsul care nu mai are nevoie de nici un alt răspuns...

Singura metafizică cu sens este metafizica tăcerii – singura ontologie cu rost este ontologia trăirii directe, nemediate de false înţelesuri verbale (toate aceste înţelesurile sunt principial false) a Ceea Ce Este: pe de o parte, lumea, pe de altă parte, viaţa – şi întotdeauna (şi în una şi în alta) – *ceva*, numit uneori, din lipsă de inspiraţie – fiinţă...

– Bine, bine, vei interveni tu aici: dar totuşi există nişte deosebiri între lume şi viaţă! De ce nu vorbeşti de ele?

– Iată că îţi spun: datorită naturii limbajului putem asocia cu destul de mare uşurinţă, în mod subiectiv, orice cuvânt sau propoziţie cu un aspect oarecare al realităţii – astfel apar numele şi definiţiile. Ele identifică şi/ sau diferenţiază şi sunt utile pentru considerente tehnico-practice legate de acţiuni imediate ce apar ca fiind necesare pentru vieţuire şi supra-vieţuire. Dar aceste nume şi definiţii nu sunt deloc relevante când se încearcă apropierea de infinit, când se încearcă cuprinderea acestuia într-o singură privire. Numele date acestui Întreg şi definiţiile lui sunt astfel doar jocuri de cuvinte, sunt poezie – doar poezie... Chiar dacă, uneori, se ascund în spatele unui „limbaj metafizic", caracterul lor strict poetic este evident de la o poştă.

Aşadar, numele cu trimiteri precise şi definiţii clare (prin gen proxim şi diferenţă specifică) sunt utile când vorbim de părţi şi de relaţia parţială dintre ele. Când vorbim însă de Întreg, în ansamblul său, ele nu mai au nici o relevanţă. Întregul/ universul cuprinde tot ceea ce există – iată o posibilă definiţie a lui. Numele şi definiţiile sunt relevante pentru discursul care se vrea a fi urmat imediat de fapte concrete, bine delimitate. Ele nu mai au însă nici o relevanţă când discursul care le foloseşte nu se vrea a fi urmat de o faptă anume, ci vrea doar a se bucura de sine, când el îşi este scop în sine şi nu mijloc de folosit pentru atingerea unui alt scop...

Discursul meu din această carte alunecă spre o singură faptă: concentrarea ta neîntreruptă pentru o perioadă de cel puţin câteva zile asupra întrebării *„Ce este viaţa?"* pentru atingerea unei stări specifice de conştiinţă, care va culmina cu o conştiinţă atât de profundă şi de abisală încât îţi va schimba complet viaţa, odată ce o vei experimenta.

În rest acest discurs este mai mult un indiciu, o poezie, un cântec, ce vrea să ademenească pe *Calea Întrebării*, indicând mereu spre prezenţa infinitului... De aceea numele şi definiţiile folosite în el trimit mai mereu spre Întreg şi Totalitate...

Bineînţeles că discursul lingvistic poate avea şi alte întrebuinţări (decât cele două pomenite de mine mai sus), dar nu este treaba noastră să le dezvoltăm aici şi acum. Pentru mine şi pentru tine, în vederea scopului practic pe care eu l-am propus (şi tu poate înţelegându-l l-ai acceptat pentru tine) este suficient dacă arăt că numele şi definiţiile sunt relative – că lumea lor este iluzorie şi amăgitoare, subiectivă şi părtinitoare – este suficient dacă te ajut să înţelegi că adevăratul răspuns pe care tu îl cauţi la întrebarea „Ce este viaţa?" (sau la o altă întrebare) nu se găseşte în nume şi în definiţii, în cuvinte şi în propoziţii, ci cu totul *altundeva*...

Valoarea vieţii

Prin întrebarea „Ce este viaţa?” căutăm, printre altele, să aflăm care este valoarea vieţii, dar şi în ce constă viaţa valorii. Iar dacă tu crezi că ştii răspunsul la aceste întrebări, respectiv dacă crezi că este cineva care să-l ştie, trebuie să-ţi spun acum că te înşeli. Şi nu pentru că nu s-ar putea găsi un răspuns acestor interogaţii valorice, ci tocmai dimpotrivă: pentru că se găsesc cu relativă uşurinţă destul de multe răspunsuri „consistente” acestor întrebări... Oricare dintre ele sunt însă doar răspunsuri oarecare...

Răspunsul căutat pe Calea Întrebării nu este unul oarecare – ci este acel răspuns în comparaţie cu care toate celelalte răspunsuri (actuale sau posibile) apar de departe ca fiind doar simple reflecţii palide ale lui – doar simple iluzii formale ale unei realităţi care transcende formele de orice natură şi formalismul de orice orientare. Să fie atunci acest Răspuns afirmat ca fundament reflectoriu al unei realităţi iluzorii o valoare în sine, Valoarea ca atare – sursa oricărei valori?

Se prea poate. Dar aici nu cuvintele ne vor lămuri, ci doar trăirea directă a conştiinţei aşezată spontan, în momentul revelării din clipă, în faţa acestui Răspuns...

Trebuie deci să subliniem că nu cuvântul este sursa valorii şi nici valoarea nu este sursa cuvântului. Cuvântul trăieşte totuşi în valoare la fel de mult precum valoarea trăieşte în cuvânt, chiar dacă, în cazul celui care caută Răspunsul, valoarea se regăseşte pe sine cu adevărat mai ales în afara sferei (de corupere a) cuvântului...

Diferitele forme ale valorii îşi au rădăcina în *orientare*. Iar orientarea se naşte din acţiune. Acţiunea şi viaţa sunt uneori (pentru observatorul lor atent) sinonime. Prin urmare, o privire superficială asupra vieţii poate să o vadă pe aceasta manifestată pe deplin în *acţiune* ( ) şi regăsită esenţial în faptul decisiv pentru orientarea acestei acţiuni – anume în *valoare* ( ). Ce se poate înţelege din această înlănţuire aparent cauzală este că nu acţiunea determină valoarea, ci valoarea determină acţiunea. Adevărul este însă că acestea două sunt concomitent generate în viaţă, că ele se creează reciproc una pe alta: valoarea creează acţiunea şi acţiunea creează valoarea...

Se poate spune astfel că este valoros ceea ce duce la acţiune (dacă acţiunea este valorizată ca scop), dar şi că lumea este activată (pusă în mişcare/ acţiune) de ceea ce este valoros (dacă

valoarea este considerată ca mobil pentru fapte)... De multe ori însă, acţiunea se poate lipsi de valoare şi valoarea de acţiune. În primul caz, acţiunea cade sub marca aleatoare a întâmplării, a orientării fără sens precis stabilit, a plutirii contingente la suprafaţa sau în adâncimea realului (în acest caz valoarea nu are sens, pentru că ea nu prea este). În al doilea caz, acţiunea este privită doar ca o parte iluzorie şi nesemnificativă a câmpului realităţii – parte completată axiologic de manifestarea dominantă a pasivului-fundament, a staticului-sursă, a eternului-pan-cuprinzător, a absolutului fără formă de schimbare care se complace în mişcare doar de o manieră himeric-aparentă (specifică substanţializării ontologic-onirice a subiectivităţii ultime ce domină planurile gnoseologice infinite ale realului conştiinţei vieţii prin emanarea din sine a dihotomiei fenomenologice dintre aici şi acolo şi, mai ales, dintre atunci şi acum...).

Pentru cine nu este însă capabil să vadă prezenţa contingenţei în necesar şi a necesarului în contingent poate părea ca fiind de la sine evidentă cerinţa ca valoarea şi acţiunea să ocupe două sfere distincte atât la nivelul realului, cât şi la cel specific cuvântului.

Şi noi nu putem nega jocul acestor două sfere: nici aparenta lor distincţie, nici aparenta lor suprapunere. Ce putem noi însă nega este faptul că ele ar putea să vină în câmpul existenţei una fără cealaltă...

Viaţa este orientare – fiind o orientare pe o direcţie anume ea este în mod nemijlocit o acţiune şi, prin urmare, este coextensivă valorii. Valoarea la rândul său este acţiune – nu pentru că nu ar putea fi statică, ci pentru că presupune un demers de apropiere de ea – şi, prin urmare, orientare (mai mult sau mai puţin contingentă) spre viaţă...

Unii însă susţin că ar fi totuşi o greşeală dacă am pune semn de egalitate între valoare şi viaţă sau între acţiune şi orientare.

Astfel, anumite creaturi filosofice cu apucături valorizatoare, în anumite momente de criză de conştiinţă, deposedează lingvistic anumite vieţi de valoare sau anumite valori de viaţă. Demersul lor este ştrengăresc şi flecar, dar are darul de a le arăta, încă o dată în plus, că în ciuda unor negaţii limburistice spuse la iritare sau din răutate asumată, valoarea (pozitivă şi/ sau negativă) şi viaţa (întru creaţie şi/ sau distrugere) au sfere similare de cuprindere cu cele specifice orientării şi acţiunii.

Vei zice tu acum (auzind cele de mai sus):

– Aha... te-am prins! Deci tu zici că răspunsul la întrebarea „Ce este viaţa?” este „Valoarea!”?...

– Calmează-te te rog, respiră încet şi profund şi ascultă-mă: dacă această întrebare ar avea un răspuns aşa de simplu, demersul pe care noi vrem să-l facem acum nu ţi-ar mai părea aşa de complicat.

Dacă eu aş fi putut să-ţi cuprind într-un cuvânt răspunsul la întrebarea „Ce este viaţa?”, această carte ar fi fost alcătuită doar din patru cuvinte – cele trei ale întrebării şi cel de al patrulea al răspunsului. Ori, după cum vezi, este evident că această carte, pe care tu o citeşti acum, cuprinde mult mai multe cuvinte...

Faptul că-ţi infirm intuiţia egalizării răspunsului *„Valoarea!”* (𐤳𐤰𐤴𐤱𐤰𐤳𐤴𐤰𐤳𐤴) cu răspunsul căutat la întrebarea *„Ce este viaţa?”* (𐤳𐤴 𐤴𐤳𐤴 𐤳𐤰𐤴𐤱𐤰𐤳𐤴) nu înseamnă însă că acest răspuns nu se poate da acestei întrebări. Se poate: tu tocmai l-ai dat, eu tocmai ţi l-am sugerat.

Dar faptul că un răspuns anume este posibil la o întrebare oarecare nu ne arată neapărat o relaţie direct-necesară între cele două, ci doar o relaţie de apropiere tangenţial conştientizabilă. Pentru cel exersat în ale artei vorbirii orice răspuns oarecare poate fi conexat (cu destul de multă lejeritate) cu orice întrebare oarecare (e suficient un minim efort de asociere proximală, adeseori, relativ contingentă şi problema este „rezolvată”). Şi tocmai acest relativism relaţional (mult mai accentuat în filosofie decât oriunde altundeva) trebuie să ajungi tu să-l depăşeşti prin experimentarea prea-adevăratului răspuns la întrebarea „Ce este viaţa?”...

Să nu crezi însă că acest Răspuns îţi va spune că totul este relativ (deşi e clar că, dintr-o anumită perspectivă, totul este relativ, după cum şi tu ştii prea bine) şi că nu există ceva absolut în câmpul realului – ceva care se sustrage relativităţii... Toţi cei care au gustat acest Răspuns pot să-ţi spună că acest reper absolut există şi că este mult mai palpabil decât orice umbră de relativ, mult mai viu decât orice tresărire de conştiinţă limitată, decât orice curgere de gânduri atent relaţionată, decât orice percepţie parţială a lumii trăită înainte de experienţa Integrării...

Acest Reper (situat dincolo de ceva-ul pe care tu actualmente îl percepi) este ceea ce te cheamă, ceea ce te îmbie să păşeşti mai departe în necunoscut rostind, din nou şi din nou, în faţa propriei tale conştiinţe: *„Ce este viaţa?”*; „Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...

Nu te lăsa însă păcălit de nici unul din răspunsurile tangenţial contingente alăturate proximal drumului tău de interogare a profunzimilor vieţii... La această întrebare, dacă ţi-o pui cum se cuvine, vei primi mii de răspunsuri, care mai din care mai tentante, mai apetisante, mai ademenitoare: doar dacă nu vei ceda ispitei lor, vei putea ca, în cele din urmă, să ieşi învingător! La capătul acestui efort eroic (pe care doar câţiva aleşi sunt chemaţi a putea să-l susţină în ei) adevăratul răspuns te aşteaptă, calm şi senin, respectiv abisal şi cutremurător – dincolo de tot ceea ce-ţi poţi tu imagina acum că el ar putea fi...

Dacă înţelegem valoarea vieţii ca pe o cale a vieţii spre valoare, respectiv a valorii spre viaţă, atunci cu siguranţă în Răspunsul Ultim valoarea este una cu viaţa şi Viaţa întreagă se contopeşte pe deplin în Valoare!

Dacă însă privim viaţa valorii ca pe o desprindere a Vieţii de valoarea obişnuită-spre-compromis şi a Valorii de viaţa robotică, materială, automată, atunci, cu siguranţă, uneori, putem spune că printre efectele ce vin din Răspunsul Ultim pot fi percepute şi concepute destul de distinct şi diferenţa dintre „Viaţă” şi „valoare” şi cea dintre „Valoare” şi „viaţă”...

Distincţia şi identitatea sunt două faţete iluzorii ale unuia şi aceluiaşi fenomen pe care cel care păşeşte cu hotărâre pe *Calea Întrebării* (ፈትሊ ቅድናዊ መልዕክት) va ajunge să-l simtă (cu toate simţurile sale) la un nivel de intensitate şi intimitate care nu poate fi revelat de nici un alt demers al conştiinţei.

Pătrunde deci în adâncime, dacă vrei să te revelezi în intimitate, cufundă-te în abis, dacă vrei să renaşti spre înălţimea infinită a vieţii...

Nu vorbele sunt cele care îţi relevă valoarea, nu viaţa ta este cea care ţi-o conferă prin acţiune sau pasivitate, nu iubirea ta de orientare cu sens sau fără sens este cea care te înalţă sau te coboară spre trăirea valorii... Nu! Nimic din toate acestea nu este „valoarea”! (Deşi circumstanţial oricare din ele îi poate revela o lucire parţială.)

Doar cu toate împreună pot să-ţi confere o apropiere reală faţă de valoare sau de viaţă – particularul arată spre universal, dar nu se identifică cu el!

Fii deci vigilent(/ă) şi întreabă-te din nou: „Ce este valoarea?” şi, mai ales, „Ce este viaţa?” – şi nu uita: ea poate fi orice (vrei tu să fie) şi nimic în acelaşi timp... Fii deci circumspect(/ă), mai ales când emoţiile te asaltează nebuneşte cu trăiri intense – Răspunsul Tău este dincolo de nume... fie ele chiar şi cele de „viaţă” sau „valoare”...

Schematizările vieţii

În mersul vieţii conceptuale din orice se poate reprezenta (/ construi/ reconstitui) schematic orice... Cu puţină imaginaţie asociativă orice formă particulară specifică unui obiect, fenomen, subiect, lucru, substanţă, concept, cuvânt... poate fi extrapolată pentru reprezentarea oricărei alte forme.

Această capacitate a părţilor de a se putea reprezenta aproximativ unele pe altele (prin forme asociative infinite) şi această posibilitate de a aproxima chiar întregul pornind de la o formă oarecare cuprinsă în el pot fi asemănate unei reflecţii de reflecţii (cum ar fi, de exemplu, în cazul unei multitudini de oglinzi de diferite forme şi dimensiuni, aşezate în diferite poziţii de oglindire, care se reflectă unele pe altele...).

Un cerc poate fi schematizat, redus, stilizat, simbolizat ca fiind format din mai multe pătrate sau triunghiuri, sau puncte, sau linii... – la fel un pătrat poate fi aproximat prin alăturarea unor câtorva zeci de cercuri sau de triunghiuri în interiorul său sau doar pentru construirea marginilor sale. Întreaga realitate poate fi reprezentată ca fiind formată din conglomerarea unei singure forme geometrice... – la fel este cu orice substanţă, element sau fenomen (indiferent de natura lor)...

Există astfel o capacitate a vieţii de a extinde orice tipar sesizabil la scara unei realităţi particulare oarecare la orice altă realitate sesizabilă sau chiar la scara întregii realităţi.

La fel se întâmplă şi cu conceptele. Orice concept (/cuvânt) văzut iniţial ca tipar formal specific unei realităţi particulare tinde, apoi, în mod „natural”, să fie văzut peste tot, de îndată ce insistăm în contemplarea lui. Se întâmplă astfel cu concepte precum Fiinţă, Substanţă, Materie, Schimbare, Mişcare, Întâmplare, Repetare, Necesitate, Unitate, Conştiinţă, Suferinţă, Iubire, Valoare, Viaţă etc. – dar se poate întâmpla efectiv cu orice alt concept.

Vorbim aici de restrângere şi de extindere: restrângerea întregului la un singur „tipar” formal/ conceptual, respectiv extinderea unei forme/ tipar peste tot ceea ce există – nu pentru că nu s-ar realiza că în existenţă sunt forme diferite, ci pentru că se sesizează că oricare din aceste forme diferite poate fi aproximată/ reprezentată/ simbolizată/ schematizată prin oricare alta.

Această trăsătură reducţionistă/ expansionistă spre unitate/ unificare/ uniformizare specifică realităţii conceptualizatoare indică spre aspectul subiectiv al percepţiei şi înţelegerii care tinde să

vadă în realitatea nefamiliară forme familiare, care tinde să vadă în ceea ce nu cunoaşte ceea ce vrea să vadă, care tinde să privească realitatea în care se manifestă prin prisma structurilor conceptual-particulare care îi influenţează pe moment aparatul de „citire” şi de „interpretare” a acestei realităţi.

O astfel de proiecţie subiectivă asupra realului impregnează individul şi se reflectă prin el încercând să se întipărească şi să radieze în el şi din el peste tot în jurul său. Impregnarea aceasta unidirecţională se poate numi uneori „atenţie” şi este şi trecătoare şi mereu aceeaşi – o viziune a întregului prin intermediul unei forme particulare existente în el...

Astfel că toate conceptele se pot reduce, din nou şi din nou, la unul singur – cum, de exemplu, purcedem şi noi acum când insistăm pe forma „viaţă” prin forma „Ce este viaţa?” – privind astfel tot întregul prin prisma acestei forme particulare a lui.

Oamenii proiectează mereu diferite forme particulare (conceptuale, afective, volitive, perceptive, intuitive etc.) asupra altor forme particulare şi asupra întregului şi nu se poate altfel, pentru că dacă o formă nu s-ar putea proiecta/ reflecta cel puţin parţial peste o altă formă existenţială, atunci nu ar putea exista legături între ele – lipsindu-le elementele „comune”, de legătură. Însă pentru că formele se leagă între ele, apare această posibilitate a proiecţiei/ reflectării lor reciproce (precum în exemplul cu oglinzile amintit mai sus). Sau, altfel spus – pentru că această capacitate de reflectare a reflectării este posibilă, noi putem sesiza legătura dintre forme relativ distincte. Această asociativitate merge din aproape în aproape prin forme aparent comune şi astfel se poate mereu trece cu uşurinţă de la forme particular generalizate la forme general particularizate.

Toate conceptele pot fi reduse la orice concept, pentru că fiecare concept are în el capacitatea de a reflecta toate celelalte concepte în forma lui proprie. De aceea, alegerea unui concept bazal/ fundamental pentru o construcţie conceptuală (metafizică, ontologică, axiologică etc.) oarecare este mereu o lucrare relativ aleatoare şi relativ subiectivă, fiindcă orice concept din cele existente poate juca (cu un minim de imaginaţie filosofică) acest rol de concept-formă-fundamentală prin care să fie reflectate/ interpretate/ înţelese apoi toate celelalte concepte.

Prin urmare, un concept oarecare, ales ca fundament pentru o metafizică sau alta, poate avea doar o prioritate subiectivă, o prioritate de moment, o prioritate parţială, o prioritate iluzorie... Dar chiar dacă realul şi realitatea se extind mult dincolo de această parţialitate subiectiv-prioritară, totuşi, ele pot fi apropiate existenţialist de fiinţa care le contemplă tocmai prin exagerarea grosolană a unei forme particulare oarecare – de exemplu, în cazul *Căii Întrebării*, a formei „viaţă” care odată ce va fi „văzută” peste

tot va înceta să mai fie văzută undeva anume: când forma particular generalizată devine una cu forma general particularizată, forma îşi pierde forma şi realitatea se arată conştiinţei aşa cum este ea în existenţa ei a-formală...

Stilul integrator al vieţii

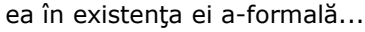

Pornind de la contemplarea formelor vieţii, dacă ar fi să diferenţiem puţin stilul artistic ce o caracterizează în raport cu alte realităţi specifice existentului, trebuie să observăm, mai întâi, că sub aspectul apariţiei ei fenomenologic picturale se poate sesiza cu claritate vioiciunea şi jocul temperamental al culorilor din care ea este închipuită: verdele ei aureolar se împleteşte primăvăratic cu răceala dezmorţitoare a nuanţelor ei cu scânteieri străvezii îmbietoare şi cu râurile de foc ce i se reflectă inocente pe chip şi pe corp... Portocaliul ei tresărit sub reflexii arcuite în cer ni se arată privirii ca fiind plin de influenţele astrale ale albastrului ridicat cu putere tinerească spre spaţiul celest doar spre a coborî apoi lent spre pământ sub imboldul unei adieri plăpânde încarnată prin vânt roşiatic de vară înspre destinul alb de inocenţă al trupurilor fiinţiale goale venite spre îmbrăţişare mareică pe malul plin de plăcere al prezenţelor contopite în dorinţe violete izvorâte din vieţuitoarele ce-şi strigă mereu prin priviri adânci şi şoapte dezmierdate destinul lor ţintit către toamna ruginiu-portocalie ce va fi să renască cu arome de mere coapte şi struguri plini de must în prezenţa ontologică a acelui real rece înnoitor ivit prin iarnă albă sub chip de reînviere ritualică a soarelui sursă de viaţă reluată din timpuri imemoriale spre propăşirea unor noi şi noi zile de viaţă albastru-aromatică, galben-dulcie, violet-visătoare, ROGVAIV cântătoare, indigo doritoare de noi gusturi şi arome şi forme şi slove şi versuri şi trăiri şi simţiri tactile extaziate până la uitare de sine spre descoperirea miracolelor naşterii vieţii prin mângâiere şi adulmecare, prin îmbrăţişare şi pătrundere, prin iubire şi spre viitor alunecare...

În stilul metafizic al vieţii trebuie apoi să vezi şi tu alături de mine (dacă vrei) prezenţa timpului liniar îmbinat frumos cu timpul ciclic, a spaţiului întins împreunat cu spaţiul adunat, a celui aşezat cu cel înălţat, a celui locuit cu cel deşertificat, a celui ondulat cu cel stratificat, a celui curgător cu cel stătător, a celui lărgit spre zare cu cel regăsit intim sub orizont.

În stilul cultural al vieţii de aici şi de acolo poţi să vezi şi tu, alături de mine, accentul valorizator care alege contingent şi neîntâmplător o formă simbol, un nume totem, o limbă maternă, o

religie stindard, o influenţă etnică tradiţională, o prezenţă cu sens militar-economic mânată spre apărarea unor resurse asumate sau spre a căuta şi a cuceri resurse pământeşti prezente pe meleaguri valorizate şi de alte suflări axiologice.

Prin mişcarea sa ascendentă şi descendentă, de înaintare şi de retragere, de pătrundere şi de încercuire, de confruntare şi de ocolire, de conturare şi de evitare, viaţa se plasează axiologic pe o culme variabilă, pe o tendinţă adaptativă care valorizează îndeobşte, mai întâi de toate, propria viaţă şi apoi viaţa ce descinde din a sa viaţă.

Viaţa se valorizează subiectiv pe sine – şi nici nu are nevoie de vreo valorizare pretins obiectivă venită din afara sa. Cine nu-şi regăseşte în interior propria valoare cu siguranţă nu o va regăsi în afara sa.

Viaţa reflectată în sine şi centrată în valenţele sale formale se apleacă apoi formator spre creaţie stilistică. Ea purcede astfel (simetric sau asimetric) prin creaţie şi distrugere, prin adăugare şi alungare, prin substituire sau completare, prin unire sau dezbinare, prin îmbinare sau consolidare, prin nuanţare sau aproximare spre noi şi noi realităţi simbolic-materializate şi spre materiale simbolice (metafizice, religioase, militare) folosite pentru construirea unei identităţi complexe, diferenţiate de alte identităţi vieţuitoare, în vederea unei depline afirmări de sine, ca prezenţă distinctă, capabilă să-şi asume şi să-şi stăpânească (cel puţin temporar) partea de univers cucerită de ea şi/ sau de strămoşii săi pe linie gene-tică şi meme-tică.

Stilul vieţii nu e un stil simplu: nici redus la câţiva factori determinativi, nici reductiv la câteva influenţe relativ aleatoare. Stilul vieţii este a-toate-cuprinzător, este integrativ – se inspiră din tot şi inspiră totul – se naşte din întreg şi trăieşte beatific în el...

Stilul vieţii este sesizabil sub multe forme, dar el este accesibil şi dincolo de ele. Această privire este însă rezervată doar celor care au ajuns să vadă dincolo de întrebarea „Ce este viaţa?” un stil de viaţă, o viaţă cu stil transcendent faţă de imanentul restrictiv al realităţii întrebare-răspuns.

Viaţa trăieşte stilul transcenderii, al călătoriei perpetue din stil în stil, din formă în formă, din sens în sens, dintr-un destin în altul, dintr-o iubire în alta, dintr-o privire spre următoarea, dintr-o uimire într-o mirare, dinspre mirare înspre încântare, dinspre încântare spre cuprindere totalizatoare şi spre nemărginită revelare...

Nu stilul vieţii e definitoriu pentru viaţă, ci viaţa e definitorie pentru stil – acesta din urmă îşi ia seva identitar funcţională de la aceea dintâi.

Stilul se naşte din viaţă ca formă a identităţii ei de afirmare şi de diferenţiere stilistică faţă de alte forme de viaţă, faţă de alte

fiinţări formale regăsite sub formă de unicat stilistic în oglinda arhetipală a esenţelor eterne gândite de minte şi îmbrăţişate de viaţă.

Prin urmare, stilul se apleacă spre individ spre a-l binecuvânta cu forme diferenţiate (spaţial, temporal, istoric, familial, economic, artistic...) şi a-l face astfel de dorit spre împreunare combinatoric stilistică de către o individă binecuvântată şi ea cu mode culturale specifice.

Stilul vieţii se arată astfel în cuprinsul identitar al unei comunităţi umane, se înalţă pe stindardul ei şi se arată pe sine în impulsul ei formal, în limba ei, în povestirile şi poeziile adunate din străbuni, în dansurile şi în cântecele iubite din copilărie şi adolescenţă, în invenţiile şi în inovaţiile tehnice adunate cu migală de şiruri întregi de generaţii spre a le face viaţa mai uşoară şi mai bine dotată tehnologic spre relaţionarea-confruntare-colaborare cu o altă viaţă societală, la rândul ei, diferenţiată stilistic spre un destin de apărare-atac, de expansiune-retragere, de vieţuire posibilă în cadrul realului relativ detaşat de stil al vieţii brute, al vieţii axată valoric pe direcţia supravieţuirii şi a înmulţirii.

Putem vorbi deci de stiluri individuale (sau sociale) de supravieţuire (materială, culturală, economică, militară etc.) şi de înmulţire care variază ca formă, dar sunt constante ca fond. Viaţa se bucură de stil, dar nu face un moft din el: e bun atâta timp cât e folositor, dar e schimbat (mai devreme sau mai târziu) când devine dăunător (din perspectiva laturii „brute” a vieţii).

Creaţia stilului (cultural, economic, politic, religios etc.) poate fi explicată evolutiv, dar poate fi explicată şi prin multe alte perspective dinamice de manifestare: contingentul, necesarul, doritul, imitatul, automatul, mecanicul, tradiţionalul, simbolicul ş.a.m.d. Ceea ce are însă semnificaţie în contextul vieţii şi al întrebării „Ce este viaţa?” este răspunsul la următoarea întrebare:

– „Este oare Viaţa un Stil?”. Este oare viaţa un stil al vieţii, un stil de sens, un stil de substanţă, un stil de fiinţă, un stil de valoare, un stil de conştiinţă?

Spre ce tinde să pătrundă, în ce tinde să se regăsească viaţa ca stil? În pi-stil? Într-o stamină? Într-o floare? Într-un fluture? Într-o adiere de vânt? Într-un cântec de pasăre măiastră?

– Da! Viaţa este un stil! Dar nu orice stil. Viaţa este Stilul (în sine şi pentru sine)! Astfel, este evident că orice are stil are viaţă şi că ceea ce e lipsit de stil (de rafinament, de formă estetică, de provocare axiologică, de prezenţă valorică) este lipsit de Viaţă...

Din fericire pentru univers nimic nu este însă lipsit de stil – şi nici de viaţă! Chiar dacă pare uneori să stilul ar avea limite, că influenţa sa de viaţă aducătoare nu pătrunde peste tot – aceasta

nu poate fi decât o impresie trecătoare, căci orice stil are viaţă şi orice viaţă are stil!

Viaţa are mereu propriul ei stil: unic, inconfundabil, inefabil, de nedescris, de nepătruns, de neasemuit... de trăit...

Ce este viaţa?... Ce este viaţa?... Ce este viaţa?...

Găseşte-ţi stilul şi îţi vei descoperi substanţa!

Ce este viaţa?...

Mai mult decât stilul, mai mult decât suprafaţa... – căci nu este formă şi nu e „profund", nu e „privire" şi nici sentiment artistic... Nu! Ea nu e stil... Nu e pi-stil! Nu e stamină! Nu e floare... şi nu e nici fluture...

Te întreb deci pe tine – pe tine cel iubitor de stil: „Ce este viaţa?"... Ai tu stofă, ai tu stil, ai tu chemare, ai tu putinţă şi dorinţă, ai freamăt în a ta conştiinţă îndeajuns de puternic pentru a te putea apropia de viaţă spre a-i spune la ureche: „Viaţă tu eşti...!"?

Sau chiar mai mult de atât – să devii una cu ea – să devii una cu Stilul Ultim al Vieţii... şi astfel, în tăcere, măcar pentru un moment stilistic infinit de mic şi infinit de cuprinzător... măcar pentru o clipă, pentru o clipită – să taci: să nu spui nimic!...

Să taci: cu toată fiinţa ta – să regăseşti în tăcerea fără de semn stilul cel mai profund al vieţii! Să regăseşti acolo – la capătul iluminatoriu al *Căii Întrebării* – acea trăire unică, fenomenală şi fundamentală ce se va dovedi a fi esenţială pentru toată manifestarea ta stilistică ulterioară.

Fiecare viaţă are punctul său de inspiraţie – sursa sa infinită de stil – şi nu doar unul – ci unul aici, unul acolo, unul atunci şi unul dincolo...

Viaţa ca sursă supremă a stilului nu-şi caută inspiraţie estetică nici în puncte, nici în spaţii – ea îşi este sieşi suficientă: în formă şi fond, în accident şi substanţă, în gândire şi simţire, în sens şi în contra-sens...

Stilul este deci definitoriu pentru viaţă şi viaţa este definitorie pentru stil. Dar nu sunt una! – Chiar dacă pot fi (uneori sau mereu) ca atare – mai ales pentru cel care devine una cu arta şi manifestă astfel din sine spontan şi fără efort noi forme pentru limbă, pentru număr, pentru semn, pentru simbol, pentru linie şi culoare, pentru materie şi substanţă, pentru gând şi acţiune... El devine astfel una cu stilul (său) şi una cu viaţa (sa) – viaţa nu curge prin el, ci e una cu el...

Lăsând viaţa liberă în sens ea se îmbracă automat cu poezie şi cântec, se pătrunde spontan de noi forme destinale menite a fluidiza prin timp trecerea reciprocă care are loc între stilul individual şi stilul societal, între părţile unuia şi aceluiaşi întreg...

Arta vieţii
ᗅᓭᕋᗅ ᓴᕝᕋᑦᕋᕝᕝ

Ce este deci arta în viaţă? Dar viaţa în artă? A fi artist este a trăi altfel decât normal? Sau e tocmai dimpotrivă: a trăi viaţa cu ceea ce are ea mai scump: strălucirea privirii, frumuseţea gestului, graţia mişcării, sublimul comunicării, fantezia acţiunii, admiraţia formei, bucuria ascultării, încântarea atingerii...?

Putem găsi o viaţă lipsită de artă? Dar o artă lipsită de viaţă? Şi ce-i este mai intim artei decât viaţa? Dar vieţii decât arta?

Poate fi arta descrisă în cuvinte, poate fi arta vieţii altfel pătrunsă decât prin contemplare directă absorbită în formă de fond, în formă de aparenţă, în formă de prezentare, în formă de conţinut, în formă de stil de animare existenţială pe niveluri nemăsurate şi nemăsurabile de exprimare estetică a fiinţei?

Unde vom stabili graniţele artei şi unde vom pune hotarele vieţii? Unde se termină arta şi unde începe viaţa?

Oare se suprapun ele într-atât încât să nu le mai putem distinge? Să fie acesta unul din motivele legitimării ontologice maxime a interogării serioase, continue şi profunde axate pe direcţia întrebării „Ce este viaţa?”?

Dar arta ce este? Are arta o identitate mai puţin misterioasă decât viaţa? Găsim noi în artă valenţe discriminative conceptuale şi empirice capabile să acceadă mai profund, la nivel de apreciere valoric-existenţială, decât valenţele metafizice specifice vieţii?

Putem contempla noi în mod obiectiv, fără nici o tresărire axiologic-subiectivă domeniul fenomenologic de întindere semantică şi materialistă a realităţilor specifice artei şi/ sau vieţii?

Este arta mai presus de viaţă sau viaţa mai presus de artă? – Sau nu le putem dezlipi ierarhic una de alta, pentru că ele sunt una şi aceeaşi suflare de fiinţă manifestată integral în mod explicit şi implicit la nivel de transcendenţă şi de imanenţă sub forma artei vieţii şi, respectiv, a vieţii artistice?

Te întreb deci pe tine:

– Tu ce crezi? Există artă fără viaţă? Există viaţă fără artă? Se limitează denumirile de „artist/ă”, respectiv de „artistic/ă” doar la anumite manifestări particulare ale fenomenului numit îndeobşte viaţă? Nu ţi se pare şi ţie că cei care susţin această separaţie artificială (la nivel de identitate valorică) între artă şi viaţă par să nu simtă nici arta şi nici viaţa? Nu ţi se pare şi ţie că ei ar fi lipsiţi astfel deopotrivă şi de încântarea vieţii şi de bucuria artei?

– Arta este peste tot: ea este în vorbă şi în zâmbet, în afirmaţie şi în negaţie, în îmbrăţişare şi în sărut, în salut şi în vestimentaţie,

în mişcare şi dans, în privire şi în căutare, în muncă şi în relaxare, în contemplare şi în cugetare...

– Ai dreptate: arta apare peste tot, pentru că ea e un alt nume pentru TOT – când vrem să-l cuprindem pe acesta în sentimentul sublimului sau al comicului, sau al tragicului, sau în orice alt sentiment de care suntem capabili, atunci şi acolo, apare în mod spontan arta...

Aceasta nu înseamnă însă că legăm arta în mod strict de emoţie şi sentiment. Nicidecum! Ea domneşte stăpână şi în percepţie şi în intuiţie, şi în memorie şi în imaginaţie, şi în raţiune şi în dorinţă, şi în conştientizare şi în discriminare: totul este artă: arta de a vieţui viaţa!

Şi nu poate fi vorba aici de un efort artistic, ci mai degrabă de o trăire artistică – simplă, inocentă, naturală, spontană, normală, cotidiană... o trăire a artei în viaţă şi a vieţii în artă...

Nu zicem însă că arta şi viaţa nu pot să apară şi prin efort, prin îmbrâncire, prin sforţare, prin luptă – ele pot să apară şi pe această cale, fiindcă în mod evident este o artă şi în efort şi în îmbrâncire şi în sforţare şi în luptă...

Şi totuşi: Ce este arta? Nu o putem oare delimita didactic prin gen proxim şi diferenţă specifică faţă de întregul a toate cuprinzător specific *Totului* (𝔗𝔬𝔗𝔬𝔩𝔬𝔤) sau faţă de diferite manifestări generale/ particulare ale lui?

Faptic nu putem! „Teoretic însă orice este posibil!”... Teoriile artistice („viziunile” estetice) au deci şi ele farmecul lor şi viaţa lor – de forme particulare de combinare iluzorie a unor criterii estetice relativ contingente sub chip de instanţe discriminative „ultime” care însă nu pot răzbate nicicum dinspre subiectivul lor evident spre obiectivul lor pretins...

– Dar stai puţin domnule... zici poate tu acum, că nu e chiar aşa! Dacă ar fi precum spui, am vorbi, printre altele, de exemplu, de o artă a minciunii/ înşelării, de o artă a uciderii, de o artă a violenţei (/luptei), de o artă a urâtului, de o artă a urii, de o artă a ignoranţei, de o artă a răului, de o artă a non-valorii... Ori aşa ceva nu se poate...

– Crezi dumneata că nu se poate. Oare nu ai auzit, de exemplu, de arta publicităţii sau a camuflării/ ademenirii, de arta războiului/ luptei, de arta demolării/ distrugerii/ revoluţiei, de arta răzbunării/ răsplătirii, de arta misterului asumat, de arta schimbării, de arta trans-valorică? Nu ştii că toate acestea sunt posibile, ba chiar că sunt la mare modă în cadrul vieţii? Arta, stimabile, este amorală – nu pentru că nu poate avea criterii etice de apreciere pe care să le emane din ea, ci pentru că viaţa căreia îi corespunde arta ca faţetă identitară implicită este situată din naştere pe acest tărâm trans-valoric.

Integratorul artistic ştie cum se transformă urâtul în frumos şi frumosul în urât, minciuna în adevăr şi adevărul în minciună, răul în bine şi binele în rău. Impresia artistică a unui fapt de viaţă este marcată subiectiv în conştiinţă, nu pentru că ar fi lipsită de criterii proprii de apreciere valorică, ci pentru că ştie de rolul impunerii forţei în „realizarea" socială a vieţii artistice.

Arta este deopotrivă pentru cei slabi şi pentru cei puternici – cei slabi o folosesc pentru consolare, refulare, retragere, resemnare şi ignorare a realităţii lor amare; cei puternici o folosesc pentru etalare, expansiune, impunere, epatare şi afirmare a realităţii lor dominatoare.

Arta e semn de relaţie între extreme – ca şi viaţa de altfel. Şi totuşi: *Ce este viaţa?*... – îţi amintesc acum să te întrebi... Iar tu poate îmi răspunzi: „Arta este viaţă şi viaţa este artă!"

– Ei... Nu chiar... Permite-mi să te completez: arta nu este viaţă şi viaţa nu este artă... E mult mai mult de atât! Arta este moarte şi moartea este artă – doar în oglinda brută a morţii poate conştiinţa să aprecieze pe deplin necesitatea artei şi a artistului. Doar în prezenţa închipuită sau imediată a morţii poate arta să descopere în sine acel cotlon de inspiraţie instinctivă fatală care să o împingă irezistibil spre afirmare de sine... prin viaţă dincolo de moarte şi prin moarte dincolo de viaţă...

Totuşi, precum bine spui şi tu, a deschide ochii este a crea artă... a asculta cu urechile este a te manifesta ca artist... a pipăi cu atenţie lumea, fiinţa, subiectul este a atinge forme artistice depline... a gusta şi a mirosi tumultul infinit de forme al vieţii este a inspira în tine aerul inspiraţiei – al factorului generator de manifestare artistică...

Nu poţi trăi fără artă mai mult decât o poţi face fără viaţă – fără a fi altfel decât nefiindul.

În tine este întipărită arta precum îţi este lipită fiinţa de conştiinţa ta de sine – ea este sursa artei (tale), pentru că se formează prin proiecţie în lume, prin delimitare formală de ea, prin exprimare artistică bine conturată arhitectural, imagistic, muzical, sculptural, poetic, narativ, eseistic...

Când conştiinţa se descoperă pe sine, ea descoperă arta: arta de a fi ea însăşi, arta de a fi ceea ce este, arta de a fi lumină şi umbră, tăcere şi şoaptă, suflare şi adiere, atingere şi tresărire, sărutare şi gustare – arta de a fi prin lume în viaţă şi în propriul tău destin creator...

Originile artei şi ale impulsului creator

Uneori e necesar să operăm în schema domeniului artistic o oarecare distincţie între artă şi impulsul artistic-creator... Impulsul artistic are o viaţă a lui bine conturată şi este cel care, în funcţie de intensitatea sa, poate duce la o artă bine definită şi bine concretizată estetic.

Impulsul artistic, văzut ca imbold spre frumos, trebuie negreşit asimilat ca impuls spre ordine şi spre rearanjare/ refacere; ca impuls spre simetrie şi spre stabilitate; ca impuls spre aranjare logică şi legică şi, mai ales, spre predictibilitate; ca impuls spre noutate/ invenţie/ inovaţie şi spre adaptabilitate; ca impuls spre afirmare de sine (de anunţare/ semnalare a propriei prezenţe în lume), dar şi spre conştientizare de sine...

Cel care se afirmă artistic o face, în primul rând, pentru sine: arta este, mai întâi de toate, un drum de auto-cunoaştere şi de auto-formare – şi de aceea este mult mai semnificativă pentru creatorul ei direct decât pentru cel care (doar) o contemplă.

Originile artei şi ale impulsului artistic generator de artă se află deci în tendinţa fiinţei de a fi altfel decât este, de a fi veşnic nemulţumită de statutul său ontologic, de a se căuta pe sine spre revelare sub noi şi noi aspecte – sub infinite cadre de privire şi infinite ipostaze de apropiere.

Lăsat să creeze, orice creator creează la infinit. Creaţia este o parte atât de intimă din el încât nu se poate despărţi nicicând de ea. Tot ce există creează – şi creează artistic. Marele artist este viaţa sub toate formele ei (mai mult sau mai puţin manifeste). Acolo unde este prezentă viaţa este prezentă şi arta şi artistul. Originea artei este viaţa – este în viaţă – în orice viaţă şi nu poate fi altundeva.

Simplul fapt de a fi, de a te mişca, de a percepe, de a schimba ceea ce te înconjoară este o mare artă – cea mai mare artă – arta vieţii... Fiinţa este prin definiţie artistă: artistul este fiinţa şi fiinţa este artistă... Impulsul artistic este impulsul vieţii: arta este viaţa.

Oricât ar fi de sublimă o operă de artă umană (o pictură, o sculptură, o poezie, un roman, un eseu etc.) ea nu se compară nici pe departe cu suprema operă de artă: viaţa (cu infinitele ei forme de impresionare şi marcare artistică).

Vorbim deci de viaţă ca artă şi de arta realizată de viaţă – arta creată de viaţă este o cale a (re)privirii de sine, o unealtă de oglindire a propriului destin în râul lucitor al conştiinţei care se caută pe sine spre reflectare în atingere integrală – viaţa ia aminte

de ea însăşi prin arta pe care o naşte din inima ei, din mintea ei, din scânteierea ei de viaţă creatoare.

Şi orice operă a ei este la fel de valoroasă, în măsura în care fiecare astfel de operă reflectă realul aducându-i vieţii în faţa conştiinţei sale o altă părticică infimă din propria-i fiinţă: fiecare cuvânt, fiecare propoziţie, fiecare vers, fiecare strofă, fiecare culoare, fiecare formă, fiecare sunet, fiecare melodie, fiecare formă sculpturală şi arhitecturală, fiecare petec de creaţie vestimentară aduce ceva în plus – aduce o contribuţie proprie la (re)construirea marelui puzzle al vieţii.

Conştiinţa vieţii se caută pe sine („Ce este viaţa?”...) şi vrea să se cuprindă în întregime („Ce este viaţa?”...), nu în parte („Ce este viaţa?”...) – vrea să se vadă pe deplin („Ce este viaţa?”...), nu parţial („Ce este viaţa?”...). De aceea se întreabă: „Ce este viaţa?”, „Cine sunt eu?”. Şi se întreabă şi se caută pe sine în cărţi („Ce este viaţa?”), în pictură („Ce este viaţa?”), în poezie („Ce este viaţa?”), în filme („Ce este viaţa?”), în muzică („Ce este viaţa?”), în dans („Ce este viaţa?”), în ritual („Ce este viaţa?”)... şi se întreabă şi se creează pe sine în toate cele de mai sus... şi se întreabă („Ce este viaţa?”) şi se caută („Ce este viaţa?”) şi se creează mereu pe sine, prin sine, pentru sine...

Viaţa este o continuă operă de facere, o operă de artă în continuă transformare... Cei care cunosc viaţa ştiu că chipul ei este mereu altul, deşi inima pare a-i rămâne aceeaşi.

Cei care nu se mai întreabă „Ce este viaţa?”, ci o trăiesc pe deplin devenind una cu ea, devin artişti prin excelenţă – nu pentru că înainte de acest moment de epifanie nu ar fi fost la fel de artişti, ci pentru că înainte de el îşi puneau singuri stavile inutile în calea manifestării spontane a fiinţei lor artistice – a vieţii lor regăsite pe de-a întregul în artă.

Nu poţi căuta geneza artei doar în cutare sau cutare aspect al ei – de exemplu, doar în „talent” sau în „intenţie”, sau în „imaginaţie”, sau în „fantezie”, sau în „inspiraţie”, sau în „voinţă”, sau în „sublimare”, sau în „intuiţie”, sau în „aspiraţie” ş.a.m.d. – acestea sunt doar părţi ale unui întreg care nu pot să lucreze „artistic” decât luate împreună – vorbim evident de întregul vieţii...

Arta este peste tot în ochii artistului – fiind privire de viaţă ea se regăseşte peste tot în viaţă. Pentru cei închistaţi în cuvinte şi iluzii, pentru cei îngustaţi mental de tot felul de teorii estetice fără substanţă şi profunzime; pentru cei care critică arta din perspective unilaterale, contingent alese – pentru aceştia nu toată viaţa este artă şi nici tot ceea ce este nu e operă de artă – pentru aceştia limitarea câmpului artistic al vieţii este o faptă pe care se încăpăţânează să o realizeze, deşi în străfundul lor o regretă – şi ei ştiu că viaţa şi arta sunt una... dar uneori mai ştiu şi că restrângerea artei dinspre infinitul ei intim spre anumite forme

parţiale ale ei nu este decât un joc de copii, un joc de vorbe prin care se prefac că nu mai văd întregul artei spre a se putea lăsa absorbiţi hipnotic doar de o scânteie infimă din necuprinsul nemărginit al artei (vieţii).

Şi partea şi întregul au rolul lor în viaţă: în arta întregului vedem viaţa în toată plenitudinea ei – în arta părţii vedem viaţa în manifestarea ei veşnic trecătoare.

Sursa artei este sursa vieţii... Iar viaţa înţeleasă în întregul ei nu se mai reduce arbitrar la forme incomplete ale ei, deşi este evident că nu lipseşte (nici) din ele...

Şi totuşi, la întrebarea „Ce este viaţa?” nu putem răspunde: „Este artă!”. Nu o putem face, deoarece viaţa este mai mult decât artă – deoarece viaţa are şi apucături ne-artistice, grosolane, triviale, banale, urâcioase. Arta se manifestă în viaţă, dar viaţa nu se manifestă doar în artă, ci şi în ne-artă.

Ne-arta (ᎿᏟᏁᏓᏍᏗᏍᏗ) este acea manifestare a vieţii care distruge, care anulează, care dispreţuieşte arta şi actul artistic – este acea manifestare a vieţii care generează haos, rătăcire, anulare existenţială. E drept însă că această ne-artă s-ar putea numi arta morţii – văzută nu ca artă de a muri, ci ca artă de a ucide viaţa. Căci viaţa se ucide pe sine: viaţa geologică o ucide pe cea biologică (prin cutremure, erupţii vulcanice, tsunami...); viaţa unei specii de animale o distruge pe cea a unei alte specii (prin legături de genul vânător – vânat, mâncător – mâncat, exploatator – victimă (colaterală)...); viaţa microscopică o distruge pe cea macroscopică (de exemplu, prin acţiunea unor bacterii care provoacă boli infecţioase...) ş.a.m.d. Viaţa se luptă în sine cu sine şi din această luptă a ei rezultă deopotrivă arta şi ne-arta, arta vieţii şi arta morţii vieţii, arta de a (supra)vieţui şi arta de a ucide.

Chiar dacă ne-arta poate fi pusă sub cupola artei, fiinţa simte uneori în adâncul ei că ne-arta nu ar fi artă – că distrugerea este mai puţin viabilă artistic decât creaţia, că haosul este mai puţin artistic decât cosmosul. Ea ştie că aceasta este o preferinţă subiectivă care nu poate fi susţinută, dar se pare că ea este o preferinţă intimă a vieţii – e speranţa ei de mai bine, iluzia că ar putea vreodată să fie altfel de cum este...

Ştie că-i subiectivă, fiindcă ştie că nu este creaţie fără distrugere, că nu este cosmos fără haos, că nu este necesitate fără contingenţă şi invers. Ştie toate acestea, dar parcă uneori ea se vede cel mai bine pe sine în lumina ei pozitivă, în ignorarea conştientă a luminii sale negative...

Cel care se întreabă însă „Ce este viaţa?” urmăreşte atingerea viziunii de ansamblu („Ce este viaţa?”), a viziunii integratoare („Ce este viaţa?”) şi nepărtinitoare a vieţii („Ce este viaţa?”) – a viziunii vieţii manifestate în întregul ei fiinţial („Ce este viaţa?”)...

Drumul spre moarte
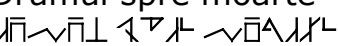

Meditând deci asupra vieţii, gândeşte-te acum că viaţa (o viaţă) stă lângă tine şi îţi spune: „Sunt grav bolnavă – sufăr de o boală mortală... În curând o să mor. Acesta este drumul meu spre moarte...”. Ce i-ai zice tu? Cum ai putea să-i diminuezi amărăciunea şi suferinţa şi suspinul şi angoasa şi căderea şi durerea?

Poate îi vei zice: „Şi eu sunt grav bolnav/ă – sufăr de viaţă. În curând o să mor. Acesta este drumul meu spre moarte...” Nu cred însă că astfel vei consola adevăratul suferind (deşi e mult adevăr în ce i-ai spus). El ştie că „suferinţa ta de viaţă” o vei duce mult şi bine pe picioare, pe când boala lui mortală îl face tot mai slab şi în curând nu o va mai putea „duce pe picioare” şi va „cădea la pat” şi apoi în braţele morţii... El ştie asta – şi tu o ştii... Totuşi cum ai putea să-l consolezi?

Poate îi vei zice: „Vezi tu, aşa e viaţa – mereu în treburile ei se amestecă trei ucigaşi: boala mortală, accidentul mortal şi violenţa mortală (crima). Aceşti trei ucigaşi sunt urâţi de viaţă, dar, adesea, ea nu are prea mare putere împotriva lor. Destinul lor este să lupte pe viaţă şi pe moarte împotriva ei, iar destinul vieţii este să lupte până la capăt împotriva lor. Aceasta e o luptă titanică ce durează de eoni întregi şi încă va mai dura până la sfârşitul timpului, cu victorii când de o parte, când de alta.

Menirea ta, viaţă fiind, este să lupţi în armata vieţii, să fii curajos(/oasă) şi să-ţi împlineşti cu mândrie misiunea ta de luptă (chiar dacă ea îţi apare acum ca fiind fără prea mari şanse de izbândă). Te angajezi într-o bătălie din care probabil nu te vei mai întoarce. Acesta ţi-e însă destinul: nu să mori resemnat, ci să lupţi până la capăt – voinţa, gândirea, simţirea şi fapta trebuie deci să-ţi fie puternic avântată spre elan vindecător.

Cei trei ucigaşi de viaţă trebuie slăbiţi, trebuie hărţuiţi, trebuie alungaţi de pe domeniile vieţii. Aceasta este soarta ta: să te lupţi voiniceşte cu ei pe tărâmul arid al bolii, accidentului şi violenţei pe care ei sunt stăpâni.”

Glăsuindu-i astfel bolnavului, parcă l-ai mai înviorat puţin, parcă i-ai mai dat o speranţă şi un sens întru destin. Dar el îţi poate spune:

– „E o contradicţie în ce zici tu: cei trei ucigaşi au şi ei viaţă, sunt şi ei viaţă: boala are viaţă, accidentul are viaţă, violenţa are viaţă. Viaţa nu se luptă cu ceva exterior sieşi, ci se luptă cu ea

însăşi. E o luptă interioară aici. Am observat-o şi să ştii că o duc în interiorul meu: eu viaţă cu viaţa din mine şi din lume...

Oricum... nu ţi-am spus că păşesc pe drumul spre moarte şi că în curând mă vei vedea schilodit de boală, slăbit de ea, doborât de ea, pentru ca tu să mă consolezi – deşi dacă tot ai făcut-o, îţi mulţumesc (nimănui nu-i strică puţină consolare în viaţă fiind).

Ţi-am spus de drumul meu spre moarte, ca să nu fii prea tare surprins/ă când eu nu voi mai fi, când inima va înceta să mai bată în mine. Ştiu că ţii la mine, ştiu că mă iubeşti şi că suferi la auzul acestei veşti. Dar suferinţa îţi va fi înzecită în momentul când drumul meu îşi va atinge ţinta (cu toate împotrivirile mele eroice).

Atunci, în acel moment de maximă intensitate dramatică, când viaţa mea se va întâlni direct cu moartea mea, inima ta va fi copleşită de durere, de necaz, de supărare, de revoltă. Şi are tot dreptul să fie aşa: viaţa din ea se revoltă împotriva morţii din mine.

Ţi-am spus deci de drumul meu spre moarte ca să te pregătesc pentru acest moment, ca să-ţi întăreşti inima şi mintea în aşteptarea întâlnirii mele cu moartea, ca să te pregăteşti spre a vieţui cu demnitate după ce eu nu voi mai fi alături de tine...”.

Auzindu-l pe cel/ cea care păşeşte spre moarte, cum vorbeşte îţi vin lacrimile şi ai izbucni în plâns... Nu ştii de ce – e ceva atât de tragic în acest Drum... Dar te abţii... Tocmai ai ţinut un discurs despre luptă, despre vitejie, despre speranţă. Deşi ştii că are dreptate, simţi în tine atât de adânc o durere, încât îţi vine să plângi, să te cufunzi în lacrimi fără număr, să te laşi pradă necazului ce însoţeşte în mod inevitabil drumul spre moarte. Dar te abţii deocamdată – te ţii tare – trebuie să fii alături de călător, de bolnav – el se bazează pe tine, trebuie să fii tare....

Şi atunci îi zici: „Negreşit că viaţa întreagă este un drum spre moarte, că cei trei ucigaşi pândesc din umbră orice slăbiciune a vieţii, orice neatenţie a ei, gata să o atace când îi este lumea mai dragă. Şi iată că mişeii te-au lovit şi pe tine – să ştii însă că îţi sunt alături: îţi voi obloji rănile şi îţi voi alina durerile şi suferinţa. Şi vom lupta împreună cu ei până la ultima suflare, fiindcă împărtăşim împreună acest drum spre moarte: amândoi păşim pe el, chiar dacă pare că tu eşti obligat să te grăbeşti să-ţi închei socotelile cu viaţa, mult mai repede decât mine. Această intensitate a luptei ne poate ajuta să înţelegem şi să trăim cu mult mai vie intimitate viaţa, să-i asimilăm valenţe emoţional-intuitiv-volitive înainte nebănuite. Sacrificiul, dăruirea, empatia, trăirea intensă în orizontul apropiat al morţii fac viaţa să dea din ea ceea ce are ea mai bun: continua ei luptă pentru afirmarea de sine, pentru auto-susţinerea sa în existenţă, în ciuda nenumăratelor obstacole care îi ies mereu în cale.

Dacă te întrebi acum „Ce este viaţa?”, trebuie să recunoşti alături de mine că ea este mereu călătoare pe drumul spre moarte, că ea este cea care păşeşte mereu spre propria ei stingere... Pentru că aşa stau lucrurile în conştiinţă – pentru că aşa vrea realitatea să se manifeste – mereu sub forma unei adunări de viaţă şi de moarte aparent cu sumă nulă. Dar viaţa triumfă mereu prin ceea ce lasă în urma ei, prin generaţiile următoare, prin forţele ei creatoare, prin încărcătura trăitoare de sublim pe care o lasă sămânţă spre încolţit în viaţă sau fruct spre cules de către vieţile ce-i rămân în urmă.

Viaţa trebuie să conştientizeze moartea, trebuie să o înţeleagă şi să se comporte cu ea ca şi cum ea ar fi – pentru că ea este. Astfel, trăind fără rest în orizontul morţii, cu amintirea şi cu anticiparea ei, viaţa dă uneori ce are ea mai bun din sine. Gândul morţii poate să ne fie o constantă, dar mai presus de el trebuie să fie trăirea intensă a vieţii de aici şi acum, trăirea deplină a vieţii cu toate plusurile şi minusurile sale, cu toate drumurile ei spre moarte şi cu toate drumurile ei spre naşterea de noi forme de viaţă. Viaţa e aici şi acum şi trebuie trăită ca atare. Moartea este atunci şi acolo – dar nu e treaba noastră acum, pentru că ea nu este acum...”.

Rănitul de moarte (prin boală mortală) te-a ascultat – ai văzut de altfel şi tu că l-ai mai înseninat puţin – dar acum că te-ai oprit din elanul tău discursiv poţi să observi din nou tragicul şi dramaticul pe chipul său şi în privirea ta. Ele capătă noi semne de mesaj când îl auzi că îţi spune:

– „Nu de moarte îmi e mie teamă, ci de această viaţă de acum – de această viaţă trăită obositor în orizontul morţii... şi poate nici măcar de ea... ci de viaţa în durere şi în suferinţă pe care o am acum şi care ştiu că se va amplifica pe viitor... şi poate nici măcar de ea... ci de gândul că poate ceea ce putea să fie nu va mai fi niciodată din momentul în care eu mă voi întâlni cu a mea moarte prematură.

Nu în timp şi nici în destin este regretul meu de afirmare, ci în gândul că spaţiul tău de confort personal va rămâne rănit de lipsa mea fiinţială. Îmi este teamă de suferinţa mea prezentă şi viitoare, dar mult mai teamă îmi este de suferinţa ta. Lipsurile din mine le gestionez precum pot mai bine, dar lipsurile din tine legate emotiv de lipsurile mele simt că nu le pot nici atinge şi nici acoperi pe cât aş vrea.

Iubirea mea pentru tine, mai ales când mă ştiu spre moarte păşind, a crescut şi mai mult şi nu mă tem atât de singurătatea mea, cât de a ta singurătate – fiindcă te ştiu sensibil/ă şi nu vreau să te rănesc prin prezenţa mea involuntară întru moarte.”

– „Dar ce vorbeşti: lasă, nu te mai îngriji de suferinţele mele, că ai tu destule pe cap!... Ştiu că e mai simplu să te îngrijeşti de

suferinţe care pot fi alinate decât de cele care nu pot fi – dar haide să privim mai mult acum spre plăcerile şi bucuriile vieţii şi să vedem şi partea plină a paharului – să vedem ce putem face spre a ne delecta din cupa vieţii şi din nectarul ei ce încă ne-a mai rămas spre îmbucurare...”

Şi tot aşa discuţia ta cu cel/ cea care păşeşte spre moarte, poate să continue spre consolare – mereu oscilând între viaţă şi moarte, între elan şi resemnare, între speranţă şi regret, între împăcare şi revoltă... Un lucru este sigur însă: când te vei despărţi de el/ ea, după ce vei ieşi din camera în care ai primit cumplita veste, pe hol, pe drum, în maşină, mai devreme sau mai târziu, vei izbucni puternic în plâns şi vei plânge cum poate nu ai mai plâns niciodată până atunci... Şi poate aşa te vei mai linişti puţin – şi poate aşa regretele şi revoltele, disperările şi supărările ţi se vor mai linişti puţin.

Şi vei plânge şi iarăşi vei plânge... – ca un prunc pus brutal în faţa cruzimii vieţii. Şi poate după ce te vei mai linişti din plâns te vei întreba: „Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”... „Ce este viaţa?”...

Poate nu vei găsi atunci răspuns la această întrebare, dar poate vei simţi, în mod intuitiv, că viaţa este deopotrivă şi mult mai mult şi mult mai puţin decât „este” sau „poate să fie”...

Iertare, uitare, repetare

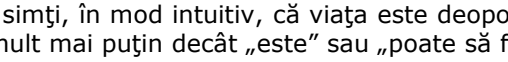

Şi astfel te poţi întreba: viaţa greşeşte? Tu îi greşeşti? Ea îţi greşeşte?... Şi dacă greşeşte, cum se corectează? Şi, mai ales: oare o poţi tu ierta?

Dar ea? Ea te iartă, dacă tu greşeşti? Şi cum îi poţi greşi vieţii? Are ea preferinţe, supărări, cerinţe imperative pe care să le transmită către tine?...

Dar dacă viaţa nu greşeşte?!... Şi dacă nici tu nu greşeşti?!... Dacă tu faci mereu doar ceea ce viaţa face fără greş – anume să vieţuieşti?... Şi dacă ea face la fel?... (Cel puţin până greşeşte major cu ceva şi atunci, parţial, ea încetează să mai vieţuiască...)

Şi ce e mai important aici – greşeala sau iertarea? Se prea poate ca iertarea să fie de departe mai importantă şi mai utilă pentru tine decât greşeala...

Greşeala, dacă e greşeală, nu e intenţionată, nu ţi-ai dorit-o: ea s-a întâmplat din greşeală... Iertarea însă nu poate veni la fel de uşor din greşeală – pentru ea îţi trebuie o hotărâre de a ierta şi o persistenţă în a rămâne în iertare.

Dar viaţa nu iartă – ea doar trece mai departe, fie prin greşeală, fie prin intenţie răuvoitoare, fie prin dăruire, fie prin iertare. Orice ar face, viaţa merge mai departe. Ea nu stă pe loc dacă a greşit, ci se iartă pentru greşeala făcută şi merge mai departe. Dacă a greşit şi nu se iartă e la fel – ea merge mai departe... Dacă nu a greşit şi nu-şi iartă această greşeală, ea, de asemenea, merge mai departe... şi dacă nu a greşit şi se iartă pentru aceasta, ea merge tot mai departe...

Viaţa nu poate să stea pe loc – ea nu stă locului – de aceea păşeşte mereu mai departe fie din greşeală în greşeală, fie din greşeală în iertare şi din iertare în greşeală, fie din iertare în iertare... după cum simte ea pe moment că ar fi mai util sau mai plăcut, sau mai interesant spre a face.

Motivaţiile ei de mişcare nu sunt importante: important este doar că *ea va merge mai departe* (𐌻𐌰 𐌹𐌰 𐌾𐌻𐌷𐌻 𐌾𐌰𐌼 𐌽𐌻𐌳𐌰𐌹𐌺𐌻) – important este doar faptul că viaţa este viaţă şi că ea nu stă pe loc...

Când o viaţă iartă pe alta, pe sine se iartă – nu pentru că astfel nu-şi mai greşeşte, ci pentru că promite că nu o va mai face: promisiuni, promisiuni şi iarăşi promisiuni... Viaţa e plină de promisiuni. Visează la un timp lipsit de greşeli şi lipsit de iertări. Visează la un spaţiu unde nimeni nu iartă, pentru că nimeni nu greşeşte...

Paradisul vieţii nu este paradisul iertării, ci al lipsei ei. Paradisul vieţii vrea să-şi scoată greşeala din conştiinţă uitând că greşeala este „vieţuiască” – că greşeala este parte din viaţă – este viaţă – ca şi iertarea de altfel.

Şi nu e iertarea atât de importantă pe cât e *uitarea* – pur şi simplu la un moment dat viaţa uită greşelile şi relele ce i s-au făcut de către o altă viaţă – pur şi simplu la un moment dat peste conştiinţa sa cade un văl de uitare – atunci ea se trezeşte ca dintr-un vis urât şi îşi spune sieşi:

– „Greşeala, răutatea nu au fost – şi dacă au fost, au fost doar un vis urât pe care eu am ales să-l iert şi apoi să-l uit... Refuz să-l mai port cu mine. Refuz să-l mai rememorez, să-l mai reproiectez spre retrăire... Aleg să-l uit, să-l las să-şi piardă povara în uitare, să-l uit cu totul în ne-amintire...”.

Şi are dreptate să procedeze astfel... Căci ce e mai nociv: greşeala sau repetarea ei? Şi ce produce mai mult rău: greşeala cu voie sau fără de voie sau repetarea, reproducerea, reluarea, reamintirea, reînsămânţarea, reîmprospătarea, întreţinerea în existenţă a greşelii (prin ne-iertare, prin ne-uitare)?

Nu greşeala este iertată – contingenţa ei nativă nu poate fi iertată, fiindcă, de obicei, ea nu poate fi evitată. Repetarea greşelii în schimb poate fi iertată, prin hotărârea de a nu o mai repeta, prin hotărârea de a nu ne mai complace în noroiul ei, de a nu ne

mai juca cu rănile deschise de greşeală, de a nu-i mai întreţine efectele (prin repetarea ei). Iertarea nu vindecă rănile greşelii, ci le lasă să se vindece – ea le împiedică pe acestea să se auto-întreţină în suferinţă.

Viaţa se iartă, deci, pentru că vrea să meargă mai departe, pentru că vrea să-şi lase rănile să se închidă, pentru că vrea să fie viaţă sănătoasă şi nu viaţă rănită, viaţă întreagă şi nu viaţă schilodită, viaţă corectă şi nu viaţă greşită (care insistă în greşeală).

Iertarea vieţuieşte deci mereu în viaţă (fiind o condiţie intrinsecă a capacităţii ei de a merge mai departe). Iertarea este motorul vieţii, este capacitatea ei de a privi înainte, de a refuza să mai privească în urmă, de a nu mai accepta să se înglodeze în noi greşeli, de a le lăsa spre putrezire în groapa timpului pe cele vechi. Când iartă, ea nu alungă greşeala din viaţa sa, ci doar se hotărăşte să nu o mai repete pe cea veche.

Iar despre greşelile potenţiale, despre greşelile ce vor fi să fie, cine le ştie? Dacă le-ar şti, nu le-ar mai face. Dar cum nu le ştie le face... şi apoi se mânie (că le-a făcut) după care le repetă din nou şi se mânie şi mai tare (că le-a repetat), pentru ca, în cele din urmă (într-un final oarecare), să se plictisească de ele şi să le ierte. Astfel viaţa se iartă pe sine şi nu le mai repetă (sub aceeaşi formă) cel puţin o perioadă – şi astfel ea merge mai departe... Le uită şi merge mai departe... Iertând mergi mai departe. Uitând mergi mai departe: a ierta înseamnă a uita, a refuza să mai repeţi greşeala recunoscută ca atare...

Ce este atunci viaţa?... Ea este şi greşeală şi iertare, este şi repetare şi renunţarea la ea, este şi vechi şi nou, este şi amintire şi uitare, şi rememorarea trecutului (cu bunele şi cu rele lui, cu greşelile şi corectitudinile lui) şi proiectarea viitorului. Viaţa este iertare, pentru că merge mai departe. Este greşeală atunci când stă pe loc – sau, mai precis, atunci când se învârte pe loc (în cerc vicios).

Totuşi, viaţa este greşeală şi pentru că merge mai departe, pentru că nu stă puţin locului să-şi analizeze greşeala tocmai făcută spre a o corecta şi a nu o mai repeta – pentru că nu reflectează asupra greşelilor sale decât atunci când ele devin cronice. Viaţa este greşeală, pentru că merge mai departe, pentru că trece cu prea mare uşurinţă peste greşeli, pentru că se pripeşte, pentru că se grăbeşte să meargă mai departe... doar ea ştie unde...

Viaţa este, prin urmare, iertare doar atunci când stă pe loc puţin şi îşi analizează greşelile, când se opreşte puţin din agitaţia sa, din stresul său, din mişcarea sa relativ haotică spre a se analiza pe sine spre a vedea nu doar că a greşit, ci şi că a repetat,

iarăşi şi iarăşi, aceeaşi greşeală (de fiecare dată cu aceleaşi rezultate: suferinţă, agitaţie, stres, angoasă, nefericire...).

Când viaţa stă pe loc să se privească pe sine, poate să vadă singură sau i se poate arăta că ea se învârte, adeseori, în *cercuri vicioase*[1]... Doar atunci când înţelege acest adevăr şi e hotărâtă să iasă din aceste cercuri, ea (se) poate ierta – doar atunci ea poate lua hotărârea de a nu mai fi proastă, de a nu mai acţiona automat, ca un robot stricat. Doar atunci (după ce stă pe loc) ea poate cu adevărat să meargă mai departe...

Mersul mai departe (𒁹𒌋𒄀𒋗 𒁹𒀀𒄭 𒁺𒌋𒀀𒌋𒌋𒁹) şi *statul pe loc* (𒌋𒌋𒀀𒌋𒄀𒋗 𒌋𒁹 𒋗𒄀𒁺) sunt faţete întrepătrunse ale vieţii – doar când stai puţin pe loc pentru a privi cu atenţie în urmă, pentru a privi atent în prezent, pentru a te uita pătrunzător spre viitor – doar atunci poţi merge cu adevărat mai departe. Altfel doar ţi se pare că mergi mai departe – când, de fapt, tu doar te învârţi în cerc vicios.

Greşeala este întruchipată în cerc vicios (în linia închisă), iertarea se întruchipează în spirală (în linia deschisă). Prin greşeală, prin repetarea ei mergi, iarăşi şi iarăşi, pe unde ai mai fost, redeschizând, mereu şi mereu, răni vechi, care astfel nu se pot vindeca. Prin iertare păşeşti pe un drum nou şi laşi rănile vechi să se vindece.

Greşeala iertării este însă că nu e niciodată completă, fiindcă viaţa nici nu poate şi nici nu vrea să uite de tot trecutul său – de altfel, nici nu îi este util acest lucru, pentru că astfel ar fi condamnată să-l repete. Greşeala iertării constă deci în faptul că, de multe ori, iertarea se repetă pentru una şi aceeaşi greşeală.

A ierta repetat aceeaşi greşeală – iată greşeala iertării... Astfel, greşeala se simte îmbiată să se repete şi să crească, fiindcă ştie că va fi iarăşi şi iarăşi iertată. Aceeaşi greşeală nu trebuie deci iertată de două ori şi, în nici un caz, de trei ori. A ierta repetat aceeaşi greşeală este a repeta greşeala – este a face din iertare greşeală, de a face din ea instrument de boală şi nu de vindecare...

Când iertarea greşeşte, ea nu mai e iertare, ci greşeală. Când greşeala se iartă odată, se poate vorbi de iertare – când se iartă de două sau de mai multe ori, se poate vorbi de greşeala iertării: iertarea şi repetarea nu merg mână în mână când sunt aplicate aceleiaşi greşeli, ci doar atunci când se leagă de o altă şi o altă greşeală.

Când iertarea şi greşeala se învârt în cerc vicios, în jurul aceleiaşi greşeli, iertarea încetează să mai aibă calităţi terapeutice şi din medicament se transformă în otravă.

---

[1] Pentru dezvoltarea acestei idei a se vedea cartea *Deschiderea Universului*, autor Radu Lucian Alexandru.

Iertarea este bună doar dacă greşeala nu mai este repetată – şi în acest sens ajută cel mai mult pedepsirea greşelii, asocierea ei cu iertarea prin pedeapsă.

Dacă iertarea duce la repetarea greşelii (prin lipsa asocierii ei clare cu pedeapsa), atunci iertarea devine parte din problemă şi încetează să mai fie o soluţie viabilă pentru viaţă. În acest caz trebuie să apelăm la iertarea iertării (la pedepsirea greşelii de a ierta), la a refuza să mai acordăm iertarea nocivă care duce la repetarea greşelii.

Iertarea şi iertarea iertării sunt cheile prin care viaţa merge înainte după ce cugetă puţin asupra greşelii şi a posibilităţii realiste de a nu o mai repeta.

Greşeala greşelii e, prin urmare, faptul că se repetă, că greşeala cu pricina se reia pe sine în existenţă, că viaţa neatentă o primeşte din nou şi din nou în viaţa sa provocându-şi astfel suferinţă inutilă.

Greşeala „negreşită” este greşeala întâmplător-necesară, este greşeala contingent inevitabilă... Ea nu are leac şi, prin urmare, nu are iertare, pentru că nu poate fi iertată...

Greşeala greşelii însă este repetarea greşelii şi ea poate fi iertată şi trebuie să fie iertată – adică să se refuze efectuarea acţiunii care o repetă. Dacă recidivează însă, greşeala greşelii mai poate fi vindecată doar prin iertarea iertării – şi nu prin iertare pur şi simplu, pentru că în acest caz simpla iertare (uitare) nu mai este suficientă.

Greşeala greşelii (𐤉𐤋𐤔𐤋𐤄𐤀 𐤉𐤋𐤔𐤋𐤀𐤀) şi *iertarea iertării* (𐤀𐤋𐤓𐤄𐤋𐤄 𐤀𐤋𐤓𐤄𐤋𐤀𐤀) sunt, prin urmare, parte din viaţă: viaţa le aduce spre vieţuire, ea le întreţine în dânsa, ea le scoate din planul existenţei sale.

Când greşeşte, viaţa însă nu se poate ierta – ea îşi plăteşte mereu greşelile, mai devreme sau mai târziu, fie că vrea să o facă, fie că nu vrea, fie că alege să le uite, fie că alege să le ierte, fie că alege să le repete...

Când (i se) comite greşeala greşelii, viaţa încă poate ierta şi uneori trebuie să o facă (dacă greşeala cu pricina nu e foarte gravă), dar fără să abuzeze de iertare sau de iertarea iertării. Când ajunge însă la facerea greşelii greşelii greşelii (la repetarea greşelii greşelii), viaţa trebuie să apeleze imediat la iertarea iertării şi apoi să meargă mai departe.

Oricărei greşeli repetate poate să i se opună spre tămăduire o iertare sau o iertare a iertării. Depinde însă doar de viaţă dacă este suficient de lucidă pentru a răspunde la întrebarea „Ce este viaţa?” cu exclamaţia: *„Viaţa este ceea ce merge mereu mai departe!”* (*„𐤄𐤀𐤓𐤄𐤋 𐤓𐤋𐤄𐤋 𐤉𐤋𐤋𐤄 𐤉𐤋 𐤌𐤋𐤉𐤋 𐤌𐤋𐤉𐤋𐤊 𐤌𐤄𐤀 𐤋𐤋𐤄𐤋𐤓𐤋𐤄”*).

Întrebarea fundamentală
𐤊𐤓𐤔𐤕𐤀𐤕𐤓 𐤀𐤋𐤓𐤀𐤔𐤕𐤓𐤓𐤀𐤋𐤀

Indiferent însă dacă viaţa alege să meargă mai departe sau dacă alege să stea pe loc, ea te invită acum să-i răspunzi la următoarea întrebare:

– Dacă ar fi să fie o întrebare – una singură – care să fie cea mai importantă întrebare a filosofiei, religiei, ştiinţei, artei ş.a.m.d. – care ar fi acea întrebare?

Care este întrebarea fundament pentru toate întrebările? Care este întrebarea originară din care s-au născut şi se nasc mereu toate întrebările? Care este întrebarea cauză primă a întrebărilor şi răspunsurilor?

Există o astfel de primă interogare? Există o astfel de *întrebare primă* (𐤊𐤓𐤔𐤕𐤀𐤕𐤓 𐤄𐤀𐤊𐤓𐤀) a fiinţei – îndreptată spre tot ceea ce este cuprins în metafizică, axiologie, etică, logică, estetică, politică, economie, religie, psihologie...?

Şi apoi viaţa te mai poate întreba ceva:

– Care este întrebarea cea mai des pusă (fiind mai veche decât toate şi cauză implicită a oricărei alte întrebări) sau cel puţin pre-su-pusă de orice întrebare?... Care este prima întrebare pusă de un copil?

Iar tu poate că îi vei răspunde:

– *„Ce este aceasta?”* – adică pe „limba” lui: *„Te ete ata?”* (𐤉𐤓𐤕 𐤕𐤓𐤕 𐤀𐤓𐤀𐤉).

– Bun răspuns!... *Ce este aceasta?* (𐤉𐤕 𐤕𐤄𐤓𐤕 𐤀𐤉𐤕𐤀𐤄𐤓𐤀𐤉?)... Parcă vedem chiar acum copilul, în imaginaţia noastră, arătând cu degeţelul său spre un ceva oarecare din jurul său şi întrebând:

– „Te ete ata?”... „Te ete ata?”... „Te ete ata?”...

Dacă observi interogaţia lui cu atenţie, poţi vedea că el nu întreabă „Cum se numeşte aceasta? Ce nume are?”, ci „Ce este?”. Oricum, e evident că el nu primeşte răspunsul căutat, ci doar nume, cuvinte, propoziţii – şi atât.

– „Aceasta este...” – şi urmează „numele” cu care este botezat (istoric-contingent) în acea societate acel obiect/ subiect/ fenomen arătat cu degetul de către copil. Întrebarea lui primară, prima noastră întrebare, nu capătă răspuns, ci doar nume de botez. Este însă oare omul capabil de mai mult decât atât? Poate el da un altfel de răspuns la întrebarea „Ce este aceasta?”... Şi chiar aşa – că tot veni vorba – „Ce este aceasta: „Ce este aceasta?”?”.

Adică, cum ar veni, ce este de fapt o întrebare? În ce constă ea şi care este rolul ei? Care sunt funcţiile unei întrebări? Dar ale „primei întrebări”?...

E interesant astfel de constatat că o posibilă primă întrebare presupune ca existând în mod implicit (cuprins în fiinţa ei) răspunsul la o altă întrebare: *„Ce este o întrebare?”* (𐌼𐌹𐌲 𐌲𐌹𐌲𐌴 𐌴 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽?𐌼).

Copilul nu pune însă această întrebare – el presupune instinctiv că-i ştie răspunsul – şi de aceea el trece peste întrebarea primară „Ce este o întrebare?” direct la întrebarea aparent primară (în ordinea preocupărilor lui verbalizatoare): „Ce este aceasta?”. Şi trece la ea, pentru că el este avid de nume/ cuvinte şi nu de explicaţii savante sau mai puţin savante privitoare la natura ultimă a mediului său existenţial.

El întreabă „Ce este asta?” („Te ete ata?”), dar, de fapt, vrea să zică: „Cum se numeşte „asta”?”... Unde dai şi unde crapă! Ce şmecheri mai sunt şi copiii aceştia: întreabă ceva, dar, de fapt, vor să întrebe altceva. De unde să mai ştii atunci, de fapt, ce vor ei să întrebe? Dar, în fond, de unde să ştii ce te întreabă cu adevărat cineva care te întreabă ceva, oricine ar fi el/ ea şi orice ar întreba el/ ea? Că, de obicei, după cum bine ştii, el/ ea te întreabă ceva, dar, de fapt, mai mereu, vrea să ştie altceva decât ceea ce pare că te întreabă.

Problema *întrebării-ghicitoare* (𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌷𐌰𐌹𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌹𐌷𐌰𐌽𐌳𐌴𐌰𐌽𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽) se poate rezolva doar parţial şi, de multe ori, doar prin intuiţie-empatie. Această unealtă hermeneutică este în posesia oricărui părinte, care astfel nu răspunde la întrebarea literală a copilului („Ce este aceasta?”), ci la ceea ce i se pare lui că el întreabă de fapt – anume, „Cum se numeşte aceasta?”.

Dar dacă prima întrebare pusă de un copil nu s-ar referi la esenţe de realităţi percepute, ci doar la numele lor, ce ne-ar spune acest lucru despre întrebare în general şi despre „prima întrebare” în particular?... Se referă ea la realităţi extra-lingvistice sau doar la numele lor? Urmăreşte ea să obţină doar o combinaţie de cuvinte oarecare pe care să le privească şi să le accepte (cel puţin temporar) ca răspuns – sau urmăreşte, de fapt, să „înţeleagă” holistic realitatea chestionată (cu toate faţetele ei lingvistice şi extralingvistice deopotrivă)?...

Şi aici tu mă poţi întreba:

– Dar întrebarea „Ce este viaţa?” ce urmăreşte de fapt? Un răspuns în cuvinte sau un răspuns dincolo de ele?

Îţi răspund:

– Le poate urmări pe ambele, dar în cazul cărţii de faţă esenţial este răspunsul care poate fi trăit doar dincolo de cuvinte...

– Bine, dar acesta este un răspuns? Poate fi considerat ca fiind un „răspuns” ceva care nu este în cuvinte, ceva care nu trăieşte acaparat în semne lingvistice?

– Poate... poate fi considerată ca fiind răspuns o „simţire”, o „trăire”, o „acţiune” – care poate fi simţită în fapte, în activităţi, în

emoţii şi percepţii specifice... De exemplu, la întrebarea „E dulce ceaiul?” poţi găsi şi un răspuns direct, ne-lingvistic, prin gustarea ceaiului cu pricina. Sau dacă te întrebi „Oare afară plouă?”, poţi să primeşti un răspuns şi printr-o simplă privire...

Răspunsul în natura lui cea mai intimă este mai mereu legat de experienţe imediate şi de evidenţe indicativ – perceptive şi nu de nume... – el este legat intim de trăiri şi simţiri directe şi nu de cuvinte şi propoziţii. Acestea sunt, de multe ori, doar distrageri de la adevăratul răspuns, mijloace de ocupare a vremii până la trăirea directă a răspunsului căutat – sunt doar semne, doar indicatoare care arată spre răspunsul-destinaţie, fără însă a fi el...

Adevăratul răspuns se simte, se pipăie, se vede, se aude, se gustă... nu se cuvântează şi nu se „citeşte” – deşi este evident că sunt şi răspunsuri care pentru a fi primite trebuie să fie cuvântate sau citite... dar şi în cazul lor nu „cuvântul” este urmărit, ci „sunetul/ semnul” clar asociat lui – şi prin acest „semn/ semnal” realitatea directă ce o „poartă” el cu sine (realitatea spre care el indică „cu degetul”) prin asociere repetată. Fiindcă orice este sau poate să fie „asociat” cu orice, orice este sau poate să fie „semn” pentru orice. Orice nume poate sta (şi în fapt şi stă) pe post de mediator între tine şi întreaga realitate, dar el poate fi şi obiect de experienţă în sine şi pentru sine, obiect al trăirii directe în „nume”, al trăirii „numelor” – a tot ceea ce sunt sau pot ele să fie...

Din acest motiv putem zice că orice întrebare este, de fapt, întrebarea fundamentală – întrebarea primă – cel puţin într-un context bine delimitat şi pentru un timp clar precizat ea este întrebarea cea mai importantă şi nu este (pe moment) alta mai importantă decât ea...

Iar din perspectiva exerciţiului revelatoriu propus de mine – prin repetarea întrebării „Ce este viaţa?” – această întrebare („Ce este viaţa?”) poate fi înlocuită cu oricare alta (oricât de banală sau de profundă ar părea ea la o primă vedere). Rezultatul practicii concentrării mentale continue pentru o anumită perioadă de timp (de cel puţin câteva zile, cu excepţia perioadei de somn) pe o întrebare „oarecare” (considerată însă ca fiind foarte importantă de către practicant în momentul iniţierii interogării şi astfel asumată de el/ ea de o manieră puternic încărcată emoţional-intelectual-intuitiv-volitiv) este relativ identic – anume conştientizarea profundă a *primului răspuns* (𐌻𐌹𐌷𐌰𐌽𐌰𐌶 𐌰𐌽𐌰𐌼𐌹𐌶𐌰𐌽), a răspunsului esenţial – a acelui răspuns fundamental care te „lămureşte” definitiv, fără urmă de îndoială, despre ce este cu adevărat un *răspuns*: în primul rând, o faptă concretă (de emoţie, de simţire, de acţiune, de conştientizare etc.) şi nu o vorbă (în vânt)...

Adevărata întrebare, întrebarea fundamentală este o prezenţă care incită – este prezenţa a ceea ce este aşa cum este manifestată iscoditor în câmpul conştiinţei noastre.

Adevăratul răspuns, răspunsul fundamental este o acţiune de răspuns generată spre fiinţă de insistenţa acestei prezenţe.

Întrebarea este relativ pasivă, răspunsul este abisal activ. Întrebarea de bază îţi arată mereu realitatea în toată nuditatea ei – nemediată „conceptual" de iluzii semantice şi false certitudini intelectual-linguale. Răspunsul fundamental te pune spontan în mişcare de relaţie directă cu această realitate. De aceea, acolo unde se întâlneşte „întrebarea primă" cu „răspunsul prim" revelaţia se naşte fără ezitare – doar acolo poate să se nască şi să trăiască cu intensitate extatică epifania, iluminarea, trezirea la realitate, integrarea în Întreg, vieţuirea directă în natural, trăirea conştient detaşată şi profund implicată în real, în imaginar, în voit şi în necesar.

Întrebarea fundamentală este acea *primă interogaţie* (de multe ori, manifestată într-o formă de exprimare puternic personalizată) care, pe de o parte, afirmă evidenţa (prin arătare cu degetul, cu intenţia, cu focalizarea atenţiei, cu intensitatea faptei, cu profunzimea şi cu tenacitatea concentrării), iar, pe de altă parte, o neagă, o pune sub semnul întrebării – căutând în evidenţă sau dincolo de ea altceva decât evidenţa: când te întrebi „Ce este X?", te întrebi despre „natura" lui X, te întrebi implicit dacă el este ceva care există „cu adevărat" sau dacă nu cumva nu este decât o „iluzie"; te întrebi implicit cum este alcătuit, care îi este structura, cum funcţionează, care îi sunt pârghiile de manifestare; te întrebi în mod necesar „De ce este X?", care sunt cauzele responsabile pentru apariţia lui; te întrebi unde este (dacă el este în tine sau în afara ta, în imanenţă sau în transcendenţă...) şi pentru cât timp este (pentru o clipă, pentru un veac, pentru o eră, pentru veşnicie?); te întrebi ce nume i se dau şi de ce, ce definiţii i se ataşează şi care este relevanţa lor... ş.a.m.d.

Orice formă interogativă (Ce? Cine? Când? Cum? Cât? Unde? De ce?...) le presupune în mod implicit pe toate celelalte – când îţi pui în mod serios o întrebare, de fapt, îţi pui toate întrebările pe care ţi le poţi pune!

De aceea şi forma interogativă „Ce este...?" le presupune din start pe toate celelalte forme interogative posibil a fi formulate de conştiinţă. În cazul lui „Ce este...?" evident un rol important în interogare îl joacă „este" – formula lingvistică care presupune existenţa, prezenţa, realitatea, evidenţa... „Ce" se poate combina (şi o şi face) şi cu „face" („Ce face X?") şi cu „ştie" („Ce ştie X?") şi cu „arată" („Ce arată el/ ea?") etc., dar prin alipirea lui de „este" se naşte – trebuie să recunoşti – o pereche fatală, care se transformă aproape instantaneu într-o trinitate, într-un triunghi amoros total: „Ce este aceasta?"... „Ce este X?"... „Ce este viaţa?".

Prima interogare se desprinde, de multe ori, din senzaţia iniţiatică că întrebările şi răspunsurile sunt (respectiv pot fi) şi altceva decât nişte impresii banal trecătoare în mod contingent şi superficial prin conştiinţă, prin gândire şi prin simţire. Prima interogaţie neagă astfel părerea că întrebările şi răspunsurile nu sunt posibile sau că ele ar fi doar nişte iluzii ale minţii/ fiinţei. Când prima întrebare se întâlneşte cu primul răspuns, se poate vedea în mod clar că întrebările sunt prezenţe evidente, palpabile, incitante, provocatoare, iar răspunsurile sunt acţiuni clare, concrete, revoluţionare.

Calea Întrebării are ca scop trezirea şi mărirea instinctului interogativ al fiinţei şi aducerea lui în prezenţa directă şi imediată a infinitului şi eternităţii... Prin acest demers ea ţinteşte spre transformarea fiinţei ce o parcurge într-o instanţă revoluţionară a conştiinţei sociale în care se manifestă: evidenţa se afirmă în răspuns de fapte, evidenţa se neagă în întrebare de vorbe (chiar dacă şi inversul este posibil pentru viaţă).

Prin urmare, se pare că fiecare poate avea (dacă o caută) propria sa întrebare fundamentală, propria întrebare care să-l trezească din somnul evidenţelor spre trăirea intens-deplină a lor.

Revenind la problema întrebării prime, se pare însă că, uneori, pentru unii, cea mai de bază întrebare care poate fi pusă este: „Ce este o întrebare?” – prin această interogare întrebarea se întreabă despre propria sa identitate, despre propria sa fiinţă – prin ea viaţa se întreabă pe sine de ce se întrebă (cu ce scop şi din ce cauză), cum o face şi, mai ales, dacă este cu putinţă să se întrebe cu adevărat ceva...

Ne putem deci întreba în mod legitim: „Este întrebarea o întrebare?” Sau chiar mai mult: „Poate fi întrebarea subiect de întrebare? Se poate întrebarea întreba ceva pe ea însăşi?

Prin urmare, stimate cititor, întreabă-te acum te rog dacă tu te întrebi ceva... Întreabă-te care este întrebarea ta – în ce constă ea. Întreabă-te ce semnificaţie are această întrebare pentru tine – şi, mai ales, întreabă-te acum: „Ce este o întrebare?”. Pentru a te ajuta să porneşti de la ceva iată pentru tine o (altă) întrebare: „Ce este viaţa?” – şi iată încă una: „Ce este percepţia?” şi de ce nu: „Ce este conştiinţa?”...

Exemplele stimulative fiind date te rog deci să-mi răspunzi acum: „Ce este o întrebare?”; „Ce este întrebarea?”. Ce este „aceea/ aceasta/ acesta/ acela” spre care mic/ă fiind ai arătat cu degetul zicând: „Ce este aceea/ aceasta/ acesta/ acela?” şi la care poate ţi s-a răspuns: „Aceasta este o întrebare!”. Îţi aminteşti?

– „Te ete ata?”...

– O întrebare mămică... o întrebare!

Sau poate că întrebat/ă fiind: „Unde este jucăria?” tu ai arătat cu degetul spre ea – acela era unul din primele tale răspunsuri. Sau poate ai fost chestionat/ă de mami zâmbind: „Ce face scumpi lu' mama?”. Şi tu, copilul cel scump, i-ai zâmbit inocent înapoi – iată un alt răspuns simplu, direct, spontan, natural...

I-ai răspuns atunci cu un surâs candid de copil, pentru că ai ştiut instinctiv că ea te-a întrebat ceva – sau doar ai răspuns instinctiv cu un zâmbet la alt zâmbet, cu o bucurie la altă bucurie, cu o trăire la altă trăire?

Iată deci: întrebarea este acţiunea, răspunsul este reacţiunea! Întrebarea este activă, răspunsul este la fel de activ. Întrebarea te incită spre fiinţă, răspunsul te afirmă spre existenţă. Întrebarea e un altul, răspunsul eşti tu! (Dar bineînţeles nu şi în cazul în care întrebarea eşti de fapt tu şi răspunsul îl vezi la un altul...)

Adevărul e însă că atunci când devii una cu Întrebarea (cu orice întrebare), când o însoţeşti cu fiecare respiraţie pe care o faci, de când te scoli din pat şi până când adormi din nou, în scurt timp (e o problemă de zile) şi Răspunsul va ajunge să facă parte din tine... Când devii una cu Întrebarea, devii una şi cu Răspunsul... (Doar cei care nu-şi aprofundează Întrebarea nu găsesc Răspunsul la ea.)

Dacă vei inspira Întrebarea vei expira Răspunsul: dar nu uita că tu eşti ambele: şi inspiraţie şi expiraţie – şi întrebare şi răspuns – şi întrebarea fundamentală şi răspunsul fundamental (la tot ceea ce este pentru tine).

Marea întrebare eşti tu şi marele răspuns pe care îl aştepţi eşti tot tu – un „tu” transformat însă – eliberat de false pudori şi diverse amăgiri-distrageri, de superficialităţi şi inhibiţii nocive – gata să afirmi oricând prin tine şi întrebarea care trebuie pusă şi răspunsul necesar ei, gata să rosteşti conştient întrebarea care stă pe buzele tuturor, dar pe care nu o rosteşte mai nimeni; gata să rosteşti răspunsul pe care cu toţii îl ştiu, dar pe care mai nimeni nu are iniţiativa punerii lui în faptă concretă imediată.

Pe de altă parte, tu priveşti mereu în afara ta – mai ales când percepi şi gândeşti: „Iată: acestea sunt percepţiile mele şi gândurile mele...” sau atunci când percepi şi gândeşti percepţiile mele (acestea) şi gândurile mele (acestea) – şi, astfel, marea întrebare care apare mereu în tine acum nu eşti tu, în sinea ta lăuntrică, ci eşti tu reflectat în afara ta sau, mai bine zis, „în afara ta” reflectată în tine.

Tu te întrebi despre un ceva presupus exterior ţie, deşi vei vedea în momentul Răspunsului că interiorul şi exteriorul sunt relativ unul şi acelaşi lucru...

Tu te întrebi astfel nu despre ceva anume, ci despre tot ceea ce are fiinţă pentru tine – deşi degetul tău arată înspre parte („Ce este aceasta?”) viaţa ta arată spre totalitate („Ce este aceasta?”).

Întrebarea este, prin urmare, un mod de viaţă – este o metodă metafizică de afirmare de sine. Prin întrebare tu nu ajungi atât să te cunoşti, cât ajungi să fii mai mult decât eşti. De ce? Pentru că întrebarea pe care insişti este cea care te dăruieşte mereu cu un răspuns – cu acel răspuns care îţi măreşte fiinţa, care îţi schimbă total viaţa, care îţi bucură conştiinţa, care te afirmă în realitate ca prezenţă activă şi nu doar ca moment pasiv.

Poţi însă şi să nu te întrebi în profunzime nimic – te poţi mulţumi cu răspunsuri superficiale la întrebări superficiale – te poţi mulţumi astfel să cunoşti o limbă sau mai multe, fără însă a ajunge să cunoşti o realitate sau mai multe realităţi... Oprindu-te la nivelul „limbii” nu ajungi la nivelul fiinţei. Deşi viaţa se foloseşte de limbă şi de limbaj ea nu e nici (doar) limba, nici (doar) limbajul pe care îl foloseşte. Viaţa e mult mai mult de atât! Şi vei vedea şi tu negreşit aceasta, dacă vei (vrea/ putea) aprofunda cu adevărat o întrebare – orice întrebare vrei tu (de exemplu, întrebarea „Ce este viaţa?”). Asumă-ţi-o şi întreabă-te mereu pentru o perioadă în „ritmul” ei – şi nu te mulţumi cu nici un răspuns facil – cu nici un răspuns care nu îţi schimbă fiinţa din temelii. Întreabă-te şi te vei apropia de ţintă – de momentul când întrebarea devine una cu răspunsul făcând să răsară în tine viziunea realităţii – a realităţii tale intime, a realităţii integrale care cuprinde tot ceea ce este...

Atunci vei înţelege că unul din cele mai grele lucruri din lumea aceasta este comunicarea – vei înţelege că, chiar de vrei să spui ceea ce simţi, nu poţi să comunici cu adevărat starea ta. Vei înţelege atunci (sau poate mai devreme) că, mai mereu, comunicarea nu leagă fiinţele prin sensuri unice, ci le pune în contact cu sensuri infinite...

E drept că e un mic semn de oboseală aici: cum o să prinzi tu toate acele sensuri infinite? Dar dincolo de el, masiv şi impunător, e marele semn de bucurie, de imposibilitate a plictiselii, de imposibilitate a stagnării – e semnul absolutului relativ – totul curge, totul se înlănţuie, totul e plin de viaţă – când crezi că te plictiseşti de un sens, îi descoperi imediat nebănuite alte valenţe. Când te plictiseşti de o prezenţă, dacă o priveşti din ce în ce mai profund, îi vei descoperi aspecte nebănuite şi, de multe ori, fascinante. Nu aprofundarea duce la plictiseală, ci superficialitatea. Nu privirea adâncă şi cercetarea atentă duce la plictis, ci complacerea în repetitivităţi comune lipsite de adâncime interogativ – răspunsivă... *Interogativ – răspunsivul* (𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌳𐌰 𐌰𐌽𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽) poate îmbrăca şi valenţe superficiale, dacă se limitează singur în platitudini existenţiale, dar negreşit el poate fi şi

o cale de explorare metafizică a vieţii, dacă nu se mulţumeşte cu mundanul banalizant şi caută astfel prin sine sensul esenţelor ultime ale firii...

– „Ce este Întrebarea?” – te întreb din nou. Îmi vei răspunde cu platitudini sau te vei înălţa (prin ele) spre profunzimi?...

– „Întrebarea este ceva care te iscodeşte, care te frământă, care te pune în mişcare, care îţi dă viaţă, care îţi dă sens şi direcţie, care te menţine pe ele, care îţi creează identitate...” – îmi răspunzi tu acum.

– Frumos! Ce altceva ar mai putea fi?

– „Întrebarea este drumul de la mine spre tine: tu întrebi şi eu mă afirm – eu întreb şi tu te afirmi! Ea mă neagă pe mine când o pun şi te afirmă pe tine când îmi răspunzi.

Întrebarea este prezenţa ta în fiinţa mea: tu eşti... şi eu mă întreb... Întrebarea este prezenţa mea în fiinţa ta: eu sunt... şi tu te întrebi...”.

– Ai dreptate, îţi spun, aşa e! Din cauza prezenţei tale mă întreb, din cauza prezenţei mele îmi răspund...

Dar ce altceva mai poate fi întrebarea?

– „Întrebarea este viaţa aflată în căutare de sine. Răspunsul (chiar şi parţial fiind) este regăsirea vieţii. Întrebarea este îndemnul vieţii spre mai mult – spre dincolo – spre ceea ce poate fi, spre ceea ce este – spre acţiune, spre răspuns. Viaţa ne îndeamnă spre întrebare, noi o îndemnăm către răspuns...”.

– Foarte bine spus! Felicitări! Dar ce mai este ea?

– „Întrebarea este viaţa însăşi. Şi răspunsul e tot ea! Nu asta vrei să auzi de la mine?”

– Nu chiar... dar merge pe moment... Uite – nu te mai întreb ce este... pentru că ai văzut şi tu acum că „întrebarea” (şi „viaţa” şi orice altceva) este ceea ce vrei tu să fie – este ceea ce se nimereşte să fie în urma combinării relativ aleatoare de cuvinte în propoziţii – combinare ascunsă sub masca înşelătoare a inspiraţiei şi intuiţiei, specifice unui moment de viaţă sau altuia. E bine dacă ai văzut şi tu această subiectivitate relativ contingentă a răspunsurilor. Pentru moment e bine... Notează-ţi ce ai văzut şi aprofundează-ţi viziunea...

Întreabă-te păşind spre esenţă, apropie-ţi mintea şi inima de prima întrebare, devino una cu ea, trăieşte în pulsul ei de viaţă şi astfel vei renaşte într-o nouă viaţă pe a cărei fiinţă acum nici măcar nu o bănuieşti...

Întreabă-te deci: „Ce este viaţa?” – şi nu te opri la nici un răspuns de vorbe... Nu te lăsa păcălit/ă de aparenţe sau absorbit/ă de ele...

Esenţa întrebării
ᒪᔨᒪᐱᔑᔕ ᘔᐱᔑᓂᒪᐃᔕᔑᘔᘔ

Avem, prin urmare, un om. Un om care se întreabă (ceva):

– Care este esenţa actului de a te întreba (ceva)? Care este acel lucru intim, specific şi esenţial pentru actul întrebării (/interogării) filosofice?

Care este acel aspect al prezenţei în existenţă care face întrebarea să fie o întrebare şi nu altceva? Prin ce se diferenţiază întrebarea de tot ce este în afara ei? Şi, apoi, este ceva în afara ei?

O întrebare bine pusă, bine întreţinută, bine pronunţată, bine aprofundată nu ne duce oare la constatarea că ea cuprinde tot – că nu este nimic în afara ei – că totul este cuprins pe de-a întregul în ea?

Să fie atunci esenţa întrebării cuprinsă în faptul că ea are potenţial cuprinsă în sine nu doar răspunsul ei, ci chiar toată realitatea (spre care ea deschide cale de acces)? Să fie această esenţă dată de către deschiderea spre întreg pe care ea şi doar ea o poate realiza pe deplin?

Să fie oare esenţa întrebării chiar mai importantă decât esenţa gândirii sau a fiinţării? Gândirea, dacă nu este o întrebare, nu poate fi decât constatare placidă sau răspuns închizător de orizonturi – răspuns restrângător al privirii – răspuns respingător de perspective... Gândirea... dacă nu este întrebare, trebuie să fie răspuns... Dar, după cum ştii şi tu, de cele mai multe ori, ea nu este un răspuns (ci cel mult un discurs). Gândirea este mereu în mişcare, mereu în formare, mereu în explorare. Motorul din spatele ei nu este deci răspunsul, ci întrebarea...

Se pare astfel că esenţa gândirii este întrebarea, iar esenţa întrebării este mişcarea: punerea pe un drum, mersul pe o cărare, parcurgerea unei căi – trăirea vieţii aşa cum o ştie umanitatea încă din zorii existenţei sale.

Esenţa gândirii este întrebarea, esenţa întrebării este mişcarea, esenţa mişcării este schimbarea, esenţa schimbării este întâmplarea, esenţa întâmplării este viaţa, iar esenţa vieţii este...

Chiar aşa! Care este esenţa vieţii? Ce este viaţa? Care este esenţa ei?

Să fie oare esenţa vieţii (sâmburele ei cel mai propriu şi cel mai roditor, sămânţa ei de identitate ultimă) cuprinsă în mişcare, în întrebare, în gândire? Sau în altceva? De exemplu, în percepţie şi limită? Sau în raţiune şi emoţie? Sau în intuiţie şi voinţă?...

Şi apoi esenţa fiecărui lucru în parte nu este oare identică cu esenţa oricărui alt lucru? Oare punctul esenţial al oricărei fiinţări

nu este un punct comun, o esenţă comună, o realitate care cuprinde în sine toate realităţile şi care astfel le pune pe toate în mişcare – anume Întregul? Esenţa unei părţi nu se află în întregul din care ea face parte de nedezlipit? Şi precizez că nu vorbesc aici de o esenţă contextuală, ci de o esenţă integrală şi integratoare...

Prin urmare, te întreb acum pe tine: care este esenţa esenţei? E faptul că ea este esenţială (fundamentală/ fondatoare) pentru tot şi pentru toate? E faptul că fără ea nu se poate simţi/ pricepe/ crea/ transmite nimic?... Aşa pare că este... Pentru că aşa este: esenţa este esenţială, pentru că ea pune totul în mişcare şi ea opreşte totul pe loc...

Esenţa este Întregul: Ea este El! Şi bineînţeles şi invers: El este Ea. Adică cei doi sunt unul – devin unul prin faptul vieţii, prin actul trăirii, prin actualizarea vieţuirii... Din acest contact se nasc mereu toate formele vieţii: esenţa întregului naşte prin vieţuire viaţa!...

Ce este deci viaţa? (Te întreb eu acum.)

– Cea care se naşte din Esenţa Întregului! (Îmi vei răspunde poate tu...)

Dar eu îţi zic:

– Nu chiar! Mai degrabă invers: Esenţa Întregului se naşte din viaţă! Viaţa este mama a tot şi a toate. Din ea purcede tot – chiar şi Întregul – chiar şi Esenţa!...

Vezi ce uşor se naşte orice din orice atunci când ne jucăm cu vorbele, atunci când trăim în cuvinte şi ne desfătăm genetic cu ele? Fiindcă, vezi tu, fie că o recunoşti, fie că nu o faci, vorbirea/ comunicarea/ limbajul este doar un joc în care cu puţină imaginaţie şi îndemânare orice poate însemna orice...

Esenţa Întrebării poate fi, prin urmare, orice – orice cuvânt îţi trece acum prin cap, orice idee te ispiteşte acum filosofic, orice concept care te zoreşte acum spre recunoaştere şi afirmare propoziţională... chiar orice cuvânt!... Nu te mira!... Aşa e...

Esenţa întrebării poate fi deci: scrisul sau îndemânarea, viziunea sau culoarea, tunetul sau privirea, timpul sau gândirea, incitarea sau încântarea: ea poate să fie „tu” sau „eu” sau vreun magic „zeu”...

Nu mă mai apuc acum să-ţi explic de ce... Raţionalizarea aceasta contingent proximală o poţi face şi singur – lasă-ţi doar glasul tău interior să vorbească – dă-i temă de excurs o simplă întrebare sau un banal răspuns şi priveşte-l cum îşi întinde natural discursul său peste cuvinte, cum le leagă combinatoric între ele, cum le înlănţuie gramatical în propoziţii, cum le încarcă relativ aleator cu accente de entuziasm, întristare sau indiferenţă...

E uneori fascinant acest joc – dacă nu ar fi, eu nu aş scrie şi tu nu ai citi... E fascinat, pentru că în spatele lui e ceva inefabil pe

care eu îl ştiu şi tu îl bănuieşti – o prezenţă care te aşteaptă să o trăieşti direct, o cheie care te va ajuta să descui lacătele lanţurilor propriilor prejudecăţi, a pudorilor conceptual-artificiale care te îngrădesc în conştiinţă de ceva vreme. A venit însă timpul să-ţi laşi gândul liber şi vorba slobodă şi doar să fii... doar să pluteşti extatic printre cuvinte, printre subiecte şi predicate, printre întrebări şi răspunsuri... să te bucuri pur şi simplu de comunicare şi vorbire, de gândire şi cugetare – ca şi cum ai fi una cu ele – ca şi cum ai putea să fii şi dincolo de ele...

Dar iarăşi deviem – iarăşi visăm, iarăşi ne lăsăm plutiţi de cuvinte, de poezia naturală din ele...

De ce mă laşi? Mai opreşte-mă din când în când!... Sau îţi place şi ţie dansul magic al cuvintelor prin conştiinţă?

Nu? Nu-ţi place deci! E ok, să ştii... fiecare cu poeziile lui/ ei. Tu vrei fapte clare, directe, concrete – tu vrei raţionamente definitive şi constatări ultime – tu vrei dovezi indubitabile...

Foarte bine! Te înţeleg! Dar te întreb: unde le cauţi pe acestea? În VORBE?... Dacă cauţi ceea ce zici că tu cauţi, ce cauţi atunci când citeşti aceste rânduri? Presimţi tu oare că, deşi uneori ţi se pare difuz, neclar, contradictoriu sau dubitabil, acest discurs arată totuşi spre CEVA (ce tu cauţi)?

Simţi asta?

Dar dacă te înşeli? Dacă el nu arată spre nimic? (Dacă el, în loc să arate spre Ceva, arată spre Nimic?)

– Ha, ha, zici tu... Nu se poate: sunt vorbe – deci arată spre ceva... chiar dacă acel ceva poate fi uneori Nimicul şi alteori Prea-Plinul (TOTUL)...

– Văd că nu eşti deloc prost/ proastă... Te ţii bine!... Haide atunci să lămurim măcar problema aceasta a Esenţei!

– Nu trebuie să o mai lămureşti, vei zice poate tu, ştiu ce vrei să spui: că doar cel care (pregătit fiind pentru a păşi pe Calea Întrebării) se întreabă în minte continuu (de când se trezeşte şi până când adoarme) „Ce este viaţa?” va putea să ajungă, după o concentrare serioasă de câteva zile, să întrevadă o scânteie de Esenţă, să guste iluminatoriu din seva ei de viaţă...

– Bravo!... deja văd că începem să credem că ne înţelegem... că începem să ne intuim în conversaţie... dar să ştii că nu aceasta e ceea ce voiam eu să zic...

Eu voiam, mai degrabă, să-ţi spun acum că Esenţa e şi ea un cuvânt ca oricare altul – nici mai important, nici mai puţin important decât orice alt cuvânt (oricât de trivial ţi s-ar putea părea el la o primă vedere). Mulţi naivi ascund anumite cuvinte (cum sunt cele de „esenţă”, „substanţă”, „fiinţă”, „cauză”, „raţiune”, „viaţă” etc.) după alte cuvinte, numite pompos „concept” şi sau „idee” şi cred că astfel cocoţate în spatele acestor cuvinte/ noţiuni, cele dintâi devin în mod automat mai valoroase decât

altele care nu sunt aşa de iubite discursiv de către limba filosofilor. Mimic mai greşit însă... Orice om se poate opri filosofico-metafizic asupra oricărui cuvânt din vocabularul său şi, apoi, învârtindu-se aleator în jurul lui spre construcţia unei combinatorici contingent proximale, poate să pretindă că jocul său (metafizic) cu vorbele este mai mult decât un simplu joc cu vorbele... că discursul său este mai aproape de esenţă decât un alt discurs (centrat în jurul altor „concepte cardinale" pentru „filosofie").

Sunt, prin urmare, unii care nu înţeleg încă prea bine că din punctul de vedere al Esenţei orice este esenţial... că din perspectiva Esenţei nu este nimic mai puţin esenţial decât altceva... că în realitatea numită uneori Întreg totul este esenţial, chiar şi ceea ce, la o primă vedere, pare a nu fi esenţial... În lipsa oricărei părţi din întreg, întregul nu ar mai fi întreg – esenţialitatea oricărei existenţe este o mărturie a fiinţării Întregului...

Ce este deci esenţial la o întrebare? Ce este cel mai important la ea? Faptul că o etalezi conştiinţei spre asimilare? Modalitatea cum ţi-o formulezi sau cum o aprofundezi? Legăturile pe care le provoci prin structura ei interogativă emancipată prin cuvinte alese spre cercetare ultimă de real?...

Totul este important... La o întrebare – la orice întrebare – totul contează: şi apariţia ei şi împrejurările ce o stimulează spre aprofundare, şi forma pe care o îmbracă şi strucura pe care o provoacă spre construcţie, şi contextul căutat şi textul asumat, şi sensul urmărit şi direcţia visată, şi profunzimea tenacităţii cu care e pusă şi accentul emoţional al intuiţiei şi voinţei care aşteaptă de la o întrebare o cheie de boltă pentru pătrunderea în esenţa realităţii...

În tot ceea ce facem TOTUL contează – pentru că orice ai face faci în prezenţa lui – fiindcă viaţă fiind nu te poţi dezlipi nici măcar pentru o clipă de prezenţa lui sacră...

– Dar totuşi, vei zice tu, aşa simbolic, aşa parţial, aşa măcar cu aromă de accent pasager şi cu gust de esenţă trecătoare, nu poţi să-mi spui care crezi tu că ar fi o Esenţă mai esenţială a Întrebării?... – în acest moment pentru tine... fix în această clipă... Care este ACUM pentru tine Esenţa Întrebării?

– ACUM?... Acum e TĂCEREA...

Răspunsul

Pe *Calea Întrebării*, întrebarea este împinsă mereu spre sfârşitul ei. Ea se frământă, se mişcă, se agită, speră – ea îşi caută răspunsul pereche – răspunsul potrivit.

Fiecare întrebare are un răspuns potrivit pentru fiecare persoană. Răspunsul la o întrebare poate fi o imagine, un sunet, o atingere, un miros, un cuvânt, o propoziţie, o trăire... Răspunsul poate fi orice. Răspunsul potrivit însă stă şi aşteaptă întâlnirea cu întrebarea potrivită. Acest răspuns este răspunsul la „vederea" căruia întrebarea amuţeşte pe loc, uită instantaneu de sine şi se contopeşte total în răspuns. Răspunsul potrivit este deci răspunsul care face întrebarea să tacă, să nu se mai agite, să se oprească din febrila ei căutare.

Când este găsit răspunsul potrivit pe *Calea Întrebării* (de exemplu, la întrebarea *„Ce este viaţa?"*), cel care îl experimentează ştie instantaneu cu maximă siguranţă că drumul căutării sale interogative a luat sfârşit, că şi-a atins ţinta, că întrebarea sa şi-a găsit răspunsul ei abisal.

Acesta este, de cele mai multe ori, un răspuns natural, simplu, evident, copleşitor şi inatacabil. După întâlnirea cu el vieţii i se pare că l-ar fi cunoscut dintotdeauna, chiar dacă ştie că înainte de întâlnirea cu el nici măcar nu l-a intuit vreodată în cuprinderea sa revelatorie...

Răspunsul potrivit este răspunsul care face întrebarea să se oprească din căutare, este răspunsul care rezolvă odată pentru totdeauna problema ridicată în mod explicit sau implicit de către întrebare.

Iar o problemă nu poate fi rezolvată cu adevărat decât o singură dată!... Dacă un răspuns rezolvă pe deplin o problemă, dacă el vine sincer şi total în întâmpinarea dorinţei de revelare ridicată de o întrebare, atunci acea întâlnire se poate produce o singură dată, într-o clipă unică, irepetabilă, care valorează mai mult decât o eternitate.

Din perspectiva acestei întâlniri iluminatorii, a întâlnirii care aduce lumină, care copleşeşte cu strălucire edificatoare toată interogaţia celui care se auto-reflectă în întrebarea sa sinceră şi adâncă, asumată fără rezerve şi îmbrăţişată fără ezitare printr-o iubire fanatică de adevăr şi revelare transfiguratoare – răspunsul potrivit, răspunsul pereche, răspunsul ultim este întotdeauna cu mult mai mult (imens de mult mai mult) decât a sperat sau şi-a închipuit el vreodată că ar putea fi.

Acestă copleşire, această descătuşare din întrebare în răspuns aduce cu sine rezolvarea completă şi totală a unei întrebări, pentru că ea implică o contopire bidirecţională – a întrebării în răspuns şi a răspunsului în întrebare... Totuşi, pentru cel care obţine „răspunsul" la „întrebare", întrebarea şi răspunsul nu sunt decât vorbe goale, care au încetat să-i mai spună ceva...

Orice răspuns profund, orice răspuns potrivit întâlnit pe Cale lecuieşte setea de pereche existenţială a unei întrebări şi trezeşte viaţa care experimentează această mântuire interogativă la o relaxare activă, la o detaşare implicată care, deşi deţine răspunsul potrivit, continuă uneori să se joace şi cu alte răspunsuri mai puţin „potrivite"...

Calea Întrebării te provoacă, prin această lectură, să guşti şi tu din „răspunsul potrivit" pentru tine, din răspunsul care te aşteaptă pe tine şi doar pe tine la întrebarea *„Ce este viaţa?"* (sau la o vreo altă întrebare mai intimă căutării tale actuale). Doar tu vei şti care va fi acest răspuns. Doar tu vei stabili momentul când te vei întâlni cu el...

El poate fi un răspuns oarecare sau un răspuns anume – răspunsul oarecare nu te mulţumeşte şi te lasă mai departe în frământare şi căutare metafizică. Răspunsul anume, răspunsul potrivit te va satisface însă pe deplin – el va fi răspunsul după care nu vei mai simţi nevoia să te întrebi („Ce este viaţa?") – răspunsul care rezolvă problema (indiferent care ar fi el pentru tine). Şi odată ce o problemă este rezolvată cu adevărat ea nu mai poate fi rezolvată din nou...

Repere de orientare
𐤉𐤓𐤄𐤉𐤓 𐤋𐤓 𐤔𐤉𐤀𐤓𐤉𐤌𐤄𐤉𐤓

Punerea în practică a tehnicii de concentrare mentală descrisă în această carte sub numele de *Calea Întrebării* nu se recomandă decât acelora care îndeplinesc condiţiile următoare:

– au peste 21 de ani,

– nu au avut probleme psihice de nici un fel;

– au citit, au înţeles şi au pus în practică timp de cel puţin un an tehnicile de *armonizare psihică* descrise în cartea *Etica Armoniei*;

– au o experienţă considerabilă (de cel puţin 2 ani) în practica unor diverse tehnici de concentrare mentală (cu ajutorul unor „cuvinte cu putere", a unor „propoziţii-forţă", a unor sugestii-pozitive ş.a.m.d.) pe perioade mai reduse (de la 30 de minute, la câteva ore bune), dar repetate periodic

– şi au o cunoaştere destul de lărgită a tematicii legate de „meditaţie", „iluminare", „trezire"... (pe baza lecturilor parcurse[1], a întâlnirilor directe cu practicanţi ai unor tehnici meditative diverse care au atins diferite „stări de conştiinţă revelatorie" şi a participării la conferinţe, seminarii şi practici meditative organizate de comunităţi interesate de „meditaţie").

Atenţie deci! Dacă ai suferit în trecut sau suferi în prezent de tulburări psihice (depresii, fobii, atacuri de panică, insomnii, tulburări bipolare, schizofrenie, tulburări delirante, tulburări obsesiv-compulsive etc.), dacă suferi de vreo dependenţă de droguri sau de alcool; dacă ai fost internat în spitale de psihiatrie sau clinici de dezintoxicare – te sfătuiesc şi te îndemn *să nu practici* tehnica de concentrare specifică pentru păşirea pe Calea Întrebării (psihicul tău nu este suficient de puternic pentru a păşi pe această cale şi nu este pregătit pentru a putea asimila în sine efectele acestei practici de concentrare).

De asemenea, dacă nu eşti suficient de antrenat/ă în practicarea a diferite tehnici de meditaţie/ concentrare, te sfătuiesc *să nu abordezi* încă această practică meditativă!

Te rog să iei foarte în serios condiţiile şi sfaturile menţionate mai sus!

***

Tehnica specifică pentru *Calea Întrebării* constă, după cum am mai precizat, în repetarea (mentală) continuă (moment de

[1] A se vedea tradiţiile de meditaţie specifice Yoga, Budismului, Taoismului, Sufismului, Isihasmului ş.a.m.d.

moment), cu maximă atenţie (la tot ce te înconjoară şi la tot ce se petrece în interiorul tău) şi discernământ sporit, a întrebării *„Ce este viaţa?”* („cochetând” uşor cu diferite răspunsuri, dar neoprindu-te din repetarea întrebării, indiferent de răspunsurile primite, decât la dobândirea „răspunsului ultim”) sau *a altei întrebări*[1] (considerată de tine ca fiind „esenţială”/ „vitală”/ „majoră” la momentul iniţierii practicii), timp de câteva zile (orientativ de minim 3-7 zile, practic atâta timp cât e necesar pentru atingerea „trezirii”) de dimineaţa de la trezire şi până seara la adormire, în decursul tuturor activităţilor de peste zi, căutând evident să eviţi efectuarea, în timpul practicii de concentrare, a unor activităţi periculoase (care îţi pot pune în pericol, printr-o eventuală neatenţie, integritatea fizică – ca de exemplu, şofatul, lucrul cu unelte periculoase, deplasarea prin zone periculoase etc.).

***

Eu am îndeplinit toate condiţiile menţionate mai înainte, la momentul când am pus în practică (din proprie iniţiativă, fără nici un îndemn direct şi fără nici o supraveghere din partea unei alte persoane) tehnica specifică *Căii Întrebării* (în anul 2000, la vârsta de 21 de ani) în două etape de concentrare:

– una de 7 zile de repetare continuă a unei întrebări de inspiraţie buddhistă („Cine a pronunţat numele lui Buddha?”) care a fost mai mult o etapă de pregătire şi antrenare în care am experimentat stări meditative deosebite (dar nu şi „răspunsul ultim”)

– şi alta de aproximativ 3 zile de repetare intensă a unei întrebări, aleasă liber de mine, cu o puternică încărcătură personală pentru momentul când a fost abordată („Ce este viaţa?”), începută la opt zile după sfârşitul primei concentrări, etapă care s-a finalizat cu transformarea majoră a propriei conştiinţe prin experimentarea, în data de 7 martie 2000, a unei stări de conştiinţă[2] relativ indescriptibilă, de o intensitate abisală, nici măcar imaginabilă înainte de practică, care a durat în faza ei cea mai intensă aproximativ câteva minute, dar ale cărei efecte trasfiguratorii s-au absorbit în fiinţa mea de abia în decursul unui an întreg.

Această stare de conştiinţă mi-a schimbat major tot sistemul psihic de orientare fiinţială avut până în acel moment.

Pornind de la descrierile făcute de alte persoane ce susţin că au trăit (în diferite zone de timp şi spaţiu) stări relativ similare, am

[1] A se vedea, de exemplu, în acest sens, şi cartea *Cine eşti tu?*, autor Radu Lucian Alexandru.

[2] Pentru mai multe detalii, legate de acest aspect, a se vedea şi cartea *Călătorie prin Conştiinţă*, autor Radu Lucian Alexandru.

putut să o etichetez uneori ca fiind o „stare de trezire”, de „iluminare”, de „conştiinţă cosmică”, de „trăire mistică”, de „revelare” sau de „renaştere existenţială”.

În perioada imediat următoare Marii Transformări, pe lângă efectul transfigurator abisal dobândit prin această ruptură radicală cu „vechiul”, raţionamentele greşite specifice fricii, orgoliului, mâniei, tristeţii ş.a.m.d. s-au manifestat uneori la intensităţi nemaiîntâlnite înainte, dar au fost depăşite cu efort consistent prin tehnicile specifice *armonizării psihice* descrise de mine în cartea *Etica Armoniei*.

***

Dacă îndeplineşti toate condiţiile înşirate mai înainte şi te hotărăşti, la un moment dat, din proprie iniţiativă, să practici tehnica specifică pentru *Calea Întrebării*, te rog să purcezi cu maximă atenţie şi cu discernământ sporit, iar dacă în timpul practicării ei întâlneşti şi cel mai mic semn de îngrijorare cu privire la propria ta sănătate fizică şi psihică, te rog să te opreşti imediat din practică (temporar (pentru câteva zile sau săptămâni) sau chiar definitiv), deoarece încă nu eşti pregătit/ă pe deplin ca să mergi până la capăt cu această metodă de transformare abisală a propriei tale conştiinţe.

Te rog să iei foarte în serios atenţionările de mai sus! Aceste stări de conştiinţă sunt încă insuficient cercetate şi înţelese, de aceea „studierea” lor prin trăirea lor directă este asemănătoare cu urcarea unui munte pe cărări nebătătorite – fiind evident necesară o pregătire prealabilă consistentă pentru „ascensiune” şi de asemenea o foarte mare atenţie la „escaladare” pentru a nu „aluneca” şi a nu cădea în „prăpăstii” sau „gropi” întâlnite pe cale. Este astfel evident faptul că, chiar dacă eu însumi am parcurs, cu riscurile aferente, *Calea Întrebării*, nu îmi asum răspunderea pentru eventuale efecte negative pe care tu nu le vei putea controla, reieşite din practica tehnicii specifice parcurgerii acestei Căi!

Trebuie deci să înţelegi că, având în vedere natura încă experimentală a acestei practici, dacă alegi să o efectuezi, îţi asumi şi toate riscurile aferente ei (îţi asumi şi eventualele daune fizice şi psihice care pot să survină, din diferite motive, în timpul acestei practici sau după efectuarea ei).

Şi chiar dacă, prin această carte, am încercat uneori să-ţi deschid gustul pentru această practică, te rog să reţii că eu nu te îndemn şi nu te încurajez să păşeşti pe *Calea Întrebării*... Dar dacă totuşi (din diferite motive) te hotărăşti să o faci, te informez, din proprie experienţă, că această tehnică de concentrare este foarte puternică şi nu trebuie să o abordezi în joacă sau cu neatenţie, pentru că această Cale (în măsura în care eşti pregătit/ă şi capabil/ă să o parcurgi corect până la capăt şi să-i gestionezi în

mod înţelept efectele) este capabilă să îţi schimbe în mod radical raportarea existenţială „ultimă” faţă de Realitate...

***

Fie deci ca paşii noştrii să se poarte mereu cu chibzuială prin viaţă, prin întrebare şi prin răspuns...

***

Viaţa care îşi găseşte Întrebarea, mai devreme sau mai târziu, îşi va găsi şi Răspunsul...

CUPRINS

Ce este viaţa?	4
Calea Întrebării	6
Neantul şi viaţa	8
Viaţa morţii	10
Nu te (mai) stresa!	12
Viaţa şi neantul	16
„Pentru că...”	17
Între bine şi rău	21
Contrazicere şi contradicţie	25
Răutatea şi bunătatea	26
Identitatea vieţii	28
Incertitudinea vieţii – 1	29
Trăirea cu rest	30
Incertitudinea vieţii – 2	32
Tu eşti răspunsul	34
Raţional şi iraţional	36
Lipsa şi împlinirea	38
Scopul întrebării	42
Reperele vieţii, reperele întrebării	45
Totul este filosofie	52
Filosofia în viaţă	54
Unicat, unitate, unu	57
Întregire şi integrare	59
Mişcare şi nemişcare	62
Adevărul şi Trăirea	64
Viitor şi morală	67
Iubirea, Misterul şi Viaţa	70
Eroicul, metaforicul şi haoticul	73
Conştiinţa inconştientului	77
Viaţa inconştientului	80
Confuzia, indecizia, incoerenţa	84
Viaţa şi Nimicul	88
Afirmaţia care se neagă pe sine	90
Limbajul vieţii	93
Viaţa ca şi devorare	94
Repetiţiile vieţii	96
Absurdul şi viaţa	100
Supravieţuire şi putere	105
Viaţa cuvintelor	107
Ce este A?	111
Copacul vieţii	115
Visul vieţii şi viaţa visului	120

Amintirea, previziunea şi constatarea 124
Interiorul şi exteriorul vieţii 128
Lumea şi viaţa. Originea lumii şi originea vieţii 130
Valoarea vieţii 134
Schematizările vieţii 138
Stilul integrator al vieţii 140
Arta vieţii 144
Originile artei şi ale impulsului creator 147
Drumul spre moarte 150
Iertare, uitare, repetare 153
Întrebarea fundamentală 158
Esenţa întrebării 166
Răspunsul 170
Repere de orientare 172

http://radu-lucian-alexandru.blogspot.ro

http://repetare-si-intamplare.blogspot.ro

http://calatorieprinconstiinta.wordpress.com

http://scribd.com/Radu%20Lucian%20Alexandru